

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΟΥ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΡΙΟΥ

Η ΣΜΥΡΝΗ,

ΠΕΡΙΕΧΟΝ

ΣΥΛΛΟΓΗΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΕΝ ΑΥΤΩ ΓΙΝΟΜΕΝΩΝ ΔΙΟΡΕΥΣΕΩΝ
Η ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΩΝ,

ΚΑΙ

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΝ ΣΥΜΦΩΝΟΝ ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΑΡΧΑΣ Η ΤΟΥΣ
ΣΚΟΠΟΥΣ ΑΥΤΟΥ ΥΠΟ ΛΟΓΙΩΝ ΑΝΔΡΩΝ
ΑΠΟΣΤΕΛΛΟΜΕΝΗΝ ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑΝ.

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΑΝΑ ΤΕΥΧΗ

ΕΠΙΣΤΑΣΙΑ: ΚΑΙ ΕΓΚΡΙΣΕΙ ΤΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΩΣ.

ΕΤΟΣ Β'. — ΤΕΥΧΟΣ Α'.

ΠΕΡΙΕΧΟΝ ΤΗΝ ΛΟΓΟΘΕΣΙΑΝ.

ΕΝ ΣΜΥΡΝΗ,

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Π. ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ.

Ἐντός τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς.

1872.

Σπυρ. Π. Λάμπρου.
 Κ. Κοντογόνην.
 Κ. Ἀντωνιάδην.
 Ἄθ. Σακελλαρίου.
 Α. Δαμασκηνόν.
 Χρ. Ν. Φιλαδελφέα.
 Σύλλ. περὶ διαδόσ. τῶν Ἑλλ. Γραμ.
 » Παρνασσόν.
 » Βύρωνα.
 Συντάκτ. Περιοδικοῦ «Πανδώρα».
 » » «Ἰλλισσός».
 » » «Παρθενών».
 » » «Ἐθν.Βιβλιοθ.».
 » Ἐφ. «Μέλλον».
 » » «Συζητήσεις».
 » » «Αἰών».
 » » «Ῥάβδος».
 ΕΝ ΣΥΡΩ.
 Σεβ. Ἀλ. Λυκοῦργον Ἀρχιεπίσκοπον.
 Συντάκτην τοῦ Περιοδ. «Παλλάς».
 » Ἐφημ. «Ἐρμούπολις».
 ΕΝ ΚΕΡΚΥΡΑ.
 Ναχαμούλην ἐκδότην Ἰσραηλιτι-
 κῆς Οἰκογενείας.
 Ἀρσένιον Παντῆν Καθηγ. Θεολογίας.
 ΕΝ ΤΕΡΓΕΣΤΗ.
 Θεαγένην Λιβαδᾶν.
 Συντακτ. Ἐφ. «Κλειώ».
 » » «Ἡμέρα».
 ΕΝ ΔΙΒΕΡΠΟΥΛ.
 Χρ. Δ. Χριστοδουλίδην.
 ΕΝ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ.
 Βιβλιοθήκην Θεολογικῆς Σχολῆς.
 Λέανδρον Ἀρβανιτάκην Καθηγητήν.
 ΕΝ ΣΑΜΩ.
 Μητροπολίτην Γαβριήλ.

Π. Λεκάτην.
 Φωτιάδην Διευθυντὴν Ἠγ.Γραφείου.
 Παπᾶ Δημήτριον Βοτζαλίδην.
 ΕΝ ΑΙΔΙΝΙΩ.
 Θεοφιλέστατον Ἅγιον Ἡλιουπό-
 λεως Διονύσιον.
 Πρωτοσύγγελον Ἄνθιμον.
 ΕΝ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΙΑ.
 Βιβλιοθήκην τῆς Σχολῆς.
 Γρηγόριον Κράλογλου Διδάσκαλον.
 ΕΝ ΚΑΣΑΜΠΑ.
 Βιβλιοθήκην τῆς Σχολῆς.
 ΕΝ ΜΑΓΝΗΣΙΑ.
 Ι. Δαπόντην Σχολάρχην.
 ΕΝ ΦΩΚΑΙΣ.
 Π. Γερακάκην Ἱερέα.
 ΕΝ ΘΥΡΑ.
 Λέσχην.
 ΕΝ ΚΥΔΩΝΙΑΙΣ.
 Ἀναγνώστηριον.
 ΕΝ ΒΡΥΟΥΛΟΙΣ.
 Ἀναγνώστηριον.
 ΕΝ ΒΩΛΩ.
 Ν. Κ. Νικολατὶδην.
 ΕΝ ΑΙΝΩ.
 Ἀναγνώστηριον.
 ΕΝ ΣΕΡΡΑΙΣ.
 Φιλεκπαιδευτικὸν Σύλλογον.
 ΕΝ ΣΠΑΡΤΑ.
 Ἀναγνώστηριον.
 ΕΝ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑ.
 Σ. Μητροπολίτην Κ. Ε. Κλεόβουλον.
 ΕΝ ΚΡΗΤΗ.
 Π. Γερμανὸν Κόμην Ἠγ. Ἀγ. Τάφου.
 ΕΝ ΑΝΔΡΟΝΙΚΩ.
 Σεραπίωνα Ἰωαννίδην.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΟΥ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΡΙΟΥ

Η ΣΜΥΡΝΗ,

ΠΕΡΙΕΧΟΝ

ΣΥΛΛΟΓΗΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΕΝ ΑΥΤΩ ΓΙΝΟΜΕΝΩΝ ΔΟΦΕΥΣΕΩΝ

Η ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΩΝ,

ΚΑΙ

ΠΑΣΑΝ ΑΛΛΗΝ ΣΥΜΦΩΝΟΝ ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΑΡΧΑΣ Η ΤΟΥΣ
ΕΚΟΠΟΥΣ ΑΥΤΟΥ ΥΠΟ ΛΟΓΙΩΝ ΑΝΔΡΩΝ
ΑΠΟΣΤΕΛΛΟΜΕΝΗΝ ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑΝ.

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΑΝΑ ΤΕΥΧΗ

ΕΠΙΣΤΑΣΙΑ: ΚΑΙ ΕΓΚΡΙΣΕΙ ΤΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΩΣ.

ΕΤΟΣ Β'. — ΤΕΥΧΟΣ Α'.

ΠΕΡΙΕΧΟΝ ΤΗΝ ΛΟΓΟΛΟΓΙΑΝ.

ΕΝ ΣΜΥΡΝΗ,

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Η. ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΥ.

Ἐντὸς τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς.

1872.

ΕΙΔΟΘΗΙΗΣΙΣ.

Περατωθείσης ἤδη τῆς ἐκδόσεως τῶν ἐν τῷ Ἀναγνωστηρίῳ « ἡ Σμύρνη » κατὰ τὸ αὐτοῦ ἔτος γενομένων ἀγορεύσεων καὶ ἀναγνωσμάτων, καὶ ἀρχομένης τοῦντεῦθεν τῆς σειρᾶς τῶν τοῦ β' ἔτους, ἐπειδὴ ἐπόμενον εἶναι ἐφ' ἱκανοὺς ἔτι μῆνας νὰ βραδύνη ἢ ἐκτύπωσις αὐτῶν, τὰ δὲ ἀξιότιμα μέλη τοῦ Ἀναγνωστηρίου καὶ τὸ φιλομαθὲς δημόσιον οὐχὶ κατόπιν ἐορτῆς κατὰ τὸ λεγόμενον, ἀλλ' ἐν καιρῷ τῷ δέοντι ἐπιποθοῦσι τὴν δημοσίευσιν τῆς ἀρτίως γενομένης Λογοδοσίας, ὅπως γνωσθῆ σαφέστερον ἢ κατάστασις τοῦ νεκροῦ τούτου Φυτωρίου ὅπερ ἤρξτε νὰ ἀποσπᾶ τὴν προσοχὴν τῶν περὶ τὰ κοινὰ καὶ ἔθνικα συμφέροντα οὐκ ἀπαθῶς διατελούντων — διὰ ταῦτα πρὶν τῆς ἐκδόσεως κατὰ τὴν προσήκουσαν χρονολογικὴν τάξιν τῶν προηγηθέντων ἀναγνωσμάτων καὶ λόγων, ἐκρίθη καλὸν ὅπως πρῶθυστερώς πως προταχθῆ καὶ δημοσιευθῆ διὰ τοῦ α' τεύχους τοῦ Περιδικοῦ ἢ ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ Προέδρου κ. Σάββα I. Κεσσίσογλου Λογοδοσία τῆς τελευταίας περιόδου, ἐπισυναπτομένου καὶ τοῦ πανηγυρικοῦ λόγου ὃν κατόπιν ἐξεφώνησεν ὁ εὐφραδῆς καὶ μουσοτραφῆς ἀσκληπιάδης κ. Ἀριστείδης Καλλιγᾶς.

Ἀπὸ τοῦ β' τεύχους ἄρξεται πάλιν ἡ τακτικὴ ἐκτύπωσις τῶν ἀγορεύσεων καὶ ἀναγνωσμάτων τοῦ λήξαντος β' ἔτους.

10. Μαρτίου 1872.

Ἐκ τοῦ Διευθυντηρίου
τοῦ Ἀναγνωστηρίου « ἡ Σμύρνη ».

ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ

ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ Β'. ΕΤΟΣ ΤΗΣ ΣΥΣΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΡΙΟΥ

« Η ΣΜΥΡΝΗ » ΓΕΝΟΜΕΝΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ,

ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΙΣΑ ΤΗ 5^η ΜΑΡΤΙΟΥ 1872

ΥΠΟ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ

ΣΑΒΒΑ Ι. ΚΕΣΣΙΣΟΓΛΟΥ.

Σεβαστή ὀμήγουρις !

Ἐπάρχουσιν ἐνίοτε στιγμαὶ καὶ περιστάσεις, καθ' ἃς ἐνδιεγείρονται ἐν τοῖς μυχοῖς τῶν καρδιῶν συναισθήματά τινα ἰδιαιτέρα, συναισθήματα σύμμικτα, συναισθήματα ἀντίθετά πῶς ἀλλήλοις φαινόμενα ὑπὸ τὰ πρίσματα τῶν παραγωγικῶν αὐτῶν αἰτιῶν, συγκινήσεις πολλαπλαῖ καὶ βαθεῖαι, ὑφ' ὧν καταλαμβανόμενος ὁ ἄνθρωπος συνταράσσεται, ἀδυνατεῖ νὰ συνείδῃ, νὰ διαγνώσῃ καὶ νὰ ἐκφρασθῇ ἂν ἡ ζωηρότης ἐκείνη καὶ ἡ ποικιλία τῶν συναισθημάτων του προέρχεται ἀπὸ χαρᾶς μᾶλλον ἢ ἀπὸ λύπης, ἀπὸ θάρρους τινὸς ἢ ἀπὸ δέους, ἢ ἀληθέστερον ἂν συναμφότερα ὑπάρχουσιν ἅμα καὶ ἀνάλογα παθήματα ἀμοιβαδὸν καὶ καθ' ὑποτροπὴν συνδιαδέχονται ἄλληλα. Τοιαυτὰ τινα τῇ ἀληθείᾳ συναισθήματα ἀνακυκῶνται ἐν ἐμοί, καὶ παλμοὶ διαφορετικοὶ καὶ σφοδρότεροι τῶν συνήθων κχτὰ τὴν στιγμὴν ταύτην προδίδουσι τὴν ἕξαλλον τῆς καρδίας μου συγκίνησιν, ὅποτε τὸ μὲν σεμνὸν καὶ μουσοχαρὲς τοῦτο ἴδρυμα συμπληρῶσαν αἰσίως τὸ δεῦτερον ἔτος τῆς πλήρους νεανικῆς ζωῆς καὶ φαιδρότητος ἡλικίας αὐτοῦ ἐπιβαίνει σκιρτῶν καὶ ἀσφαλεστέρω ποδὶ τὴν βαθμίδα τοῦ τρίτου, ἐγὼ δὲ ὡς Πρόεδρος τῇ ἐντίμῳ ὑμῶν ψήφῳ ἐκλελεγμένης καὶ ἤδη τῆς διορίας αὐτῆς λειτουργίσης Διευθύνσεως ἀναβαίνων τὸ βῆμα, παρίσταμαι ὅπως ἐνώπιον ὑμῶν ἀναγνώσω τὴν ῥητῶς διὰ τοῦ ἑοῦ ἄρθρου τοῦ Κανονισμοῦ ὠρισμένην Λογοδοσίαν τῆς ἐνιαυσίου διαχειρήσεως καὶ τῶν διαφορῶν πράξεων λαβουσῶν χώραν ἐν τῷ Ἀναγνωστηρίῳ « ἡ Σμύρνη » καθ' ἑλὸν τοῦτο τὸ χρονικὸν διάστημα. Μετὰ τὴν διακδήλωσιν τῶν δυσερμη-

νεύτων τούτων συναισθημάτων μου σχετικῶς πρὸς τὴν ἐπισημότητα τῆς ὄντως σοβαρᾶς καὶ πανηγυρικῆς ταύτης ἡμέρας, ἥτις καὶ τὴν ἐπέτειον τοῦ Καταστήματος ἑορτὴν ἀναδέχεται πῶς νὰ ἀναπληρώσῃ σήμερον, σπεύδω, Κύριοι, πρὸ παντὸς ἄλλου καὶ ἐν πρωτίστῃ μοίρα νὰ ἐκφράσω δημοσίᾳ τὴν ζωνρὰν καὶ βαθυτάτην ὀφειλομένην εὐγνωμοσύνην μου τοῖς τε ἀξιοτίμοις ὑμῖν μέλεσι τοῦ Ἀναγνωστηρίου καὶ τοῖς περιστοιχοῦσί με φίλοις συναδέλφοις ἐπὶ τῇ τιμῇ ἧς ἠξιώθη, καὶ τοι μηδαμῶς ἴσως ἤμην ἄξιος μὴδὲ ἱκανὸς ἵνα κατέχω θέσει τοιαύτην, ἥτις ἀπῆτει ἀναντιρρήτως ἄνδρα πολλῶ ἔμοῦ δεξιώτερόν τε καὶ ἐμπειρότερον, ἐνῶ τῇ ἀληθείᾳ αἱ ἐμαὶ δυνάμεις ἦσαν σμικραὶ καὶ ἀσθενεῖς καὶ λίαν περιωρισμέναι. Καὶ ἐνῶ ἴσως δὲν ἔπρεπε — τὸ ὁμολογῶ παρρησίᾳ, ἀλλ' ἀνεδέχθη ἐν τοσοῦτῳ τὸ ὑψηλὸν τοῦτο καὶ ἐπιμοχθὸν ὑπόργημα, οὐχὶ πλέον ἐκ πεποθησέως τινος οὕτω πρὸς ἐμὲ αὐτὸν, οὐδὲ ἐπιθυμίᾳ τινὶ ἀπλῇ πρὸς δοκιμὴν τῶν συμφυῶν ταῖς ψυχαῖς φιλοτιμιῶν, ἀλλὰ καθαρῶς ἐκ τῆς μεγάλης μου προθυμίας ἵνα τῇ χρηγομένη μοι ταύτῃ ἀφορμῇ διπλασιάσω ἐν ἐμοὶ τὴν πρὸς τὰ καλὰ ἐν γένει καὶ ἐθνωφελῇ τοιαῦτα ἔργα τάσιν ἐργαζόμενος κατὰ τὰς δυνάμεις μου ὑπὲρ τοῦ Καταστήματος. Ἐπειτα ἐνεθαρρυνόμην οὐκ ὀλίγον, ἢ μάλλον ἐκ τῶν προτέρων πῶς προσεγγίγνωσκον τὴν γενναίαν συνδρομὴν καὶ ὑποστήριξιν ἣν ἤθελον ἔχει ἐκ μέρους τῶν λοιπῶν μετ' ἐμοῦ συνεκλεχθέντων συναδέλφων, οἵτινες καὶ ἀρχῆθεν, ἐξ αὐτῆς δηλονότι τῆς συστάσεως τοῦ Ἀναγνωστηρίου, ἀνέδειξαν πράγματι τὸ ὑπερβάλλον τοῦ ζήλου των καὶ τὸ ἀκατάβλητον τῶν ἀγώνων των ἐπὶ πᾶσι δὲ, ζωνρὰ καὶ θρησκευτικῆς τις, νὰ εἶπω, πεποιθήσεις εἶχε προσχηματισθῆ ἐν τῇ ψυχῇ μου ἀναδεχομένου τὴν προεδρείαν, περὶ τοῦ ὧς οἶόν τε εὐχερσετέρας τοῦ καθήκοντός μου διεκπαιρέσεως, συνειδότος ὅτι μέλη Σωματείου τινός, οἳ εἴθε ὑμεῖς (ἀπροκαλύπτως εἶπειν) Κύριοι, ἔχοντα τάσεις ἢ ἀρετὰς συνοίκους εἰς τὸ παντὶ σθένει ζηλεύειν καὶ ἀναζητεῖν τὰ καλὰ μόνον καὶ σωτηριώδη, ὧς πλοῖκ ἐν οὐρίῳ ἀνέμῳ ποντοποροῦνται, δὲν ἔχουσι πηδαλιούχου ἐπιστήμονος καὶ ἐμπείρου τὴν ἀπόλυτον ἀνάγκην, αὐτοῦ τοῦ κυρίου τῶν θαλασσῶν καὶ τῶν ἀνέμων καὶ παντὸς τοῦ πρὸς αὐτὸν ἐναποθέντος τὰς ἐλπίδας πληρώματος καὶ τοῦ σύμπαντος κόσμου δημιουργοῦ καὶ προνοητοῦ Θεοῦ διοικοῦντος καὶ διευθετοῦντος ἅπαντα. Καὶ εὐθαρσῶς δύναμαι νὰ διαβεβαιώσω ὑμᾶς ἀπὸ τοῦδε, Κύριοι, ὅτι κατὰ τὴν θεῖαν συνάρσιν εὐτυχῆ διάνυσιν τοῦ δυσδιανύτου τούτου σταδίου δὲν ἀπέτυχον ἐν πολλοῖς τῶν προσδοκιῶν καὶ ἐλπίδων καὶ πεποιθήσεών μου, αὐτῶν τούτων τῶν πραγμάτων ἀληθῶς πκραγινόμενων μοι συνηγῶρων καὶ μαρτύρων.

Μετὰ τὰ βραχέα ταῦτα ἐν προομιῶις εἰρημένα, ἄρχομαι ἤδη μετὰ τῆς δεούσης καὶ δυνατῆς λεπτομερείας τῆς λογοδοσίας μου, διαιρῶν αὐτὴν εἰς 7 Κεφάλαια, περιλαμβάνοντα α) περὶ τῶν μελῶν τοῦ Ἀναγνωστηρίου β) περὶ τῶν ἐν αὐτῷ γενομένων κατὰ τὴν χρονικὴν ταύτην περίοδον ἀγορεύσεων ἢ ἀναγνωσμάτων καὶ μαθημάτων γ) περὶ τῶν συνεδριάσεων καὶ ἀποφάσεων τῆς Διευθύνσεως δ) περὶ τοῦ Ταμείου ε) περὶ τῆς Βιβλιοθήκης ς) περὶ τῆς Ὁργανοθήκης ζ) περὶ τῆς ἐν γένει πορείας τοῦ Ἀναγνωστηρίου.

Α'. Περὶ Μελῶν.

Ἡ πρώτη φροντίς τῆς Διευθύνσεως, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἀνεδέξατο τὰ καθήκοντά της, ὑπῆρξε, Κύριοι, τὸ νὰ ἐπαυξήσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν μελῶν τοῦ Καταστήματος οὐ διὰ τῶν τυχόντων, ἀλλὰ διὰ τῶν φερόντων ὡς οἶόν τε τὰ προσόντα τῶν ἐκλεξιμῶν, ἐπὶ τῇ προτάσει καὶ συστάσει δύο ἐκ τῶν ἄλλων ἀνεγνωρισμένων μελῶν κατὰ τὸν Κανονισμόν. Μεγάλην βεβαιῶς ἔχει ἐπίδρασιν εἰς τε τὴν προαγωγὴν καὶ λοιπὰ λυσιτελεῖ ἔργα τοῦ σωματείου ἡμῶν, ὡς καὶ παντὸς ἄλλου τοιοῦτου, ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν, καθόσον μάλιστα ἢ παντὶ τρόπῳ ὠφέλιμα αὐτῶν καὶ δι' αὐτῶν καθόλου ἐστὶν ὁ πρώτιστος σκοπὸς τῶν Συλλόγων. Κατὰ τοσοῦτον δὲ μάλλον ἰδιαίτερος ἀπῆτειτο ἀδιάκοπος φροντίς περὶ τῆς ἐπαυξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἡμετέρων μελῶν, καθόσον δυστυχῶς μὴδ' ὡς κομητῶν τοῦλάχιστον ἀναφαινομένων τῶν ἐξωθεν δωρητῶν καὶ ἐργατῶν τοῦ Καταστήματος, ἄπασα ἢ ἐσωτερικῆ συντήρησις καὶ ἐντρέψεις αὐτοῦ, πκραλειπομένων ἄλλων, ἐζητᾶτο ἐκ τῶν παρὰ τῶν μελῶν εἰσπραττομένων γλίσχρων πόρων. Μετὰ χαρᾶς δὲ δύναμαι νὰ ἀναγγείλω ὑμῖν σήμερον, ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν σχετικῶς πρὸς τὸν τοῦ προηγουμένου ἔτους, ὑξήθη ἀρκούντως πρὸς πείσμα τῶν ἀπαισιοδόξων καὶ τῶν μυκτηριστικῶν τινὶ βλέμματι ἐνατενισάντων τὸ πρῶτον πρὸς τὴν μικροσκοπικὴν τοῦ σωματείου τούτου σύστασιν. Τὰ μεγάλα ἀντιπκραβάλλοντα πρὸς τὰ μεγάλα, καὶ τὰ μικρὰ πρὸς τὰ μικρὰ τὸ ἄξιον παρατηρήσεως καὶ θαυμασμοῦ δὲν πρέπει νὰ ἦναι ἀπλῶς καὶ ἀπολύτως ὁ ἀριθμὸς, ἀλλὰ μάλλον ὁ ἐκ τῆς ἀντιπκραβολῆς τῶν ὄρων ἐξαγόμενος λόγος διὸ ἤμιστα ὀφείλομεν νὰ παραπονώμεθα.

Τὰ μέλη τοῦ Ἀναγνωστηρίου κατὰ τὸν Κανονισμόν διακροῦνται εἰς τακτικὰ, ἐπίτιμα καὶ ἀντεπιστέλλοντα. Ὅτε ἢ ὑπ' ἐμοῦ προεδρευομέ-

νη Διεύθυνσις διεδέχετο τὴν προκάτοχον, ἐν τῷ Καταλόγῳ τῶν τακτικῶν μελῶν ἠριθμοῦντο 170 ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μέχρι σήμερον ἐνεγράφησαν εἰς τὸ μητρώον ἕτεροι 122, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς ἰδιαιτέρας ἐγγράφου δοθείσης μοι ἐκθέσεως τοῦ ἀξιοτίμου Γραμματέως Κ. Α. Κουρνιακτοῦ. Χεῖρ ἀόρατος καὶ πανσθενής, ὑπὸ τὴν ὁποῖαν κύπτει εὐπειθῶς παντὸς θνητοῦ ἐπὶ γῆς ὁ ἀναπνευστικός αὐχὴν, ἡ ὑπεράτη χεῖρ τοῦ Κυρίου ἀπέκοψε δυστυχῶς καὶ πρὸς βαθεῖαν ἡμῶν λύπην τὸ νῆμα τῆς ζωῆς τριῶν ἐκ τῶν μάλα ἡγαπημένων ἡμετέρων ἀδελφῶν ἐν τῷ ἄνθει τῆς ἡλικίας των οἱ μακαρῖται Ἀλκ. Λογοθετίδης ἐξ Αἴνου, Κωνστ. Μηλίδης καὶ Ἀλέξανδρος Ἰγγλέσης ἐνενακαιδεκαέτης υἱὸς τοῦ ἀξιοτίμου συμπολίτου ἡμῶν Κ. Δημητρίου Ἰγγλέση, εἰσὶν ἤδη συντεταγμένοι καὶ συγκαταριθμούμενοι ἐν τῇ χορείᾳ ἀνωτέρων καὶ οὐρανίων σωματείων ὁ Σύλλογος ἡμῶν ἐξετέλεσε τὰ ἱερὰ καὶ νενομισμένα ἐν ταῖς ἀτυχέσι καὶ ἀξιοδακρύτοις ταύταις περιστάσεσι καθήκοντά του. Μελάνδρετος δὲ, φεῦ! πῖναξ ἀνηρτημένος εἰς τὸν τοίχον τῆς αἰθούσης ταύτης ἀναμιμνήσκει ἡμῖν διχρῶς τὴν ποτὲ μεθ' ἡμῶν συμβίωσιν τῶν χρηστῶν καὶ ἀειμνήτων ἐκείνων ἀδελφῶν! Ἐκτὸς τῶν τριῶν τούτων κατὰ θεῖαν βούλησιν μεταστάντων ἐξ ἡμῶν, ἀπεσπάσθησαν δυστυχῶς ἀπὸ τοῦ ἡμετέρου σωματείου μέχρι τοῦδε καὶ εὐάριθμά τινα ζῶντα μέλη οἰκιοθελῶς παραιτηθέντα. Ἰδιαιτέρως πῖναξ ἐν μέσῳ τοῦ τῶν ὑφισταμένων νῦν καὶ τοῦ τῶν ἀποβιωσάντων ἀνηρτημένος ἐπὶ τοῦ τοίχου περιέχει κατὰ τάξιν τὰ ὄνόματα καὶ αὐτῶν πρὸς ἴδιαν μνήμην ὡς ποτε συνδιατελεσάντων μεθ' ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ τακτικῶν μελῶν τοῦ Καταστήματος τούτου. Λυπηρὸν ἡμῖν εἶναι τῷ ὄντι, φίλτατοι, τὸ νὰ βλέπωμέν τινας πάνυ βραδίως καὶ ἄνευ αἰτίας τινὸς ἢ ἀνάγκης ἐπειγούσης καὶ ἀκαταμαχῆτου ἀπομακρυνομένους ἀφ' ἡμῶν, ἐνίων μάλιστα μάλιστα ἀναφαινομένων εἰς τὸν συλλογικὸν ἡμῶν ὀρίζοντα καὶ ὡς ἐν βίπτῃ ὀφθαλμοῦ ἀφάντων γινομένων. Δὲν τολμῶ νὰ πιστεύσω ὅτι τινὲς τῶν Κυρίων τούτων ἠθέλησαν νὰ καταγραφῶσιν εἰς τὸ μητρώον καὶ νὰ συγκαταριθμηθῶσι μετὰ τῶν μελῶν ἀπλῶς καὶ μόνον πρὸς τὸ θεαθῆναι ἢ πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἀπονεμομένου εἰς τὰ μέλη διπλώματος τὸσῳ δὲ χειρὸν εἶναι ἐὰν μετεμελήθησαν διὰ τὴν συγκατάβασιν των πρὸς τὸ συμπροσαγορευέσθαι ἀδελφοὺς ἐν τῇ ὀλομελείᾳ ταύτῃ. Τῇ ἀληθείᾳ ὑπῆρξάν τινες οἱ ὁποῖοι οὐδὲ τὰς δι' αὐτοὺς ἐκδοθείσας ἀποδείξεις τῶν πρώτων ἐγγραφῶν καὶ συνδρομῶν δὲν ἐδέχθησαν, ἐνῶ ἐπροτάθησαν καὶ ἐγένοντο παραδεκτοὶ ἐν τῇ χορείᾳ τῶν μελῶν. Μετ' ὅλην τὴν λύπην μου διὰ τὰς ἐν μέρει δυσαρέστους ταύτας ἀνγκυλώσεις, ἃς ἡ θέσις μου, ἡ ἀπαιτουμένη πίστις καὶ

εἰλικρίνεια εἰς τὴν ἔκθεσιν τῶν γεγονότων, τὸ βάρος ἐν γένει τοῦ καθήκοντός μου μὲ ἠνάγκασαν ἵνα ὑπαινωθῶ, δὲν δύναιμι ἀφ' ἑτέρου νὰ ἀποσιωπήσω ὅτι μέρος τῆς εὐθύνης τῶν παραιτηθέντων μελῶν ὀφείλου νὰ ἐπιφορτωθῶσι τὰ νῦτα καὶ αὐτῶν τῶν ὑπὲρ ἐκείνων προτεινάντων ἄνευ ἰκανῆς παπορθήσεως καὶ ἀγαθῆς μόνον τῇ πίστει προλαθῶν δὲ ὀφείλω νὰ προτρέψω τοὺς διαδεξομένους ἡμᾶς, ὅπως ὡς προσηκτικώτεροι ὡς πρὸς τὸ κεφάλαιον τοῦτο.

Ἐπιρρίπτων μέρος τῆς εὐθύνης ἐπὶ τῶν προτεινάντων, μέγα ἔγκλημα ἀληθῶς θὰ ἔπραττον κατ' ἐμὲ, καὶ μεγάλως θὰ ἠδίκουν αὐτοὺς, ἐὰν παραγνωρίζων τὴν εἰλικρίνειαν καὶ τὸν ἄσκον ζῆλον αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ Ἀναγνωστηρίου, δὲν σπεύσω ταῦτοχρόνως νὰ ἀπονεύμω τὸν προσήκοντα φόρον τῆς εὐγνωμοσύνης μου καὶ τὸν δίκαιον ἔπαινον πρὸς αὐτοὺς, οἵτινες παντὶ σθένει ἀληθῶς ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς τοῦ Καταστήματος συναμιλλώμενοι, τὴν στασιμότητα τούτου πρὸ παντὸς ἄλλου ἀπετροπιάζοντο ἐκ βάθους ψυχῆς. Ἐν τῇ εἰλικρινεῖ ταύτῃ ὁμολογία μου, εὐχομαι ἵνα μὴ στερηθῆται τὸ Ἀναγνωστήριον πώποτε τοιοῦτων ζηλωτῶν καὶ δραστηρίων μελῶν.

Εἶναι δὲ ἀληθές, Κύριοι, καὶ γνωστότατον τοῖς πᾶσιν ὅτι πᾶν τὸ γόνιμον καὶ πρὸς καρπορικὴν προωρισμένον δένδρον πέπρωται ἐν τῇ πρώτῃ ἀνθήτῃ του νὰ στεροθῆ τινον ἐκ τῶν ἀναφυέντων καὶ τρυφερωτάτων ἀνθέων του, καὶ τούτων ἴσως δυναμένων εἰς τὸ μέλλον νὰ κατασταθῶσι χρησίμων, ὁπότε αἰσιωτάτη παραγωγικὴ ἐποχὴ προεξαγγέλλεται μὲ τὰς χρηστοτέρας ἐλπίδας. Ἄς διατελώμεν ταύτας τρέφοντες πάντοτε ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, ὑπ' ὄψιν λαμβάνοντες ὅτι ἡ ὅπωςδῆποτε λυπηρὰ ἐκείνη στέρησις δὲν καταδεικνύει εὐτυχῶς ἀραιώσιν ἐπακισθητὴν εἰς τὸν ἱερὸν ἡμῶν λόχον· εὐτυχές δὲ θὰ ἦναι ὄντως τὸ Ἀναγνωστήριον, ἐὰν τοῦντεῦθεν δι' ὅμων τῶν ἀπέναντι πάσης πνοῆς τῶν μεταβατικῶν ἀνέμων ἀκραδάντων μενόντων καὶ χρησίμων αὐτοῦ μελῶν παγιωθῆ καὶ ὠριμάσῃ καὶ πλουσίαν μὲν τὴν ἐπικαρπίαν ἀπολάβῃ, ἄφθονον δὲ τὴν συγκομιδὴν καταστήσῃ.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπὸ τοῦ συστάσεως τοῦ Ἀναγνωστηρίου μέχρι τοῦδε παραιτηθέντων μελῶν εἶναι 52, ὥστε ἐξαιρεθέντων τούτων καὶ τῶν τριῶν ἀποβιωσάντων, ὁ ὀλικὸς ἀριθμὸς τῶν νῦν ὑφισταμένων τακτικῶν μελῶν εἶναι 236, ἀριθμὸς οὐκ εὐκαταφρόνητος μὲν, ἀλλὰ τοῦ ὁποῖου ἃς εὐχόμεθα πάντοτε τὴν αὐξήσιν, οὐδέποτε δὲ τὴν μείωσιν.

Ἐν τῷ τέλει τῆς λογοδοσίης ἀναγνωσθήσονται ἡμῖν οἱ κατάλογοι τῶν ὀνομάτων τῶν τε ὑφισταμένων καὶ τῶν παραιτηθέντων τακτικῶν μελῶν πρὸς κοινὴν γνῶσιν.

Ἐπίτιμα μέλη τοῦ Ἀναγνωστηρίου ἐν τῷ περὶ τούτων εἰδικῷ Πί-
νακι ὑπὸ τῆς προκατόχου Διευθύνσεως ἦσαν ἐγγεγραμμένοι οἱ ἐξῆς
Κύριοι, 21 τὸν ἀριθμὸν.

- 1) ὁ ἐξ. Γενικὸς Διοικητὴς τοῦ Νομοῦ Ἀιθιουίου.
  - 2) ὁ πρῶν διοικητὴς Σμύρνης Χασάν Πασάς.
  - 3) ὁ πρῶν πολιτικὸς βοηθὸς τοῦ Νομάρχου Κ. Γρ. Ἀριστάρχη Βέης.
  - 4) ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Σμύρνης.
  - 5) ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος αὐτοῦ.
  - 6 καὶ 7) οἱ Κ. Κ. Πρόξενος καὶ Ὑποπρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐνταῦθα.
  - 8) ὁ Ἐθνάρχης Σμυρναίων.
  - 9) ὁ Ἑλλ. Γυμνασιάρχης τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς ἐνταῦθα.
- Οὗτοι μὲν αὐτοδικαιῶς κατὰ τὸν Κανονισμόν ἔπειτα
- 10) ὁ Πανος. Ἀρχιμανδρίτης καὶ ἡγούμενος τοῦ Ἀγιοταφικοῦ Με-
τοχίου ἐνταῦθα Κ. Ἱερόθεος.
  - 11) ὁ ἀξιότιμος συμπολίτης ἡμῶν Κ. Χα. Νικόλαος Γιαννάκογλους.
  - 12) ὁ διεσπληνὴς τοῦ γενικοῦ Διοικητοῦ Διρὰν Ἐφέντης.
  - 13 καὶ 14) οἱ ἀξιότιμοι Συντάκται τῶν Ἐφημ. «Ἀραλθείας» καὶ
«Σμύρνης» Κ. Κ. Ι. Σαμιωτάκης καὶ Γ. Καρύδης.
  - 15) Ἡ Ἑλλ. Διευθύντρια τοῦ Παρθεναγωγείου τῆς Ἀγ. Φωτεινῆς
Κ. Σαπφῶ Λεοντιάς.
  - 16) ὁ ἀξιότιμος Κ. Ἰκέσιος Λάτρης.
  - 17 καὶ 18) οἱ ἐξ. Ἴατροι Κ. Κ. Γ. Κλάδος καὶ Π. Πάγκαλος.
  - 19 καὶ 20) οἱ καθηγηταὶ Σ. Γ. Κεσσίσογλους καὶ Α. Ἀρλώ.
  - 21) ὁ ἀξιότ. Κ. Μιχαὴλ Φίτσιος (ἐπικαλούμενος Νιγὰτ Ἐφέντης).
- (Τὰ ὀνόματα τῶν τελευταίων πέντε, ἦτοι ἀπὸ τοῦ 17ου μέχρι τοῦ
21ου, ψηφισθέντα μὲν ὑπὸ τῆς παλαιᾶς Διευθύνσεως ὡς ἐξάγεταί ἐκ
τῆς λογοδοσίας αὐτῆς, μὴ διαλαμβανόμενα δὲ ἐν τοῖς Πρακτικοῖς, ἔ-
σχον τὴν δέουσαν ταύτην ἐπικύρωσιν ἐπὶ τῆς ἐμῆς Προεδρίας).
- Κατὰ τὴν ἡμετέραν περίοδον ἐν τοῖς ἐπιτίμοις μέλεσιν ὁμοθύμῳ
ψήφῳ πάντων τῶν συναδέλφων μου προστέθησαν ἔτι οἱ ἐξῆς 12.
- 1) ὁ ἐπὶ φιλανθρωπικοῖς καὶ φιλελληνικοῖς αἰσθήμασιν οὐ μικρὰν
χαίρων ὑπόληψιν Κ. Ρ. Β. Κομπερπάτζ, πρόξενος τῆς Μ. Βρεττανίας
ἐνταῦθα.
  - 2) ὁ ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων διὰ τὸν ἀκάματόν του ζῆλον
γνωστὸς τοῖς πολλοῖς καὶ οὐκ ὀλίγον μοχθήσας καὶ μοχθῶν διὰ τὰ
κοινοφελῆ ἐνταῦθα Καταστήματα ἐξοχ. Ἴατρὸς Κ. Χ. Βενάρδος.
  - 3) ὁ μεγαλέμπορος καὶ πρόξενος τῆς Ἑλλάδος ἐν Λονδίῳ, γνωστὸς

διὰ τὴν θαφιλῆ εὐεργεσίαν του εἰς τὴν Εὐαγγ. Σχολήν, ἀξιότ. συμ-
πολίτης Κ. Μιχαὴλ Σπάρταλης.

4) ὁ ἀπὸ τριακονταετίας μοχθῶν διὰ τοὺς ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ ὁμο-
γενεῖς καὶ διὰ ποικίλων καὶ πᾶν ὠφελίμων συγγραφῶν κατασταθεῖς
ὄχეტὸς τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τὴν ἡμιβάρβαρον ἐκείνην χώραν, πολλῶν
δ' ἀμοιβῶν διὰ ταῦτα καὶ βραβείων ἄξιος, ὁ ἄοκνος καὶ ἀφιλοκερδῆς
Συντάκτης τῆς Ἐφημερίδος «Ἀνατολή» ἐν Κωνστ[πόλει] Κ. Εὐαγγε-
λινὸς Μισσηλίδης.

5) ὁ ἐνταῦθα Πρόξενος τῆς Ῥωσσίας καὶ ἀξιότιμος ὁμογενὴς ἡμῶν
Κ. Κωνστ. Μουσούρης, ὅστις οὐδέποτε ὑπολείπεται βεβαίως ἄλλων ὑ-
πὲρ τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν προόδου κατὰ καθήκον κοπιῶντων.

6) ὁ ἀξιότ. Συντάκτης τῆς νεαρᾶς ἐνταῦθα Ἐφημ. «Προόδου» Κ.
Μ. Χαμουδόπουλος, ὅστις ἀμιλλώμενος νὰ μιμῆται τοὺς ἀξιότ. συνα-
δέλφους του εἰς τὸν καλὸν ἀγῶνα τοῦ ὠφελεῖν τὸ ἔθνος διὰ τοῦ δημο-
σιογραφικοῦ καλάμου, δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τῆς μνήμης
αὐτοῦ καὶ τὰ πρὸς τὸ Ἀναγνωστήριον ἡμῶν ὀφειλόμενα καὶ προσή-
κοντα.

7 καὶ 8) οἱ ἐξοχ. Ἴατροὶ Κ. Κ. Γ. Λάτρης καὶ Α. Καλλιγᾶς,
οἵτινες ἐν ταῖς περὶ τὴν λατρείαν τοῦ πάτρωνος αὐτῶν Ἱεροῦ
Ἀσκληπιοῦ ἀδικαίετοις μερίμναις, οὐδόλως γίνονται ἐπιλήσμονες καὶ
τοῦ προσφιλοῦς αὐτοῖς φιλομούσου Σωματείου, πᾶν εὐνοικῶς διατι-
θέμενοι καὶ ἐν καιροῖς εὐθέτοις σπεύδοντες περὶ τὴν θεραπείαν τῶν
πνευματικῶν αὐτοῦ ἀναγκῶν καὶ ἀσθενειῶν.

9) Ὁ πολὺς περὶ τὸν ζῆλόν του διὰ συστάσεις Συλλόγων καὶ ἄλ-
λων ἐθνοφελῶν Καταστημάτων, κατὰ δὲ τὴν πολυμάθειαν γνωστὸς
καὶ παρὰ ταῖς Εὐρωπαϊακῆς Ἀκαδημίας, ὁ μουσσοστεφῆς καὶ ἰατροφι-
λόσοφος Κ. Κωνστ. Ἡρακλῆς Βασιιάδης ἐν Κωνστ[πόλει].

10 καὶ 11) οἱ οὐχ ἦττον γνωστοὶ εἰς τὸ Πανελλήνιον διὰ τὰ σοφὰ
καὶ ἐθνοφελέστατα πονήματά των, τὴν μὲν ἀληθῆ παιδείυσιν καὶ προ-
αγωγὴν τῆς Νεολαίας καὶ τοῦ ἔθνους ἀντικείμενον ἐμβριθῶν καὶ βα-
θυτάτων μελετῶν ἔχοντες, τὸν δὲ ὑπὲρ τῶν καλῶν ζῆλον ἀμαίον καὶ
ἄφθονον ἐν ταῖς καρδίαις τρέφοντες, οἱ ἀξιότιμοι Κ. Κ. Λέων Μελάς
καὶ Δημ. Σ. Μυροκορδάτος ἐν Ἀθήναις.

12) ὁ Σεβασμιώτατος Ἱεράρχης καὶ Μητροπολίτης Καισαρείας Καπ-
παδοκίας Κ. Εὐστάθιος Κλεόβουλος, οὔτινος ἤκιστα μὲν εἰσι κεκρυμ-
μένοι αἱ περὶ τὴν Θεολογίαν καὶ τὴν Φιλολογίαν βαθεῖαι γνώσεις,
οὐδένα δὲ διαλανθάνουσιν αἱ πολλαὶ αὐτοῦ ὑπηρεσίαι εἰς τὴν Ὁρθόδοξον
Ἐκκλησίαν καὶ τὴν διψῶσαν γερμαμάτων καὶ παιδείσεως φιλότιμον

Νεολογίαν, καὶ ἀπὸ τοῦ ὁποῖου ἀνυψωθέντος νῦν εἰς τὸ ὑψηλὸν τῆς Ἀρ-
χειρωσύνης ἀξίωμα πολλὰ καὶ ὠφέλιμα προσδοκᾷ ἀνοικταῖς ἀγ-
κάλαις τὸ χριστεπώνυμον καὶ παρημελημένον ποιμνίον του.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Ἀναγνωστηρίου μέχρι τῆς
ῥας ταύτης ἀνηγορευμένων καὶ ἐν τῷ εἰδικῷ Κεταλόγῳ καὶ Πίνακι
ἐγγεγραμμένων ἐπιτίμων μελῶν εἶναι 33.

Ἐπειδὴ, Κύριοι, εἰς τὸ 40ον Ἄρθρον τοῦ Κανονισμοῦ γίνεται λό-
γος καὶ περὶ ἀντεπιστελλόντων μελῶν, χορηγουμένου τοῦ τίτλου
τούτου εἰς άτομα δικακεριμένα καὶ δυνάμενα νὰ ὠφελήσωσι τὸ Κα-
τάστημα ἡμῶν διὰ τῶν πνευματικῶν αὐτῶν θησαυρῶν καὶ ἄλλων μέ-
σων καὶ ἐπεὶ δὲ ἡ προκάτοχος Διεύθυνσις δὲν εἶχε φθάσει νὰ προβῇ
εἰς τὴν ἐφαρμογὴν καὶ τοῦ ῥητοῦ τούτου ἄρθρου, σχεδὸν κατὰ τὴν λή-
ξιν τῆς διορίσεως αὐτῆς ἐκτυπωθέντος τοῦ ἐν ἰσχύϊ Κανονισμοῦ, ἐπὶ τῆς
ἐμῆς Προεδρείας ἐγένετο ἡ δέουσα μέριμνα περὶ τὴν ἀναπλήρωσιν καὶ
τοῦ χάσματος τούτου, ἐκλεχθέντων καὶ ἀνηγορευθέντων τινῶν ἐκ τῶν
καταλληλοτέρων προσώπων, οὐδόλως ἀγνώστων εἰς τὴν πολιτείαν τῶν
Γραμμάτων ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν συμποσοῦται εἰς 6 διὰ τὴν ῥαν, ὧν
τὰ ὀνόματα, ἀναγεγραμμένα ἐπὶ τοῦ εἰδικοῦ τῶν ἀντεπιστελλόντων
μελῶν πίνακος, ἀσμένως μνημονεύω ἐνταῦθα.

1) ὁ ἀξιότιμος Κ. Σπυρίδων Βασιλειάδης, οὐχ ἦττον μύστης τῆς
Θέμιδος ἢ λάτρης τῆς Θεᾶς Καλλιόπης, ἐν Ἀθήναις.

2) ὁ Ἑλλ. Κ. Λεάνδρος Ἀρβκιντάκης καθηγητῆς τῆς Ἑλληνικῆς
καὶ Λατινικῆς Φιλολογίας ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τῶν Ἱεροσολύμων,
γνωστὸς μὲν πολλοῖς, ἐμοὶ δὲ καὶ φίλος χρηματίσαντι ἐκεῖ ἐπὶ ἐξ-
εῖν συναδέλφῳ.

3) ὁ Ἑλλ. Κ. Σερραπίων Ἰωαννίδης ἐν Ἀνδρονικῷ τῆς Καππα-
δοκίας διδάσκων μετὰ ζήλου καὶ διαδίδων τὴν προγονικὴν γλῶσσαν
εἰς τὰ τέκνα τῶν ἀπολεσάντων αὐτῆν.

4) ὁ Ἑλλ. Κ. Ἰορδάνης Καρολίδης συμπατριώτης καὶ ζηλωτῆς τῆς
περὶ τὰ Γράμματα καὶ ἄλλας μαθήσεις ἱκανότητος καὶ φήμης τῶν ἀ-
οιδίμων Α. Ομηρόλου καὶ Δ. Μαυροφύδου, οὐκ ἀγνωστος δὲ ὑμῖν,
χρηματίσας καθηγητῆς ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ Σχολῇ, καὶ νῦν τοιοῦτος ἐν
Κωνσταντινουπόλει.

5) ὁ ἐξ. Κ. Ἀναστάσιος Γούδας ἱατρός καὶ συγγραφεὺς ἐν Ἀθήναις.

6) ὁ Ἑλλ. Κ. Θεογένης Λιβαδάς καθηγητῆς καὶ διακεκριμένος
συνεργάτης τῆς ἐφημ. «Κλειοῦς» ἐν Τεργεστῇ.

Πρὸς τοὺς καταταχθέντας εἰς τὴν χορείαν τῶν Ἐπιτίμων καὶ τῶν
Ἀντεπιστελλόντων μελῶν Κυρίου ἢ Διεύθυνσις, ἔσπευσε νὰ ἀποστείλῃ

ἐγκλίρως τὰ σχετικὰ Ἐγγράφα καὶ Διπλώματα, καὶ ἐκτὸς ὀλιγίστων
ἐξαιρέσεων παρ' ὅλων τῶν λοιπῶν ἔλαβε τὰς δεούσας ἀπαντήσεις
μετ' οὐ πολὺ περιμένονται αἱ ἀπαντήσεις τῶν καθυστερησάντων, ὧν
ἡ βραδύτης προήλθεν ἀκουσίως, καθὰ πλαγίως ἐπληροφορήθημεν, ἀσθε-
νειῶν ἢ πολλῶν ἀσχολιῶν ἔνεκεν.

Διπλώματα, ὧν τὴν μὲν ἔκδοσιν εἶχε προαποφασίσει ἡ προκάτοχος
Διεύθυνσις συμφώνως τῷ 29ῳ ἄρθρῳ τοῦ συνεταγμένου νέου Κανο-
νισμοῦ, τὴν δὲ διεκπαίρειωσιν κατὰ τὴν τελευταίαν Λογοδοσίαν αὐτῆς
εἶχε συστήσει εἰς τὴν διαδεχομένην, αὕτη ἔμα ἐγκαταστάσα καὶ, πρὶν
ἢ ἐπιληφθῆ ἑτέρων ἐργασιῶν, ἔσπευσε νὰ ἀποτελειώσῃ τὸ ἐκκρεμὸς τού-
του ἔργον, καὶ ἐκτυπώσασα αὐτὰ κατὰ σχέδιον προμελετημένον ὑπ'
αὐτῆς καὶ τὸ ἀρμοδιώτερον φωνὴν, ἀπένευμεν εἰδικὰ καὶ εἰς ἓνα ἕκα-
στον τῶν τακτικῶν μελῶν.

Ὁ ὀλικὸς ἀριθμὸς τῶν διατελούντων κατὰ τὴν ῥαν ταύτην καὶ
λογιζομένων μελῶν τοῦ Ἀναγνωστηρίου, τακτικῶν τε καὶ ἐπιτίμων
καὶ ἀντεπιστελλόντων ὁμοῦ ἀνέρχεται εἰς 275.

Β'. Περὶ ἀγορεύσεων καὶ μαθημάτων.

Τὸ ἔτος τοῦτο, Κύριοι, ὑπῆρξεν εὐτυχῶς εὐφορώτερον τοῦ πρὸ αὐ-
τοῦ κατὰ τὴν πληθύν καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν τε ἐκτάκτων ἀγορεύ-
σεων ἢ ἀναγνωσμάτων καὶ τῶν τακτικῶν μαθημάτων. Καὶ τοῦτο ἦτο
φυσικὸν καὶ ἐπόμενον διότι κατὰ μὲν τὸ παρελθὸν τὸ καὶ πρῶτον ἔ-
τος τῆς συστάσεως τοῦ Ἰδρύματος διήνυσεν αὐτὸ τὴν περίοδον τῆς βρε-
φικῆς του φάσεως, κατὰ τὸ λῆγον ὅμως τοῦτο δεύτερον, προβαῖνον
εἰς τὴν ἡλικίαν ὧφειλε νὰ εὐρέθῃ, καὶ εὐρέθῃ ἀναμφιλέκτως εἰς τὸν
δραστηκώτερον τῆς νεότητος ὄργανον. Χάρις δὲ πολλῇ ἀληθῶς ὀ-
φείλεται καὶ εἰς ἱκανὴν μερίδα τῶν παρ' ἡμῖν λογίων, οἵτινες ὑπέκρινον-
τες τοῖς οἰκείοις αὐτῶν μουσοπνεύστοις αἰσθήμασι, καὶ ἐπιζητοῦντες
τὴν πρόοδον τῶν τοιοῦτων ἐθνωφελῶν Καταστημάτων οὐδόλως ἀ-
πληρνήθησαν ἡμῖν τὴν συνδρομὴν τοῦ πνευματικοῦ των πλοῦτου, ἄλλοι
μὲν ἐκτάκτους ἀγορεύσεις καὶ ἀναγνώσεις ποιήσαντες ἐπὶ διαφόρων οἰ-
κοδομητικῶν θεμάτων, ἄλλοι δὲ τὴν τακτικὴν διδασκαλίαν κοινωφε-
λοῦς τινος μαθήματος προθύμως ἀναδεξάμενοι. Καὶ εἰς τοὺς μὲν καὶ
εἰς τοὺς δὲ, σπεῖδω κατὰ καθῆκον νὰ ἀπονεύω ἐκ μέρους τοῦ Συλλό-
γου τὸν δίκαιον καὶ πρέποντα φόρον τῆς διαρκούς εὐγνωμοσύνης ἡμῶν.

Ἐκτάκτως μὲν ἐγένοντο κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο αἱ ἐξῆς ἀγορεύσεις ἢ ἀναγνώσεις :

1) ὑπὸ τοῦ Κ. Θ. Παράσχου περὶ τοῦ σκοποῦ τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ Συλλόγων, (κατὰ τὴν 9ην τοῦ παρελθόντος Μαρτίου 1871).

2) ὑπὸ τοῦ Κ. Ο. Κυνηγοῦ περὶ τοῦ κύρους καὶ τῆς αὐταρκειᾶς τῆς χριστιανικῆς πίστεως (9 Ἀπριλίου).

3) ὑπὸ τοῦ Κ. Ν. Οἰκονομίδου περὶ Ἀπελλοῦ τοῦ ζωγράφου (18 Ἀπριλίου).

4) ὑπὸ τοῦ Κ. Ν. Κοντοπούλου περὶ Παιδείας ἐν γένει (25 Ἀπριλ.).

5) ὑπὸ τοῦ Κ. Κ. Ξανθοπούλου γυμνασιάρχου περὶ γυμνασίων καὶ ἀγώνων, συνέχεια καὶ τέλος τῶν κατὰ τὴν παρελθούσαν περίοδον ἀνεγνωσθέντων ὑπὸ τοῦ ἰδίου (9 Μαΐου).

6) ὑπὸ τοῦ Κ. Θ. Βενιτσάνου περὶ τοῦ προορισμοῦ τοῦ τύπου (30 Μαΐου).

7) ὑπ' ἐμοῦ, ἀνάγνωσις τοῦ Προλόγου τοῦ ἐκδιδομένου Περιδικίου τοῦ Ἀναγνωστηρίου μετὰ βραχεῖαν προσλαλίαν πρὸς τὰ μέλη (5 Σεπτεμβρίου).

8) ὑπὸ τοῦ Θεοφιλ. Ἐπισκόπου Μυρέων Κ. Κ. Κυρίλλου περὶ τῆς κατὰ Χριστὸν ἠθικῆς (10 Ὀκτωβρίου, ὁπότε καὶ ἐγένετο ἡ ἑναρξίς τῶν μαθημάτων τῆς χειμερινῆς περιόδου μετὰ καταλλήλου Ἱεροτελεστίας).

9) ὑπὸ τοῦ Κ. Μ. Χαμουδοπούλου περὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους (24 Ὀκτωβρίου).

10) ὑπὸ τοῦ Κ. Ο. Κυνηγοῦ περὶ τῆς νομιμότητος καὶ λογικότητος τῆς ἀγαθοεργίας (27 Ὀκτωβρ.).

11) ὑπὸ τοῦ Κ. Θ. Βενιτσάνου περὶ τῆς φαινομένης ἐξ ἱστορικῶν γεγονότων ἐπικρατήσεως τῆς ὕλης κατὰ τοῦ πνεύματος (5 Νοεμβρίου).

12) ὑπὸ τοῦ Ἱεροδιδασκάλου Κ. Λεοντίου περὶ συστάσεως τῆς Ἐκκλησίας (7 Νοεμβρίου).

13) ὑπ' ἐμοῦ λόγος προτρεπτικὸς περὶ συνεισφορᾶς ὑπὲρ ἀγορᾶς καὶ προμηθεύσεως πειραματικῶν ὀργάνων (10 Νοεμβρίου).

14) ὑπὸ τοῦ Κ. Γ. Καρύδου περὶ τῆς Κυριακῆς ἡμέρας ὑπὸ θρησκευτικὴν καὶ ἱστορικὴν ἔποψιν (21 Νοεμβρίου).

15) ὑπὸ τοῦ ἰδίου περὶ τῆς ἐπιρροῆς ἣν ὁ χριστιανισμὸς ἐπὶ τὴν ἄνθρωπότητος (5 Δεκεμβρίου).

16) ὑπὸ τοῦ Κ. Κ. Εὐσταθοπούλου περὶ ἀλώσεως τῆς Κορίνθου ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων (19 Δεκεμβρίου).

17) ὑπὸ τοῦ Κ. Ο. Κυνηγοῦ περὶ τῶν Μάγων τῶν ἐλθόντων εἰς προσκύνῃσιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ (24 Δεκεμβρίου).

18) ὑπὸ τοῦ Κ. Ι. Πρωτοδίκου περὶ τοῦ μακαρίτου γυμνασιάρχου Α. Κυπριανοῦ (26 Δεκεμβρίου).

19) ὑπὸ τοῦ Ἰατροῦ Κ. Γ. Διαμαντοπούλου περὶ τῆς φυσικῆς τροφῆς τοῦ ἀνθρώπου (2 Ἰανουαρίου 1872).

20) ὑπὸ τοῦ Κ. Α. Ἀρλῶ περὶ τῆς κινητικότητος τῶν φυτῶν Γαλλιστί (7 Ἰανουαρίου).

21) ὑπὸ τοῦ Κ. Α. Ἰσηγόνου περὶ Δημοσθένους καὶ τῶν λόγων αὐτοῦ ὑπὸ ἠθικὴν καὶ κοινωνικὴν ἔποψιν (9 Ἰανουαρίου).

22) ὑπὸ τοῦ Κ. Δ. Χαρικλέους περὶ τῆς εἰς Θεὸν πίστεως καὶ ἐλπιδος (17 Ἰανουαρίου).

23) ὑπὸ τοῦ Κ. Γ. Διαμαντοπούλου περὶ γάμου καὶ πολιτείας τῶν ζώων (2 Φεβρουαρίου).

24) ὑπὸ τοῦ Κ. Γ. Καρύδου περὶ τῆς γυναικὸς ὑπὸ θρησκευτικὴν καὶ φιλοσοφικὴν ἔποψιν (6 Φεβρουαρίου).

Τοσαῦτα, Κύριοι, αἱ ἐπὶ τῆς ἐμῆς ἀρχῆς κατὰ τὸ λῆγον τοῦτο Συλλογικῶν ἡμῶν ἔτος γενόμεναι ἀγορεύσεις καὶ ἀναγνώσεις, ὧν ὁ δολικὸς ἀριθμὸς ἀνέρχεται εἰς 26, συμπεριλαμβανομένης τῆςδε τῆς Λογοδοσίας καὶ τοῦ κατόπιν ἐκφωνηθησομένου πανηγυρικοῦ λόγου ὑπὸ τοῦ ἐξοχωτάτου Ἰατροῦ καὶ ἐπιτίμου ἡμῶν μέλους Κ. Α. Καλλιγᾶ διὰ τῆς παρουσίας αὐτοῦ νῦν σὺν τοῖς παρακαθημένοις γεραροῖς ἀνδράσι τιμῶντος πολὺ τὸ Κατάστημα, εἰς ὃν ἐκ προκαταβολῆς ἀπέδωκα νὰ ἀνακινώσω τὰς ἐγκαρδίους ἡμῶν εὐχαριστηρίους ἐκφράσεις.

Δὲν εἰσέρχομαι εἰς τὴν περιληπτικὴν ἔκθεσιν καὶ ἀνάλυσιν τῶν περιεχομένων εἰς τὰ ποικίλα ἐκεῖνα ἀναγνώσματα ὧν ἐμνήσθην ἀνωτέρω, τοῦτο μὲν ἵνα ἀποφύγω τὴν παρὰ τὸ πρέπον μήκυνσιν τῆς Λογοδοσίας, τοῦτο δὲ διότι τὰ πλείστα αὐτῶν δημοσιεύονται αὐτολεξεῖ, ὡς γνωρίζετε, διὰ τοῦ ἐκδιδομένου Περιδικίου τοῦ Ἀναγνωστηρίου.

Μεταβαίνων δὲ εὐθὺς εἰς τὰ περὶ τῶν τακτικῶν μαθημάτων, ἀρχομαι ὑπομιμνήσκων ὑμῖν πρότερον ὅτι τὰ μαθήματα τῆς προληξάσης χειμερινῆς περιόδου μέχρι τῆς ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ ὠρισμένης ἐποχῆς τῶν θερινῶν διακοπῶν ἐξηκολούθουν σχεδὸν τακτικῶς, ἅπερ ἦσαν ἡ σωματολογικὴ Ἀνθρωπολογία διδασχθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἰατροῦ Κ. Γ. Κλάδου, ἡ Πειραματικὴ Φυσικὴ ὑπ' ἐμοῦ, ἡ Χημεία ὑπὸ τοῦ Ἰατροῦ Κ. Π. Παγκάλου καὶ ἡ Βοτανικὴ (γαλλιστί) ὑπὸ τοῦ Κ. Α. Ἀρλῶ. Κατὰ δὲ τὴν ἀκόλουθον χειμερινὴν περίοδον ἐγένετο πρόνοια

περί συμπληρώσεώς τινων ἄλλων τέως μὲν ἔλλειπόντων, ἀλλ' ἀναγκαιῶν ἐπίσης καὶ χρησίμων μαθημάτων. Ταῦτα δυνατὸν νὰ ἀναχθῶσιν εἰς τέσσαρας κατηγορίας ἢ εἶδη· α) θρησκευτικά· β) ἱστορικά· γ) ἐπισημονικά, καὶ δ) ἐμπορικά.

Καὶ ἡ μὲν θρησκευτικὴ διδασκαλία περιεστράφη περὶ τὴν Κατήχυσιν τῆς Ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως καὶ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ Χριστιανισμοῦ, τὴν μὲν πρώτην ἀναδεξαμένου τοῦ Ἱεροδιδασκάλου Κυρίου Λεοντίου Καθηγητοῦ τῆς Εὐαγγ. Σχολῆς, τὴν δὲ ἑτέραν τοῦ Ἀρχιδιακόνου τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου ἡμῶν Ἱερολογ. Κυρίου Παρθενίου Δανιηλίδου, ὅστις καὶ ἐποίησε τὴν ἔναρξιν τοῦ μαθηματῆς του διὰ καταλλήλου καὶ ἀξιολόγου εἰσαγωγικοῦ λόγου περὶ Ἐκκλησίας ἐν γένει. Τὰ μαθήματα ταῦτα διδασκόμενα ἐναλλάξ κατὰ τὰς Κυριακάς, εἰς ἃ ἡ εἴσοδος ἐπετρέπη τῷ λαῷ ἐλευθέρᾳ ὑπὸ τῆς Διευθύνσεως φρονούσης τὴν θρησκευτικὴν μόρφωσιν τῶν μελῶν μιᾶς Κοινωνίας ὡς πρωτίστην καὶ ἀσφαλίστατην ταύτης βάσιν, εὐχαρίστως ἐφάνησαν ἀνταποκρινόμενα εἰς τοὺς διακαστέρους ἡμῶν πόθους, τυγχάνοντα πάντοτε ἀκροατηρίου ἱκανοῦ καὶ προθύμου· εὐελπιζόμεθα δὲ ὅτι οἱ ἀπόγονοι τῶν ἀπαρησαμένων καὶ πλοιαίρι καὶ δίκτυα καὶ προστρεχόντων κατόπιν τοῦ Καθηγητοῦ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ Σωτῆρος ἀλλείων θὰ μιμῶνται κατ' ὀλίγον τὰ παραδείγματα αὐτῶν καὶ δὲν θὰ δεικνύνται ὀκνηρότεροι εἰς τὴν ἀκρόασιν τῶν περὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ τῶν πράξεων αὐτοῦ καὶ παραγγελμάτων καὶ δογμάτων δημοσίᾳ γινομένων τοιοῦτων διδασκαλιῶν. Δὲν πρέπει δὲ νὰ ἀποσιωπήσω καὶ τοῦτο, ὅτι οἱ χάριν τῶν πολλῶν πολὺν καὶ τὸν ζῆλον ἔχοντες Ἱεροδιδασκαλοὶ οὗτοι προσεπάθησαν πάντοτε νὰ καταστήσωσι τὰ μαθήματα τῶν πρακτικώτερων καὶ προσιτὰ μᾶλλον εἰς τοὺς ἀκροατὰς αὐτῶν, ἢ θεωρητικὰ καὶ δυσκατάληπτα· τοιαύτη μάλιστα ὀφείλει νὰ ἦναι πᾶσα πρὸς τὸν λαὸν θρησκευτικὴ διδασκαλία.

Τὰ δὲ ἐπισημονικά μαθήματα περιλαμβάνουσι τὴν Χημείαν καὶ τὴν Φυσικὴν. Τὴν μὲν πρώτην ἀρξάμενος ὁ ἀξιότιμος καὶ φιλόπονος ἱατρὸς Κ. Π. Πάγκαλος διὰ μιᾶς σπουδαίας καὶ περιληπτικῆς, ἐν εἴδει εἰσαγωγῆς, ἀφηγήσεως τῶν φυσικῶν καὶ χημικῶν γνώσεων πρὸς τοὺς ἀρχαίους, διήλθε τακτικῶς τὸ πρῶτον μέρος αὐτῆς τὸ περὶ τῶν μεταλλοειδῶν, ἐνδιατρίβων ἐκάστοτε εἰς τὰς χρησιμωτέρας τῶν κυριωτέρων καὶ συνηθεστέρων αὐτῶν ἐφαρμογὰς εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ τὰς τέχνας· εἰσηλθεν εἰς τὸ περὶ ἀλάτων κεφάλαιον, διεξῆλθε περὶ τοῦ κοινοῦ ἄλατος, τῆς τιτάνου, τῶν ὑέλων καὶ ὑελοφυγίας·

ἀρξάμενος δὲ ἵνα προχματευθῇ περὶ τῶν μετάλλων ἐδήλωσεν ἡμῖν τὴν προθυμίαν του ἵνα ἐξκολουθήσῃ μετὰ ταῦτα καὶ τὰ ἐπίλοιπα ὅσων τὴν πορείαν εἶχε προδιαχωράζει ἐν τῷ εἰσαγωγικῷ λόγῳ αὐτοῦ· πολλάκις ἐποικίλλε τὰ μαθήματά του διὰ παρεκβάσεων καὶ ἐπεισοδίων ἀναγκαιῶν, εἰλημμένων ἐκ τῆς Φυσικῆς, τῆς Μετεωρολογίας καὶ τῆς Γεωλογίας· πρὸς δὲ τὴν ὁμολογουμένως ἐκ τῆς διδασκαλίας τῆς Χημείας προσεπιχορηγομένην ὠφέλειαν καὶ τερπνότερον ἔτι κατέστησε τὸ μάθημά του διὰ πειραμάτων, τῶν πρὸς ταῦτα ἀναγκαιωτέρων χημικῶν ὑλῶν καὶ σκευασιῶν προμηθευθείσης τῆς Διευθύνσεως ἐγκαίρως. Ἡ δὲ Φυσικὴ ἐδιδάχθη ὑπ' ἐμοῦ καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο καὶ ἐξκολουθήσει, Θεοῦ εὐδοκοῦντος, διδασκόμενη μέχρι τέλους. Ἐπειδὴ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος εἶχον πραγματευθῆ περὶ τῆς βαρύτητος καὶ τῶν βαρέων ἐν γένει σωμάτων, ἦτοι περὶ τῶν στερεῶν, τῶν ὑγρῶν καὶ τῶν ἀερίων, κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο μετὰ μικρὰν ἀναπόλησιν τῶν προδιδαχθέντων, εὐθύς εἰτῆλθον εἰς τὸ περὶ Θερμότητος κεφάλαιον· καὶ τοὶ δὲ ἀκροθιγῶς πως ἠψάμην τῶν ἐν τούτῳ περιεχομένων καὶ ἐξέθηκα τὰ καταληπτότερα καὶ ἀναγκαιότερα πρὸς γνῶσιν, δὲν ἐδυνήθην ἀκριβῶς νὰ ἀποπερτώσω τὸ ἄπλετον τοῦτο πέλαγος, ἔνθα ταξιδεύουσι τοσαῦτα πυρόσκαφα καὶ ἀτμομηχαναὶ, καὶ πυρπολοῦνται Ῥωμαῖκοὶ στόλοι. Κατὰ πόσον νητύχησα νὰ διδάξω καλῶς τὸ ἀξιοσπούδαστον τοῦτο μάθημα, καὶ κατὰ πόσον ἠδυνήθην νὰ καταστήσω αὐτὸ ὡς οἶόν τε ὠφέλιμον εἰς τὸ φίλον μοι ἀκροατήριον, εἰς ἄλλους ἀπόκειται νὰ κρίνωσι περὶ τούτων· ἐν μόνον δύναμαι νὰ καυχθῶ ὅτι σύνοιδα, ὅτι δηλ. προσεπάθησα πάντοτε νὰ ἐκτελέσω καθήκον τι, νὰ ἐργασθῶ προθύμως καὶ κατὰ τὰς δυνάμεις μου· τὸ δὲ κατὰ δύναμιν καὶ τῷ Θεῷ φίλον, εἶναι πανθομολογούμενον. Ὅτι δὲ τὸ ἐμὸν μάθημα πρὸς τὴν ξηρὰν τὸ πολὺ διδακτικὴν ὠφέλειαν δὲν ἔσχε, κατὰ κινήν του μοῦραν, συμπάρεδρον καὶ τὸν ἐπαγωγὸν τῶν πειραμάτων δαίμονα, δὲν πταίει βεβαίως αὐτὸ τοῦτο οἶκθεν· ἐν τούτοις παρ' ὀλίγον ἐπελαθόμην νὰ ὁμολογήσω, Κύριοι, ὅτι ὀφείλει πολλὴν τὴν χάριν εἰς τὸν μαυροπίνικα, ὅστις με ὄλην τὴν ἀδυναμίαν του ἐφιλοτιμήθη νὰ προσενέγκῃ ἐαυτὸν ἐτοῖμον ἀντικαταστάτην τῶν ἀπόντων πειραματικῶν ὀργάνων. Τοσαῦτα καὶ περὶ τούτων ἔστωσαν.

Τὰ δὲ ἱστορικά ἐδιδάχθησαν ὡς ἀκολούθως· ὁ ἀξιότιμος Κ. Γ. Γρηγοριάδης, ὁ ἕτερος τῶν μετὰ ζήλου πολλοῦ καὶ φιλογενικῶν αἰσθημάτων ἱδρυσάντων καὶ φιλοτίμως διευθυνόντων τὸ ἐνταῦθα Ἑλληνικὸν ἐκπαιδευτικὸν Λύκειον γνωστῶν ἀνταδέλφων, εἰς τὴν πρώτην τῆς Διευθύνσεως πρόσκλησιν ἄσμενος ἀναδέχθη τὴν διδασκαλίαν τῆς

ἀρχαίας Ἱστορίας, τοῦ τοσοῦτον ὄντως χρησίμου εἰς ἀνθρώπους οἴας· δῆποτε τάξεις καὶ ἐπαγγέλματος καὶ σπουδαίου τούτου μαθήματος· τοῦτον μετ' οὐ πολὺ ἐμιμήθη καὶ ὁ παρὰ τῇ Εὐαγγελικῇ Σχολῇ καὶ ἀλλαχοῦ φιλόπονος γαλλοδιδάτκαλος Κ. Α. Καβέ, ἀναλαβὼν νὰ διδάσκῃ γαλλιστὶ τὴν μεσαιωνικὴν Ἱστορίαν. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς κοσμογονικῆς ἐποχῆς καὶ καταδείξας τὴν ἀκρίβειαν τῆς Μωσαϊκῆς ἐκθέσεως ἐπιβεβαιουμένην οὐ μόνον ἐκ τῶν παραδόσεων ἕλων τῶν ἀρχαιοτέρων ἐθνῶν, ὧν μέχρις ἡμῶν περιεσώθησαν ἴχνη ἐν τῇ Ἱστορίᾳ, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτῆς ταύτης τῆς νεωτέρας ἐπιστημονικῆς Γεωλογίας, διεξῆλθεν ἐφεξῆς κατὰ τάξιν τὰ κυριώτερα τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀσσυρίων, τῶν Βαβυλωνίων, τῶν Φοινίκων, τῶν Αἴγυπτίων καὶ τῶν Ἑβραίων· ἀφηγούμενος λεπτομερέστερον τὰ περὶ τῶν τελευταίων τούτων, ἔφθασεν εἰς τὴν ἐπιθεώρησιν τῆς Μωσαϊκῆς νομοθεσίας· τὰ περὶ τὴν ἐξακολουθήσει διδάσκων μέχρι τῆς διακοπῆς τῶν μαθημάτων. Ὁ δὲ δεῦτερος διεξελθὼν ἐν μιᾷ μόνῃ συνδιαλέξει μετὰ ταχύτητα πτηνοῦ, ὡς ὁ ἴδιος ἔφραζε, τὰ τῆς ἀρχαίας Ἱστορίας ἐν περιλήψει, καὶ ἀρξάμενος εἰς τὸ ἀκόλουθον μάθημα ἀπὸ τῆς μεσαιωνικῆς Ἱστορίας, ἀφηγήθη τακτικῶς καὶ συνοπτικῶς τὰ περὶ τῶν διαφόρων ἐθνῶν τῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰσελασάντων καὶ κατακλυσάντων ἅπασαν τὴν Εὐρώπην, Οὐγγρων, Γόθων, Νορμανδῶν, Ἀβάρων, Ἀράβων κ.λ. κ.λ. Ἐνδιέτριψε περισσότερον, ὡς ἦτον ἐπόμενον, εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Γαλλίας, ἀνέπτυξε τὰ τῆς ἱστορικωτάτης ἐποχῆς Καρόλου τοῦ Μάγνου, καὶ τὰ ἐπίλοιπα δὲν θὰ ὀκνήσῃ νὰ διδάξῃ ἡμῖν ἀκολουθῶς.

Μεσοῦσης, Κύριοι, τῆς τῶν μαθημάτων χειμερινῆς περιόδου, εἰς τὰ Ἱστορικὰ προστέθη ἔτι νέον τι εἶδος· τοῦτο δὲ εἶναι ἡ Μυθολογία παραβαλλομένη πρὸς τὴν Ἱστορίαν. Τὸ τερπνὸν μὲν, οὐχ ἦτον δὲ διδασκτικὸν τοῦτο μάθημα ἐκλεξάμενος νὰ διδάξῃ ὁ ἀξιότιμος Κ. Γ. Φραντς ἐπεχείρησε νὰ καταδείξῃ, ὅτι τὰ μυθολογούμενα παρὰ τοῖς διαφόροις ἔθνεσιν ἔχουσιν πάντοτε ἱστορικὰς τινὰς βάσεις, ὅτι ἅπαντα κατέρχονται ἐκ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς διαυγοῦς πηγῆς, ἀλλ' ὅτι ἐν τῷ μακρῷ καὶ πολυκλάδῳ δρόμῳ ἐθολώθησαν καὶ ἐνοθεύθησαν· ὅτι ὅλα ἀφωρμήθησαν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ κέντρου· ὅτι ἀνασκαλευόμενα δύνανται νὰ δείξωσι τὴν κοινὴν καὶ ἱστορικωτάτην αὐτῶν ῥίζαν· ὅτι γενικῶς μὲν βρασιζονται ἐπὶ τῶν ἱστορουμένων ἐν τῇ Πεντατεύχῳ, ἀλλ' ὅτι ἀκολουθῶς ὑποστάντα ταῦτα τὰς ἰδιαζούσας τοῖς διαφόροις ἔθνεσι κατὰ τοὺς διαφόρους τόπους, ἐποχὰς καὶ περιστάσεις ἰδιοτροπίας τῆς φαντασίας καὶ τῆς ὀρέξεως, καὶ ἀναμιχθέντα μετὰ ψεύδη πολλὰ καὶ

παχυλά εἰς ἃ συνήθως ἐνασμενίζονται οἱ ἀπόγονοι τῆς Εὐας, καὶ ἀμαυρώσαντα οὕτω τὴν πρώτην καθαρὰν ὕψιν τῶν, ἐπὶ τέλους κατήνησαν πράγματι μῦθοι· ὁ Κ. Γ. Φραντς ἐν τῇ ποιικίᾳ τῆς ὕλης ταύτης, διὰ τῆς συνήθους αὐτῷ γλαφυρότητος καὶ ἀπλότητος εἰς τὴν ἔκφρασιν ἐπιθυμῶν ὅσῳ τερπνόν, τοσοῦτον καὶ ὠφέλιμον νὰ καταστήσῃ τὸ μάθημά του, δὲν ὤκνησε νὰ ἦναι φειδωλὸς καὶ εἰς τὰς ἀπαιτούμενας διὰ τὴν παγίωσιν τοῦ Καταστήματος καὶ ἐμφύχωσιν τῶν καρδιῶν σκοπίμους παρεκβάσεις, ἐμπνεόμενος καὶ οὗτος ὑπὸ τῶν αὐτῶν τοῖς λοιποῖς συναδέλφοις του ἐθνικωτέρων αἰσθημάτων.

Τὸν κύκλον τῶν ἐμπορικῶν μαθημάτων τῶν τοσοῦτων χρησίμων εἰς τὴν ἐμπορικωτάτην ταύτην καὶ πρωτίστην τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀποβάθρην ἀπετέλεσε μόνον κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὸ καλούμενον Ἐμπορικὸν Δίκαιον. Τὴν διδασκαλίαν τούτου τοῦ μαθήματος εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς μετὰ μεγάλης προθυμίας καὶ φιλοτιμίας ἀναδεξάμενος ὁ γνωστός πρ' ἡμῖν καὶ εὐπρόθετος δικηγόρος Κ. Α. Λαδάς, καὶ ἀρξάμενος μετὰ τὴν συνῆθη εἰς τοὺς ἐμπείρους ὁπαδοὺς καὶ μύστας τῆς Θέμιδος εὐγλωττικὴν καὶ ἀκριβολογίαν, μετὰ σπουδαίου καὶ συνοπτικώτατον λόγον ἐπὶ τῆς ἐμπορίας ἐν γένει, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων μὲν χρόνων λαβούσης ἀρχὴν καὶ σύστασιν ἕνεκα τῆς φυσικῆς καὶ πρὸς αὐτὴν τάσεως τοῦ ἀνθρώπου, συναναπτυσσομένης δὲ τῷ ἀνθρωπίνῳ πνεύματι κατὰ τὰς ἐποχὰς, τὰς περιστάσεις καὶ τὰς ἀνάγκας, καὶ κατανησάσης νῦν εἰς τὴν ἐνδεχομένην αὐτῆς τελειότητα, εἰς τὰ ἀκόλουθα μαθήματα διεξῆλθε τακτικῶς καὶ ὡς οἶόν τε ἀκριβῶς καὶ εὐκαταλήπτως τὰ περὶ τῶν ἐμπορικῶν πράξεων, τὰ περὶ ἐμπόρων καὶ τῶν ἐν χορήσει βιβλίων αὐτῶν· τὰ περὶ τῶν ἐμπορικῶν Ἐταιριῶν, τῆς τε ὁμορροῦθμου, ἑτερορροῦθμου, ἀνωνύμου καὶ μετοχικῆς· ἐφεξῆς περὶ ἀγορᾶς καὶ πωλήσεως, περὶ παραγγελιοδόχων καὶ μεσιτῶν, καὶ τέλος περὶ συναλλαγματικῆς καὶ συναλλαγμάτων.

Τοσαῦτα, Κύριοι, τὰ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τακτικὰ μαθήματα γινόμενα κατὰ δεκαπενθημερίαν ἑκάστον, ἐκτὸς τοῦ ἐμπορικοῦ καὶ τοῦ τῆς ἀρχαίας Ἱστορίας, τὰ ὅποια κατ' ἀρχὰς μὲν ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος ἐγίνοντο, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ παρεμβλήθέντων καὶ ἄλλων, καὶ πλουσιωτέρως οὕτω καὶ ποιικιωτέρως καταστάσεως τῆς πανδαισίας, πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ κόρου καὶ ταῦτα καὶ ἐκεῖνα συμμορφούμενα κατὰ τὴν πορείαν ἅπαξ τοῦ δεκαπενθημέρου ἤρξαντο νὰ διδάσκωνται καθ' ὥρισμένας ἑσπερινὰς ὥρας. Σπεύδω δὲ νὰ κοινοποιήσω ὑμῖν ὅτι ἅπαντες οἱ διδάξαντες ἄνευ τινὸς διακρίσεως μετὰ μεγίστης φιλοτιμίας καὶ ἀπαραιμίλλου ζήλου ἐξετέλουν τὸ ἔργον τῶν, κοινὴν τὴν ἐπιθυμίαν ἔ-

χοντες ὅπως κατασταθῶσιν ὡς οἶόν τε ὠφελιμώτεροι εἰς τὰ φιλόμουσα μέλη τοῦ Ἀναγνωστηρίου τούτου. Καθῆκον ἔχω νὰ ἐκφράσω πρὸς αὐτοὺς δημοσίᾳ τὰς εὐχαριστίας τοῦ Καταστήματος καὶ τὴν πολλὴν ἡμῶν εὐγνωμοσύνην ἐπὶ τοῖς φιλογενικοῖς καὶ ἀφιλοκερδέσιν αἰσθήμασι των καὶ μόχθοις. Μὴ λησμονῶν δὲ νὰ καταστήσω ὑμῖν γνωστὴν καὶ τὴν χαρὰν μου ἐπὶ τῇ σπουδῇ καὶ μερίμνῃ ἣν θρησκευτικῶ τρόπῳ ἀληθῶς πολλὰ τῶν μελῶν ἐδείκνυσαν εἰς τὸ τακτικῶς προσέρχασθαι καὶ ἀκροάζεσθαι τῶν μαθημάτων καὶ ἀπολαμβάνειν τῶν ἐκ τούτων ὠφελιμάτων, δὲν δύναμαι ἀφ' ἑτέρου νὰ κρύψω καὶ τὴν μεγίστην μου λύπην ἐπὶ τῇ ἀκατανοήτῳ ἀκηδίᾳ καὶ ἀδρανεῖᾳ τινῶν ἄλλων ἀκριβοθερητῶν ἡμῖν νὰ εἶπω οὕτω.

Ἐπειδὴ, Κύριοι, ὁ Κανονισμὸς τοῦ Καταστήματος καλῶς ποιῶν ἐπρονόησε καὶ διὰ τοῦ 38ου Ἄρθρου αὐτοῦ ὥρισε ῥητῶς ὅπως ἀπονέμηται ὁ τίτλος τοῦ Ἐπιτίμου μέλους καὶ εἰς τοὺς ἀναλαβόντας τὴν τακτικὴν παράδοσιν ὠφελίμου τινὸς μαθήματος, καὶ ἐπειδὴ οἱ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος διδάξαντες συγκατηρηθήθησαν ἤδη μετὰ τῶν τοιοῦτων, ἀπόκειται εἰς τὴν διάδοχον Διεύθυνσιν ἢ φροντίς μετὰ τὰς διακοπὰς τῶν μαθημάτων τοῦ νὰ μὴ στερῆσθαι τῆς δικαίας ταύτης ἀμοιβῆς καὶ τιμῆς καὶ τοὺς μεθ' ὁμοίου ζήλου κατὰ τὴν περίοδον ταύτην διδάξαντας καὶ μὴ ἀναγεγραμμένους ἔτι ἐν τῷ Καταλόγῳ τῶν Ἐπιτίμων μελῶν. Ἡ ἀπονεμομένη τιμὴ εἰς τοὺς τοιοῦτους ἀνανακλάται βεβαίως καὶ εἰς τὸ Κατάστημα, εἰς τοῦ ὁποῖου τὴν παγίωσιν καὶ προαγωγὴν οὐκ ὀλίγον συντελοῦσι καὶ οἱ ἐπιδαψιλεύοντες ἐπιμελῶς τὴν πνευματικὴν τροφήν του.

Μὴ λησμονήσωμεν ἐπὶ τέλους νὰ ἀπονέμωμεν μετὰ πολλῶν ἐπαίνων καὶ σεβασμοῦ τὸν ὀφειλόμενον φόρον τῶν εὐχαριστιῶν ἡμῶν εἰς τὸν σεβασμιώτατον πατέρα καὶ ποιμενάρχην ἡμῶν Κ. Κ. Μελέτιον Μητροπολίτην Σμύρνης καὶ τὸν θεοφιλέστατον Ἐπίσκοπον αὐτοῦ, εἰς τοὺς Κ. Κ. Σ. Τριανταφύλλην Πρόξενον τῆς Ἑλλάδος καὶ Π. Ἀντωνιάδην Ἵποπρόξενον μετὰ τῶν προκατόχων των Κ. Κ. Ν. Σακοπούλου καὶ Ν. Οἰκονομίδου, προσέτι εἰς τινὰς ἐκ τῶν πάνυ εὐπολητῶν καὶ φιλομούσων ὁμογενῶν καὶ συμπολιτῶν ἡμῶν, οἵτινες καίπερ ἀπειργόμενοι ἀληθῶς ἕνεκα τῶν πολλῶν ἀσχολιῶν αὐτῶν νὰ ἐπισκέπτονται συνεχῶς καὶ νὰ τιμῶσι διὰ τῆς γερῆς αὐτῶν παρουσίας τὸ σεμνὸν τοῦτο Ἴδρυμα, ἐν τούτοις δὲν ἐπεθύμησαν ὀλοτελῶς νὰ στερῶσιν ἡμᾶς τῆς τιμῆς ταύτης, οὐδὲ ὠκνησαν, ἀλλ' ἐπροθυμοποιήθησαν μάλιστα καὶ οὐχ ἅπαξ ὅπως παρευρισκόμενοι, εἴτε ἐν καιρῷ τῶν τακτικῶν μαθημάτων εἴτε τῶν ἐκτάκτως γινομένων ἀγορεύσεων

καὶ ἀναγνωσμάτων, προσθέσωσι τὴν λίαν ἐνθαρρυντικὴν καὶ πολυτίμον ἠθικὴν συνδρομὴν αὐτῶν εἰς τὴν ὑποστήριξιν καὶ ὑπόληψιν τοῦ Φυτωρίου ἡμῶν.

Γ'. Περὶ συνεδριάσεων καὶ ἀποστάσεων τῆς Διευθύνσεως.

Ἡ Διεύθυνσις τοῦ Ἀναγνωστηρίου συγκειμένη ἐξ ἑπτὰ κατὰ τὸν Κανονισμὸν ἀτόμων ἢ μελῶν, ἦτοι Σάββα Ι. Κεσσίσογλου προέδρου, Ἀνδρέου Κουρνιακτοῦ γραμματέως, Ἀνδρέου Μπαλασκοπούλου ταμίου, Ἰωάννου Κοντοπούλου βιβλιοφύλακος καὶ Ἀλεξάνδρου Βέλλη, Ἀναστασίου Κασάπογλου, Στυλιανοῦ Κοντολέοντος ἐφόρων, ἀφ' ἧς ἡμέρας διωρίσθη ἄχρι τῆςδε τῆς ὥρας καθ' ἣν παρισταμένη ἐνώπιον ὑμῶν, Κύριοι, ὑποβάλλει δι' ἐμοῦ τὴν ὀφειλομένην λογοδοσίαν, κηρύττουσα ἅμα τὴν λῆξιν τῆς διορίας ἐαυτῆς, καθ' ὅλον τοῦτο τὸ χρονικὸν διάστημα εἰργάσθη ἀληθῶς μετὰ τὸν ἀκριφῆ ἐκείνον καὶ ἄσκον ζήλον τὸν ὅποιον ὀφείλει νὰ τρέφῃ ἐν τῇ καρδίᾳ του πᾶς ἄνθρωπος εἰς ὃν ἐμπιστεύονται ὑπόθεσιν ἀφορώσαν κοινόν τι καλόν, ἐθνικόν τι συμφέρον. Καὶ δύναμαι νῦν παρρησίᾳ καὶ ἀπερικαλύπτως νὰ διαβεβαιώσω πάντας ὑμᾶς ὅτι εἰλικρινῶς προσεπαθήσαμεν, ἐμοχθήσαμεν, εἰργάσθημεν ἅπαντες ἀνεξαιρέτως ὅπως καὶ τὰς προσδοκίας ὑμῶν καὶ ἐλπίδας μὴ διαψεύσωμεν, καὶ τὴν συνείδησιν ἡμῶν αὐτῶν μὴ κατενοχλήσωμεν ἐμβάλλοντες αὐτὴν εἰς τὰ βάσανα τῶν ἀδιακόπων καὶ δικαίων τύψεων. Ἐγὼ δὲ ἰδίως ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω τὴν ἐγκάρδιον εὐγνωμοσύνην μου εἰς τοὺς λοιποὺς φίλους μου καὶ ἀγαθοὺς συναδέλφους ἄνευ διακρίσεων καὶ μερικωτέρων συμπαθειῶν ἐπὶ τῇ γενναίᾳ συνδρομῇ καὶ ὑποστηρίξει ἣν παρέσχον ἐμοῖ, οὐ μόνον πιστοὶ καὶ πρόθυμοι διατελοῦντες εἰς τὴν ἀκριβῆ πλήρωσιν τοῦ ἐναποθεμιμένου ἐνὶ ἐκάστῳ ἔργου, ἀλλ' ἀνακουφίζοντές με πολλαχῶς εἰς τὸ μέγα ἐκεῖνο καὶ δυσβάστακτον βάρος τῶν ἀφορώντων τὴν γενικὴν διαχείρισιν, ἀπέναντι τῆς ὁποίας νύκτωρτε καὶ ἡμέραν ἐλογιζόμην ἐμαυτὸν ὑπεύθυνον.

Ἐκ τῶν μνησθέντων τούτων συναδέλφων οἱ τρεῖς, ἦτοι οἱ Κ. Κ. Α. Μπαλασκοπούλου, Σ. Κοντολέον καὶ Α. Κουρνιακτοῦς ὑπῆρξαν μέλη καὶ τῆς προκατόχου Διευθύνσεως, εἰς οὓς δικαίως ἕνεκα τοῦ διπλοῦ τούτου καὶ ἀφιλοκερδοῦς κόπου των ὀφείλεται ἴδιος ἔπαινος καὶ ἐκφρασις τῶν εὐχαριστιῶν τοῦ Σωματείου ἡμῶν.

Ἐν ταῖς μερικαῖς καὶ ἅπαξ τῆς ἐβδομάδος τακτικῶς, ἐκτὸς ὀλιγα-

ρίθμων ἐξαιρέσεων, γινομέναις ὑπὸ τῆς Διευθύνσεως συνεδριάσειν ἄ-
 πασα ἢ μέρημα αὐτῆς ἐστρέφετο ἐν γένει περὶ τὴν μελέτην τῶν εἰ-
 δικῶν αὐτῆς καθηκόντων, περὶ τὴν ἐξέυρεσιν καὶ ἐφαρμογὴν τῶν μέ-
 σων τῶν συντελεστικῶν εἰς τὴν προαγωγὴν τοῦ Καταστήματος, περὶ
 τὴν διευκόλυνσιν ἐνὶ λόγῳ τῆς πληρώσεως τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἐ-
 κείνων σκοπῶν οὗς ὁ Κανονισμὸς προδιεχάραξε σαφῶς. Ἐκτὸς λοιπὸν
 τῶν περὶ μελῶν καὶ καταλλήλων τακτικῶν μαθημάτων καὶ ἄλλων
 ὠφελίμων ἀγορεύσεων καὶ ἀναγνωσμάτων γενομένων συσκέψεων καὶ
 ἀποφάσεων, καὶ ἐκτὸς τῶν περὶ τὴν ἐκτύπωσιν καὶ διανομὴν τῶν σχετι-
 κῶν πρὸς τὰ μέλη Διπλωμάτων, περὶ ὧν ὅλων ἐν τοῖς προηγουμένοις
 ἐποιησάμην λόγον, ἢ Διεύθυνσις ἐκ τῶν προϋργαιτέρων μελημάτων αὐ-
 τῆς θεωρήσασα τὸ νὰ ἔλθῃ εἰς συναφὴν σχέσεων μετὰ πολλῶν ἐν τε
 τῇ ἐλευθέρᾳ καὶ τῇ δούλῃ Ἑλλάδι ἐπὶ σκοποῖς τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν
 προόδου καὶ ἀναμορφώσεως τῶν λαῶν καὶ βελτιώσεως τῆς καταστά-
 σεως τῶν Κοινωνιῶν ἰδρυμένων Συλλόγων, ἀναλογιζομένη ὅτι ἐκ τῶν
 τοιούτων συσχετίσεων καὶ συνδέσμων διευκολύνεται ὅτι μάλιστα ἢ
 κατόρθωσις τῶν σκοποῦμένων, ἐγκαίρως πάνυ ἔσπευσε νὰ δείξῃ σύν-
 τονον ἐπιμέλειαν καὶ ἐνδελχῆ ἐνέργειαν περὶ τὴν σπουδαιότεραν ταύ-
 τῃ ὑπόθεσιν, συνισταμένην ἡμῖν ἢ μᾶλλον ἐπιβαλλομένη καὶ ὑπὸ
 τοῦ Ἀ' Ἀρθροῦ τοῦ ἐν ἰσχύϊ Κανονισμοῦ. Εὐχαρίστως δὲ ἀναγγέλλω
 ὑμῖν, Κύριοι, ὅτι διατελοῦμεν ἤδη εἰς φιλικὰς σχέσεις μετ' ἱκανῶν
 Σωματείων, ἀνταλλαχθέντων τῶν σχετικῶν ἐπισήμων ἐγγράφων. Ἐν
 μὲν τῇ ἁ συνεδριάσει τῆς περιόδου ἡμῶν ἀποφασίσαντες καὶ ἐπιστεί-
 λαντες εἰς τε τὸν ἐν Κ]πόλει Ἑλληνικὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον καὶ
 εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις «Παρνασσόν», ἐλάβομεν τὴν ποθητὴν διαβεβαίω-
 σιν ἐκ μέρους αὐτῶν περὶ τῆς ὁμοθυμοῦ συναινεσεως των εἰς τὸν ἱε-
 ρὸν τοῦτον τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης καὶ τῶν ἀμοιβαίων σχέσεων δεσμόν.
 Μετὰ δὲ ταῦτα, λαβόντες ἐπιστολὴν τῶν ἐντίμων Ἐφόρων τοῦ ἐν
 Βρυούλλοις Ἀναγνωστηρίου «Ὁ Ἀναξαγόρας», χρονολογουμένην ἀπὸ
 τῆς 17ης τοῦ παρελθόντος Ἰουλίου, δι' ἧς ἐκοινοποιεῖτο ἡμῖν ἡ ἀπο-
 νομὴ τοῦ τίτλου τῶν Ἐπιτίμων μελῶν τοῦ ἐκεῖ συναδέλφου Σωμα-
 τείου εἰς τὰ μέλη τοῦ ἡμετέρου Ἀναγνωστηρίου, κατὰ τὴν ἰδ' ἡμῶν
 συνεδριάσειν ἐνεκρίναμεν τὴν ἀποστολὴν ἐκεῖσε ἀπάντησεως ἡμῶν, δι'
 ἧς ἐξέφράσαμεν οὐ μόνον τὰς ζωηρὰς εὐχαριστίας τοῦ ἡμετέρου Σω-
 ματείου, ἀλλὰ καὶ τὴν εἰδῆσιν ὅτι τοῦντεῦθεν θεωροῦμεν ἑαυτοὺς εὐ-
 φροσύνως μετ' ἐκείνων συνδεδεμένους. Κατὰ τὴν 20ην τοῦ παρελθόν-
 τος Αὐγούστου ἀπηντήσαμεν καὶ εἰς τὴν ἐπιστολὴν ἣν πρωτοδόβως
 ὁ ἐν Κ]πόλει φιλεκπαιδευτικὸς Σύλλογος «Μικρὰ Ἀσία» εἶχε πέμψει

ἡμῖν πρὸς συναφὴν ἀδελφικῶν σχέσεων μετὰ τσαύτης δὲ μάλι-
 στα χαρᾶς καὶ προθυμίας ἐσπεύσαμεν νὰ συνδεθῶμεν μετὰ τοῦ ἐν
 λόγῳ Σωματείου, καθόσον τὰ βλέμματα καὶ ἐκείνου καὶ τοῦ ἡμετέρου
 πρὸς τὸ αὐτὸ ἀσκαρδαμυκτεῖ κατατείνουσι τέρμα. Ἐν τῇ ἰδ' συνε-
 δριάσει, ἢ Διεύθυνσις εὐροῦσα συμφωνοτάτην ταῖς προθέσειν αὐτῆς
 τὴν πρότασιν καὶ προτροπὴν γεραροῦ τινος μέλους περὶ συναφῆς σχέ-
 σεων μετὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμά-
 των Συλλόγου, ἐκθύμως προέβη εἰς τὸ διάβημα τοῦτο, καὶ ἐπιστεί-
 λασα πρὸς αὐτὸν, μετὰ χρόνον οὐ μακρὸν ἔτυχε φιλοφρονητικωτάτης
 καὶ ἀξιοπρεποῦς ἀπαντήσεως. Εἰς τὰς 2 Ἰανουαρίου παρελθόντος ἐ-
 στάλη ἡμῖν ἐπιστολὴ ἐκ μέρους τοῦ ἐν Ἀθήναις φιλολογικῶν Συλλό-
 γου «Ὁ Βύρων», δι' ἧς οὗτος ἐξέφραξε τὰς εὐχαριστήσεις του ἐπὶ
 τῇ ἀποστολῇ τοῦ Περιδικῶν ἡμῶν. Δὲν ἐδύνατο νὰ παρουσιασθῇ κα-
 ταλληλοτάτη εὐκαιρία καὶ ἀφορμὴ πρὸς συναφὴν σχέσεων καὶ μετὰ
 τούτου τοῦ ἀξιολόγου Συλλόγου, καὶ οὕτως ἔκτοτε θεωροῦμεν τὸ ἡμέ-
 τερον Σωματεῖον φιλικῶς καὶ στενῶς μετ' ἐκείνου συνδεδεμένον, ἐκ-
 δηλώσαντες αὐτῷ καὶ ἐγγράφως τὰς ἀγνάς ἡμῶν διχθέσεις. Ἐπὶ τέ-
 λους ἐκομισάμεθα ἐπιστολὴν χρονολογουμένην ἀπὸ 19 Ἰανουαρίου ἐκ
 μέρους τοῦ ἐν Σέρραις Μακεδονικοῦ φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου, πολ-
 λὰ καταθύμια διατρανοῦντος καὶ, μετὰ τὰ συγχαρητήρια αὐτοῦ διὰ
 τὴν σύστασιν τοῦ παρὰ τὸν Μέλητα τούτου Σωματείου καὶ τὴν ἐκ-
 δοσιν τοῦ Περιδικῶν καὶ τὸν προταχθέντα Πρόλογον, ἐκδηλοῦντος ἡ-
 μῖν συνάμα τὴν μεγίστην ἐπιθυμίαν αὐτοῦ πρὸς πνευματικὴν σύνδε-
 σιν καὶ πᾶσαν ἄλλην δυνατὴν συμβοήθειαν καὶ σύμπραξιν, ὅπως διευ-
 κολύνωμεν τὰ μέσα τῆς συντηρήσεως καὶ ἀναζωογονήσεως τοῦ Ἑλληνι-
 σμοῦ ἐν ταῖς δυσὶ κεντρικωτέροις ταύταις χώραις, εἰς ἃς δυστυχῶς καὶ
 πρὸς καιρίαν ἡμῶν βλάβην ὀσημέραι ὑφέρπουσιν ἐξ ἀπωτέρων ὀπῶν
 καὶ κεκρυμμένων φωλεῶν πολλὰ ὀθνεῖσι τερατόμορφοι καὶ ἰσθόλοι
 ἔχιδναι. Καὶ δὴ ἀπεστάλη ἡ δέουσα ἀπάντησις ἐκ μέρους ἡμῶν πρὸς
 τὸν φίλον τοῦτον γείτονα τῶν Πιερίδων Μουσῶν, εἰκότως δὲ σεμνω-
 νόμενον καὶ τιμῶντα τὴν μνήμην τοῦ μεγαλονόμου μαθητοῦ τοῦ ἐκ
 Σταγείρων φιλοσόφου.

Ἐκ τῶν γενομένων τούτων ἐκθέσεων προδήλως ἤδη βλέπετε, Κύ-
 ριοι, ὅτι τὸ ἔτος τοῦτο δὲν ὑπῆρξεν ἡμῖν στεῖρον καὶ ὡς πρὸς τὴν
 συναφὴν φιλικῶν σχέσεων μετὰ τῶν ἐν πατρίαις χώραις ἰδρυμένων
 συναδέλφων καὶ ὁμοφρόνων Συλλόγων. Χαίρω ἀληθῶς ἀπὸ καρδίας
 τοιαῦτα ὑμῖν εὐαγγελιζόμενος, καὶ φρονῶ ὅτι, ἐὰν τὰ Κράτη δὲν κα-
 τάρθωσαν, οἱ Σύλλογοι τοῦλάχιστον ὡς σύνθημα πρὸ ἑαυτῶν ὀφείλου-

αι να ἔχωσι καὶ ὡς ὄρον ἀπαράγραπτον ἐν τοῖς κύλοις των να κηρύττωσι τὸν πρὸς τὰ καλὰ συνασπισμὸν, τὴν ἐναρμόνιον συναυλίαν, δι' ἧς μόνης πᾶσα μὲν κακία φυγαδεύεται, πᾶν πρόσκομμα εἰς τὴν πληρωσιν τοῦ προορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἀπομακρύνεται, πᾶσα ὀπισθοδρόμησις διακωλύεται· πᾶσα δὲ ἀπ' ἐναντίας ὕλική, πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ προαγωγή καὶ βελτίωσις εὐχερέστερον κατορθοῦται.

Τὴν ἀνάγνωσιν τῶν μετὰ τῶν μνησθέντων Συλλόγων ἀνταλλαχθέντων ἐγγράφων περὶλείπω ἐνταῦθα, τῶν πλείστων ἐξ αὐτῶν ἀναγνωσθέντων ἐνώπιον ὑμῶν ἐν τισὶ προλαβούσαις γενικαῖς συνεδριάσεσι.

Περὶ τὸν νομίζω να ἐνθυμῶμαι ὑμῖν ὅτι καὶ μετὰ τοῦ ἐνταῦθα συναδέλφου «Ἐλικῶνος» ἀνέκχθεν φιλικῶς διακείμεθα.

Βεβαίως περιμένετε ἤδη να ἀκούσητέ τι καὶ περὶ ἑτέρου τινὸς γεγονότος, χώρην λαβόντος πρὸ δύο περίπου μηνῶν ἐντὸς τούτου τοῦ Καταστήματος. Πλείστοι τῶν περὶ τὴν ἀναστάσεως ἐνταῦθα ἢ ἐγκατασταθέντων ὁμοφύλων ἡμῖν καὶ ἀξιοτίμων Κριστῶν καὶ συνεπαρχωμένων αὐτῶν, βεβαίως φέροντες να βλέπωσι τὴν ἄλλοτε ἐπὶ παιδείᾳ καὶ ἀρεταῖς διακρίσεισθαι, ἔνεκα δὲ τῆς ἀκαταβλήτου φορᾶς τῶν περιστάσεων πᾶν ἔχον πολιτισμοῦ, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν πατρῶν καὶ θεῶν γλῶσσαν τῶν Βασιλείων καὶ Γρηγορίων βραδύτερον ἀπολέσασθαι, καὶ οὕτως εἰς τὸν βόρβορον τῆς πυχλωτέρας ἀμαθείας καταπεσοῦσαν καὶ κατακυλινομένην χώρην αὐτῶν, ἐνθα μόλις διεσώθησαν ὀλίγα ἔχνη καθαρὰ τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας καὶ ἀμυδροτάτα συναισθήματα ἐθνισμοῦ καὶ πατριωτισμοῦ, πλείστοι, λέγω, τῶν φιλομούσων τούτων ὁμογενῶν μὴ ἀνεχόμενοι τὴν δυσυπόφερτον καὶ δυσώνυμον καὶ βαρυπενθῆ ταύτην κατάστασιν διαρκούσαν ἔτι ὁπότε ὁ λαμπρὸς τῆς παιδείας καὶ τῆς ἐπιστήμης Ἡλῖος κύκλω ἀπανταχοῦ ἐξοκοντίζει ἀενάως τὰς τηλαυγείας καὶ ζωοπαρόχους ἀκτῖνας αὐτοῦ, ἐπιθυμήσαντες ὅπως ἢ Ἐπαρχία αὐτῶν δυνηθῆ να ἀνακτισθῆται ὑπὸ τὴν πνευματικὴν διοίκησιν τοῦ νέου μουστοτραφεῦς Ποιμενάρχου αὐτῶν τὴν προγονικὴν γλῶσσαν καὶ τὴν παλαιὰν τῆς εὐκλείαν, συνῆλθον ἐν σώματι εἰς τὸ εὐαγὲς τοῦτο Ἴδρυμα, καὶ ἐν γενικῇ συνεδριάσει πρὸς εὐχερεστεράν ἐπίτευξιν τῶν πόνων αὐτῶν καὶ ἐπιδίδωξιν τοῦ ἀξιοπίνου τούτου σκοποῦ ἀπερῆσαν να σχηματίσωσι μίαν Καππαδοκικὴν Ἀδελφότητα. Μολοντί δὲ, ἐκλεχθείσης, τότε μιᾶς προσωρινῆς ἐπταμελοῦς ἐπιτροπῆς, ἢ τελείας σύστασις τῆς Ἀδελφότητος ταύτης ἄχρι τοῦδε δὲν ἐκνήχθη ἀκόμη ὀριστικῶς καὶ ἐπισήμως διὰ συντάξεως Κανονισμοῦ καὶ ἀναγορεύσεως τακτικῆς Διευθύνσεως, οὐχ' ἦττον σπεύδω να συγχωρῶ τοὺς φίλους Καππαδόκας καὶ να ἐπαινέσω τὸν ζῆλόν των.

συνάμα δὲ να ἐκφράσω τὰς εὐχαριστήσεις τοῦ Ἀναγνωστηρίου πρὸς ἐκεῖνους ἐκ τῶν περὶ τὴν ἐν λόγῳ συνεδριάσειν, οἵτινες πρὸς μείζονα παγίωσιν καὶ υποστήριξιν τῆς συγκροτουμένης Ἀδελφότητος ζητήσαντες να θέσωσιν αὐτὴν ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Καταστήματος τούτου, ἢ μᾶλλον να τὴν καταστήσωσιν ἐξάρτημά τι αὐτοῦ, αὐθορμήτως καὶ προθύμως ἐγγράφησαν καὶ μέλη τοῦ Ἀναγνωστηρίου, ἄλλων τινῶν ἐξ αὐτῶν ὡς τοιοῦτων συντεταγμένων πρότερον. Δὲν λείπεται ἢ να εὐχηθῶμεν ἅπαντες, Κύριοι, ὅπως ἢ ἐν λόγῳ Καππαδοκικῆ αὐτῆς Ἀδελφότητος συγκροτηθεῖσα καὶ διὰ μελῶν ὁλημέραι αὐξανομένης παγιωθεῖσα ἀποφέρῃ καρποὺς ἀγλαοτάτους καὶ σωτηρίου εἰς τὴν Ἐπαρχίαν αὐτῶν καὶ τὴν λοιπὴν Μικρασίαν! Ἰδίως δὲ ἐπεύχομαι ἐγὼ ἐκ βάθους ψυχῆς, ὅπως οἱ καλοὶ μοι ἐκεῖνοι γείτονες προσπαθήσωσι να ἐπεκτείνωσι τὰ ἀγαθὰ τῆς Παιδείας διὰ τοῦ ἐπ' αἰσίοις οἰωνοῦ ἐνταῦθα τε καὶ ἀλλαχοῦ ἀρχομένου καὶ ἐπαινετοῦ τοιοῦτου ἔργου εἰς τὴν ὁμορον αὐτοῖς καὶ ἐμὴν γενέτειραν Τυανίτιδα χώρην σφόδρᾳ μὲν τανῦν ἐξ ἀκηδίας πολλῶν δυστυχῶς παρεμειλημένην, κινδυνεύουσαν δὲ, φεῦ! να ἀπολέτη καὶ τὰ ἔσχατα ἔχνη τῆς τιμαλφειστάτης πατρογονικῆς γλώσσης, ἢν παραδόξως ὄντως ἐδυνήθη να διατηρήσῃ μέχρι τοῦδε παρὰ τοῖς ἀρχαιοτέροις ἀμίκτοις καὶ ἀμολύντοις χωριδίοις καὶ κώμαις!

Ἐν ἐκ τῶν ἔργων τῆς Διευθύνσεως ὑπῆρξε καὶ ἡ ἐκδόσις τοῦ Περιόδικου τοῦ Ἀναγνωστηρίου. Ἐν τῷ προδημοσιευθέντι Προλόγῳ αὐτοῦ ἐξέθηκα ὑμῖν τοὺς κυριώτερους λόγους τῆς σπουδαίας ταύτης ἐπιχειρήσεως, καὶ περιττὸν κρίνω να ἀναπολήσω αὐτοῦς πάλιν ἐνώπιον ὑμῶν σήμερον. Καίτοι ἡ γενικὴ ἐπιστάσις τοῦ ἔργου ἐτέθη, ὡς προαναγγέληται, ὑπὸ τὴν ὀλομέλειαν τῆς Διευθύνσεως, ἀλλὰ διὰ τὴν εἰδικωτέραν μέριμναν περὶ τῆς ἐκδόσεως κ.λ.π. ἐξελέγη τριμελὴς ἐπιτροπὴ συγκειμένη ἐξ ἐμοῦ καὶ τῶν Κ. Κ. Ἰωάννου Κοντοπούλου βιβλιοφύλακος καὶ Δημητρίου Βρετοπούλου μέλους τῆς προκατόχου Διευθύνσεως τοῦ Ἀναγνωστηρίου. Τοῖς δυσὶ τούτοις συναδέλφοις ἐκφράζω πολλὰς χάριτας, τῷ μὲν, καταβιβλόντι πλείστην σπουδὴν καὶ φροντίδα περὶ καταναλώσεως καὶ διανομῆς τῶν φυλλαδίων καὶ εἰσπράξεως τῶν ἀναλογούντων τιμῶν, τῷ δὲ, ἀνταβόντι ἀδίκως τὸ κοπιῶδες καὶ οὐ πολὺ εὐχάριστον ἔργον τῆς διορθώσεως τῶν τυπογραφικῶν παροραμάτων καὶ σφαλμάτων.

Δὲν δύναμαι ἐνταῦθα, Κύριοι, να κρύψω ὑμῖν τὴν ἄκραν λύπην μου ἐπὶ τῇ μετρίᾳ καταναλώσει τῶν ἐκδομένων τευχῶν. Ἠλπίζομεν ὅτι τὸ ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις χρησιμότητος μὴ στερούμενον τοῦτο ἔργον, ἐ-

παιδοκιμαζόμενον και επικροτούμενον υπό τῶν εὖ φρονούντων και τὰ ἀληθῆ τοῦ ἔθνους συμφέροντα διορῶντων, ἤθελεν υποκινήσει τὸν ζήλον, τὴν φιλογένειαν και τὴν ἐθνικὴν φιλοτιμίαν τῶν τε ἐνταῦθα και τῶν ἀπανταχοῦ ἀξιοτίμων ὁμογενῶν. Ἀλλὰ δυστυχῶς οἱ πλειστοί, ἀποστρεφόμενοι ἀναλγήτως τὸν κατάδικον και δεσμώτην Προμηθεῆ, ἐν πολλοῖς μύροις και θυμιάμασι φαινόμεθα σπεύδοντες γοργῶς εἰς τὴν ἀνωφελῆ λατρείαν τοῦ ἀναξίου και ἄφρονος Ἐπιμηθέως οὐχί βεβαίως ἠδῆσαν και ἐμμελῆ αἴσθησιν θὰ ἐπροξένοι εἰς τὰ ἀκουστικά ὤμων ὄργανα ἐὰν εἶπω, ὅτι μόλις και μετὰ βίας δυνάμεθα ἴσως νὰ καλύπτωμεν τὰ ὀλίγα τοῦ τύπου ἕξοδα, και ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν συνδρομητῶν ἀντὶ τοῦ αὐξάνειν ἐλαττοῦται ὁσημέραι ὅπερ προσπαπεῖλει ἡμῖν τὴν τελείαν τοῦ τόσον λυσιτελοῦς τούτου ἔργου ἐν βραχεῖ χρόνῳ διακοπὴν και παῦσιν. Ἡ ἀλήθεια, ναί! εἶναι πικρά, ἀλλὰ τὰ πράγματα δὲν προσάπτουσιν ἄρα γε ὄνειδος πολὺ εἰς τοὺς ἐν ἄλλαις περιπτώσεσι μεγάλῃ αὐχουμένους, ὅποτε αὐτοὶ οὗτοι οἱ τῶν μυθιστορημάτων συντάκται και ἐκδότηι ἐξ ἔργων τοιούτων ἀπένεγκον ἑαυτοῖς πλοῦτον οὐκ εὐκαταφρόνητον, και ἐξακολουθοῦν κατακλύζοντες τὴν ὑφήλιον μὲ οὐχί τοσοῦτον ὠφέλιμα ταῦτα ἔργα;

Εἰς τὸ τέλος τοῦ τετάρτου τεύχους ἀπαρτίζοντος μετὰ τῶν προσκετετωμένων τριῶν ἄλλων τὸν Λον Τόμον τοῦ Περιδικίου, περιέχοντα κατὰ χρονολογικὴν τάξιν τὰ πλεῖστα τῶν ἀναγνωσθέντων ἢ ἀγορευθέντων ἐν τῷ Ἀναγνωστηρίῳ κατὰ τὸ πρῶτον αὐτοῦ ἔτος, προσσηρήθη πίναξ ὀνομαστικὸς τῶν ἀξιοτίμων συνδρομητῶν και ἄλλων εὐπολήπτων προσώπων ἢ ἐθνοφελῶν ἀτόμων και Καταστημάτων εἰς ἃ τὰ ἐκδεδομένα Τεύχη δωρεὰν ἀπενεμήθησαν· τοῦτο δὲ, ἵνα γνωσθῆ ἡμῖν ἐξ ἀντιπαρβολῆς ἔνθεν μὲν τὸ ὀλιγοστὸν και μὴ ἐπαρκές τῶν εἰσπραττομένων συνδρομῶν, ἔνθεν δὲ ὁ κοινοφελὴς σκοπὸς τοῦ Συλλόγου ἡμῶν και ἡ υποκέντησις τῶν ἐθνικῶν και πατριωτικῶν φιλοτιμιῶν ἐκείνων, ἀφ' ὧν δυνάμεθα οὐκ ἀλόγως και ἀτόπως νὰ ἔχωμεν τὴν κολακευτικώτατην ἡμῖν προσδοκίαν ὅτι τὸ νεανθές τοῦτο φυτώριον θὰ τύχη ἐν βραχεῖ χρόνῳ περιβάλλεως εἰδικωτέρας και ὑποστηρίξεως γενναιότερας.

Ἐνταῦθα γενόμενος τοῦ λόγου ὀφείλω νὰ κοινοποιήσω ὑμῖν, Κύριοι, ὅτι εἰς τὰς πρώτας πράξεις τῆς Διευθύνσεως ἐπὶ τῆς ἐμῆς ἀρχῆς ἀνήκει και ἡ ἐκ τῆς εἰσπράξεως τῶν πωληθέντων φυλλαδίων τοῦ ἐπιθεωρηθέντος και ἐκτυπωθέντος Κανονισμοῦ τοῦ Ἀναγνωστηρίου γενομένη προσφορά 50 ἀργυρῶν μετζίτων εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν, μηδὲ ὅπως τοῦ χρηματικοῦ ἐκείνου ποσοῦ συγκαταλογισθέντος μεταξὺ τῶν εἰσο-

δημάτων τοῦ Ταμείου τοῦ Καταστήματος ἡμῶν εἶναι δὲ καθήκον ὄντως ἱερώτατον και πρώτιστον ἵνα σπεύδῃ ἕκαστος εἰς πᾶσαν ὑλικὴν και ἠθικὴν βοήθειαν και ὑποστήριξιν τῆς γρηγαῖας ἐκείνης μητρὸς και πνευματικῆς τροφῆς τῆς Νεολαίας ἐνταῦθα, τῆς περιωνύμου λέγω και πολλὴν τὸν διανοητικὸν και λοιπὸν πλουτισμὸν εὐαγγελιζομένης Εὐαγγελικῆς Σχολῆς, αὐτῆς ταύτης, ὡς μὴ ὄφελλε, πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἀναλγήτων τέκνων τῆς διαρκῶς πενομένης, ἔλεος δὲ και βοήθειαν ἐπικαλουμένης και προσδοκώσης παρὰ πάντων μετὰ συντετριμμένης καρδίας.

Τελευταῖον, Κύριοι, σπεύδω νὰ ὑπομνήσω ὑμῖν ἐν ἔτι και οὐκ ἄσκοπον προῖον τῶν ἀποφάσεων τῆς Διευθύνσεως. Ἀντίρρητον εἶναι ὅτι ἡ ἀληθὴς παιδεία και μόρφωσις δὲν εἶναι ἡ κατάπνιξις τῶν ὀρησκευτικῶν τοῦ ἀνθρώπου αἰσθημάτων, ἀλλὰ μᾶλλον ἡ διέγερσις αὐτῶν ζωηρότερον και διαχυέστερον ἀληθέστατον εἶναι ὅτι ἀνευ τοιούτων αἰσθημάτων, ἀνευ τῆς ἀνυψώσεως τοῦ νοῦς και τῆς καρδίας πρὸς τὸ θεῖον, οὐδ' ἀληθῆς πεπαιδευμένου και σοφοῦ λογίζεται ὁ πᾶσαν ἄλλην ἐπιστήμην ἢ τέχνην κατεσχηκός· ὁμολογοῦμενον εἶναι ὅτι παρὰ τὴν διανοητικὴν ἀνάπτωσιν και παιδευσιν, ὁ κυριώτερος και οὐσιωδέστερος προορισμὸς και σκοπὸς τῶν Συλλόγων ὀφείλει νὰ ἦναι ἡ καλλιέργεια και ἐξάγμις τῶν ὀρησκευτικῶν και ἠθικῶν δυνάμεων τῶν ἀτόμων, τῶν λαῶν, τῶν Κοινωνιῶν· οὐδένα λανθάνει ὅτι τὰ συμφωνώτερα πρὸς τοὺς σκοποὺς τούτους μέσα και ἰσχυρὰ ἐλατήρια, αἱ μεγάλῃ ἐπιρροὴν παρὰ τῷ λαῷ δυνάμεναι νὰ ἔχωσιν ἐξωτερικὰ τινε; ἐπιδείξεις οὐ μόνον ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ἐνεκρίθησαν ἀναγκαῖαι, οὐ μόνον ἡ ἔμφρων και προσήκουσά χρῆσις αὐτῶν ἐν ταῖς δεούσαις περιστάσεσι και τόποις διὰ νόμων και ἐθῶν καθιδρύθη, ἀλλ' αὐτὴ ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου, ἡ καρδία, ἡ συνείδησις ἀναγκνδὸν ὑπαγορεύουσι και ἀπαιτοῦσι και ὠθοῦσιν ἕκαστον εἰς τοιαύτας ἐκδηλώσεις, και δὲν εἶναι ἄσκοπα ὅπως ἡ ἀνωφελῆ και μάταια ἅπαντα τὰ ἀθῶως ψυχῆς και μὴ διεστραμμένης φύσεως προΐοντα. Ἐκ τοιούτων ἀρχῶν ὀρωμένη, τὴν ὀρησκευτικὴν και ἠθικὴν διάπλασιν περὶ παντὸς ποιουμένη, και περὶ τῆς ἀποτελεσματικότητος τῶν ἔργων διὰ παντὸς προνοοῦσα, ἡ Διεύθυνσις μετὰ ἐμβριθῆ σύσκεψιν καλὸν ἐθεώρησε νὰ ἀνερτηθῆ μία Ἐκκλησιαστικὴ εἰκὼν ἐντὸς τῆς αἰθούσης ταύτης, εἰκὼν ἧτις νὰ ἦναι συνάμα παραστατικὴ τῆς ὑψηλῆς διδασκαλίας και ἀληθοῦς παιδεύσεως. Καταλληλοτέραν εἰκὼνα, Κύριοι, δὲν νομίζω νὰ ἦθελε τις προτείνει ἢ τὴν τοῦ δωδεκαετοῦ Ἰησοῦ, τοῦ ἀρχηγέτου τῆς θείας ἡμῶν πίστεως και Ἐκκλησίας, διδάσκοντος ἐν τῷ Ναῷ τὰ ὑψηλὰ δόγματα και ἐν-

τάλματα τοῦ Οὐρανίου Πατρὸς. Ἀδιάφορον ἔτι καὶ ἂν εἴπωσιν οἱ σκεπτικοὶ καὶ οἱ ψυχρότερον τοῦ δέοντος πρὸς τὰ θεῖα δικαίμενοι· εἰμὶ θερμὸς θιασώτης καὶ ὁπαδὸς τῶν θρησκευτικῶν ἐνδείξεων καὶ ἐπιδείξεων, προϊόντων τῆς ἔθνικῆς καὶ προγονικῆς ἡμῶν περινοίας, δι' ὧν ἀναμφιβόλως διεσώσαμεν καὶ τὴν ἔξοχον ἡμῶν ἐθνικότητα καὶ τὴν καθαρωτάτην καὶ ἐπίζηλον ἡμῶν θρησκείαν. Μὴ! πρὸς Θεοῦ, ἀπιστήτω τις ἐξ ὑμῶν· τὰ θεῖα βεβαιότατα ἀνυψοῦσι καὶ τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν· τὰ χαμερπῆ μόνον καὶ χαμαιζήλα καταβιβάζουσι τὴν ἀξίαν τοῦ ἀνθρώπου, τὸν ταπεινοῦσι, τὸν καθιστῶσιν ὄντως γήϊνον ὄν. Πᾶν ἔργον συντελοῦν εἰς τὴν ἀνύψωσιν καὶ ἀναγέννησιν τοῦ ἀνθρώπου δὲν πρέπει νὰ ᾖ ψεκτὸν καὶ καταφρονητὸν, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπαινετὸν καὶ ζηλευτὸν· καὶ πιστεύω ὅτι θὰ συμφάσκητε μετ' ἐμοῦ ἅπαντες, θὰ ἐπιδοκιμάσητε καὶ θὰ ἐπικροτήσητε τὸ ἔργον ἡμῶν τοῦτο. Ἀνυψώσατε τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἰδέτε πάλιν ἢν πολλάκις ἐθεάσατε εἰκόνα, τὴν ὁποίαν κατ' ἐντολὴν τῆς Διευθύνσεως ἐζωγράφησεν ἡ ἔντεχνος χεὶρ τοῦ ζηλωτοῦ τοῦ Ἀπελλοῦ καὶ ἀξιοτίμου συμπολίτου ἡμῶν κυρίου Χ. Παλαιολόγου, ὅστις ἕνεκα τῆς πρὸς τὸ σωματεῖον ἡμῶν συμπαθείας καὶ μόλις τὸ ἡμῖς τῆς ὀφειλομένης αὐτῷ ἀμοιβῆς εὐηρεστήθη ἵνα δεχθῆ ἔφ' ᾧ ἐκφράζομεν αὐτῷ τὰς προσηκούσας ἡμῶν εὐχαριστήσεις.

Ἐκτός, Κύριοι, τῆς εἰσόδου ἐλευθέρας κηρυχθείσης εἰς τὸν Λαὸν κατὰ τὰς ὥρας τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων, καὶ ἐκτὸς τῆς ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ διὰ τοῦ 45ου Ἄρθ. ἐπιτροπομένης εἰς τοὺς κληρικούς, καὶ τὰς Κυρίας, καὶ τῆς διὰ εἰδικῶν εἰσιτηρίων εἰς τοὺς προσωρινῶς παρπηδηοῦντας χορηγουμένης ἀδείας εἰσόδου εἰς τὰ μαθήματα καὶ τὰς ἀγορεύσεις, καὶ ἐκτὸς τέλος τῆς ἐκ μέρους ἡμῶν γινομένης φιλόφρονος ὑποδοχῆς τῶν ἐνταῦθα λογίων, ἀφ' ὧν προσδοκᾷ τὸ Κατάστημα πλεῖσθ' ὅσα καλὰ καὶ ὠφέλιμα, ἢ Διεύθυνσις μὲ ὄλην τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῆς δὲν ἠδυνήθη ἔτι νὰ προβῆ εἰς τὸ διάβημα τῆς γενικῆς ἐγκρίσεως ὅπως δημοσίᾳ κηρυχθῆ ἐλευθέρᾳ ἡ εἰσόδος εἰς πᾶν τὸ φιλόμουσον καὶ ἀξιότιμον ὁμογενὲς καὶ ἑτερογενὲς στοιχεῖον. Δυστυχῶς δὲν ἐπῆλθεν ἔτι μὲ ὅλας τὰς προσπαθείας ἡμῶν καὶ μερίμνας ἢ πολύευκτος ἐκείνη ἐποχὴ τῆς ἀνθρωπείας καὶ εὐπόρου καταστάσεως τοῦ Φυτωρίου τούτου, ὥστε μηδὲν νὰ μέλη αὐτῷ περὶ συνδρομῶν καὶ δασμῶν τῶν ἀπολύτως ἀναγκαιῶν σήμερον πρὸς συντήρησιν αὐτοῦ καὶ διακόσμησιν. Σημειωτέον πρὸς τοὺς ἄλλοις ὅτι καὶ ἡ χωρητικότης τῆς αἰθούσης δὲν εἶναι ἐπιδεκτικὴ πολυπληθεστεροῦ ἀκροατηρίου.

Δὲν ἔχω, Κύριοι, νὰ ἀναφέρω, ὡς ἀλλαχοῦ εἴθισται, σχεδὸν τίποτε περὶ ἰδιαιτέρων καὶ ἐπὶ ὀρισμένων θεμάτων γενομένων ἐν τῷ Ἀναγνω-

στηρίῳ συζητήσεων, μηδὲ περὶ γενικῶν τακτικῶν τε καὶ ἐκτάκτων ὄλων τῶν μελῶν συνεδριάσεων· τὰς τοιαύτας παρ' ἡμῖν ἀντικαθιστῶσιν εὐτυχῶς ἐκείναι, καθ' ἃς συνεργούμενοι καθ' ὀρισμένας ἡμέρας καὶ ὥρας παριστάμεθα εἰς ἀκρόασιν εἴτε τῶν τακτικῶν μαθημάτων, εἴτε τῶν ἐκτάκτως γινομένων ἀναγνωσμάτων καὶ ἀγορεύσεων. Ὁ προορισμὸς τοῦ ἡμετέρου Σωματείου, ἐπὶ τὸ πρακτικώτερον, τείνει πρὸ πάντων εἰς τὴν διὰ τοιούτων μέσων διαφώτισιν καὶ ἐνίσχυσιν τῶν διανοητικῶν καὶ ἠθικῶν δυνάμεων· αἱ ἐπὶ σπουδαίων θεμάτων ἐλευθερώτερα συζητήσεις δύνανται πολλάκις νὰ διατραράξωσι τὴν ἰσορροπίαν τῆς ἁρμομονίας, νὰ παραπλανήσωσι τὰ ἔχοντα μᾶλλον ἀνάγκην προηγουμένης ὑγιούς τροφῆς καὶ ἐπαρκoῦς ὀριμάνσεως πνεύματα, καὶ ἀντὶ τῆς προσδοκωμένης τέλους καὶ τῆς ποθητῆς ὠφελείας νὰ καταστήσωσι φανερωτέραν καὶ ἐπαισητοτέραν τὴν ζημίαν, ἀπομακρύνουσαι ἐκ τοῦ κυριωτέρου καὶ τοῦ ἀναγκαιωτέρου σκοποῦ καὶ εἰσάγουσαι εἰς ἀκατανόμηστον καὶ ἀκαταλόγιστον ὀμιχλώδη λαβύρινθον. Ἐσχάτως, ἐνθυμείσθε, εἶχε γείνει ὑμῖν πρότασις περὶ εἴδους τινὸς τακτικῆς ὄλων τῶν μελῶν συνεδριάσεως ἅπαξ τῆς ἐβδομάδος, ὅτε συνεργούμενοι ἐνταῦθα νὰ συνδιαλεγώμεθα ἀπλῶς ἐπὶ τὸ φιλικώτερον καὶ πρὸς μείζονα σύσφιγξιν τοῦ συνδέοντος ἡμᾶς ἱεροῦ καὶ ἀδελφικοῦ δεσμοῦ. Αἱ συνεδριάσεις αὐταὶ μόλις τρεῖς ἢ τετράκις λαβοῦσαι χώραν, ἐπειδὴ ἀκολούθως κατὰ τὴν προσδιωρισμένην δι' αὐτὰς ἡμέραν συνέβησαν ἐκτακτὰ τινὰ ἀναγνωσμάτων καὶ μαθημάτων, καὶ ἐπειδὴ ἡ τῶν ἀσκήσεων καὶ ἀσυμφόρων ἀντιλογιῶν θύρα ἐφάνετό πως ὑπανοιγομένη ἐναντίον τῶν κυρίων καὶ ἀρχικῶν ἡμῶν προθέσεων, διὰ ταῦτα ἐκρίθη καλὸν νὰ ἀναβληθῶσιν εἰς ὑστερωτέρας καὶ καταλληλοτέρας ἐποχάς.

Ἐκτακτοὶ συνεδριάσεις τῶν μελῶν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο δις μόναι ἐγένοντο, ἢ μὲν πρώτη περὶ τῆς γνωστοποιήσεως τῆς ὑπὸ τῆς Διευθύνσεως ἐγκριθείσης δημοσιεύσεως τοῦ Περιδικοῦ τοῦ Ἀναγνωστηρίου, ἢ δὲ δευτέρα περὶ τῆς προτάσεως τῆς ἀφορώσης τὰς προμνησθείσας τακτικὰς τῶν μελῶν καθ' ὀρισμένην ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος συναθροίσεις καὶ συνδιαλέξεις.

Ἐν τέλει ὀφείλω νὰ ἐπαναμνήσω ὑμῖν, Κύριοι, τὴν βαθεῖαν λύπην ἢ ἡ Διεύθυνσις ἠσθάνετο ἀπέναντί τινων μελῶν βραθύμως πως διακειμένων εἰς τὸ προσέρχεσθαι συχνότερον καὶ θερμότερον, ἂν οὐκ ἔλλοτε, τοῦλάχιστον κατὰ τὰς ὥρας τῶν μαθημάτων ἢ τῶν ἀγορεύσεων, ὅπως παριστάμενοι καὶ ἐκ τοῦ σύνεγγυς βλέποντες τὴν προαγωγὴν τοῦ Καταστήματος, συμμετέχωσι καὶ τῆς παρεπομένης εἰς τὰς ψυχὰς τῶν τὰ καλὰ ἐπιζητούντων φυσικωτάτης χαρᾶς.

Δ'. Περὶ Ταμείου.

Δὲν θὰ παρουσιάσω ὑμῖν, Κύριοι, ταμείον ἀνθηρὸν, ταμείον πλήρες ὄχρωῶν ἢ λευκῶν νομισμάτων διότι τὰ εἰσπραττόμενα παρὰ τῶν μελῶν χορήματα ἐκπληροῦντα κατὰ γράμμα τὸν πρὸς χρῆσιν προορισμὸν αὐτῶν, δὲν ἐδυνήθησαν ἔτι κατὰ δυστυχίαν νὰ δεῖξωσιν ἡμῖν συνάμα καὶ τὴν θησαυροποιὸν δυνάμιν τῶν. Ἀλλ' οὔτε πάλιν πρόθεσιν ἔχω ἵνα πικραίνω ὑμᾶς, ἀναγγέλλων τὴν δυσάρεστον εἶδησιν δανείων καὶ χρεῶν δυσβαστάκτων. Ἐκ τῆς ὑποβληθείσης μοι ἐγγράφου ἐκθέσεως τοῦ ἀξιότιμου Ταμείου ἡμῶν Κ. Ἀνδρέου Μπαλασκοπούλου ἐπὶ διετίαν ὅλην πιστῶς τὸ ὑποῦργημα τοῦτο ἐκπληρώσαντος, συνάγεται ὅτι τὸ ταμείον τοῦ Ἀναγνωστηρίου εἰσέπραξε κατὰ τὸ λῆξαν ἤδη ἔτος ἐκ διαφόρων καὶ εἰς ἀργυρᾶ Μετζίτια πρὸς 22,50 λογιζόμενα γρόσια 44, 856· ἐμέτρησε δὲ εἰς διαφόρους γρ. 44,401,50· ἔχει δὲ εἰς μετρητὰ μὲν ἐν αὐτῷ γρ. 454,50· ἀπὸ δὲ καθυστερημάτων συνδρομῶν καὶ Περιοδικῶ ἵνα συναχθῶσι γρ. 2,943,50. Προσέτι ἔχει προπεπληρωμένον ἐξάμηνον ἐνοίκιον διὰ τὸ Κατάστημα γρ. 5,700· χρεὴν δὲ ἀφίνει δανείων καὶ ἄλλων γρ. 3,932,50.

Ἡ διάδοχος Διεύθυνσις ἔχουσα ὑπὲρ ἐκυτῆς τὰ ἐν λόγῳ μετρητὰ καὶ καθυστερήματα, τὸ ἐξάμηνον ἐνοίκιον, καὶ ἔτοιμον ὀλίγον ὑλικὸν, ἀσχιολομένη δὲ περὶ τὴν σύναξιν τῶν ἀπὸ τοῦδε ἀρχομένων νέων συνδρομῶν τῶν μελῶν ἢ καὶ δικαιωμάτων ἐγγραφῶν τῶν τυχόν προστιθεμένων νέων μελῶν, θὰ δύνηται οὐ μόνον τὰ καταλειπόμενα σμικρὰ σχετικῶς χρεὴν νὰ ἀποτίσῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ μεριμνᾷ ἐν ἀνέσει περὶ τῶν ἄλλων ἀναγκῶν τοῦ Καταστήματος, καὶ τὴν πορείαν αὐτοῦ εὐχερεστέραν καὶ ἀνθηροτέραν νὰ καταστήσῃ.

Περιττὸν κρίνω νὰ εἶπω ὑμῖν ὅτι ὀρείλομεν ἅπαντες, νὰ εὐχόμεθα θερμῶς καὶ νὰ ἐπιθυμῶμεν ἀπὸ καρδίας τὸν ταχύτερον πλουτισμὸν τοῦ ἡμετέρου Ταμείου διότι, ὡς ἔχει τῷ ὄντι ὁ ὑλικὸς οὗτος κόσμος καὶ ἐννοεῖ ἕκαστος, ἐκ τῆς ὑλικῆς καὶ χρηματικῆς ἰσχύος ἐξαρτῶνται ἂν οὐχὶ ἀπολύτως καὶ καθόλου ἀλλὰ κατὰ μέγα μέρος καὶ ἐν γένει ἅπαντα, μαθήσεις τε καὶ πρόοδοι, καλλιέργειαι τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν καὶ τελειοποιήσεις, δόξαι καὶ τιμαί, εὐπραγία καὶ εὐημερία, αἱ εἰς ὑψηλοτέρας θέσεις καὶ ἀξιώματα ἀνυψώσεις, αἱ ἐπίζηλοι ἐνὶ λόγῳ τύχαι τῶν ἐξυμνουμένων εὐτυχῶν· δεῖ γρημιάτων, ἀνευ τούτων οὐδὲν ἔστι τῶν δεόντων γίγνεσθαι, ἐκραύγαζεν ὁ ὄντως πλεῖστην τούτων καὶ μεγίστην τὴν ἀνάγκην αἰσθανόμενος πατριωτικώτατος ῥήτωρ.

Ἴδου ὁ γεν. Ἰσολογισμὸς τοῦ Ταμείου κατὰ τὴν σημείωσιν τοῦ Κ. Μπαλασκοπούλου.

ΕΣΟΔΑ.

(Ἀπὸ 1ης Μαρτίου 1871 μέχρι σήμερον.)

Κατάλοιπον παρελθόντος ἔτους, τακτικά συνδρομὰ	Γρόσ.	29,722,75
τῶν μελῶν καὶ ἐγγραφῶν.	»	6,350,50
Συνεισφοραὶ ὑπὲρ τῶν ὀργάνων τῆς Φυσικῆς	»	578,50
Χρηματικαὶ δωρεαὶ ὑπὲρ τῆς Βιβλιοθήκης	»	5,193,50
Εἰσπράξεις ἐκ τοῦ Περιοδικοῦ	»	182,25
» ἐκ τοκοσθέντων χρημάτων	»	4,045
» ἐξ ἐνοικίου τριῶν δωματίων	»	4,783,50
Δάνειον διὰ γραμματίου		
Τὸ ὅλον Γρ.		44,856.

ΕΞΟΔΑ.

(Ἀπὸ 1ης Μαρτίου 1871 μέχρι σήμερον.)

Διάφορα παλαιὰ δάνεια πληρωθέντα	Γρόσ.	5,819
Ἐνοίκιον τοῦ Καταστήματος μέχρι τοῦ προσεχοῦς 7θρίου	»	11,400
Ἄγορὰ ὀργάνων τῆς Χημείας	»	665
» » » Φυσικῆς	»	9,863,50
» βιβλίον	»	734,50
ἔξοδα τοῦ Περιοδικοῦ	»	6,224
» » Καταστήματος διάφορα	»	8,308,50
μισθὸς καὶ ἐπιχορήγησις τοῦ ὑπηρετοῦ μέχρι σήμερον	»	4,400
μετρητὰ ἐν τῷ ταμείῳ	»	454,50
Τὸ ὅλον Γρ.		44,856.

Τοσαῦτα, Κύριοι, τὰ περὶ τοῦ ταμείου τοῦ Καταστήματος. Ἐν παρόδῳ δὲ σπεύδω νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχὴν ὑμῶν εἰς τὸ ὅπως δῆποτε βαρὺ δι' ἡμᾶς πληροῦνόμενον ἐνοίκιον, ὑπερ ἀπορροφᾷ σχεδὸν τὸ ἥμισυ τῶν εἰσπραττομένων ὑπὸ τῶν μελῶν συνδρομῶν, ἐνῶ ἄλλως μέρος τι αὐτοῦ ἠδύνατο νὰ θεραπεύσῃ σπουδαιοτέρας ἀνάγκας. Ἀλλὰ τί ποιητέον, ὁπότε εἰς πάσας ἐν γένει τὰς περιστάσεις πέπτωται τὸ γένος τῶν βροσῶν νὰ φροντίζῃ μᾶλλον περὶ τοῦ σώματος ἢ περὶ τῆς ψυχῆς, μᾶλλον περὶ τῆς ὕλης ἢ περὶ τοῦ πνεύματος! Καὶ ἐν τούτοις, μὲ ὅλον τὸ ἄδρὸν ἐκεῖνο ἐνοίκιον, δὲν ἔχομεν κατὰ δυστυχίαν οὔτε μίαν αἰθουσαν εὐρυχωροτέραν, ὡς χρειάζεται.

Ε'. Περὶ Βιβλιοθήκης.

Ἐκ τῆς προυνσιαθείσης μοι ἐγγράφου ἐκθέσεως τοῦ ἀξιολύτου Βιβλιοφύλακος Κ. Ἰωάννου Κοντοπούλου ἐξάγεται, ὅτι τὸ ἔτος τοῦτο ὡς πρὸς ἀπόκτησιν βιβλίων ἀγονώτερον ἐξήκολουθῶν νὰ διατελῆ ἢ τὸ παρελθόν, πρὶν ὀλίγον θὰ μᾶς ἀπήλιψε καὶ θὰ καθίττα φρούδας τὰς τοσοῦτον θερμῶς ἐκφρασθείσας εὐχὰς εἰς τὸ τέλος τῆς λογοδοσίας τῆς προκατόχου Διευθύνσεως ὑπὸ τοῦ ἀξιολύτου Γραμματέως Κ. Παν. Γρηγοριάδου, ἐὰν γερονὸς ἀπροσδόκητον προυνσιαζόμενον ἐσχάτως δὲν ἐπέχεεν κατ' εὐτυχίαν βάλσαμον γλυκὺ εἰς τὴν ἀπελπισίαν ἡμῶν καὶ δὲν ἐφκίδρυνε τὰς καρδίαις. Ἐθνικὴν ὄντως ὑπερηφάνειαν αἰσθάνομαι σήμερον, σπεύδων νὰ μετακοινώσω ὑμῖν τὴν χαροποῖον εἶδησιν ὅτι τῆ ἀξιοπείνῳ φροντίδι καὶ ἐπιμελείᾳ τοῦ ἀξιολύτου καὶ μουσοτραφοῦς ἀντεπιστέλλοντος ἡμῶν μέλους Κ. Σπ. Βασιλειάδου, παντὶ τρόπῳ ἀμιλλωμένου νὰ ὠφελῆσθαι τὸ προσφιλὲς τοῦτο Ἰδρυμα, κισώτιον πλήρες βιβλίων διαφόρων καὶ φυλλαδίων ἀποσταλὲν ἐξ Ἀθηνῶν περιήλθεν εἰς κατοχὴν ἡμῶν, Κύριοι, πρὸ τριῶν μόλις ἡμερῶν ὁ ὀλιγὸς ἀριθμὸς τούτων, φιλοδωρηθέντων ὑπὸ διαφόρων καὶ φιλομούσων ἐν Ἀθήναις ὁμογενῶν, ἀνέρχεται εἰς 381. Καθῆκον ἔχομεν νὰ ἐκφράσωμεν ζωντανὴν τὴν εὐγνωμοσύνην καὶ τὰς εὐχαριστίας ἡμῶν πρὸς τὰ ἄριστα ἐκείνα καὶ ἀξία τῆς πατρίδος τέκνα, ὧν τὰ ἔντιμα καὶ ἐπαινετὰ ὀνόματα μετὰ τῶν προσφορῶν ἐκάστου μνημονευθήσονται ἐν τῇ ἀπαριθμήσει τῶν βιβλίων καὶ τῶν δωρεῶν εἰς τὸ τέλος τῆς λογοδοσίας ταύτης. Ἀλλὰ δὲν πρέπει, νομίζω, νὰ ἀποσιωπήσω ἐνταῦθα ὅτι σχετικῶς πρὸς τὴν πληθὺν τῶν δωρημάτων ἐξοχωτέρων θέσιν κατέχουσι τὰ τῶν Κ. Κ. Κορομηλᾶ (τέκνων), Χ. Ν. Φιλαδέλφους καὶ Περρῆ (ἀδελφῶν) βιβλιοπωλῶν, καὶ τοῦ ἡμετέρου Σ. Βασιλειάδου δικηγόρου.

Καθ' ἣν ὥρην ἐρίνετο ἡμῖν, Κύριοι, ἡ παράδοσις τῆς Βιβλιοθήκης ὑπὸ τῆς προκατόχου Διευθύνσεως, ἠριθμοῦντο ἐν αὐτῇ τόμοι καὶ φυλλάδια διάφορα, τὸ ὅλον 202, προσερχόμενα τὰ μὲν 181 ἐκ δωρεῶν τακτικῶν μελῶν καὶ ἄλλων φιλομούσων Κυρίων ἐνταῦθα, τὰ δὲ λοιπὰ 43 ἐξ ἀγορᾶς τοῦ Ἀναγνώστηριου. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο προτετέθησαν βιβλία καὶ φυλλάδια ἐν συνόλῳ 556, ὧν τὰ μὲν 535 ἀπὸ δωρημάτων ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν, τὰ δὲ λοιπὰ 21 ἐξ ἀγορᾶς. Τὸ ὀλιγὸν ποσὸν τῆς ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Ἀναγνώστηριου διετοῦς συλλογῆς ἀνέρχεται εἰς 736 ὁ ἀριθμὸς οὗτος ἀντιπαραβαλλόμενος πρὸς τὸν τῶν Βιβλιοθηκῶν τῶν ἐν Ἀθήναις καὶ Κ]πόλει Συλλόγων δὲν εἶναι βεβηλῶς

μέγας, ἀλλὰ καὶ ἡ ἡλικία τοῦ φυτωρίου ἡμῶν δὲν εἶναι ὁμοίως προσηκουα. Καὶ ἐντεῦθεν ἄρα δύναμαι νὰ διαβεβαιώσω ἅπαντας ὅτι αἰσῶς τὸ Κατάστημα ἡμῶν διατελεῖ προαγόμενον ἐν γένει καὶ ἀκμάζον ἄρρειν χρῆ· τάχ' αὔριον ἔσσει ἄμεινον.

Πλὴν εἶναι περίεργον, φίλοι, ἐν μέρει δὲ καὶ λυπηρὸν τῷ ὄντι, ὅτι ἐνῶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ὁ ἀριθμὸς τῶν τε δωρητῶν ἐν τῇ εὐάνδρῳ ταύτῃ Σμύρνῃ καὶ τῶν δωρουμένων ἦτο σχετικῶς ἀνώτερος, καὶ ἐνῶ κατὰ τὸ ἐνεστὼς τοῦτο ἔτος, ὅποτε ἡ τοῦ Καταστήματος πρόοδος δὲν ἐπιδέχεται ἀμφισβήτησιν, ἔπρεπε νὰ καυχώμεθα ἐπὶ πλείονι ἀριθμῷ ἐκ τῶν φιλομούσων συμπολιτῶν, καὶ εἰλικρινῶς εἰπεῖν τὸ ἠλπίζομεν, καὶ ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου πολὺ ὀλιγώτερα θὰ ἐδικαιοῦμεθα νὰ προσδοκῶμεν ἀπὸ τῶν ἐξω ὁμογενῶν ἀναλογιζομένων ὅτι ἡ Σμύρνη διαφημίζεται ὡς θέλουσα νὰ ἔχη οἴονει τὴν ἀπαίτησιν τοῦ νὰ σεμνύνηται ἐν πάσῃ περιστάσει εἰς τὰς γενναϊότερας καὶ προθυμότερας συνδρομὰς καὶ χορηγίας τῶν φιλοτίμων τέκνων τῆς, ἐντούτοις τὰ πράγματα αὐτὰ ἀντέστρεψαν ἐξ ὀλοκλήρου τὰς πεποιθήσεις ἡμῶν, καὶ κατ' εὐτυχίαν ἄλλως ὀλίγιστα βιβλία θὰ εἶχομεν προδήλως ἐκ τῶν ἐνταῦθα· ἐὰν δὲ ἐλείπετο καὶ τῶν ἀξιολύτων μελῶν ἡ ἀγαθὴ προκίρσεις καὶ ὁ ζῆλος, ὦ! τότε τὰ ἐκ Σμυρναϊκῆς προσφορᾶς περιερχόμενα θὰ ἠριθμοῦντο βεβηλῶτα ἐπὶ τῶν δικτύλων. Πέπρωται τοῦντεῦθεν νὰ προσδοκῶμεν τὰ πλείστα ἐκ τῶν ἐξω φιλοκάλων ὁμογενῶν, εἰς οὓς μετὰ τῶν εὐαριθμῶν ἡμετέρων μνημονευθησομένων ὡσαύτως ἐν τῷ Καταλόγῳ, διατελεῖ τὸ Ἀναγνώστηριον εὐγνωμονοῦν καὶ τὰ αἴτια ἐψυχόμενον!

Ἐφημερίδες λαμβανόμεναι ὑπὸ τοῦ Ἀναγνώστηριου εἰσὶν αἱ ἐξῆς 46 τὸν ἀριθμὸν. Ἀμάθεια, Σμύρνη, Πρόοδος καὶ Αἰδὶν (ἐκ τῶν ἐκδομένων ἐνταῦθα)· Νεολόγος, Κωνσταντινουπόλις καὶ Ἀνατολὴ (ἐκ τῶν ἐν Κ]πόλει)· Ἐφημερίς τῶν συζητήσεων, Αἰών, Μέλλον, Ράβδος καὶ Indépendance Hellénique (ἐκ τῶν ἐν Ἀθήναις)· Ἐρμούπολις καὶ Πανδῶρα τῆς ὁμωνύμου Βύεργ. Τραπέζης (ἐκ Σύρου)· τελευταῖον αἱ Τεργεσταῖαι Κλειὸ καὶ Ἡμέρα· ἐκ τούτων δωρεὰν στέλλονται ἐκ τῶν ἀξιολύτων συντακτῶν αὐτῶν αἱ ἐγγύροι «Ἀμάθεια», «Σμύρνη», «Πρόοδος» καὶ «Αἰδὶν»· ἐκ Κ]πόλεως ἡ «Ἀνατολὴ» μόνῃ ἐξ Ἀθηνῶν ἢ «Ράβδος»· ἐκ Σύρου ἡ «Ἐρμούπολις» καὶ «Πανδῶρα» ἢ δὲ «Ἐφημερίς τῶν συζητήσεων» δωρεῖται ἡμῖν ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ φιλομούσου Κ. Σωκράτους Γιαννοπούλου. Ὅλοι αἱ λοιπαὶ δυστυχῶς ἀγοράζονται ὑφ' ἡμῶν διὰ χρημάτων τοῦ Ἀναγνώστηριου, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ στέλλωνται δωρεὰν καὶ ἐκείνη καὶ πολλὰ ἄλλα ὑπὸ τῶν ἀπροκαλύπτως καὶ δε-

απρυσίως κηρυττόντων ὅτι ἐργάζονται ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ καλοῦ κυρίων συντακτῶν αὐτῶν.

Κατὰ τὴν πανηγυρικὴν ταύτην ἡμέραν ὀφείλω, Κύριοι, παρὰ τὰς κοινὰς πᾶσι τοῖς δωρηταῖς εὐχαριστίας νὰ ἐκφράσω ἰδίᾳ τὴν ἐγκάρδιον ἡμῶν εὐγνωμοσύνην εἰς τοὺς ἀξιολύτους Συντάκτας τῶν ἐγχωρίων Ἐφημερίδων Κ. Κ. Ι. Σαμιωτάκη, Γ. Καρύδην καὶ Μ. Χαμουδόπουλον, οἵτινες οὐ μόνον ἀποστέλλουσιν, ὡς προεμνήσθην, δωρεὰν τὰ ἐκδιδόμενα πρὸ αὐτῶν φύλλα, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν ἀφορῶσαν τὸ Κατάστημα τοῦτο διατριβὴν εὐχαρίστως καταχωροῦσιν ἄνευ πληρωμῆς, καὶ παντὶ ἄλλῳ τρόπῳ προθυμοποιοῦνται νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν προαγωγὴν αὐτοῦ.

Περιοδικὰ εἰσαγόμενα εἰς τὸ Ἀναγνωστήριον κατὰ τὴν ὥραν ταύτην ἀριθμοῦνται 12, ἧτοι τὸ ὁμώνυμον Περιοδικὸν αὐτοῦ, ὁ Μέντωρ καὶ *Revue d'Orient* (ἐκ τῶν ἐγχωρίων) ἢ *Εὐρυδική* (ἐκ Κ)πόλεως) Πανδώρα, Ἴλισσός, Παρθενῶν, Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη, Παλλάς, *la Famiglia Israelitica* (ἐκ τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος) Ἐθνικὴ Ἐπιθεώρησις καὶ *Illustration Européenne* (ἐκ τῆς ἑσπερίας Εὐρώπης). Πλὴν τῶν ἐγχωρίων καὶ τινῶν ξένων, δωρεὰν ἀποστέλλομένων, ὅλα τὰ ἄλλα ἀγοράζονται πάλιν χρήμασι τοῦ Ἀναγνωστηρίου.

Ἐν τούτοις τὸ Περιοδικὸν ἡμῶν ἀποστέλλεται δωρεὰν εἰς τοὺς Κυρίους Συντάκτας καὶ τῶν Περιοδικῶν τούτων καὶ τῶν ἀνωτέρω Ἐφημερίδων ἀνεξαιρέτως εἴτε δωρουμένων, εἴτε ἀγοραζομένων, ὡς καὶ εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ ἐν Κ)πόλει «Τύπου». Εὐελπιζόμεθα ὅτι οἱ κολοὶ ἐκεῖνοι πατριῶται ὅσοι ἐξακολουθοῦν νὰ ἐνασμενίζονται εἰς τὰς εἰσπραττομένας ἐκ τοῦ Καταστήματος ἀσημάντους μὲν τῆ ἀληθείᾳ δι' ἐκείνους, σημαντικὰς δὲ καὶ πολλαπλὰς διὰ τοῦτο χρηματικὰς συνδρομὰς, ἐὰν πράγματι ἐμφορῶνται ὑπὸ ὑγιῶν ἀρχῶν καὶ περὶ πλείστον ποιῶνται τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα, ἀναλογιζόμενοι ὅτι καὶ τὸ ἡμέτερον Φυτώριον διὰ τῶν αὐτῶν εὐγενῶν ἐλατηρίων σταδιοδρομεῖ ἐν τῇ Κοινωνίᾳ, ἀφ' οὗ μάλιστα βλέπουσιν αὐτὸ ἤδη ὅτι καὶ τὰς ἀπαρχὰς τῶν μικρῶν καὶ νεαρῶν προϊόντων αὐτοῦ ἐναμιλλῶς καὶ προθύμως ἐκάστοτε προσφέρει, εὐελπιζόμεθα, λέγω, ὅτι τούτωνθεν τοῦλάχιστον θὰ φιλοτιμηθῶσι νὰ φαίνωνται ἀφιλοκερδέστεροι εἰς τὸ δημόσιον, μηδὲν καταδεχόμενοι ἐν ταῖς ἀνάγκαις νὰ ταλαιπωρήσωσι τὸ εὐτελὲς Ταμεῖον ἡμῶν· θὰ μιμηθῶσι τὸ παράδειγμα τοῦ καλοῦ κἀγαθοῦ κυρίου Ν. Δραγοῦμη συντάκτου τῆς γηραιᾶς Πανδώρας, ὅστις πάνυ εὐχαρίστως στέλλει ἡμῖν δωρεὰν τακτικώτατα τὰ ἐκδιδόμενα τεύχη τοῦ Περιοδικοῦ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρον τὸν τόμον τοῦ παρελθόν-

τος ἔτους ἐδωρήσατο, ἐφ' ᾧ καὶ ἀπέσπασε τὴν ἀντιπάσης ὕλικῆς ἀμοιβῆς ἐκ τοῦ ταμείου τῶν καρδιῶν ἡμῶν ἀπονεμομένην εὐγνωμοσύνην.

Χρηματικὰ προσφορὰ ὑπὲρ τῆς Βιβλιοθήκης κατὰ τὴν περίοδον ἡμῶν, ὡς εἶδετε ἐν τῇ περὶ ἐσόδων τοῦ Ταμείου ἐκθέσει, δὲν ἐγένοντο σημαντικὰ καὶ ἀξιόλογοι· τὸ ὅλον ἀνέρχεται εἰς 578 1]2 γροῖαι· ὅπως δὴποτε, εὐχαρίστως ὀφείλομεν νὰ ἀπονεύωμεν εἰς τοὺς προσενεγκόντας Κυρίους.

ΣΤ'. Περὶ Ὁργανοθήκης.

Τὴν ἀπελπισίαν τὴν ἐγγενωμένην ἐν ἡμῖν τὸ κατ' ἀρχὰς ἐκ τῆς φαινομένης τῶν μελῶν ἀδρανεῖας καὶ ἀμεριμνησίας πρὸς τὸν πλουτισμὸν τῆς Βιβλιοθήκης διεσκέδασεν εὐτυχῶς καὶ εἰς Ουμασμὸν μάλλον μετεποίησεν ἢ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παραγωγὴ Ὁργανοθήκης ἰδίᾳς. Εὐχαρίστως δὲ σπεύδω, Κύριοι, νὰ ἐκθέσω ὑμῖν ἀφηγηματικῶς τὰς γενομένας ἀποπειράς καὶ ἀπαρχὰς τοῦ σχηματισμοῦ αὐτῆς. Ἐν πρώτοις, ὁ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος τὸ τῆς Χημείας μᾶθημα ἐν τῷ Ἀναγνωστηρίῳ διδάξας φιλόπονος ἱατρὸς Κ. Π. Πάγκαλος, προσκληθεὶς ὑφ' ἡμῶν ὅπως ἀναδεχθῆ τὴν διδασκαλίαν αὐτῆς καὶ κατὰ τὸ ἐνεστῶς ἔτος, ἄσμενος ἐδήλωσεν ἡμῖν τὴν προθυμίαν του, ἐπὶ τῷ ὄρω ὅμως ὅτι ἡ Διεύθυνσις θὰ ἀνελάμβανε τὴν φροντίδα τοῦ νὰ προμηθευθῆ ἐγκλίως τὰς κυριωτέρας συσκευὰς καὶ τὰς ἀναγκαιοτέρας χημικὰς ὕλας. Καί τοι τὸ Ταμεῖον ἡμῶν ἕνεκα τῶν λοιπῶν ὑλικωτέρων δαπανῶν τοῦ Καταστήματος δὲν ἐπετρέπετο νὰ στερῆται εἰς παραχωρήσεις ἄλλας, ἀλλ' οὐδ' ὀπωσιτοῦν ἐπεδέχετο, ἢ Διεύθυνσις μηδὲν ἀνεχομένη, ὥστε τὸ τοσοῦτον χρήσιμον τοῦτο μᾶθημα νὰ ἐλλείπῃ ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν λοιπῶν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, εὐρέθη εἰς τὴν δυσχερῆ θέσιν τοῦ νὰ προσενηχθῆ καταναγκαστικῶς, οὕτως εἰπεῖν, κατὰ τοῦ ἀδυνάτου ἐκείνου Ταμείου. Καὶ δὴ ἐγένετο πρὸς κοινὴν τῶν μελῶν εὐχαρίστησιν ἢ προμήθευσιν τῶν ἀπολύτως ἀναγκαιῶν συσκευῶν καὶ ὑλῶν πρὶν τῆς ἐνάρξεως τῶν τακτικῶν μαθημάτων. Ἐφεξῆς δὲ, ὁπότε αἰσίως ἐφθασεν ἡ στιγμή νὰ ποιήσω καὶ ἐγὼ ἔναρξιν τῆς Φυσικῆς, τοῦ ἐτέρου τούτου οὐχ ἤττον ὠφελίμου ἐπιστημονικοῦ κλάδου, ἐπειδὴ ἔλειπον καὶ τὰ διὰ τὴν διδασκαλίαν αὐτῆς ἀναγκαῖα πειραματικὰ ὄργανα, ἀφ' ἐτέρου δὲ δὲν

ἐτόλμων οὐδὲ βλέμμα νὰ ρίψω πρὸς τὸ Ταμειον ἡμῶν κενὸν ἤδη καὶ δλόγυμον, ἀπεφάσισα οἰκοθεν καὶ πρωτοβούλως νὰ προβῶ εἰς εἶδος τι διαβήματος, τολμηροῦ μὲν τῇ ἀληθείᾳ καὶ δυσπηδήτου, ἀλλ' οὐχὶ ἀπελπιστικοῦ καὶ ἀδυνάτου. Ἀπεφάσισα, ναί, νὰ ἀποπειραθῶ καὶ νὰ ἴδω ὀφθαλμοφανῶς νέα δείγματα τοῦ πολλοῦ καὶ ἀκραιφνοῦς εἰς τὰ καλὰ ἔργα καὶ τὴν πρόοδον ζήλου τῶν φιλομούσων μελῶν τοῦ Ἀναγνωστηρίου, μηκέτι ἐπιθυμῶν νὰ κρούω ἀλλοτρίας θύρας, νὰ κεντῶ πάλιν χορδὰς τῶν ἐξωτερικῶν φιλοτιμιῶν, νὰ ἐπαιτῶ ἀλλαχόθεν, διότι ἀπὸ ἠδύνησιν πραγματικῶς ἐκ τῶν τοιούτων ἔργων, ἀφοῦ εἶδον ὅτι διὰ παντοίων τοιούτων μέσων καὶ προτροπῶν καὶ ἐκφράσεων ἐλπίδων οὐδὲν γεννητιὸν δυστυχῶς μέχρι τοῦδε κατωρθώθη, οὐδεμία ἀξία λόγου χρηματικῆ προσφορά εἰς τὸ Ἀναγνωστήριον ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν πλουσίων ἐγένετο. Ἀποτάνθεις πρὸς ὑμᾶς, ἔλευθέρως καὶ ἀσυστόλως, νὰ εἴπω οὕτω, διὰ τοῦ γνωστοῦ ὑμῖν προτρεπτικοῦ λόγου μου κατὰ τὴν ἐναρχίαν τοῦ μαθήματος τῆς Φυσικῆς, ἐζήτησα τὸν πρόθυμον καὶ αὐτοπροαιρέτον ἐκάστου ὀβολὸν πρὸς προμήθειαν τῶν πειραματικῶν ὀργάνων. Καὶ τοι ὁ ἀξιεπαῖνος καὶ ἀξιόλογος ὑμῶν ἔρκανος, ἡ γενναία ἐκάστου κατὰ τὰ ἐνόητα συνδρομῇ ἐνέπλησε χαρᾶς τὴν καρδίαν μου, ὑπερέβη τὰ ὄρια τῶν ἐλπίδων μου, διότι μέχρι τοῦδε συνήχθη ποσὸν 70 περίπου εικοσαφράγκων—ποσὸν ἀληθῶς εὐχάριστον καὶ οὐκ εὐκαταφρόνητον—ἀλλ' ἐγὼ μηδὲν θέλων νὰ ἐπιβαρύνω τὸ φύσει μεμψίμοιρον καὶ πτωχὸν ἡμῶν Ταμειον, ἐπεριδόμενος δὲ μόνον εἰς τὸν ἴσον ζῆλον τῶν λοιπῶν ἀξιοτίμων μελῶν καὶ ἀδελφῶν ἡμῶν, τῶν ἐξ ἀπουσίας μᾶλλον ἢ ἄλλης τινὸς αἰτίας ἀκουσίως καθυστερησάντων τὴν εὐπρόσδεκτον ἡμῖν συνδρομὴν αὐτῶν, καὶ πεποιθῶς ὅτι καὶ οὗτοι ἐφεξῆς θὰ ἐφιλοτιμοῦντο νὰ προσφέρωσι τι, ὅπως τὰ τίμια καὶ αὐτῶν ὀνόματα μὴ ἐλλείψῃ ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν συνδρομητῶν, οὐ μὴν ἀλλ' ὅτι καὶ ἄλλοι τινὲς ἴσως ἐκ τῶν φιλομούσων ἐνταῦθα συμπολιτῶν δὲν θὰ ὄκνουσιν πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν ἐλλειπόντων, χάριν τῆς φανερᾶς προόδου τοῦ Καταστήματος τούτου—ἐκ τοιούτων λογισμῶν καὶ εἰκασίῶν ὀρυζόμενος συντάξω, Κύριοι, Κατάλογον πειραματικῶν ὀργάνων ἀξίας περίπου 100 εικοσαφράγκων· καὶ δὲν πιστεύω ποτὲ ὅτι θὰ κατεδέχεται τις φιλότιμος ὅπως, καὶ ἐν μόνον ἔστω φράγκον, ζητηθῇ ἐξ ἀνάγκης ἐκ τοῦ Ταμείου τοῦ Καταστήματος πρὸς ἀπόσβεσιν τοῦ ἐναπολειπομένου χρέους τῶν 30 εικοσαφράγκων. Ὁ Κατάλογος τῶν ὀνομάτων πάντων τῶν συνδρομητῶν ὑπὲρ τῶν πειραματικῶν ὀργάνων μετὰ τῆς σημειώσεως τοῦ σχετικοῦ ποσοῦ τῆς προσφοράς ἐκάστου ἐκτεθῆσεται εἰς

γνωσιν ὑμῶν ἐν τῷ τέλει τῆς λογοδοσίας οὐχὶ δι' ἄλλο, εἰμὴ μόνον διὰ τὴν ἠθικὴν καὶ δικαίαν τῶν συνδρομόντων ἀμοιβὴν καὶ ἱκανοποίησιν. Εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι τὰ καλὰ πρέπει ἐν κρυπτῷ νὰ γίνονται, ἀλλὰ τοῦτο ἀφορᾷ βεβαίως τοὺς ποιούντας· οἱ πρὸς οὓς τὸ καλὸν γίνεται, καὶ πᾶς τις ἄλλος ἀμερόληπτος θεατῆς, ὀφείλουσιν ἀπ' ἐναντίας νὰ ἐκθειάζωσι καὶ νὰ μνημονεύωσι μετ' ἐπαίνων τοὺς εὐεργέτας, ἵνα πρὸς τοῖς ἄλλοις πολυπληθέστερος ἦ ὁ ἀριθμὸς τῶν μιμητῶν καὶ ζηλωτῶν τῶν τοιούτων ἀνδρῶν καὶ ἔργων. Ἐγὼ ἰδίως θεωρῶ καθήκον μου νὰ ἐκφράσω τὰς ἐγκαρδίους εὐχαριστήσεις μου εἰς ὄλους ἐκείνους τοὺς φιλομούσους ὄντως Κυρίους, παρ' οἷς ἀκραιφνῆ πάντοτε ὑπὲρ τοῦ Ἀναγνωστηρίου τρέφουσι ζῆλον εὐμενῆ ἀποδοχῆν ἢ πρότασίς μου εὔρε, πληρουμένων τῶν διακκεστέρων καὶ ἐνδομύχων πόθων μου, καὶ τοὺς εὐγνωμονῶ ἐξ ὅλης ψυχῆς.

Τὰ ὄργανα, παραγγελθέντα ἐσχάτως εἰς τοὺς ἐν Παρισίοις Κοῦ: Hachette καὶ Σ^{αν}, καὶ τὰ ὁποῖα ἀφικνοῦνται ὅσον οὕπω, εἰσὶν ἐκ τῶν ἀφορώντων πρὸ πάντων τὸν στατικὸν καὶ δυναμικὸν Ἠλεκτρισμόν. Ἐὰν βραδύτερον ἐπαναλειφθῇ μίαν ἀκόμη φοράν τὸ εἶδος τοῦτο τῆς αὐτοπροαιρέτου καὶ ἀξιεπαῖνου συνεισφοράς, ἐστὲ βέβαιοι, Κύριοι, ὅτι τὰς πλείστας τῶν καταλληλοτέρων πρὸς διδασκαλίαν δλοκλήρου τῆς Φυσικῆς πειραματικῶν συσκευῶν πρὸ τῶν χειρῶν θὰ ἔχωμεν, καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς θεώμενοι ἐνδομύχως θὰ τερπόμεθα.

Ζ'. Περὶ πορείας τοῦ Ἀναγνωστηρίου.

Ἐκθεῖς, ὑμῖν, Κύριοι, ἐν ἀρκετῇ ἴσως ἐκτάσει καὶ τῇ δυνατῇ ἀκριβείᾳ τὰ ἀφορῶντα τὴν ἐσωτερικὴν διαχείρησιν τοῦ Ἀναγνωστηρίου, καλὸν ἤδη νομίζω, συγκεφαλαίων τρόπον τινα τὰ ἀνωτέρω συσχετιζόμενα πρὸς τὴν πορείαν ἢ αἰσίως ἐβαδίσκαμεν μέχρι τοῦδε, καὶ παραδίδωμι τὰ ἡνία, νὰ ἐφελευσῶ τὴν προσοχὴν καὶ μέριμναν τῆς διαδόχου Διευθύνσεως εἰς τὴν βαθυτέραν μελέτην πάντων τῶν μέσων, ὅσα θὰ δύνανται νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν μείζονα παγίωσιν τοῦ Καταστήματος, καὶ νὰ διευκολύνωσι τὴν περαιτέρω καὶ κρείττονα αὐτοῦ πορείαν ἐν τοῖς κόλποις τῆς πολυκλάδου ἡμῶν Σμυρναϊκῆς Κοινωνίας.

Τὸ Ἀναγνωστήριον διήνυσεν εὐτυχῶς τὴν περιόδον του ταύτην

ἔνεσθαι σάλου τινός καὶ ἀντιδράσεων ἐσωτερικῶν ἢ ἐξωτερικῶν, σκηνδάλου καὶ βλάβης ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ προξένων. Ἐκτός τῆς προθύμου ἐνασχολήσεως τῶν μελῶν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν διαφόρων Ἐφημερίδων, περιοδικῶν φυλλαδίων, καὶ ἄλλων χρησίμων πονημάτων, ἐκτός τῆς συρροῆς πολλῶν εἰς ἀρχαίαν τῶν τακτικῶν μαθημάτων καὶ τῶν ἄλλων ἐκτάκτως γινομένων ἀγορεύσεων καὶ ἀναγνωσμάτων, τὰ ὁποῖα ἀναντιρρήτως εἰσὶ τὰ συντελεστικώτερα πρὸς καταρτισμὸν Σωματείου τινός ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ συστάσει, ἐπῆλθεν, ὡς εἶδετε, ἀκολούθως καὶ ἡ συναφὴ φιλικῶν σχέσεων μετ' ἄλλων κοινωφελῶν Σωματείων, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη ἔτι τὸ Κατάστημα ἡμῶν νὰ ἐπεκτείνῃ τὰς ἐνεργείας του καὶ ὠφελείας ἕξω τοῦ ἑαυτοῦ κύκλου, νὰ πραγματοποιήσῃ σχέδιά τινα ἢ σκοποὺς προδιακεχραγμένους ἐν τῷ Κανονισμῷ αὐτοῦ. Ἐπάρχουσι, ναί, ἑλλείψεις, ἀλλ' αὐταὶ βεβιαίως δὲν δύνανται νὰ ἀναπληρωθῶσιν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ὑπάρχουσι προσκόμματα, τὰ ὁποῖα οὕτε τῶν εὐκόλως, οὕτε ἀπόνως αἴρονται. Διὰ τῶν γινομένων ἔργων του τὸ Κατάστημα ἐκτίσαστο μὲν ὑπόληψιν τινα παρὰ τῷ λαῷ καὶ τοῖς λοιποῖς ὁμογενέσιν, ἀλλ' ἡ ὑπόληψις αὕτη πρὸς ὦραν εἶναι ἀπλή καὶ γυμνή. Βεβιαίως θὰ ἔλθῃ ἐποχὴ, ὁπότε θὰ συνοδεύηται καὶ διὰ πλουσιωτέρων δωρεῶν καὶ εὐεργετημάτων μεγάλων, τὰ ὁποῖα θὰ χρησιμοποιήσῃ πρὸς τοὺς κοινωφελεστέρους πόθους του. Δύο τινα ἀπαιτοῦνται ἀναντιρρήτως εἰς Σωματεῖόν τι συστημένον πρὸς παγίωσιν αὐτοῦ καὶ ἐπίτευξιν τῶν ἀγνωτόρων καὶ ὑψηλοτέρων σκοπῶν του: α) ἡ διάρκεια τῆς ὑπάρξεως, καὶ β) ἡ ὁσημέραι βελτίωσις τῆς καταστάσεως αὐτοῦ. Οὕτε τὰ ὀλιγόβια, οὕτε τὰ στάσιμα διατελοῦντα δύνανται νὰ ἀποφέρωσιν ἀξιόλογόν τινα καὶ πολυπληθῆ καρπὸν, ἐκτός ἐὰν ἡ στασιμότης ᾖ καὶ τις δυνατὴ τελειότης. Ἐνερμῶνιος ἐσωτερικὴ ἐνέργεια, καὶ ἡ διηνεκὴς μέριμνα τῶν διεπόντων περὶ τὴν ἐπιπόνησιν καὶ ἐφαρμογὴν τῶν συντελεστικωτέρων μέσων, αἰρομένου πάντος ἐτέρου παρακωλυτικοῦ καὶ ὀπισθοδρομικοῦ, ταῦτά εἰσι, Κύριοι, οἱ βοθητικώτεροι μοχλοὶ τοῦ μηχανισμοῦ πρὸς κατόρθωσιν καὶ εὐόδωσιν τοῦ μελετωμένου ἔργου.

Ἐνταῦθα αἰτούμενος συγγνώμην, θὰ τολμήσω νὰ υποβάλω ὑπὸ τὴν ἐμβριθὴ ὑμῶν μελέτην ἰδίαν τινὰς σκέψεις μου ἀφορώσας τὸ Κατάστημα τοῦτο, οὗτινος τὴν προαγωγὴν ἐκ πάσης ψυχῆς καὶ διαρκῶς ἐπιποθῶ.

Ἐπειδὴ, Κύριοι, ἡ νομοθεσία Κράτους τινός ἀρτισυστάτου, ὅσον καὶ ἂν ἀρίστη ἐνδέχεται νὰ θεωρηθῇ ἐκ πρώτης ὄψεως, ἀποβαίνει ἐνίοτε μὴ ἐφαρμόσιμος ἢ ἀλυσιτελής πρὸς ὦραν καὶ ἀκατάλληλος δι' ἐ-

κεῖνο ἄφ' ἐτέρου συμβαίνει τῷ ὄντι οὐχ ἄπαξ, ὥστε νὰ ἐλλείπωσιν ἄρθρα μὲν τινα ἀναγκαῖα δι' αὐτὸ καὶ ὠφέλιμα, ἕτερα δὲ οὐκ ὀλίγα οἰνεῖ περιττὰ καὶ ἄχρηστα, ἴσως δὲ καὶ ἐπιβλαβῆ, νὰ ὑπάρχωσι διὰ ταῦτα ἢ κατὰ καιροὺς ἐπιθεώρησις τῆς νομοθεσίας καθίσταται ἀπαράιτητος εἰς Κράτους κηδόμενον πάντοτε τῶν συμφερόντων ἑαυτοῦ καὶ ἐπιζητοῦν τὴν πρόοδον καὶ τὸ μεγαλεῖον. Ὅτι δὲ παρὰ τὸ τακτικὸν καὶ διαρκὲς Νομοθετικὸν σῶμα αἱ κατὰ περιόδους συνερχόμεναι Βουλαὶ εἰς τὰ συνταγματικὰ Κράτη τὰ μέγιστα δύνανται νὰ συντελέσωσιν πρὸς εὐνομίαν καὶ εὐδαιμονίαν, εἶναι τοῖς πᾶσι καταληπτὸν καὶ δῆλον. Οὕτω, Κύριοι, καὶ Σωματείου τινός ἀρτισυστάτου ὁ Κανονισμὸς ἐνδέχεται φυσικώτατα νὰ μὴ ᾖ εἰς κατάστασιν νὰ ἀνταποκρίνηται εἰς τὰς δεσμεύσεις αὐτοῦ ἢ ἔργα, νὰ περιέχῃ πλεονα ἢ ἥττονα τοῦ δέοντος διὸ καλὸν νομίζω νὰ ἐγίγνετο ἐπιθεώρησις τις αὐτοῦ καθέκαστον ἔτος, τοῦλάχιστον μέχρις οὗ παγιωθῇ καὶ εἰσαγάγῃ τὸν τροχὸν τῆς πορείας του εἰς τὴν ὀμαλωτάτην καὶ ἀσφαλῆστάτην ὁδὸν φρονῶ ὅτι δέον διὰ βῆτου ἄρθρου νὰ καθιερωθῇ ἄπαξ τοῦ ἔτους μία ἡμέρα, ὡς ἡ σημερινή, — καὶ ἡ καταλληλοτέρα μοῖ φαίνεται ἢ εὐθὺς μετὰ τὰς διακοπὰς τῶν μαθημάτων ἢ ὀλίγον πρὶν τῆς ἐνάρξεως αὐτῶν — ὁπότε συνερχόμενά ἅπαντα τὰ μέλη εἰς γενικὴν συνεδρίαν νὰ ἀποφαινῶνται περὶ τῶν ἀναγκαιοτέρων καὶ καταλληλοτέρων τροποποιήσεων, παρουσιαζομένων τῶν προτάσεων ὑπὸ διωρισμένης πρότερον ἐιδικῆς ἐπιτροπῆς τὰ δὲ παραδεγεμένα ὡς νέα καὶ πρόσθετα ἄρθρα ἐν εἰδει παραρτήματος νὰ καταχωρῶνται εἰς τὸ τέλος τοῦ Κανονισμοῦ.

Μετὰ τὴν ὑπὸ γενικοτάτην ἐποψίν ὑποβληθεῖσαν ὑμῖν σκέψιν ταύτην ἢ, ἂν θέλετε, γνώμην μου, μεταβίβω εἰς τὸ νὰ θίξω ἐτέραν τινὰ χορδὴν, ἐφ' ἧς ἐφιστῶ τὴν προσοχὴν ὑμῶν, παρακαλῶ ὅπως μὴ με ἐλάβητε ματαιολόγον, ἀσχολούμενον περὶ παρωνυχίδος, καὶ ἀνωφελῶς ἐπιβιβρῶντα τὸ οὖς καὶ ἐξαντλοῦντα τὴν ὑπομονὴν ἐκάστου.

Οὐδένα ὑμῶν διχλανθάνει, Κύριοι, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ἐφ' οἷς σεμνυόμεθα ὡς γνήσιοι ἀπόγονοι, ἦσαν σφόδρα φιλέοργοι. Πιθκὸν ἢ ἰδιότης ἢ ἡ κλίσις αὕτη νὰ ᾖ καὶ ἀντίθετος πρὸς τὰ ὑλικά συμφέροντα τῶν ἀτόμων καὶ ὀλοκλήρου μιᾶς Κοινωνίας ἀλλ' ἐκεῖνοι εἶχον βεβιαίως καθαρώτερον νοῦν ὅπως κρίνωσι κάλλιον ἡμῶν περὶ πάντων, τολμῶ εἰπεῖν, τῶν πραγμάτων οἱ εἰς τὸ μὴ περαιτέρω τὴν Φιλοσοφίαν προσεληκαότες διεγίνωσκον ὅτι αἱ κατὰ τινὰς ἐποχὰς ὀρισμένους καὶ πανδημῶς γινόμεναι τελεταὶ ἢ πανηγύρεις συντελοῦσι πολὺ εἰς τὴν πνευματικὴν ἑνώσιν, εἰς τὴν σύμφιξιν τῶν ἐθνικῶν δεσμῶν,

εις τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἰσχυροποίησιν τῶν διανοητικῶν καὶ λοιπῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου, εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ὑπάρξεως καὶ παρατάσιν τῆς ζωῆς ὁλοκλήρου τοῦ Ἔθνους. Ἡ Ποίησις, ἡ Ἱστορία, ἡ Μουσικὴ, αἱ ὠραῖαι Τέχναι ὀφείλουσι πάμπόλλῃ ἀναντιρρήτως εἰς τὰς Πανηγύρεις· ἄνευ τούτων ὁ Πίνδαρος, ὁ Θουκυδίδης, ὁ Φειδίας καὶ τόσα ἄλλα ἀγλαίσματα τοῦ Πανελληνίου δὲν ἤθελον πιθανῶς καταστήσει τὰ ὀνόματα αὐτῶν μνημονεύμενα μετὰ σεβασμοῦ μέχρι συντελείας τῶν αἰώνων, τὰ δὲ ἔργα τῶν κτήματα εἰς αἰεὶ. Γνωρίζετε ὅτι πλεῖσθ' ὅσα Σωματεία, Ἐταιρεῖαι ἢ Συντεχνίαι ἔχουσιν ἰδίᾳ καὶ ὀρισμένῃς Ἑορταῖς, καθ' ἃς τὰ μέλη αὐτῶν συνερχόμενα καὶ συμπανηγυρίζοντα ἀνακαλοῦσι εἰς τὴν μνήμην, ἢ μᾶλλον ἀναπέμπουσιν ἐκ τῶν μυθῶν τῶν καρδιῶν αὐτῶν τὰ βαθυχάρακτα τοῦ Θεοῦ ἀρχηγέτου τῆς πίστεως καὶ διδασκάλου τῆς ἀγιωτάτης ἀγάπης λόγιαι· *Ἡμεῖς πάντες ἀδελφοὶ καὶ ἐν ἐσμὲν πνεύματι.* Κατανοεῖτε, Κύριοι, ὅποσον αἱ τοιαῦται ἑορταὶ καὶ πανηγύρεις, ἐν τῷ ἀληθεῖ αὐτῶν πνεύματι νοούμεναι καὶ γιγνόμεναι, εἰσὶ συντελεστικαὶ καὶ ἐποικοδομητικαὶ τῶν καρδιῶν, τῶν αἰσθημάτων, τῶν φρονημάτων. Ἀναφυλλῶ καὶ ἀνασκαλεύω τὸν Κανονισμόν ἡμῶν, οὐδὲν ῥητὸν ἄρθρον περὶ τοιαύτης πανηγυρικῆς τελετῆς, οὐδὲν διάταγμα περὶ εἰδικῆς ἑορτῆς τοῦ ἱεροῦ τούτου Ἰδρύματος δυστυχῶς δὲν εὐρίσκω. Ἐν τῷ 61ῳ ἄρθρῳ γίνεται μὲν παροδικῶς λόγος τις περὶ τελετῆς, ἀλλ' αὐτὴ ἀποβλέπει τὸ διὰ τοῦ 1ου ἄρθρου ὀριζόμενον διαγώνισμα· ἐνόσφ' λοιπὸν τὰ χρηματικὰ μέσα τοῦ Καταστήματος δὲν θὰ ἐπιτρέπωσιν, ὡς πρέπει, τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ἐν λόγῳ ἄρθρου, θὰ περιμένωμεν οἴμοι! ὡς πιστοὶ θεράποντες τοῦ Κανονισμοῦ, τὴν θυμῆρην ἐκείνην ἡμέραν τῆς συνεορτάσεως καὶ συμπανηγυρίσεως, ἐνῶ τούτο ἔπρεπε νὰ γίγνηται κατὰ νόμον ἕκαστον ἔτος. Διὰ τοιαύτην εἰδικὴν ἑορτὴν ἢ σήμερον ἡμέρα δὲν φρονῶ νὰ ἦναι ἡ ἀρμόδιος, ὅποτε οἱ πάντες ἔχετε τὴν σύντονον ἡμῶν προσοχὴν ἐστραμμένην εἰς τὴν ἀκρόασιν τῆς Λογοδοσίας καὶ ἀντίληψιν τῆς ἐνικυσίου ἐν τῷ Ἀναγνωστηρίῳ διαχειρήσεως. Ἡ πανήγυρις ὀφείλει νὰ ἔχη τὴν προσήκουσαν αὐτῇ φαιδρότητα, τὴν θαλερὰν ἔκχυσιν τῶν καρδιῶν καὶ ἀνταλλαγὴν ἐκθύμων αἰσθημάτων. Ἐν ἐλλείψει μιᾶς τοιαύτης εἰδικῆς ἑορτῆς καὶ ὁ πανηγυρικὸς λόγος κατ' ἀνάγκην διωρίσθη ὅπως ἐκφωνηθῆ σήμερον. Ἐπειδὴ δὲ ὁ λόγος περὶ Ἑορτῆς, ἐπιτρέψατέ μοι, παρακαλῶ, νὰ ἀναγνώσω περικοπὴν τινὰ τῆς πρὸς ἡμᾶς ἐπιστολῆς τοῦ ἐν Κ)πόλει ἐπιτίμου μέλους τοῦ Ἀναγνωστηρίου, τοῦ Κου Κ. Προκλέους Βασιάδου, ἀνδρὸς σοφοῦ καὶ γενναίου, εἰς ὃν ἔνεκα τοῦ πρὸς τοὺς Συλλόγους, τὴν Νεο-

λαίαν καὶ ἄπαν ἐν γένει τὸ Ἔθνος ἡμῶν διηνεκῶν μεριμνῶν καὶ ἀγῶνων τοῦ αἰδίου εὐγνωμοσύνη ὁμολογουμένως ὀφείλσται παρὰ πάντων. Ἰδοὺ ἡ περικοπὴ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ. «Ὁ περιώνυμος τῆς Γαλλικῆς κριτικῆς ὁ Sainte-Beuve ἐπεθύμει νὰ ἰδρυθῆ Ὀμηρικὴ Ἀκαδημία, ἐν ἣ μόνον περὶ Ὀμήρου καὶ τῶν ἀθανάτων αὐτοῦ ποιημάτων νὰ γίγνηται λόγος· οὐκ ἔστιν ἄρα γε καλὸν καὶ Ἑλληνοπρεπὲς ἐν τῇ Σμύρῃ νὰ τελεῖται ὑπὸ τοῦ Ἀναγνωστηρίου ἐπέτειος ἑορτὴ τοῦ Μετλησιγενούς, καὶ ἐγκωμιάζηται ὁ πατριάρχης τῆς Ἐθνικῆς ἡμῶν φιλολογίας; οὐδεὶς δὲ φόβος μὴ ἐκλίπη ἡ ὑπόθεσις λόγων περὶ Ὀμήρου· διότι τοσαῦτα ἐρρέθησαν καὶ ἐγράφησαν καὶ ὑπὸ τοσαύτας δυνατῶν νὰ ἐξετασθῆ ἐπόψεις, ὥστε ὁ κατ' ἔτος ἀγορεύων ἔξει πάντοτε εἰπεῖν τι περὶ Ὀμήρου, ἀν μάλιστα ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔτους ἐκλεχθῆ καὶ ἔχη καίρον. Ταύτην τὴν ὑπόθεσιν καθυποβάλλων ὑπὸ τὴν ἐμβριθῆ τοῦ Ἀναγνωστηρίου σκέψιν καὶ προσαγορεύων ἡμᾶς καὶ τὰ λοιπὰ ἔντιμα μέλη ὑπερῆδιστα, διατελῶ κτλ.» Εἰμί, Κύριοι, συμφωνότατος ἀπὸ μέρους μου τῇ γνώμῃ καὶ προτάσει τοῦ ἐνθέρμου τούτου τῶν προγονικῶν ἀρετῶν λάτρου.

Ἐπειδὴ παρήλθεν ἡ ὥρα, καὶ τοῦ κόρου τὸ ὄριον πιθανῶς ὑπερεπῆδησα, ἀποφεύγω νὰ ποιήσω καὶ ἄλλας τινὰς οὐχ ἥττον ἴσως σπουδαίας παρατηρήσεις, δηλ. ἀν τούντεθεν εἶναι καλὸν καὶ πρέπον νὰ διατηρῆται τὸ αὐτὸ ὄνομα τοῦ Καταστήματος ἢ μὴ, διότι τὰ ὀνόματα ὀφείλουσι νὰ ὦσι συμφωνότατα πρὸς τὰ πράγματα, καὶ τὸ Κατάστημα ἡμῶν προβαίνει πέραν τοῦ ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἐγχαρτιστομένου ὀρίου. — Καλὸν βεβαίως θὰ ἦτο καθιδρυμένης ἐπετείου ἑορτῆς εἰς τιμὴν τοῦ Μετλησιγενούς, σὺν τῇ μετατροπῇ τοῦ «Ἀναγνωστηρίου» εἰς *Φιλεκαπαιδευτικὸν Σύλλογον*, νὰ φέρῃ συνάμα καὶ τὸ ἀθάνατον ὄνομα αὐτοῦ μὲν ἐκείνου τοῦ πατρὸς τῆς Ποιήσεως, τέκνου δὲ ἀριζήλου καὶ ἐνδόξου τῆς ποιητικωτάτης ταύτης Σμύρνης Ἀποσιωπῶ ὁμοίως μετὰ τοῦ Κανονισμοῦ περὶ ἐτέρου τινὸς ἄρθρου, ὅπερ ἔδει νὰ ὑποχρεσθῆ πᾶσαν ἀναλαμβάνουσαν τὰ ἡνία τοῦ Καταστήματος Διεύθυνσιν, ἵνα πρὶν ἢ αὕτη ἐπιληφθῆ ἄλλης τινὸς ἐργασίας συνάττη ἐν πρώτοις τὸν προὔπολογισμόν, ὅπως ἀναλόγως τῶν ἐσόδων ὀρισθῶσι πρότερον καὶ τὰ γενικώτερα ἔξοδα, καὶ γίγνηται πάντοτε φροντίς περὶ τινος ἀποθεματικοῦ κεφαλαίου κατ' ἔτος.

Κατερχόμενος τοῦ βήματος, ἐκφράζω δημοσίᾳ τὰς ἐγκαρδίους εὐχαριστήσεις μου εἰς ἅπαντα τὰ ἀξιοτίμα μέλη καὶ τοὺς ἀγαθοὺς συναδέλφους μου διὰ τὴν ἀρμονικὴν καὶ εἰρηνικὴν συμβίωσίν των, καὶ τὴν ἀδελφικὴν συμπεριφορὰν καὶ ἀγάπην. Ἐνδομύχου δὲ καὶ

παρηγόρου διάπλευς γίγνομαι χαρᾶς φανταζόμενος ὅτι, ἂν εἰς μηδὲν ἕτερον συνετέλεσα, τοῦλάχισον ἐνεχάραξα εἰς τοὺς μυχοὺς τοῦ σεμνοπρεποῦς τούτου Ἰδρύματος ἔχνη ἀμυδρά τῆς πρὸς αὐτὸ διακαοῦς καὶ διερκοῦς ἀφοσιώσεώς μου· θὰ νομίζω δὲ ἀρίστην ἱκανοποίησιν καὶ ἀμοιβὴν τῶν πιστῶν ἐκδουλεύσεων ἐμοῦ τε καὶ τῶν συναδέλφων μου τὴν συναίσθησιν ὅτι περὶδίδω τὴν ἀρχὴν, μηδὲλως συμπτώματα μαρμασμοῦ ἢ ὀπισθοδρομήσεως δεικνύοντος τοῦ Καταστήματος. Εὐχομαι ὁ ἀξιότιμος διάδοχος μου, λόγῳ τε καὶ ἔργῳ κατὰ πολλὰ ἱκανώτερος ἐμοῦ ὢν καὶ πείραν τῶν πραγμάτων μείζονα καὶ πλείονα προσκεκτηκῶς, καὶ ἐργαζόμενος μετὰ ζήλου φανερωτέρου ἢ ὅσον ἐπέτρεπόν μοι αἱ πολλὰ ἀσχολίαι καὶ ἡ πλήρωσις τῶν ἄλλων ὀφειλομένων εἰς τὴν φιλομαθῆ Νεολαίαν ἱερῶν καθηκόντων, νὰ ἀνυψώσῃ τὸ εὐγενὲς τοῦτο Ἰδρυμα εἰς ὑψηλοτέραν βαθμίδα προόδου, εὐκλείας καὶ χρησιμότητος! εἴθε ὁ Λόγιος καὶ ὁ Κερδῆος Ἑρμῆς, συνδεόμενοι καὶ συσσωματούμενοι ἐν τῇ περικαλλεῖ καὶ εὐκλαίῃ ἡμῶν Σμύρνῃ, καταστήσωσιν τὰ συνεντευκτῆριον τοῦτο, Κατάστημα κοινωφελέστατον, ἔθνωφελέστατον καὶ Ἑλληνοπρεπέστατον! εἴθε τέλος τὸ ἀγνὸν καὶ ζωηφόρον αἷμα τοῦ ἀγῆρατου γόνου τοῦ γηραιοῦ Μέλητος διὰ τῶν διαυγεστάτων αὐτοῦ ναμάτων ἐγχεόμενον καὶ κυκλοφοροῦν εἰς τὰς νεαρὰς φλέβας τῶν ἀπογόνων ἐκείνου, ἀναζωπυρώσῃ ἅπαντας εἰς μίμησιν τῶν προγονικῶν ἀρετῶν καὶ κατατράνωσιν τῆς γνησιωτάτης αὐτῶν καταγωγῆς!

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΤΑΚΤΙΚΩΝ ΜΕΛΩΝ.

Ἄνδρέας Μπαλασκόπουλος.	Ἄργ. Λεάνδρος.
Στ. Κοντολέων.	Θ. Παρώδης.
Γ. Ανατολίτης.	Β. Διογένης.
Κ. Τσολακίδης.	Γ. Μ. Μιτσοτάκης.
Κ. Α. Ἰσηγόνος.	Ἄλ. Χρηστάκης.
Ἰθων Καροῦσος.	Κωνστ. Καλθοκορέσης.
Ἄθ. Ἀγγελίδης.	Δημ. Σέμψης.
Δ. Βρετόπουλος.	Δημ. Παπάζογλου.
Μ. Νικολαΐδης.	Χρ. Μαυροειδής.
Μ. Βελτάκης.	Ἄναστ. Σεφεριάδης.
Κωνστ. Κοράλλης.	Εὐ. Καλογερόπουλος.
Μ. Βαλλῆς.	Ἰω. Κοντόπουλος.
Μ. Γρηγοριάδης.	Χαρ. Ἀλεξίου.
Μ. Βαλασιάδης.	Ν. Οἰκονομίδης.
Ν. Ἰσακίδης.	Ἰωσ. Φωτιάδης.
Ἄλ. Νικολαΐδης.	Ἄλ. Κ. Χαλιτσῆς.
Μ. Ψιμολίδης.	Ἄναστ. Μ. Κασσάπογλου.
Π. Γρηγοριάδης.	Λεων. Λάτρης.
Γ. Γρηγοριάδης.	Πέτρος Θωμόγλου.
Χ. Ν. Πανταλέων.	Ἄν. Μ. Χ. Ἰορδάνου.
Β. Βενιζέλος.	Δ. Παναγιωτόπουλος.
Π. Δ. Ἀλεξάνδρου.	Πρ. Ι. Σαρίδης.
Ν. Ἐμμανουήλ.	Ν. Σεϊζάν.
Ἄλ. Βέλλης.	Ἅγιος Μυρέων Κύριλλος.
Ἄθ. Ζαχαρίου.	Σ. Δελλαγραμμάτικας.
Μ. Τρανός.	Κωνστ. Ἀβράμογλου.
Ἄν. Δ. Παρασκευόπουλος.	Γ. Ζαντόπουλος.
Θ. Στυλιανόπουλος.	Θ. Κουρμουλῆς.
Κωνστ. Ἀντωνιάδης.	Ἄθ. Παπανικολῆς.
Ἄθ. Κυνηγός.	Θ. Κοντόπουλος.
Ἄχ. Φοντριέρ.	Ἄρ. Ἀργυράκης.
Φ. Νομικός.	Ἄβρ. Θαλάσσογλου.

Ἄνδρ. Κουρνιακτῆς.
 Στ. Παπαδάκης.
 Μηνᾶς Ἐλέζογλου.
 Χ. Κ. Χριστοδουλίδης.
 Ν. Βραβαρίδης.
 Ἰω. Γωργούλας.
 Γ. Καστρίτσας.
 Ἡλίας Βαφέας.
 Δημ. Ἰσηγόνης.
 Δ. Πετρόχειλος.
 Δ. Α. Ἀξαρλής.
 Π. Γ. Παπάζογλου.
 Ξ. Λάτρης.
 Ἡρ. Μεγαλίδης.
 Ἰω. Κρουσολέντης.
 Γ. Δράκος.
 Ζ. Ἀσημακόπουλος.
 Ἐμ. Ψαρουδάκης.
 Γ. Φραντζῆς.
 Γ. Στιβακτόπουλος.
 Σ. Πασσαδόπουλος.
 Δ. Ἀλεξανδράκης.
 Κ. Κέπετσας.
 Γ. Τσολακίδης.
 Ἄθ. Σαραντίδης.
 Π. Κυδωνόπουλος.
 Θ. Μ. Δογοθέτης.
 Ξ. Κωνσταντινίδης.
 Χρ. Μιχαηλίδης.
 Ἐμ. Καλονάκης.
 Ἰω. Κήττας.
 Κωνστ. Γεωργιάδης.
 Κ. Τριανταφυλλίδης.
 Δ. Κιουπετζόγλου.
 Θωμᾶς Τουλόγλου.
 Γ. Κωνσταντινίδης.
 Λ. Νορράς.
 Ξ. Κογιόπουλος.

Γ. Σωσιάδης.
 Ἰω. Διναρδόπουλος.
 Κ. Σαρηγιαννάκης.
 Γ. Γιαννακόπουλος.
 Θ. Μιχαηλίδης.
 Ν. Μ. Ἠλιάδης.
 Δ. Ἀποστόλου.
 Κ. Βαφέας.
 Ι. Γερόλυμος.
 Ἰω. Δαμιανός.
 Χ. Δακτυλόπουλος.
 Γ. Παπαδημητρίου.
 Δ. Βέργος.
 Στ. Βερεκέτης.
 Ι. Σαρηγιαννάκης.
 Ε. Μελαντινός.
 Μ. Ι. Πεστεματζόγλου.
 Μ. Λυμπούσης.
 Ι. Χ. Ἀθανασιάδης.
 Ἄν. Μαυρομιχάλης.
 Β. Γεωργιάδης.
 Ἄρτ. Βέροβιτς.
 Δ. Λεωνίδα.
 Χαρ. Παλαιολόγος.
 Ἄντ. Ἀθανασιάδης.
 Ν. Τύμβας.
 Δ. Κουλαμπίδης.
 Δ. Χ. Πεστεματζόγλου.
 Γ. Ἰω. Χαμουδόπουλος.
 Ἡρ. Γεωργίου.
 Μ. Κοκόλας.
 Ἄθ. Μ. Κασσάπογλου.
 Σάβ. Ι. Κεσσίσογλου.
 Π. Πάρσαλης.
 Ν. Κοκόλας.
 Στ. Καρούσος.
 Ν. Γκάζης.
 Ἰω. Ν. Πανταλέων.

Γ. Σταμνᾶς.
 Χρ. Χαμουδόπουλος.
 Εὐστ. Τσαντόπουλος.
 Σωκρ. Γκίζης.
 Μ. Σερεμές.
 Δ. Μπακίνης.
 Γ. Τρεμούλης.
 Στ. Καρλόγλου.
 Χρ. Μιχαηλίδης.
 Π. Εὐσταθόπουλος.
 Ἰω. Τσιτσικλής.
 Π. Σεφριάδης.
 Π. Τσοπάνογλου.
 Π. Μπαλαμπάνογλου.
 Π. Κόκκινος.
 Ἄντ. Τσουρουκτσόγλου.
 Ἰω. Χριστοδουλίδης.
 Σ. Τοραμάνογλου.
 Ν. Μαρδέλης.
 Η. Βλαχόπουλος.
 Ἡρ. Βαζακόπουλος.
 Σ. Πετινάτος.
 Ν. Πετρόχειλος.
 Ἰω. Ματθαϊάκης.
 Π. Δημητριάδης.
 Ι. Δ. Κωνσταντινίδης.
 Β. Γ. Κομνηνός.
 Ἡρ. Γεωργίου.
 Χαρ. Βασιλακάκης.
 Μιχ. Κωνσταντέλης.
 Σ. Χα. Ἀνδρέου.
 Ἐμ. Πραξίας.
 Φρ. Δατόδης.
 Βλ. Φιλιππίδης.
 Κ. Ἀγγελίδης.
 Ἰω. Βανέλλης.
 Ἐμ. Κοντολέων.
 Π. Μαρκόπουλος.

Μ. Κόκολας.
 Θ. Βέρας.
 Δ. Μόσχος.
 Δ. Βασιλακάκης.
 Ἐμ. Παπαδημητρίου.
 Α. Ρηγόπουλος.
 Μ. Δημήτογλου.
 Δ. Ἰω. Παρδαξόγλου.
 Δ. Ε. Κασσιμάτης.
 Δ. Βουγιούκας.
 Ὅθων Φωτιάδης.
 Χρ. Κομποτέας.
 Κωνστ. Φαλκῶν.
 Ἄβρ. Χ. Προδρόμου.
 Μ. Φακύρης.
 Ἄνδρ. Γεωργιάδης.
 Στ. Βλέσσης.
 Μ. Σέμψης.
 Λεων. Κλέτζος.
 Ἄνδρ. Βουρελάκης.
 Γ. Μείμαρογλου.
 Γ. Νικολαΐδης.
 Χρ. Παυλίδης.
 Μ. Σκραντίδης.
 Ἰω. Φατσέας.
 Κωνστ. Ἀγγελόπουλος.
 Γ. Σμιτσόγλου.
 Σ. Σεφριάδης.
 Π. Περάκης.
 Μ. Κομνηνός.
 Π. Ὁμήρου.
 Α. Ὁμήρου.
 Κ. Λαδόπουλος.
 Π. Μ. Κασσάπογλου.
 Ι. Οἰκονομίδης.
 Ι. Α. Ἀκκίτζογλου.
 Α. Ἀναστασιάδης.
 Μ. Ι. Χατίνογλου.

Σερ. Κεσσίσογλους.
Π. Ι. Μοστίτσογλους.
Π. Χ. Βασιλείου.
Π. Ἀρζόγλου.
Ι. Τσοσκούνογλους.
Ι. Ἀμπατζόγλους.
Α. Σ. Κασσάπογλους.
Ι. Κ. Καμπέρογλους.
Μ. Καραλής.
Ι. Μανιατάκης.

Ν. Χα. Γιοβάννη.
Α. Ἀργέντη.
Α. Ἡλιόπουλος.
Ν. Μάνεσης.
Ι. Β. Βεντούρας.
Ι. Ε. Αὐγερινός.
Σ. Γ. Μακρόπουλος.
Δ. Φαλδαίτης.
Ε. Λομβάρδος.
Α. Ἰσηγόνης.

Σημ. — Παραλείπεται ἡ ἀναγραφή τῶν ὀνομάτων τῶν ἐπιτίμων καὶ τῶν ἀντεπιστελλόντων μελῶν, σημειωθέντων ἤδη αὐτῶν ἐν τῇ Λογοδοσίᾳ ἀνωτέρω (σελ. 40—42). — Παραλείπεται ὅλως καὶ ἡ δημοσίευσις τῶν ὀνομάτων τῶν παραιτηθέντων μελῶν, 53 τὸν ἀριθμὸν (1), ὡς ἀσκόπου τούτου θεωρουμένου, καὶ ἐλπίδος μάλιστα οὐσης ὅτι πολλῶν ἐξ αὐτῶν ἢ ἀπὸ τοῦ Ἀναγνωστηρίου ἀπομάκρυνσις δὲν θὰ ᾔηται μακροχρόνιος, ἀντιστρατευομένης τῆς πρὸς τὰ κοινωφελῆ ἔργα φύσει ἐργώσης εὐγενοῦς αὐτῶν καρδίας κατὰ πασῶν τῶν ἀντιθέτων καὶ ὀπισθοδρομητικῶν τοιούτων πράξεων.

(1) Ὅχι 52 ὡς ἀνωτέρω ἐν τῇ περὶ μελῶν κεφαλαίῳ (σελ. 9 στ. 7 κάτωθ) ἐκ παραδρομῆς κατεχωρίσθη.

Ζητοῦμεν συγγνώμην παρὰ τῶν ἀξιολύμων καὶ ἐπεικῶν ἀναγνωστῶν διὰ τινὰ ἕτερα ἐν τῇ Λογοδοσίᾳ παρεισφρήσαντα καὶ παροραθέντα λάθη, οἷα πρὸς τοῖς ἄλλοις τὰ ἀποσπᾶ ἀντὶ ἐπισπᾶται (σελ. 4 στ. 9)· συνείδη ἀντὶ συνίδη (σελ. 6, στ. 13) τῇ ἐν τίμῳ... ἀντὶ τῆς ἐντίμῳ... (αὐτ. στ. 24)· Ἦρα κλῆς ἀντὶ Ἠροκλῆς (σελ. 11 στ. 27)· ἀπέσπασε ἀντὶ ἐπεσπάσαστο, κτλ. κτλ.

Σ. τ. Σ.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΝ ΔΩΡΗΘΕΝΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

(ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Ἀναγνωστηρίου μέχρι σήμερον).

Δωρεαὶ τακτικῶν μελῶν.

βιβλ. τόμοι

ΚΩΝΣΤΑΝ. ΙΣΗΓΟΝΗΣ.—Αὐγ. Νικολάου φιλοσοφικαὶ μελέται περὶ Χριστιανισμοῦ, μεταφρ. Π. Βραΐλα Ἀρμένη καὶ Α. Μαυρομάτου ἐν Κερκύρα 1855 τομ. 3. 8ον—Θ. Ὀρφανίδου ποιήματα Χίος δούλη καὶ Τίρι-λίρι. Ἀθην. 1858, 8ον.—Ernest Naville, la vie éternelle. Paris 1864 8°.—Ernest Naville, le père céleste. Genève 1866, 8°.—Ernest Naville le problème du mal. Genève 1869. 8°. 5 7

ΣΤΥΛ. ΚΟΝΤΟΛΕΩΝ.—Ἀραγὼ περίπλους καὶ περιήγησις τῆς γῆς μεταφρ. Δ. Πανταζῆ, Ἀθην. 1868, 8ον.—Δ. Πανταζῆ περιηγητῆς Ἀθηνῶν, ἐν Ἀθην. 1868, 8ον.—Ἀρ. Βαλαωρίτου ποιήματα Μνημόσυνα καὶ Κυρὰ Φροσύνη Ἀθην. 1868, 8ον.—Δ. Ἀργυριάδου Ἀεζικὸν γεωγραφικόν. 8ον. 4 4

ΔΗΜ. ΒΡΕΤΟΠΟΥΛΟΣ.—Ι. Ραπτάρχου τὸ Σύμπαν ἢ τὰ θαύματα τοῦ ἀστερόεντος Οὐρανοῦ, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1866, 4ον.—Νέα ἀποθήκη τῶν ὠφελίμων καὶ τερπνῶν γνώσεων ἔτος Α'. 1859 ἐν Σμύρνῃ 4ον.—Συλλογὴ προλεγομένων Κοραῆ, ἐν Παρισίαις 1833. τομ. Α' εἰς 8ον.—Περὶ Δημοσίου τῶν Ἑλλήνων δικαίου ἐν Ἀθήναις 8ον.—Μαρ. Μαρίνογλου ἐγχειρίδιον τοῦ δικαστηρίου τῶν ἐνόρκων. Ἀθην. 1837, 8ον.—Θ. Φαρμακίδου, περὶ Ζαχαρίου υἱοῦ Βαραχίου. Ἀθην. 1838, 8ον.—Γ. Σπανιολάκη, παρρηρήσεις ἐπὶ τῆς ἀπολογίας Γ. Ὀρλάνδου καὶ Α. Λουριώτου περὶ τοῦ δανείου τοῦ 1824 καὶ 1825, Ἀθην. 1840, 8ον.—Ἀποστ. Σκαλιστήρα, στρα-

τηγικός Όνισάνδρου, ἐν Βουκορεστίαις 1832, 8ον.
 — Ἠλίχ Χριστοφίδου, διδασκαλία πρὸς τοὺς ἱε-
 ρεῖς καὶ διακόνους. Ἀθην. 1835, 8ον.— Ἄλ. Ρί-
 ζου, ὁ Ἀπατρὶς εἰς πράξεις 10. Ἐρμουπόλει 1863,
 8ον.— Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων ἢ περὶ ὄρκου,
 Ἀθην. 1849, 8ον.— Γ. Α. Νκύτη ὁδηγίαι πρὸς
 τὸν δῆμαρχον, ἐν Ἀθην. 1837, 12ον.— Φ. Λαμεν-
 ναῖ, βιβλίον τοῦ λαοῦ, μεταφρ. Δικαιάρχῃ. Ἀθην.
 1841, 16ον.— Ἀν. Μαυροκεφάλου, Σωτήριος ἢ πε-
 ρὶ μαθητικῆς Ἀθην. 1859, 8ον.— Γ. Καλογνώμου,
 ὁδηγίαι πρὸς τοὺς δημάρχους, πατέδρους καὶ δη-
 μοτικούς συμβούλους. Ἀθην. 1841, 8ον.— Εὐγεν.
 Βουλγάρως ὀρθόδοξος ὁμολογία, ἐν Αἰγίνῃ 1828,
 8ον.— Γ. Δουφουρίας, Κλημεντίνα ἢ ὅτι ἀναγκασία
 ἢ μάθησις πρὸς τὰς γυναῖκας, μεταφρ. Αἰκ. Βαλέ-
 τα. Ἀθην. 1840 8ον.— Guinan Laourens, ta-
 bleau de Rome vers la fin de 1814. Bruxelles
 1816, 8°.— Scipion Marin, Evénements et a-
 ventures en Égypte en 1839. Paris, 1840, 8°.

49 49

ΝΙΚΟΛ. ΙΣΑΑΚΙΔΗΣ.— Β. Οὔγου, οἱ Ἀθλοῖ, μεταφρ. Σκυ-
 λίσση, ἐν Βιέννῃ 1862, 8ον.— Ὀμήρου Ἰλιάς καὶ
 Ὀδύσεια, μεταφρ. Ν. Ἀργυριάδου, ἐν Κωνσταντι-
 νουπόλει 1867, 8ον.— M. de Norvins, histoire de
 Napoléon Paris 1859, 8°.

3 3

ΚΩΝΣΤ. ΤΣΟΛΑΚΙΔΗΣ.— Βρετανικὸς Ἀστὴρ τομ. Α'. 1860
 ἐν Λονδίῳ 4ον.— Ἡ κόλασις τοῦ Δάντου ἔμμε-
 τρος μεταφρ. ὁ ἀσμάτων ὑπὸ Π. Βεργώτη ἐν Κε-
 φλληνίᾳ 1865, 8ον.— Μαρίνου Βρετοῦ ἔθνηκὸν ἡ-
 μερολόγιον τοῦ ἔτους 1866 ἐν Ἀθην. εἰς 8ον.

3 3

MIX. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ.— Κ. Βαρβάτη, μελέται τῆς φύσεως, με-
 ταφρ. Ἀθην. 1862, 8ον.— Μαρίνου Βρετοῦ ἔθνη-
 κὸν ἡμερολόγιον τοῦ ἔτους 1863, Ἀθην. 8ον.—
 I. Φιλήμονος ἱστορία τῆς Ἑλλ. ἐπαναστάσεως. Ἀ-
 θην. 1859. τομ. Α'. καὶ Γ'.

3 3

37 39

ΟΑ. ΚΥΝΗΓΟΣ.— Τὰ Ἱερὰ γράμματα ἢ ἡ παλαιὰ γραφή,
 ἐν Κανταβριγία αὐξ. 8ον.— Α. Ζυγομαλά, ἱατρι-
 κὸς ὁδηγὸς τῶν μεταλλικῶν καὶ θαλασσιῶν ὑδά-
 των τῆς Ἑλλάδος. Ἀθην. 1860 8ον. . . . .

2 2

ΑΘ. ΑΓΓΕΛΙΔΗΣ.— Β. Οὔγου, οἱ ἐργάται τῆς θαλάσσης,
 μεταφρ. Α. Σκαλίδου. Ἀθην. 1868, 8ον.— Β. Οὔ-
 γου δράματα τρία μεταφρ. Ἰωαν. Ραπτάρχου,
 Κωνσταντινουπόλει 1861 8ον.— Λόρδου Βύρωνος
 ποιήματα, πεζῆ μεταφρασθέντα ὑπὸ Γ. Πολίτου
 τομ. Α'. περιέχων τὸν Μαζέπαν, τὴν Παρισίαν
 καὶ τὴν ἀποδημίαν τοῦ Τσίλ Ἀρόλδ. ἐν Ἀθην.
 1867, 8ον.— Ὀμήρου Ἰλιάς, ἔκδοσις Γ'. ἐν Πα-
 ρισίαις, ἔκδοσις Κοραῆ, 1818, 8ον.— Α. Γαρνιέ-
 ρου, πραγματεία περὶ τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς,
 μεταφρ. Χ. Βερνάρδου τομ. Α'. ἐν Σμύρνῃ 1866,
 8ον.— Σατωβριάνδου οἱ Μάρτυρες μεταφρ. Μ. Χρυ-
 σοπούλου, ἐν Σμύρνῃ 1866, 8ον.— Τακουετίου σοι-
 χεῖα γεωμετρίας ἐξελληνισθέντα ὑπὸ Εὐγ. τοῦ
 Βουλγάρως, ἐν Βιέννῃ 1865 8ον.— F. Schœll,
 συνοπτικὴ ἱστορία τῆς Ἑλλήν. φιλολογίας, με-
 ταφρ. Σκούφου ἐν Βιέννῃ 1816, 8ον. . . . .

8 8

ΠΑΝ. ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ.— Ε. Βρεούρου Κλείς, ἐπιστημονι-
 κή, μεταφρ. Π. I. Κ. ἐν Σμύρνῃ 1857, 8ον.— Στ.
 Ἀναγνώστου, Καλενδάριον Αἰώνιον ἐν Σμύρνῃ
 1869, 8ον.— Α. Σχομέλου, στοιχεῖα γενικῆς πα-
 θολογίας, μεταφρ. Α. Γούδα, ἐν Ἀθην. 1848, 8ον.
 — Nouveau guide du voyage en Italie, Milan
 1853, 8°.— Τὰ Σούτσεια, ἐν Ἀθην. 1853, 8ον.—
 Δ. Παπαρρηγοπούλου, περὶ τῶν καθηκόντων τοῦ
 ἀνθρώπου, Νικοδήμιον διαγώνισμα, ἐν Ἀθην.
 1864, 8ον.— Δ. Κομποθέκλα, ὁ ἀληθὴς βίος τοῦ
 Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν Ἀθην. 1866, 8ον. . . . .

7 7

MIX. ΒΑΛΑΣΙΑΔΗΣ.— Κ. Εὐσταθοπούλου, Σύνοψις ἱστο-
 ρίας τῆς Ἑλλήν. γραμματολογίας ἀπὸ τῶν ἀρχαι-

54 56

οστάτων χρόνων μέχρι τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, ἐν Σμύρνῃ 1869, 8ον.—Σπ. Ζαμπελίου, ἄσματα δημοτικά τῆς Ἑλλάδος, Κερκύρα 1852 εἰς 8ον.	2	2
ΑΝΔΡ. ΒΑΛΑΣΚΟΠΟΥΛΟΣ. —Εὐριπίδου τραγωδίαί, Λειψία 1828, 16ον.—Ἡροδότου μῦθοι, τομ. 3. ἐν Λειψία 1839, 16ον.—Κωνσταντινιάς ἡ περιγραφή Κωνσταντινουπόλεως. Βενετία 1824 8ον.—Γ. Ζαλακώστα τὰ ἅπαντα Ἀθην. 1859, 8ον.—Ὁ ἐναγῆς ἰατρός ἢ ἡ πολύκροτος δίκη τοῦ Πάλμερ ὑπὸ Χ. Καθούρ. Λονδίνῳ 1860 4ον.—L. Gaudeau <i>histoire de tous les peuples</i> . Paris 1839, 8°.— <i>Leçons de Littérature française</i> . Paris, 8°.	7	9
MIX. ΒΕΛΤΑΚΗΣ. —Ἱστορία Καρόλου τοῦ ΙΒ'. βασιλέως τῆς Σουηδίας, μεταφρ. Κωνστ. Τζιγαρά, ἐν Βενετίᾳ 4ος. 8ον.—Βοσσοῦτου λόγοι εἰς τὴν γενικὴν ἱστορίαν, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1817, 8ον.—Δημ. Γαλανοῦ Ἰνδικῶν μεταφράσεων πρόδρομος, περιέχων Βατριχάρη βασιλέως, ἠθολογίας, γνωμολογίας κλ. Ἀθην. 1845, 8ον.— <i>The pilgrim's progress from this world to that which is to come by Jhon bunyan</i> London 8°.— <i>The brave old English confessors by Edmond Evans</i> London, 8°.	5	5
ΤΣΟΜΠΑΝΟΓΛΟΥΣ. —Φιλίστωρ, συγγρ. φιλολ. καὶ παιδαγωγικὸν περιοδικῶς ἐκδιδόμενον ὑπὸ Σ. Κουμανοῦδη, Κ. Ξανθοπούλου καὶ Δ. Μαυροφρύδου ἐκλογή μνημείων τῆς νεωτέρας Ἑλλην. γλώσσης. Ἀθην. 1866 τομ. Α'. 8ον.—Ἀθαν. Χριστοπούλου Ἑλληνικὰ ἀρχαιολογήματα ἐν Ἀθην. 1853 8ον.— <i>Elementa épigraphices Graecae scripsit, Joannes Franzias, Berolini</i> 1840 4°.— <i>Λόγοι Μιχαὴλ Ἀποστόλου τοῦ Βυζαντίου, χειρόγραφον ἐπὶ χάρτου.</i> — <i>Περὶ ῥητορικῆς ἢ Γοργίας, χειρόγραφον ἐπὶ μεμβράνης.</i>	6	9

ΔΔΕΞ. ΒΕΛΛΗΣ. —Φιλίπ. Chaff, τὸ θεανδρικὸν πρόσωπον τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μεταφρ. Γρ. Γώγου, ἐκδοθὲν δαπάνῃ Εὐαγγελικῆς σχολῆς Σμύρνῃ 1869 8ον.—Ἰωαν. Σκαλτσούνῃ ἡ ἐπιστήμη τοῦ ἐμπορίου, Κεφαλληνία 1865 8ον.—Εἰκόνες καὶ κύματα, ποίησις. Ἀθην. 1866, 8ον.—I. A. Μαυρομιχάλη, δρᾶμα Κοριολάνος ἐν Ἀθην. 1868, 8ον.—Ὁ Ἀπόστολος Σωφρόνιος ποίημα Ἐμμανουήλ. Ἐρμουπόλει 1861, 8ον.	5	5
ΔΔΕΑ. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΑΙ. —Ἰδίων περιοδικὸν ὁ Μέντωρ ἐν Σμύρνῃ 1869, 8ον.—Π. Τριανταφυλλίδου, οἱ φυγάδες δρᾶμα εἰς 5 μέρη Ἀθην. 1870, 8ον. . . .	2	2
A. ΣΙΜΙΤΟΠΟΥΛΟΣ. —I. Βενιζέλου, παροιμίαι δημῶδεις. Ἐρμουπόλει 1869, 8ον.	4	4
MIX. ΨΙΜΩΛΙΑΔΗΣ. —Σπ. Τρικούπη, ἱστορία τῆς Ἑλλην. ἐπαναστάσεως, Λονδίνῳ 1853, 8ον τομ. Α' καὶ Β'. (οἱ λοιποὶ ἠγοράσθησαν).	1	2
ΧΑΡ. ΑΔΕΞΙΟΥ. —Χρυσάλλης, σύγγραμ. περιοδικὸν τομ. Α' καὶ Β'. ἐν Ἀθην 1863. 4ον.	1	2
ΝΙΚΟΑ. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ. —Σκαρλάτου τοῦ Βυζαντίου Λεξικὸν τῆς Ἑλλην. γλώσσης. Ἀθην. 1852, 4ον. . .	1	4
ΛΘΑΝ. ΖΑΧΑΡΙΑΣ. —Κ. Χριστοφόρου ὀνομαστικὸν πανάγιον, Βενετία 1808, 4ον.—Κ. Μελιρρῦτου χρονολογία ἱστορικὴ, ἐν Ὀδησσῶ 1836, 8ον.	2	2
ΙΩΑΝ. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΣ. —Πανσυνίας Λειψία 1862, 8ον.—Φιλίπ. Chaff, τὸ θεανδρικὸν πρόσωπον τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεταφρ. Γρ. Γώγου, Σμύρνῃ 1869, 8ον.—Τὰ διατὶ καὶ διότι, μεταφρ. Μαυροφρύδου. Ἀθην. 1850, 8ον.—Κ. Παπαρρηγοπούλου, βίος Γεωργίου Καραϊσκάκη, Ἀθην. 1867, 8ον.—Παπαρρηγοπούλου ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους μικρά, ἐν Ἀθην. 1853, 8ον.—Ἀριστ. Βαλαωρίτου Ἀθνασίος Διάκος καὶ Ἀστραπογιάννης. Ἀθην. 1867, 8ον.—Στ. Ξένου, ὁ Διάβολος ἐν		

	Τουρκία, Λονδίνο 1862, 8ον.—Μάρκου Ἀντωνίου τὰ εἰς ἑαυτὸν, βιβλία IB' ἐν Παρισίοις 1816 8ον.	8	8
ΑΑ.	ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ.—Μισαήλ Ἀποστολίδου, τῆς κατὰ Χριστὸν ἠθικῆς πραγματεία, ἐν Ἀθην. 1847, 8ον.—Δ. Βερναρδάκη τραγωδία Κυψελίδαι, Λειψία 1860, 8ον.—Δ. Βερναρδάκη, Μερόπη, Ἀθην. 1866, 8ον.—Σαπ. Λεοντιάδος, ἐγχειρίδιον ὀδηγητικὸν πρὸς ἀνατροφήν τῶν παιδῶν Σμύρνη 1867, 8ον.—Σατωβριάνδου οἱ μάρτυρες μεταφρ. Χρυσοπούλου Σμύρνη 1866, 8ον.	5	5
ΔΗΜΟΣΘ.	ΣΕΜΥΘΗΣ.—Γ. Ναύτη γενικαὶ ἀρχαὶ τοῦ ἐμπορίου Ἀθην. 1859, 8ον.	4	4
Θ.	ΣΤΥΛΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ.—Πλουτάρχου βίος Ἀλεξάνδρου par Lefranc μετὰ σχολίων γαλλικῶν. Paris 1843 12ον.—Leon Guérin, le monde en miniature. Paris 1850, 8 ^ο .—Στεφ. Κομητᾶ, ἐπιτομὴ ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἐν Σμύρνη 1861, 8ον.	3	3
ΜΙΧ.	ΒΑΛΛΗΣ.—Κ. Σάθα, Νεοελληνικὴ φιλολογία ἐν Ἀθην. 1868, 8ον.—Δ. Στρούμπου, ἐπιστημονικὰ περὶ ἀδοξᾶ, Ἀθην. 1864, 8ον.	2	2
ΠΕΤΡ.	ΔΗΜΗΤΡΩΦ.—Ξενοφῶν. τομ. Α'. Β'. Γ'. καὶ Ε'. Λειψία 1839, 16ον.	4	4
ΑΘΑΝ.	ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ.—Βαζανκούρ, ἡ Κριματικὴ ἐκστρατεία, μεταφρ. Παυλ. Γεωργιάδου, Ἀθην. 1860, 8ον. τομ. 4.—Γ. Μιστριώτου ἱστορία τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν. Λειψία 1869, 8ον.—Σ. Ζαμπελίου, Βυζαντινὰ μελέται Ἀθην. 1857, 8ον.—Παπαδοπούλου, Κερδῆος Ἑρμῆς ἢ ἐμπορικὴ ἐγκυκλοπαιδεία, Α.—Κ. Βενετία 1845 8ον.	4	7
ΑΝΔΡ.	ΚΟΥΡΝΙΑΚΤΗΣ.—Merry, nouvelles nouvelles. Paris 1856 8ον.—M. de Stendhal la chartreuse de Parme. Paris 1857, 12ον.	2	2
Ν.	ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ.—Σοφοκλέους τραγωδίαι Λειψία 1863, 12ον.—Γ. Οὐιδιέρου, σύνοψις παγκοσμίου ἱστορίας,		

	μεταφρ. Α. Ἀντωνιάδου Ἀθην. 1867 8ον. τομ. Δ'.—Δ. Βερναρδάκη, ἐγχειρίδιον γενικῆς ἱστορίας. τομ. Α'. ἐν Ἀθην. 1867, 8ον.—Σειρᾶς Ἑλλην. μαθημάτων τομ. Γ'. Ἀθην. 8ον.	4	4
Κ.	ΚΟΡΑΛΛΗΣ.—Συλλογὴ τῶν ἐν ἐπιτομῇ τοῖς πάλαι γεωγραφηθέντων, Δικπᾶνη Ζωσιμάδων. τομ. 2 ἐν Βενετία 1808, 8ον.—Ἀθηναίου Δειπνοσοφισταί. Λειψία 1834, 16ον.	2	3
ΕΜ.	ΨΑΡΟΥΔΑΚΗΣ.—Τὰ ἐγκλήματα καὶ τὰ ὄργια τῶν Παπῶν ἐν Ἀθην. 1870, 8ον. τομ. 2.	4	2
Ν. Κ.	ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ.—Maurice Block, annuaire de l'économie politique et de la statistique Paris. 1869 16ον.	4	4
Ι.	ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ.—Στ. Ἀποστόλου σύντομος πραγματεία περὶ καταστιχογραφίας καὶ Ἐμπορικῆς λογιστικῆς ἐν Πάτραις 1855 4ον.—Ὀμήρου Ἰλιάς. Λειψία, 8ον.—Ξενοφῶντος Κύρου παιδεία μετὰ γαλλικῆς μεταφράσεως par une société d'Hellenistes. Paris 1854 8ον.—Σολ. Νικολαΐδου, τὸ πνεῦμα τῶν ἐξοχωτέρων ἀρχαίων φιλοσόφων ποιητῶν καὶ ῥητόρων. Ἐρμουπόλει 1839 8ον.—Th. Bureau, morale pratique, Paris 1859 8ον.	5	5
Ι.	ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ.—Δόγος πανηγυρικὸς εἰς τὴν πεντηκονταετηρίδα τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας Ἑλλην. ἀγῶνος ἐκφωνηθεὶς ὑπὸ Ἀλεξ. Λυκούργου, ἐν Ἐρμουπόλει 1871, 8ον.	1	4
ΑΧ.	ΦΟΝΤΡΙΕ.—Δ. Μαυροκορδάτου, Φανταστικὸν ταξίδιον εἰς τὰς ἀπεράντους ἐκτάσεις τοῦ Οὐρανοῦ. Λειψία 1871, 8ον.—Νεοφ. Δούκα, Πίνδαρος, μετὰ παραφρ. καὶ σχολίων. τομ. 3. Ἀθην. 1842 8ον.	2	4
Κ. Π.	ΚΕΠΕΤΖΗΣ.—Στεφ. Κομητᾶ ἐγκυκλοπαιδεία Ἑλλην. μαθημάτων τομ. 10 ἐν Ἀθῆναις 1840, 8ον.—Μεταμορφώσεις Οὐιδίου Νάζωνος, μεταφρ. Σπυρ. Βλαντῆ. Ἐνετίται 1798 8ον.	2	11

- Γ. ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ.**—Φενελώνος, ἐπιτομή τῶν βίων τῶν ἐνδόξων φιλοσόφων τῆς ἀρχαιότητος, μεταφρ. Ποθητοῦ Ἀθην. 1837, 8ον.—**A. de Doncourt,** les fastes militaires de la France Paris 8ο.—**Alfred Drion,** Rome et ses grandeurs impé-rissables, Limoyes 8ο.—**C. Barbé,** Planche de Castille, Rouen 1863 8ο.—Narrative of a jour-ney round the dead Sea and in the bible lands in 1850-1851 by **F. de Saulcy,** London vol 2 8ο.—The strange in France or a tour from Devonshire to Paris by **Jhon Carr,** London 1803.—Notes from a journal of a visit to Egypte and Palestine London 1844 8ο.—The nomthly revieu 1830 Loudon 8ο.—Permanent temperance documents of the american temperance society. Boston 1875 8ο. 9 40
- Π. ΚΟΚΟΛΑΣ.**—**Α.** Ἀμήρου συλλογή ἐπιστημονικῶν καὶ φιλολογικῶν πραγματειῶν. Σμύρνη 1869 8ον. 4 4

Δωρεαὶ ἐπιτίμων μελῶν.

- Ν. ΣΑΚΚΟΠΟΥΛΟΣ** πρόφην πρόξ. τῆς Ἑλλ. ἐν Σμύρνη—**Φιλίπ.** Ἰωάννου φιλολογικὰ πάρεργα Ἀθην. 1865, 8ον.—**N.** Βάμβα στοιχεῖα φιλοσοφίας Ἀθην. 1838 8ον.—**N.** Παππαδοῦκα, ὁ Σόλων, ἡ ἀρχαῖον Ἑλλην. δίκαιον. Ἐρμουπόλει 1844 8ον.—**Ἀρχαὶ** τῆς φιλοσοφικῆς ἐπιστήμης τοῦ δικαίου 8ον.—**Δοκίμιον** περὶ τῶν προσωπικῶν ἀσφαλειῶν τὰς ὁποίας ἀπαιτεῖ ἡ ση-μερινὴ κατάστασις τῆς πολιτικῆς κοινωνίας, ἐν Παρισίοις 1825 8ον.—**Σύνοψις** ἐπιστημῶν. 8ον.—**G. Mano,** Des interêts réligieux de l'Orient Paris 1864 8ο.—**Géruzez,** cours de philos-

- ophie. Paris 1840. 8ο.—Revue historique de droit Français et étranger Paris 1856 8ο.—**M.** Βρετοῦ, Ἐθνικὸν ἡμερολόγιον τοῦ ἔτους 1871. ἐν Ἀθην. 8ον. 10 10
- X. ΒΕΡΝΑΡΔΟΣ.**—Ἀδόλφου Γαρνιέρου, πραγματεία περὶ τῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς μεταφρ. ἰδίου. τομ. Α'. Σμύρνη 1857 8ον. 4 4
- ΙΕΡΟΘΕΟΣ** ἀρχιμανδρίτης καὶ ἡγούμενος τοῦ ἁγιοταφ. Μετο-χίου ἐνταῦθα.—Ἐρνέστου Λουθάργου λόγοι ἀπολο-γητικοὶ ὑπὲρ τῶν θεμελιωδῶν ἀληθειῶν τοῦ Χριστι-ανισμοῦ μεταφρ. **I.** Μυρανόθεως ἐν Ἱεροσολύμοις 1869 8ον. 4 4
- Γ. ΚΑΡΥΔΗΣ.**—Ἰδίου, Ἡ διδασκαλία τῆς ἁγίας καθολι-κῆς ἀποστολικῆς καὶ ὀρθοδόξου ἀνατολικῆς θρη-σκείας καὶ αἱ μεταξὺ τῶν λοιπῶν χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν ὑπάρχουσαι διαφοραὶ Σμύρνη 1870 8ον. 4 4
- Π. ΠΑΓΚΑΛΟΣ.**—Λεξικὸν ἐγκυκλοπαιδείας, μεταφρ. Γερα-κάκη τόμ. 4 καὶ τὸ Παράρτημα Σμύρνη, 1863 8ον. 4 5
- ΙΚ. ΛΑΤΡΗΣ.**—**Δ.** Πανταζῆ, περιηγητῆς Ἀθηνῶν 1868 8ον. 4 4
- A. ARLAUD.**—**B.** Nicolaïdi, les Turcs et la Turquie contemporaine tom 1-2. Paris 1859 8ο.—**Alphonse Feillet,** histoire de la littérature gre-que Paris 1865 8ο.—**Alphonse la Harpe,** minéralogie usuelle. Toulouse 1855 16ο. . . 3 4
- ΣΑΠ. ΛΕΟΝΤΙΑΣ.**—Ἰδίας παραστάσεις δραματικαὶ Σμύρ-νη 1871. 8ον. 1 4
- ΛΕΩΝ ΜΕΛΑΣ** (ἐν Ἀθήναις).—Ἰδίου Χριστιανικαὶ δέησεις μετὰ ἀσμάτων πρὸς οἰκοδομὴν τῶν Ἑλληνοπαίδων. Ἀθην. 1870, 8ον.—Ἰδίου ὁ Χριστόφορος ἡ τὸ ναυάγιον καὶ ἡ διάσωσις Ἀθην. 1868 8ον.—Ἰδίου παιδα-γωγικὸν ἐγχειρίδιον πρὸς χρῆσιν τῶν παιδαγωγούν-των. Ἀθην. 1871 8ον.—**A.** Αναργύρου, Τὰ Σπε-τσιώτικα ἢ συλλογὴ ἱστορικῶν ἐγγράφων καὶ ὑπο-μνημάτων Ἀθην. 1861 τομ. Α'. εἰς 8ον. 4 4

Δωρεαὶ ἀντεπιστελλόντων μελῶν.

βιβλ. τόμοι

164 198

ΑΝΑΣΤ. ΓΟΥΔΑΣ (ἐν Ἀθήναις).—Ἰδίου βίοι παράλληλοι τῶν ἐπὶ τῆς Ἑλλην. ἐπαναστάσεως διαπρεφάντων ἀνδρῶν τομ. Α΄.—Β΄. ἐν Ἀθην. 1869-1871, εἰς 8ον.—Ἰδίου, ἢ ἐν Ἀθήναις ἱατρικὴ μέλισσα, συγγρ. περιοδ. τομ. 6. ἐν Ἀθην. 1853-1858, 8ον.—Ἰδίου ἢ Μέλισσα Ἀθηνῶν. περίοδος Β΄. τομ. Α΄. Β΄. Ἀθην. 1864-1865 8ον. . . . .

3 12

ΣΠ. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ (ἐν Ἀθήναις).—Γ. Μιστριώτου ἱστορία τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν Λειψία 1867 8ον.—Ι. Βενιζέλου παροιμιαὶ δημῶδεις, Ἐρμούπολι 1867 8ον.—Πρίγκηψ Ἰωσήφ Λουμύρσκης ἀναμνήσεις θεράποντος τοῦ αὐτοκράτορος Νικολάου, μεταφρ. Γ. Γαλάτη ἐν Ἀθην. 1874 8ον.—Γυιζώτου μελέται περὶ τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας ἐν τῇ σχέσει αὐτῆς πρὸς τὴν παρούσαν κατάστασιν τῶν κοινωνιῶν καὶ τῶν πνευμάτων. μεταφρ. Α. Διομ. Κυριακοῦ Ἀθην. 1869 8ον.—Γ. Λαμπίση, Ἰωάννα Γρέυ μυθιστ. ἐν Ἀθην. 1864 8ον.—Παρνασσὸς ἢ ἀπάνθισμα τῶν ἐκλεκτοτέρων τεμαχιῶν τῆς νέας Ἑλλην. ποιήσεως Ἀθην. 1868, 8ον.—Δ. Βερναρδάκη Κυψελίδαι, τραγωδ. Λειψία 1860 8ον.—Κ. Σάθα Ἑλληνικῶν ἀνεκδότων τομ. Β΄. Ἀθην. 1867 8ον.—Εἰκόνες καὶ Κύματα ποιήσεις. Ἀθην. 1866 8ον.—Ὀδαικιγκτῶνος Ἰρβινγγ., βίος τοῦ Μωάμεθ μεταφρ. Ἀνδ. Φαραοῦ. Ζακύνθω 1866 8ον.—Σαβαρῆ, Κρητικὰ ἐπιστολαὶ, μεταφρ. Ν. Ζυγομαλά. Ἀθην. 1845, 8ον.—Κλεάνθους Παππάζογλου Ἀνθύλλια καὶ ἄσματα Βραχίλα 1871, 8ον.—Φρ. Λενορμάν, τὸ Ἰώνιον ζήτημα ἐνώπιον τῆς Εὐρώπης. Ζακύνθω 1859 8ον.—Μ. Βενιζέλου, λόγος ἐκφωνηθεὶς τῷ 1867 τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐπισήμου ἐγκαθι-

167 210

βιβλ. τόμοι

167 210

δρύσεως τῶν νέων ἀρχῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου. 8ον.—Δ. Βικέλα περὶ νεοελληνικῆς φιλολογίας Λονδίῳ 1871, 8ον.—Σαικισπῆρου ὁ βασιλεὺς Ἀῆρ, μελέτη Σ. Βασιλειάδου. Ἀθην. 1870, 8ον. (ἀντιτυπ. 9).—Δ. Ἀμπελά, Βιργινία ἢ Ῥωμάνα Ἀθην. 1871 8ον.—Σύναξις πρεσβυτέρων. Ἀθην. 1874, 8ον.—Ν. Σαριπούλου, πολιτικὴ μελέτη ἐπὶ τῆς ἱστορίας τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος ὑπὸ Ναπολέοντος Γ΄. Ἀθην. 1865 8ον.—Κρίσις τοῦ Βουτσηναίου ποιητικοῦ ἀγῶνος τοῦ 1869 καὶ τοῦ 1871 ἐν Ἀθην. 8ον. φυλ. 2.—Α. Π. Κουδέλου Ἰσχυροκάκης ἢ Ἰσχυοκάκης τῆς Μυκητογενοῦς ἐν Ἀθην. 1874 8ον. φυλ. 4.—Γ. Μίληση, δύο ἀγορεύσεις περὶ τῆς ἀποζημιώσεως τῆς χήρας Λούδ.—Βοσσοπέτου λόγος εἰς Ἐρριέταν Ἄνναν τῆς Ἀγγλίας μεταφρ. Ι. Κ. Ἀθην. 1866 8ον.—Λεύκωμα, ποιήματα διαφόρων. Ἀθην. 1874, 16ον.—Α. Μητσοπούλου Λόγος ἐπὶ τῇ ἐγκαθιδρύσει τῶν νέων ἀρχῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθην. 1865 8ον.—Δ. Παπαρρηγοπούλου Ὀρφεὺς, Πυγμαλίων, ἀρχαῖοι μῦθοι. Ἀθην. 1869 8ον.—Σ. Βασιλειάδου οἱ Καλέργαι δραμ. Ἀθην. 1869 8ον.—Α. Ἡλιάδου οἱ ἀμοιβαίως ὑπηρεταὶ κωμῳδία, Ἀθην. 1871, 8ον.—Δ. Παπαρρηγοπούλου ποιήσεις Ἀθην. 1869, 8ον.—Σπυρ. Λάμπρου ὁ τελευταῖος κόμης τῶν Σαλώνων. Ἀθην. 1870, 8ον.—Β. Οὐγού ἢ τελευταία ἡμέρα ἐνὸς καταδίκου, μεταφρ. Νικολ. Καζάζη, Ἀθην. 1868, 8ον.—Ἀγγέλου Βλάχου τραγωδία, Ἀντίνοος, Ἀθην. 1866, 8ον.—Δ. Α. Κορομηλά ποιήματα, ἢ 25 Μαρτίου. Ἀθην. 1874 8ον.—Τιμ. Ἀμπελά δράμα, Λέων Καλέργης, Σύμφ. 1874 8ον.—Γ. Φιλήμονος μελέτη περὶ Ἀσύλου. Ἀθην. 1867 8ον.—Μιτερμάιερ ἢ θανατικὴ ποιητικὴ μεταφρ. Ν. Κωστάκη Ζακύνθω 1870, 8ον.—Κατάλογος σπανίων βιβλίων.—André Papadopou-

los Vretos, la Bulgarie ancienne et moderne. Saint-Petersbourg 1856 8o.—F. Lamennais, Paroles d'un croyant. Paris 1860 8o.—Marino P. Vreto, Mélanges néohelléniques. Athènes 1856, 8o.—N. Saripolos, Pro Graecia, deuxième partie, Athènes 1853 8o.—Cosme Leucadites, l'Hellénisme et la langue grecque. Athènes 1865, 8o.—Biografia del Cavaliere Andréa Mustoxidi, Atene 1860, 8o. 44 52

Δωρεαὶ ἔξωθεν.

I. ΣΚΥΛΙΣΣΗΣ.—Ὁν Κιχώντης ὁ Μαγκήσιος μεταφρ. ἰδίου. Τεργέστη 1864, 8ον.—Μολιέρου ὁ Ταρτοῦφος, μεταφρ. ἰδίου Σμύρνη 1851 8ον.—Στιγμαί, ποιήματα ἰδίου, Σμύρνη 1850, 12ον.—Μολιέρου ἀριστὰ ἔργα μεταφρ. ἰδίου ἐν Τεργέστη 1871 8ον. 4 4

ΣΩΚΡ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ.—Κ. Νικοδήμου ὑπόμνημα τῆς νήσου Ψαρῶν. Ἀθην. 1862 τομ. 2 8ον.—Ἐδαγγελικὸς κήρυξ συγγρ. περιόδ. θεολογ. ἔτος Α' ἐν Ἀθην. 1869 8ον.—Ἐδουάρδου Λαβουλαὶ οἱ Παρίσιοι ἐν Ἀμερικῇ, μεταφρ. Ν. Κυριακοῦ Ἀθην. 1869, 8ον. 3 4

Γ. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ.—Χρυσάλις, περιόδ. τομ. Γ' καὶ Δ' ἐν Ἀθην. εἰς 8ον. 4 4

ΦΡ. ΣΑΡΙΚΑΣ.—Ἐδουάρδου Λαβουλαὶ, ὁ ἡγεμὼν Σκύλαξ. ἐν Ἀθην. 1870 8ον. 4 4

ΑΝΩΝΥΜΟΙ.—Δώρας Ἰστριάδος περὶ τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ γυναικῶν μεταφρ. Αἰμιλίας Σκουζέ. Ἀθην. 1864, 8ον.—Α. Ἐφφτέρου ἀλληλεθνὲς τῆς Εὐρώπης δίκαιον μεταφρ. Δ. Κυριακοῦ Ἀθην. 1860 8ον.—M. F. Guizot nouveau dictionnaire universelle

des synonymes tome 2. Paris 1848 8o.—Α. Πολυζώιδου τὰ Ἑλληνικὰ ἢ ὁ βίος τῆς Ἑλλάδος Α' τομ. Ἀθην. 1870, 8ον. 4 5

Μ. ΚΟΣΣΟΝΗΣ.—Τῶν γεωργικῶν Πουλβίου Οὐίργιλιου Μάρωνος τὰ 4 βιβλία, μεταφρ. ἔμμετρος Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρως εἰς ἠρωϊκοὺς στίχους μετὰ σημειώσεων, ἐν Πετροῦπόλει αὐπστ. εἰς φύλλον.—Τῆς Αἰνιάδος Πουλβίου Οὐίργιλιου Μάρωνος τὰ 12 βιβλία ἠρωϊκῆς μέτρος Ἑλληνιστὶ μεταφρασθέντα ὑπὸ Εὐγεν. τοῦ Βουλγάρως τομ. 3 ἐν Πετροῦπόλει, 1791—1792 εἰς φύλλον.—Φωτάκου Βίος τοῦ Παπᾶ Φλέσσα Ἀθην. 1868 8ον.—Φιλιπ. Ἰωάννου φιλολογικὰ πάρεργα Ἀθην. 1865, 8ον.—Παπαρηγοπούλου Βίος Γεωργ. Καραϊσκάκη. Ἀθην. 8ον.—Glossaria Latinograecum-Groecolatinum 8o.—Ξενοφῶντος τὰ σωζόμενα μετὰ λατινικῆς μεταφράσεως τομ. Β. Γ. Δ. ὑπὸ Edwards Wells. Λειψία 1804 8ον.—Λεξικὸν Ἑλληνογερμανικὸν τομ. 1 Α-Κ. Λειψία 1819.—Λεξικὸν γερμανοελληνικὸν τομ. 4 Α-Λ. 1825.—Eutropii Breviarium historiae Romanae.—J. Mayer's rœnische alterthuem tom. 1-2. 1832 8o.—Democritos tom. 4-10. Stuttgart 1835 8o.—C. Julii Caesaris tom. 1-2.—Anecdotes français allemmands. Stuttgart 1827 8o.—Dizionario Italiano-Tedesco e Tedesco-Italiano. Lipsia 46o.—Chrestomathiae Latinae 1825 8o.—Filippi grammatica della lingua Tedesca, Vienna 1824 8o.—Cornelius Nepos tom. 1. Stuttgart 1820.—Γραμματικὴ γαλλογερμανικὴ 1830 8ον.—Cornelii Taciti opera tom. 2 Lipsiae 1829 8o.—Ciceros de officii librè tres. Berlin 1825 8o.—Cornelii Nepotis vitae, with an English translation by Jhon Chark, London 1759 8o.

—Zumpt's lateinische grammatik.—The five books of the Aesopian fables of Phaedrus. London 1792.—Desiderii Erasmi Roterodami colloquia familiaria et encomium moria. tom. 2 Lipsiae 1829 16o.—C. Beneke, Tullii Ciceronis orationes IV in Lucium Catilinam.—Oeuvres de Saluste en latin et en français par V. Parisot tom. 1, 3. 1837 8o.—Oeuvres de Virgile par J. Vincent tom. 2, 4. 8o.—Cornelius Nepos en latin et français tom. 1. Paris 1835 8o.—Die Cabbala oder die Religions philosophie der Hebraer 1844 8o.—Fornasari italianaische sprache. Vien 1830.—L. Liskeme Oeuvres d'Orace. Paris. tom. 1. 44. 32 49

ΑΝΩΝΥΜΟΙ.—Σημειώσεις κριτικαὶ εἰς τὰ Αἰθιοπικὰ Ἡλιοδώρου.—Istradamento à comporre ogni sorta de scrittura per le occorrenze piu comuni del viver civile. Vienne 1849 8o.—Ἡ νέα διαθήκη μεταφρ. Δόνδρα 1824, 8ον.—Observations on the disease called the plague London 1804.—Gillier's Geschichte don altgrichéland tom 4 Leipjig 1787.—Dell historia del querre civili de Francia di Henrico Caterino Davila. 6 9

ΑΔΕΞ. Σ. ΡΑΛΛΗΣ.—Edouard Harton le tour de monde, Paris 1861 4o. 1 1

Α. ΜΑΚΡΗΣ ΚΕΦΑΛΛΗΝ.—Ξυερίου Λάνδερερ χημεία tom. 2 ἐν Ἀθην. 1840, 8ον. 1 2

Κ. ΜΑΓΝΗΣ.—Ν. Δούκα Ἀρριανοῦ τὰ σωζόμενα tom. Ε'. ἐν Βιέννῃ 1809.—Βειανδοῦ Ἀγάθων μεταφρ. Κ. Κούμα μέρος Γ'. ἐν Βιέννῃ 1816 12ον.—Ἀβᾶ Βαρθολομαίου περιήγησις Ἀναχάρσιδος μεταφρ. Χρυσοβέργη Κουριπαλάτου tom. Γ'. ἐν Βιέννῃ 1819 8ον.—B. Francoeur, Uranographie Paris 1837 8o. 4 4

ΝΙΚΟΛ. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΣ.—Ν. Αωρέντη, Λεξικὸν Ἑλλην. μυθολογικὸν ἱστορικὸν καὶ γεωγραφικὸν ἐν Βιέννῃ 1837 4ον.—J. Rousseau du contrat social. Paris 12o.—M. Cousin histoire générale de la philosophie Paris 1864 8o. 3 3

ΝΕΟΚΛΗΣ ΡΟΔΟΚΑΝΑΚΗΣ (ἐν Ἀιδινίῳ).—Κ. Ἀσωπίου ἱστορία τῶν Ἑλλ. ποιητῶν καὶ συγγραφέων tom. Α'. Α-Z. ἐν Ἀθην. 1850 8ον. 1 1

ΠΕΤΡ. ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ (ἐν Ἀθήναις).—Λόγοι ἐκφωνηθέντες εἰς τὴν κηδεῖαν Ἀναστ. Π. Μαυρομιχάλη. Ἀθην. 1870, 8ον. 1 1

Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΗΣ (ἐν Ἀθήναις).—Ἰδίου μελέτη ἐπὶ τοῦ βίου τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων, Ἀθην. 1874 8ον. 1 1

ΕΛΛΗΝ. ΦΙΛΟΛ. ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΚΩΝΣΤ]ΠΟΛΕΩΣ.—Ἰδίου τὰ περισωθέντα ἀπὸ 1865-1870. tom. Δ. 1874 8ον.—Ἰδίου Κανονισμὸς 1871, 8ον. 2 2

ΦΙΛΟΛ. ΣΥΛΛΟΓ. ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ (ἐν Ἀθήναις).—Νεοελληνικὰ ἀνάλεκτα ὑπὸ τοῦ συλλόγου tom. Α' καὶ Β'. 8ον.—Ἰδίου λογοδοσία τοῦ 1870 καὶ 1871, 8ον.—Χρονικὸν Δρυόπιδος. 4 4

ΑΝΤΩΝ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΩΦ.—Α. Νικολάου ὁ Μισσιοναρισμὸς καὶ Προτεσταντισμὸς εἰς τὴν Ἀνατολὴν Σμύρνη 1836 8ον. 1 1

ΚΟΥΤΠΑΣ.—Λεξικὸν ἱστορικὸν μυθικὸν ὑπὸ Μάγνητος Σμύρνη 8ον.—Θεοκλήτου Φαρμακίδου ἡ καινὴ διαθήκη μετὰ ὑπομνημάτων tom. Α. Δ. Σ. ἐν Ἀθην. 1842—1844 8ον. 2 4

Κ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ (ἐν Ἀθήναις).—Ἰακώβου Ῥαγκαβῆ τὰ Ἑλληνικὰ tom. 3. ἐν Ἀθην. 1853-1854 εἰς 8ον.—Στ. Κουμανοῦδη Ἀττικῆς ἐπιγραφαὶ ἐπιτύμβιοι ἐν Ἀθην. 1871, 8ον. 2 4

ΛΘΑΝ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΑΔΗΣ (ἐν Ἀθήναις).—Τὰ Κυπριακὰ ἐν Ἀθην. tom. Α' καὶ Γ' 8ον.—Μαργαρίτου Δημιτσᾶ ἀρχαία γεωγραφία τῆς Μακεδονίας μέρος Α' χω-

ρογραφία Ἀθην. 1870 8ον. 2 3
 Ν. ΒΟΥΤΥΡΑΣ.—Ἡ σπάθη τῆς ἐκδικήσεως μυθιστόρημα 8ον. 1 1
 ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΟΡΟΜΗΛΑ (ἐν Ἀθήναις).—Παρασσοῦς ἢ
 ἀπάνθισμα τῶν ἐκλεκτοτέρων τεμαχίων τῆς νέας
 Ἑλλήν. ποιήσεως, ἐν Ἀθην. 1868 8ον.—Δ. Πα-
 παρρηγοπούλου, κωμωδία, Ἀγορά. Ἀθην. 1871
 8ον.—Ἰωαν. Φιλήμονος, δοκίμιον περὶ τῆς φιλι-
 κῆς ἐταιρίας, ἐν Ναυπλίῳ 1834 8ον.—Ἀγγέλου
 Βλάχου κωμωδία, Ἀθην. 1874 8ον.—Α. Ρ. Ραγ-
 καβῆ, Ἀρχαιολογία ἢ Ἱστορία τῆς ἀρχαίας καλλι-
 τεχνίας τομ. 2. ἐν Ἀθην. 1866 8ον.—Ἰδίου πί-
 νακες ἀρχαιολογίας 4ον.—Ξ. Λάνδερερ, Ἀνάλε-
 κτα κοινοφελῶν διατριβῶν δι' ἐπιστήμονας βιομη-
 χάνους κλ. Ἀθην. 1871 8ον.—Κ. Χόπφ, Γρατσί-
 νος Ζώρτζε, αὐθεντῆς Δευκάδος, Ἱστορικὴ πραγ-
 ματσία, μεταφρ. Ἰωαν. Ῥωμανοῦ ἐν Κερκύρᾳ 1870
 8ον.—Δ. Σουρμελῆ, Ἀττικὰ ἢ περὶ δῆμων Ἀττι-
 κῆς, δικαστηρίων κλ. Ἀθην. 1863 8ον.—Κ. Σά-
 θα Νεοελληνικὴ φιλολογία καὶ παράρτημα αὐτῆς.
 τομ. 2 Ἀθην. 1868-1870 8ον.—Κ. Σάθα, Τουρ-
 κοκρατουμένη Ἑλλάς, ἐν Ἀθην. 1869 8ον.—Δε-
 φορτία, Περὶ Ὀμήρου καὶ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ,
 μεταφρ. Πητρ. Ἐξακουστοῦ, Κωνσταντινουπόλει
 1855 8ον.—Π. Σούτσου ὁ Ὀδοιπόρος Ἀθην. 1864
 8ον.—Κ. Παπαρρηγοπούλου Βίος Γεωργίου Καρα-
 ἰσκάκη ἐν Ἀθην. 1867 8ον.—Μολιέρου ὁ Ταρτοῦ-
 φος μεταφρ. Σκυλίση Σμύρνη 1851 4ον.—Α. Ρ.
 Ἡ Ἐπανάστασις τῆς Σερβίας, μεταφρ. Ἀλεξ. Κω-
 στῆ, Ἀθην. 1862 8ον.—Ἐπαμ. Σταματιάδου, βι-
 ογραφίαι τῶν Ἑλλήνων μεγάλων διερμηνέων τοῦ
 Ὀθωμανικοῦ κράτους, Ἀθην. 1865 8ον.—Δυβερ-
 ζιὲ Δ' Ἠράν, τὸ περὶ Βουλευτικῆς καὶ ἐκλογικῆς
 μετακρυθμισέως σύγγραμμα, μεταφρ. Ν. Χατσο-
 πούλου καὶ Ἐμ. Κοκκίνῃ μέρος Α' Ἀθην. 1848

8ον.—Ἰωαν. Καμπούρογλου ποίημα Φαέθων, Ἀ-
 θην. 1871 8ον.—Ἐπ. Σταματιάδου, ὁ ἱππόδρο-
 μος Κωνσταντινουπόλεως ἐν Ἀθην. 1868 4ον.
 —Δ. Κορομηλᾶ ἢ 25 Μαρτίου ποίημα. Ἀθην.
 1871 8ον.—Ἀλ. Ραγκαβῆ μεταφράσεις Ἑλλήν.
 δραμάτων Ἀθην. 1860 8ον.—Γ. Λαμπίση Ἱστορία
 τοῦ μεγάλου Πέτρου αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας
 Ἀθην. 1868 8ον.—Γ. Λαμπίση Ἱστορία τοῦ με-
 γάλου Ναπολέοντος τομ. 2 Ἀθην. 1869 8ον.—
 —Γ. Λαμπίση ἀνέκδοτα Ναπολέοντος Α' Ἀθην.
 1869 8ον.—Π. Σούτσου ἢ Χαριτίνη ἢ τὸ κάλλος
 τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας, Ἀθην. 1864 8ον.—
 —Ἐπ. Σταματιάδου Σαμιανάκ τομ. Α'. Ἀθην.
 1862 8ον.—Κ. Ῥάμφου ὁ Κατσαντώνης, Ἀθην.
 1862 8ον.—Σπ. Λάμπρου, Γεώργιος Ζαλακώστας,
 Ἀθην. 1868 8ον.—Ἀριστ. Προβελεγγίου ποίημα,
 τὸ μῆλον τῆς ἔριδος Ἀθην. 1871 8ον.—Συμβου-
 λὴ τριῶν ἐπισκόπων πρὸς τὸν Πάπαν Ἰούλιον τὸν
 Γ' Ἀθην. 1836 8ον.—Ἐκθεσις τῶν γεγονότων
 πρὸ καὶ μετὰ τὴν παραχώρησιν τῆς Πράγας.
 Κερκύρα 1851 8ον.—Παύλου Λάμπρου, Νομί-
 σματα τῆς νήσου Ἀμοργοῦ καὶ τῶν τριῶν αὐτῆς
 πόλεων Ἀθην. 1870 4ον.—Ἀλεξ. Σούτσου, Τουρ-
 κομάχος Ἑλλάς τομ. Α' Ἀθην. 1869 8ον.—Δ.
 Παπαρρηγοπούλου ἀρχαῖοι μῦθοι, Ὀρφεὺς, Πυγμα-
 λίων, Ἀθην. 1869 8ον.—Ἀλφόνσου Ρουέρου, οἱ
 Γενίτζαροι, μυθιστορικὸν διήγημα μεταφρ. Ἀθην.
 1865 4ον τομ. 2.—Ζ. Ῥώση, περὶ τῆς ἐνώσεως
 πασῶν τῶν θρησκείων. Ἀθην. 1868 8ον.—Α. Ρ.
 Ραγκαβῆ τοῦ Κουτρούλη ὁ γάμος, κωμωδία,
 Ἀθην. 1864 8ον.—Α. Προβελεγγίου ποίημα ἐπι-
 κόν, Θησεύς. Ἀθην. 1870 8ον.—Δοκίμιον τῆς ἱ-
 στορίας τῆς φιλοσοφίας, Ἀθην. 1844 8ον.—Βα-
 ζανκούρ ἢ Κριμαϊκὴ ἐκστρατεία μεταφρ. Π. Γε-
 ωργιάδου τομ. 4 Ἀθην. 1859-1860 8ον.—Δ.

Καντζερή, Προοίμιον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας Ἰθην. 1867 8ον.—Ἐγγραφα ἐπίσημα ἀφορῶντα τὸ Ἐπτανησιακὸν ζήτημα Ἰθην. 1864 8ον.—Γ. Θεοφίλου ἐπίτομος ἱστορία τῆς Ἑλλην. ἐπαναστάσεως Ἰθην. 1860 8ον.—Χ. Παμπούκη οἱ σωζόμενοι λόγοι περὶ συνθέσεως Ἰθην. 1852 8ον.—Γ. Λαμπία ἱστορία τῆς μεγάλης Βρετανίας τομ. 4. Ἰθην. 1863. 8ον.—Λουκιανῶς διάλογοι, παράφρασις Κωνστ. Βαρδαλάχου ἐν Βουκορεστίας 1834 8ον.—Λουδοβίκου Φιγιέρου μεγάλα ἐπιστημονικὰ καὶ βιομηχανικὰ ἀνακαλύψεις, μεταφρ. Α. Φατσέα Ἰθην. 1860 8ον.—Ἰακώδου Ραγκαβῆ ποιήματα Ἰθην. 1837 8ον.—Ἀλκιβιάδης τοῦ Μαιζέρ μεταφρ. Μανσόλα τομ. Γ. Ἰθην. 1837.—Ν. Μάγνητος, περιήγησις ἢ τοπογραφία τῆς Θεσσαλίας καὶ Θετταλικῆς Μαγνησίας. Ἰθην. 1860 8ον.—Ἡ Ὀμηρικὴ Ἑλλὰς μετὰ εἰσαγωγῆς ἐκ τῶν ἀρχαιολογιῶν Γ. Σχοιμάνου, μεταφρ. Γ. Τζερῆ πη Ἰθην. 1867 8ον.—Περὶ τῆς ἐν Δημητρίῳ Ἑλλην. σχολῆς Ἰθην. 1871 8ον.—Πόθεν ἢ κοινὴ λέξις τραγουδῶ ἢ σκέψεις περὶ Ἑλλην. ποιήσεως Σ. Ζαμπελίου Ἰθην. 1859 8ον.—Γ. Παππαδοπούλου, χρονογραφία περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν ἐν Μάνη Στεφανοπούλων Ἰθην. 1865 8ον.—Δ Βενιζέλου περὶ τῶν πολεμικῶν τῶν Ῥωμαίων. Ἰθην. 1860 8ον.—Βιβλιοθήκη τοῦ Ἐθνοφύλακος τομ. 5. 32ον. Ἰθην. 1862.—Π Ζάνου κωμῶδια, Ἀνδρογυναικομαχία Ἰθην. 1871 8ον.—Ι. Καμπούρογλου ποίημα ἢ Ἀκρόπολις, Ἰθην. 1874, 16ον.—Σπ. Λάμπρου δρᾶμα, ὁ τελευταῖος κόμης τῶν Σαλώνων Ἰθην. 1870 8ον.—Δ Παπαρρηγοπούλου ποιήσεις, Ἰθην. 1867 8ον.—Περὶ ζωγραφίας, Παναγιώτου Δοξαρά ὑπὸ Σπ. Λάμπρου, Ἰθην. 1874 8ον.—8. Μ. Βλαστοῦ Χιακὰ ἦτοι ἱστορία τῆς νήσου Χίου, Ἐρμουπόλει 1840 8ον.—

Α. Παπαρρηγοπούλου χαρακτῆρες. Ἰθην. 1870, 8ον.—Ἐπ. Σταματιάδου ἱστορία ἀλώσεως Βυζαντίου ὑπὸ τῶν Φράγκων. 1201-1261. Ἰθην. 1866, 8ον.—Α. Κομπότου πολιορκία καὶ ἄλωσις Κωνσταντινουπόλεως, Ἰθην. 1855 8ον.—Σπ. Λάμπρου ποίημα ἐπὶ τῇ ἀνακομιδῇ τῶν λειψάνων τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου. Ἰθην. 1874 8ον. . .

Χ. ΝΙΚΟΛΑΙΔΗΣ ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΥΣ (ἐν Ἀθήναις).—Νικολ. Παππαδοῦκα Ἰππόδρομος, ἀρχαί τοῦ συνταγματικοῦ δικαίου ἢ τὸ Ἑλλην. σύνταγμα. Ἰθην. 1848, 8ον.—Γουλ. Ῥόσκου, βίος Λαυρεντίου τοῦ ἀπὸ Μεδίκων μεταφρ. Χρ. Παρμενίδου. Ἰθην. 1858 8ον.—Ἀλ. Σούτσου ἢ μεταβολὴ τῆς γ'. Σεπτεμβρίου. Ἰθην. 1844 8ον.—Στασιπέρου τραγωδία Ἀμλέτος μεταφρ. Ἰωαν. Περβάνογλου. Ἰθην. 1858, 8ον.—Λουδοβίκου Ροσσίου, ἐγχειρίδιον τῆς ἀρχαιολογίας τῶν τεχνῶν. Ἰθην. 1844 8ον.—Λεγένδρου στοιχεῖα γεωμετρίας μεταφρ. Γ. Ζωχιού. Ἰθην. 1862 8ον.—Σπ. Ζαμπελίου, Βυζαντινὰ μελέται. Ἰθην. 1858 8ον.—Ν. Βάμβα, Ῥητορικὴ Ἰθην. 1856 8ον.—Ν. Βάμβα στοιχεῖα φιλοσοφίας. Ἰθην. 1856 8ον.—Πραγματεῖα περὶ τῶν Φανκριωτῶν μεταφρ. Β. Βαλτινοῦ. Ἰθην. 1854 8ον.—Γ. Χρυσοβέργη, στοιχειώδης ἐπιτομὴ γενικῆς ἱστορίας βιβλ. Α. παλαιὰ ἱστορία. Ἰθην. 1854 8ον.—Γ. Βίκη Λεζικὸν πρόχειρον τῆς Ἑλλην. νομοθεσίας τομ. Α'. ἀφορῶν τὴν πολιτικὴν δικονομίαν. Ἰθην. 1838 8ον.—Ἀναστ. Γεωργιάδου, Ἀνατροπὴ τῶν δοξασάντων καὶ τύποις κοινωσάντων ὅτι οὐδεὶς τῶν νῦν Ἑλλήνων ἀπόγονος τῶν ἀρχαίων ἐστὶ. Ἰθην. 1843 8ον.—Γ. Χ. Ὁ Σκαρλάτος ἢ τοῦ ἐπιδορπίου τὰ θαύματα. Ἰθην. 1855 8ον.—Ν. Βάμβα, ἐσωτερικαὶ ἐνάργειαι τῶν ἐμπνεύσεων τῶν ἁγίων γραφῶν, Ἐρμουπόλει 1834

8ον.—Γ. Ζωχιοῦ οἱ βιβλίον καὶ νοῦ δεόμενοι κα-
θηγηταὶ Ἀθην. 1857 8ον.—Α. Κυπριανοῦ περὶ
τῶν Ἑλληνικῶν τοῦ Ξενοφώντος. Ἀθην. 1859 8ον.
—Γ. Ζωχιοῦ στοιχεῖα Ἀλγέβρας Ἀθην. 1856 8ον.
—Μεταστάσιου τραγωδία ὁ Θεμιστοκλῆς μεταφρ.
Γ. Ρουσιάδου. Βιέννη 1838 8ον.—Μ. Νεγρεπόν-
τη ἐπιτομὴ τῆς Ῥωσικῆς ἱστορίας. Ἀθην. 1855
8ον.—Ἀπόκρυφα παραγγέλματα τοῦ τάγματος
τῶν Ἰησοῦϊτῶν. Ἀθην. 1860 8ον.—Αἱ τελευ-
ταῖαι ὥραι τοῦ βίου τοῦ Αὐτοκράτορος Νικολάου
τοῦ Α΄. μεταφρ. Θ. Βαλλιάνου. Ἀθην. 1855 8ον.—
Δ. Αἰγινήτου, τὰ ἱατρικὰ θαύματα τοῦ τακτικοῦ
καθηγητοῦ, ἤτοι ἀπάντησις τοῦ Κ. Μακκᾶ. Ἀθην.
1857 8ον.—Δὸν Κισότ. Ἀθην. 1860.—Ἰωαν.
Κολοκοτρώνη διάφορα ἔγγραφα καὶ ἐπιστολαί. Ἀ-
θην. 1856 8ον.—Ἐξικολούθησις τῶν Προλεγο-
μένων εἰς τὰ ὑπομνήματα τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη. Ἀ-
θην. 1852 8ον.—Γ. Ζωχιοῦ, Σύγκρισις τοῦ ναυτι-
κοῦ στρατοῦ πρὸς τὸν πεζόν. Ἀθην. 1844 8ον.
—Γ. Χρυσοβέργη Ἑλλην. γραμματικῆς μέρος Α΄.
—Ἰδίου παράρτημα Ἑλλην. γραμματικῆς. Ἀθην.
1849 8ον.—Ἰδίου Ἑλλην. γραμματικῆς περὶ δη-
μιουργίας λέξεων. Ἀθην. 1845 8ον.—Παράρτημα
τῶν περὶ ἱερῶν ἀκολουθιῶν ἐπιστολῶν, μεταφρ. Θ.
Βαλλιάνου. Ἀθην. 1857 8ον.—Ν. Βάμβρα, συντα-
κτικὸν τῆς ἀρχαίας Ἑλλην. γλώσσης. Ἀθην. 1846
8ον.—Θ. Κ. περὶ μιμήσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ με-
ταφρ. Ἀβερκίου Λαμπέρη. Ἀθην. 1862 8ον.—
Γ. Ζωχιοῦ δοκίμιον Λογικῆς ἀριθμητικῆς. Ἀθην.
1857 8ον.—Γ. Παπασωλιώτου Ἑλλην. γραμματι-
κῆ. Ἀθην. 1860 8ον.—Jhon Leslie σειρὰ στοι-
χειώδους μαθηματικῆς τομ. Γ΄. καὶ Δ΄. μεταφρ.
Ἰωαν. Καρανδηνοῦ. Κερκύρα 1829 8ον.—Γ. Θεο-
φίλου, ἱστορία τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπό-
λεως ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐρανησθεῖσα ἐκ τῶν χρο-

νικῶν Γ. Φραντζῆ. Ἀθην. 1865 8ον.—Χ. Α.
Παρμενίδου νέα ποιήματα. Ἀθην. 1858 8ον.—
Ἵπόμνημα περὶ τῆς τῶν Ἀρμενίων μετὰ τῆς Ἀ-
νατολικῆς Ὀρθοδόξου ἐκκλησίας ἀσυμφωνίας.
Κωνσταντινουπόλει 1850 8ον.—Ὁ Μωσλήμ καὶ
τὸ τέλος αὐτοῦ ἢ ἡ πτώσις τῆς Τουρκίας. Ἀθην.
1855 8ον.—Τί εἶδα εἰς τὴν τετράμηνον περιήγη-
σίν μου, λόγος τῆς 25 Μαρτίου Ἀθην. 1872 8ον.
—Γ. Παπασωλιώτου Ἑλληνικὸν ἀνθολόγιον. Ἀθην.
1864 8ον.—Ὀμήρου Ἰλιάς τὸ Γ. 43 44

ΑΔΕΛΦ. ΠΕΡΡΗ (ἐν Ἀθήναις).—Α. Κωνσταντινίδου στοι-
χεικὰ τεχνουργικῆς χημείας. Ἀθην. 1871 8ον.—Ν.
Σαριγιάννου, Ἑλλην. ἔστρακκα Ἀθην. 1870 8ον.—
Ἐγχειρίδιον στοιχειωδῶν γνώσεων τῶν ἐπιστημῶν,
τῶν τεχνῶν καὶ τῆς βιομηχανίας μεταφρ. Μιχ.
Λάμπρου. Ἀθην. 1872 8ον.—Ἀραγῶ περίπλους
καὶ περιήγησις τῆς γῆς μεταφρ. Π. Πανταζῆ. Ἀ-
θην. 1869 8ον.—Δ. Παπαρρηγοπούλου Χαρακτή-
ρες. Ἀθην. 1870 8ον.—Κωνσταντίνου Βέρση δρά-
μα σατυρικόν, Ἀντίβας ἐν Γόρτινι. Ἀθην. 1870
8ον.—Παν. Ζάνου κωμωδία, Ἀνδρογυναικομαχία
Ἀθην. 1874 8ον.—Ἄντ. Βλάση, ἐπιτομὴ τῶν
παραλλήλων βίων τοῦ Πλουτάρχου διὰ τὰ δημο-
τικὰ σχολεῖα. Ἀθην. 1870 8ον.—Ι. Πορσάτου,
Ἀγροτικὴ σοφία, Ἀθην. 1871 8ον.—Β. Οὔγου
τελευταία ἡμέρα ἐνὸς καταδίκου μεταφρ. Νικολ.
Καζάζη. Ἀθην. 1868 8ον.—Τιμ. Ἀμπελᾶ, Βιο-
γινία ἢ Ῥωμᾶνα. Ἀθην. 1871 8ον.—Εἰκόνες τοῦ
παιδικοῦ βίου πρὸς τέρψιν καὶ ὠφέλειαν τῶν παί-
δων ὑπὸ Ἑλληνίδος μητρός. Ἀθην. 1871 8ον.—
Ι. Α. Μαυρομιχάλη δράμα Κοριοιάνος. Ἀθην. 1868
8ον.—Σύναξις Πρεσβυτέρων. Ἀθην. 1874 8ον.—
Ι. Ζιμβρακάνη ἀπάντησις πρὸς τὸν ἐν Βερολίνῳ
καθηγητὴν Μελεδελσῶνα Βαρθόλδην περὶ τοῦ τελευ-

ταίου εθνικού αγώνος τῆς Κρήτης Ἀθην. 1870
 8ον.—Ἀπάντησις ἐνὸς Ἑλλήνου Μασσώνου. Ἀθην.
 1871 8ον.—Περὶ τοῦ ἰσμοῦ τοῦ Σουεζ ὑπὸ Μ.
 Πανᾶ. Ἀθην. 1869 46ον.—Th. Barreau, Παι-
 δικὴ βιβλιοθήκη, ὁ Αἰμύλιος, μεταφρ. Α. Βάμβα
 φυλ. 1.2.3. Ἀθην. 1869 8ον.—Π. Κορωναίου,
 στρατιωτικὸν ζήτημα τῆς Ἑλλάδος. Ἀθην. 1871
 8ον.—Δ. Παπαρρηγοπούλου, Συζύγου ἐκλογὴ, κω-
 μωδία. Ἀθην. 1868 8ον.—Ν. Κωστάκη, τὸ θρη-
 σκευτικὸν μέλλον τῶν νεωτέρων κοινωνιῶν μεταφρ.
 Ἀθην. 1871 8ον.—Π. Ζάνου κωμωδία ἡ κόρη
 τοῦ Ἀπέργη. Ἀθην. 1868 46ον.—Τιμ. Ἀμπελᾶ
 Νέρων. Σύρω 1870 8ον.—Α. Φουκιᾶ αἱ διάσημοι
 δίκαι. Ἀθην. 1868 4ον.—Σ. Πομμενέτ., Σοφοκλέ-
 ουσ Αἴξ ὁ μαστιγοφόρος μεταφρ. Ἀθην. 1868
 8ον.—Π. Ζάνου οἱ μνηστῆρες ποιηταί, κωμωδία.
 Ἀθην. 1870 8ον.—Ι. Χούμη, Ἑλλήν. ἡμερολόγιον
 Ἔτος Α΄. Ἐρμούπολει 1871 8ον.—Τιμ. Ἀμπελᾶ
 δράμα Λέων Καλέργης. Σύρω 1871 8ον.—Βωμόντ
 Βασσὺ ἱστορία τοῦ δήμου τῶν Παρισίων μεταφρ.
 Ν. Κωστάκη. Ἀθην. 1871 8ον.—Σπυρ. Λάμπρου
 ὁ τελευταῖος κόμης τῶν Σαλώνων δράμα. Ἀθην.
 1870 8ον. 30 30

ΚΩΝΣΤ. ΒΛΑΣΤΟΣ (ἐν Ἀθήναις).—Κ. Κοντογόνου φιλολο-
 γικὴ καὶ κριτικὴ ἱστορία τῶν ἁγίων πατέρων τομ. 1
 2. Ἀθην. 1853 8ον.—Α. Πολυζωίδου τὰ Ἑλλη-
 νικὰ ἢ ὁ βίος τῆς Ἑλλάδος τομ. 2. Ἀθην. 1870
 8ον.—Ἀθην. Χριστοπούλου Ἑλληνικὰ ἀρχαιολογί-
 ματα Ἀθην. 1853 8ον.—Μισαήλ Ἀποστολίδου
 ἐγχειρίδιον τῆς κατὰ Χριστὸν ἠθικῆς Ἀθην. 1868
 46ον.—Τὰ Σούτσια, ἢ φιλολογίας παλαιᾶς τε
 καὶ νέας πάρεργα, Ἀθην. 1854 8ον.—Λεοντίου
 Ἀναστασιάδου, ἐπιτομὴ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἱστορίας
 μέρος Α΄ καὶ Β΄. Ἀθην 1862 8ον. 6 8

ΑΝΤ. ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ (ἐν Ἀθήναις).—Ἰδίου στοιχεῖα φυσι-
 κῆς μέρος Α΄. Ἀθην. 1871 8ον.—Δεγένδρου στοι-
 χεῖα γεωμετρίας, μεταφρ. Α. Δαμασκηνοῦ. Ἀθην.
 1870 8ον.—Α. Δαμασκηνοῦ στοιχεῖα ἀριθμητικῆς
 Ἀθην. 1867 8ον.—Ἰδίου στοιχειώδης ἀριθμητι-
 κῆ. Ἀθην. 1871 8ον.—Ἰδίου συλλογὴ ἀριθμητι-
 κῶν προβλημάτων. Ἀθην. 1872 8ον.—Ἰδίου στοι-
 χειώδης γεωμετρία. Ἀθην. 1869 8ον. 6 6

ΑΛ. Ι. ΟΛΥΜΠΙΟΣ (ἐν Ἀθήναις).—Μαξιμιλιανοῦ Χελίου
 ἐγχειρίδιον χειρουργίας μεταφρ. Α. Ὀλυμπίου τομ.
 4. Ἀθην. 1853 8ον.—Ν. Χορτάκη Λογικὴ. Ἀθην.
 1871 8ον.—Ἰωαν. Ὀλυμπίου, ἐγχειρίδιον περὶ τῆς
 σωματικῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδίων. Ἀθην. 1866
 8ον.—Δόγοι εἰς τὴν πεντηκονταετηρίδα τῆς Ἑλ-
 λην' Παλιγγενεσίας ὑπὸ Α. Ὀλυμπίου καὶ Κ. Ἱε-
 ροκλέους. 8ον.—Καρβόλου Δεσλῆς μυθιστόρημα ἢ
 κοιμωμένη ψυχὴ, μεταφρ. Α. Ὀλυμπίου Ἀθην.
 1872 8ον.—Α. Ὀλυμπίου, Δὸν Ζουὰν Πρίμ. Ἀ-
 θην. 1871 8ον.—Κ. Κοντογόνου καὶ Α. Γούδα
 λόγοι εἰς Ἰωαν. Ὀλύμπιον. Ἀθην. 1869 8ον. . . . 7 10

Ν. ΠΑΣΣΑΡΗΣ (ἐν Ἀθήναις).—Ἱστορία τοῦ δήμου τῶν Πα-
 ρισίων ἐν ἔτει 1871 ὑπὸ Βωμόντ Βασσὺ μεταφρ.
 Ν. Κωστάκη. Ἀθην. 1871 8ον.—Γουστάβου Φι-
 σσηβάκχ, ἡ πολιορκία καὶ ὁ βομβαρδισμὸς τοῦ
 Στρασβούργου, μεταφρ. Ν. Κωστάκη. Ἀθην. 1871
 8ον.—Γεωργ. Θεοφίλου, ἐπίτομος ἱστορίκ τῆς Βυ-
 ζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Ἀθην. 1868 8ον.—Π.
 Σούττου, μῦθοι ἔμμετροι ἐν παραθέσει πρὸς τοὺς
 τοῦ Αἰσώπου, Ἀθην. 1865 8ον.—Ἰακώβου Πιτσι-
 πιοῦ, ἡ ὄρφανὴ τῆς Χίου. Ἀθην. 1865 8ον.—Δ.
 Παπαρρηγοπούλου ποιήσεις, Ἀθην. 1867 8ον.—
 Ἐδουάρδου Λαβουλάι, ὁ ἡγεμὼν Σκύλαξ. Ἀθην.
 1871 8ον.—E. Lagrange σύνοψις τῆς ἱστορίας
 τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου μεταφρ. Β. Διογενείδου. Ἀ-

- θην. 1865 8ον.—Α. Ἀλεξάνδρου ἀπομνημονεύματα τῶν ἐν Γαλλίᾳ ἐθελοντῶν. Ἀθην. 1874 8ον.—Γ. Θεοφίλου, ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐρανισθεῖσα ἐκ τῶν χρονικῶν Γ. Φραντζῆ. Ἀθην. 1865 8ον.—Παπαρρηγοπούλου, Γεωργ. Καραϊσκάκης. Ἀθην. 1867 8ον.—Ε. Λαβουλάκη, ὁ Ἀβδουλάχ ἢ τὸ τετράφυλλον τριφύλλον, διήγημα ἀραβικῶν μεταφρ. Δ. Π. Ἀθην. 1871 εἰς 16ον. 42 42
- ΚΟΥΡΤΕΛΗΣ (ἐν Ἀθήναις).—Γ. Βέκιερ, Χαρικλῆς, εἰκόνες ἀρχαίων Ἑλλήν. ἡθῶν καὶ ἐθίμων μεταφρ. Α. Σταυρίδου. Ἀθην. 1871 8ον.—Ι. Καμπούρογλου ποίημα, ἡ Ἀκρόπολις. Ἀθην. 1874 8ον.—Καρλόλου Οὐϊντερφέλδου, ἱστορία τοῦ γαλλογερμανικοῦ πολέμου μεταφρ. Α. Σταυρίδου καὶ Γρ. Βερναρδάκη. Ἀθην. 1874 8ον.—Walter Scott, Κρόμβελ μεταφρ. Ἀθην. 1874 8ον.—Ἡμερολόγιον τοῦ Ἰλισσοῦ 1872 Ἀθην. 8ον. 5 5
- ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΦΙΛΗΜΩΝ (ἐν Ἀθήναις).—Ἰδίου δοκίμιον περὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τομ. 4. Ἀθην. 1860 8ον.—Ἰδίου μελέτη περὶ Ἀσύλου. Ἀθην. 1867 8ον.—Δικηγόρου πάρεργα. Ἀθην. 8ον. 3 6
- Ι. ΠΑΠΠΑΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ (ἐν Ἀθήναις).—Α. Ἠλιάδου κωμῳδία, οἱ ἀμοιβαίως ὑπηρεταί. Ἀθην. 1874 8ον.—Stephen Liegeard le verger d'Isaure, poésies. Paris 1870 8ον.—Βίοι Κορηλίου Νέπωτος μεταφρ. Γρ. Βερναρδάκη. Ἀθην. 1868 8ον.—Σαικσπέρου τραγωδία Ἰούλιος Καῖσαρ μεταφρ. Νικολ. Ἰωνίδου. Ἀθην. 1858 8ον.—Σαοῦλ, τραγωδία Ἀλφιέρη καὶ Ἰωὰς δράμα Μεταστασίου, μεταφρ. Π. Μηταράγκα, Ἀθην. 1869 8ον.—Charles Monselet, théâtre du Figaro, Paris 1864 8ον.—Emile Souverstre, trois femmes Paris 1860 8ον.—Charles Monselet, le plaisir

- et l'amour. Paris 1865 8ον.—Chronik 1870-1874 γερμανικὸν ἡμερολόγιον.—Ovidius Naso metamorphoses tom. Β'. 40 40
- Δ. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ (ἐν Ἀθῆν. ἐπίτιμ. μέλ. τ. Ἀν.).—Ἰδίου θρησκευτ μελέται τομ. 5 1866-1874 16ον.—Ἰδίου ἐπιστολαὶ ἐκ Γερμανίας περὶ πιστωτικῶν τραπεζῶν τοῦ λαοῦ. Λειψία 1869 8ον.—Ἰδίου Φανταστικὸν ταξείδιον εἰς τὰς ἀπεράντους ἐκτάσεις τοῦ Οὐρανοῦ. Λειψία 1874 8ον.—Ἰδίου ὑπόμνημα περὶ ἐκπαιδεύσεως τοῦ λαοῦ Ἀθην. 1872 8ον.—Ἰδίου δοκίμιον ἱστορικὸν περὶ τῆς Ῥωσικῆς νομοθεσίας, Ἀθην. 1858 8ον. 5 9
- ΔΕΑΝΔΡΟΣ ΔΟΣΙΟΣ (ἐν Ἀθήναις).—Ἰδίου τεχνολογικὴ χημεία Ἀθην. 1874 8ον.—Ἰδίου περὶ Βιομηχανίας ἐν Ἑλλάδι.—Ἰδίου ἐναρκτήριο μάθημα ἐν τῷ Ἑθνικῷ Πανεπιστημίῳ. Ἀθην. 1869 16ον. 3 3
- ΣΠ. Π. ΛΑΜΠΡΟΣ (ἐν Ἀθήναις).—Ἰδίου Γεώργιος Ζαλακώσης Ἀθην. 1868 8ον.—Ἰδίου περὶ ζωγραφίας Παναγιώτου Δοξαρά. Ἀθην. 1874 8ον.—Ἰδίου ποίημα ἐπὶ τῇ ἀνακομιδῇ τῶν λειψάνων τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου. Ἀθην. 1874 8ον.—Ἰδίου ὁ τελευταῖος κόμης τῶν Σαλώνων Ἀθην. 1870 8ον. 4 4
- MIX. Π. ΛΑΜΠΡΟΣ (ἐν Ἀθήναις).—Κατάλογοι σπανίων βιβλίων τῆς Ἑλλην. Φιλολογίας. Β' καὶ Γ'. Ἀθην. 1864-1870 8ον.—Ἐλεγεια εἰς τοὺς ἐν Κόθνω δολοφονηθέντας Ἀθην. 1862 8ον.—Ι. Βερέττα, συλλογὴ παροιμιῶν τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων μετὰ παραλληλισμοῦ πρὸς τοὺς τῶν ἀρχαίων. Λαμία 1860 8ον.—Ν. Βουλγάρως, τὸ ἐθνικὸν ἡμῶν καθῆκον πρὸς τὴν κινδυνεύουσαν ἀνατολικὴν Χριστιανωσύνην Ἀθην. 1860 8ον.—Ὁ Αἰρετικὸς διδάσκαλος ὑπὸ Ὀρθόδοξου ἐλεγχόμενος Ἀθην. 1862 8ον.—Γ. Βουλγάρως τραγωδία, Μιχαὴλ ὁ Ψαρομήλιγγος, Κερκύρα 1854 8ον.—Moneta inedite des gran ma-

estri Da P. Lambros. Venezia 1865 8ο.—Π. Λάμπρου, Νομίσματα τῆς νήσου Ἀμουργου Ἀθην. 1870 8ον.—Σπ. Ζαμπελίου, Ἱστορικά σκηνογραφήματα. Ἀθην. 1860 8ον.—Σπ. Ζαμπελίου Πόθεν ἡ κοινὴ λέξις τραγουδῶ. Ἀθην. 1859 8ον. 41 41

Η. Θ. ΒΡΥΖΑΣΗΣ (ἐν Ἀθήναις).—Δ. Βερναρδάκη, τραγωδία Μερόπη. Ἀθην. 1866 8ον.—Βεκκαρίου περὶ ἀδικημάτων καὶ ποινῶν μεταφρ. Ἀθην. 1842 8ον.—Γ. Κ. Τυπάλδου, Φιλοσοφικὸν δοκίμιον περὶ τῆς προόδου καὶ τῆς πτώσεως τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος. Ἀθην. 1839 8ον. 3 3

ΝΙΚΟΛ. ΝΑΚΗΣ (ἐν Ἀθήναις).—Γ. Ν. Βερναρδάκη, Βίαι Κορνηλίου Νέπωτος. Ἀθην. 1869 16ον.—Σύνοψις τῶν πρακτικῶν τῆς ἐν Ἀθήναις ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας. Ἀθην. 1847 8ον.—Γαίου Ἰουλίου Καίσαρος ἀπομνημονεύματα περὶ τοῦ Γαλατικοῦ πολέμου μεταφρ. Γρηγ. Βερναρδάκη, Ἀθην. 1872 8ον.—Θ. Ὀρφανίδου ἡ κατάστασις τοῦ φυσιογραφικοῦ Μουσείου τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθην. 1865 8ον.—Ἀπολογία Φαρμακίδου 8ον.—Per le Nasceita di Giovanni Guglielmo.—Ἀναγνώσματα ἐκ Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου ὑπὸ Ν. Νάκη. Ἀθην. 1870 8ον.—Δ. Ἀντωνοπούλου, Σκέψεις περὶ τῆς μετ' ἐπιτυχίας καταδιώξεως καὶ ἐξαλείψεως τῆς ληστείας Ἀθην. 8ον.—Διάλογοι Ἑλληνογαλλικοὶ Ἀθην. 1868 8ον.—Κανονισμὸς τοῦ Κορασιακοῦ ἐκπαιδευτηρίου Σουρμελῆ. Ἀθην.—Ἡ συκοφαντία, αἱ καταμηνύσεις καὶ ὁ φοβερὸς τῶν προγραφῶν κητάλογος. Ἀθην. 1863 8ον.—Specimen experimeterun naturalium quae singulis annis in illustri Aisano Lyceo exhibere solet Carolus Alfonsus Guadagnius Pisis 1829. . . . . 42 42

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΑΡΑΜΗΤΣΑΣ (ἐν Ἀθήναις).—Α. Ἄντων. Καραμήτσα σύγγραμ. περιοδικόν, ὁ Ἀσκληπιὸς

τομ. Θ'. Ἀθην. 1871 8ον.—Γ. Καραμήτσα ἐγχειρίδιον εἰδικῆς φυσιολογίας τοῦ ἀνθρώπου τεύχος Α'. Ἀθην. 1869 8ον.—Ἰδίου ὁ Συκοφάντης ἐλεγχόμενος ἢ ἀπάντησις εἰς τὸν Ι. Ζωχιόν. Ἀθην. 1869 8ον.—Κρίσις τῆς ἐπὶ τοῦ Συμβολιδείου ἀγῶνος ἐπιτροπῆς τοῦ 1871 ὑπὸ Γ. Καραμήτσα. Ἀθην. 1871 8ον. 4 4

ΑΝΑ. ΧΟΥΜΗΣ (ἐν Ἀθήναις).—Γ. Χούμη. Λόγος πανηγυρικὸς εἰς τὴν πεντηκονταετηρίδα τοῦ ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας Ἑλλην. ἀγῶνος. Ἐρμουπόλει 1871 8ον.—Γ. Ἀμπελά, ἡ Ἑλένη τῆς Μιλήτου. Σύρω 1874 8ον.—Γ. Ἀμπελά, δρᾶμα Λέων Καλέργης. Σύρω 1874 8ον. 3 3

ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ (ἐν Ἀθήναις).—Ἰδίου τραγωδία, Ἀντίνοος, Ἀθην. 1866 8ον.—Goethe Κλαβίγγιος. μεταφρ. Α. Βλάχου. Ἀθην. 1867 8ον.—Ἰδίου Φειδίας καὶ Περικλῆς. Ἀθην. 1868 8ον.—Λαμπρῆτινου ποιητικαὶ μελέται μεταφρ. Α. Βλάχου. Ἀθην. 8ον. 4 4

Ι. ΛΙΒΑΘΗΝΟΠΟΥΛΟΣ (ἐν Ἀθήναις).—Α. Λιβαθνοπούλου, Περιληπτικαὶ βιογραφίαι τῶν διασήμεων στρατηγῶν τῆς Α'. γαλλικῆς αὐτοκρατορίας. Ἀθην. 1871 8ον. 4 4

Γ. ΖΟΛΩΤΑΣ (ἐν Ἀθήναις).—Γουζώτου μελέται περὶ τῆς οὐσίας τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας. Ἐρμουπόλει 1874 8ον. 4 4

ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ ΠΑΝΔΩΡΑΣ.—Ἡ Πανδώρα τομ. ΚΑ'. καὶ ΚΒ'. Ἀθην. 1870-1871 4ον. 4 2

ΝΑΧΑΜΟΥΛΗΣ (ἐν Κερκύρα).—La famiglia Israelitica. Corfu 1872 8ο.—Τὰ τέκνα τοῦ Ἑλλήνος στρατιώτου δρᾶμα μονόπρακτον, ὁ θάνατος τοῦ Σωκράτους. Κερκύρα 1871 16ον.—Ὁ Κωφάλας δρᾶμ. Κερκύρα. 1874. . . . . 3 3

ΝΙΚΟΛ. ΒΩΤΥΡΑΣ.—Ἡ Πηλλὰς συγγ. περιοδικόν τοῦ αὐ-

	534	640
του, ἔτος Α'. Ἐρμουπόλει 1871.	1	1
ΦΙΛΕΚΠ. ΣΥΛΛΟΓΟΣ «ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ» (ἐν Κ]πόλει), Κα- νονισμὸς αὐτοῦ.	1	1
ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΦΙΛΕΚΠ. ΣΥΛΛΟΓΟΣ (ἐν Σέρραις), Διαρ- γανισμὸς αὐτοῦ.	1	1
ΕΥΡΥΔΙΚΗ, σύγγραμμα περιοδικὸν ἐν Κωνστ]πόλει. . .	1	1
ΑΝΩΝΥΜΟΙ.—Δημ. Παύλου, Λόγος εἰσαγωγικὸς περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ προόδου τῆς φυσικῆς 1808 ἄν. —Ο Βασιλεὺς Οἰδῖπους μεταφρ. Ν. Κοντοπούλου. Ἀθην. 8.—J. Gaili Cours de la langue greque. Paris 1797.—Συλλογὴ ἐκ διαφόρων Ἑλλην. συγγρα- φῶν καὶ ποιητῶν. ἐν Ὀδησσῷ 1833 ἄν.—Πέτρος ὁ τεθνεὺς, Σμύρνη 1869 ἄν.—Ἰων. Σκαρλάτου, τὸ Ζιζάνιον μεταξὺ τοῦ αἵτου, ἤτοι θρησκεία καὶ ὑπόκρισις δράμα εἰς πράξεις 3. Λειψία 1831 ἄν. —Κ. Βέσσαλ περὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδύσεως ἐν Πρωσσίᾳ. Κωνσταντινουπόλει 1871 ἄν.—Noel Chapsal γαλλικὴ γραμματικὴ μεταφρ. Γ. Θεοχαρο- πούλου. Ἀθην. 1838 ἄν.—Κ. Κοντογόνου, Εἰσα- γωγὴ εἰς τὴν ἀγίαν γραφήν.—Μολιέρου ὁ φιλάρ- γυρος μεταφρ. Δ. Κ. Κερκύρα 1874 ἄν.—Es- says on Rhétoric abridged from Dr. Blairs's lectures. London 80.—Ἐδουάρδου Φόσκου, ὁ Φιλέλλην τῆς Σφακτηρίας, ποιητικὴ εὐχή. Ἀθην. 1862.—Poésie del signor abate Pietro Me- tastasio. tom. II καὶ III.—Β. Δουκάγγου, ὁ Κάλας, δραμ. πεζὸν μεταφρ. Η. Κ. Σμύρνη 1870 ἄν.—Οἰκονόμου αὐτοσχέδιος διατριβὴ περὶ Σμύρ- νης. Σμύρνη 1689 ἄν.—Ἀνδ. Κορδέλα, Ἐγγρα- φα ἀφορῶντα τὰς μολυβδόχους σκωρίας καὶ τὰ μεταλλεῖα τοῦ Λαυρίου. Ἀθην. 1870 ἄν.—Συνο- πτικὴ περιγραφή διαφόρων μεταλλουργικῶν καὶ μεταλλευτικῶν προϊόντων τοῦ Λαυρίου, ἐκτεθέντα κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον τῶν Ὀλυμπίων. Ἀ-		

Ἐθν. 1870 ἄν.—Βίος Ἀδ. Κοραῆ παρὰ τοῦ ἰδί- ου. Παρισίους 1833 ἄν.—Εὐαγ. Ἐμμανουήλ Συνοπτικὴ ἐξιστόρησις τῶν ἀποκρῦφων τῆς Αὐστρι- ακῆς Κυβερνήσεως. Ἐρμουπόλει 1863 ἄν. . . .	20	20
Διάφορα ἄλλα (ἐλλειπῆ κτλ.).	19	19

Ἐξ ἀγορᾶς τοῦ Ἀναγνωστηρίου.

Σπ. Τρικούπη ἱστορία τῆς Ἑλλην. ἐπαναστάσεως τομ.
Γ'. καὶ Δ'.—Maurice Busche, La Grèce Pittoresque,
Trieste 1871 40.—G. Bélege Dictionnaire universel
de la vie pratique. Paris 1867 40.—Εἰρ. Ἀσωπίου Ἀτ-
τικὸν ἡμερολόγιον τοῦ ἔτους 1871, Ἀθην. 80.—Χρόνος,
ἐπετηρὶς τοῦ Νεολόγου τοῦ ἔτους 1871 ἔτος Α'. Κων-
σταντινουπόλει 80.—Μακωλάνδου Λόγοι ἐν λίθοις μεταφρ.
Δανιὴλ Πετρούλια. Ἀθην. 1864 ἄν.—Κ. Παπαρρηγοπού-
λου ἱστορία τοῦ Ἑλλην. ἔθνους tom. Α'-Δ'. Ἀθην. 1865-
1871 ἄν.—Le voleur ouvrage périodique tomes, 4
Paris 1860-1864 40.—Fred. Durner, Lexique Fran-
çais-grec. Paris 1869 80.—Οὐαλτερ Σκόττ, Κρόμβελ
μεταφρ. Θ. Ἀντωνιάδου. Ἀθην. 1868 40.—Διονυσίου
Πύρρου, Βοτανικὴ πρακτικὴ προσηρμοσμένη εἰς τὴν ἰατρι-
κὴν καὶ οἰκονομίαν. Ἀθην. 1838 ἄν.—Ἰωαν. Πύρρα συν-
ἐκδημος υγιεινῆ. Ἀθην. 1864 ἄν.—Γριμὸς Δοκίμιον περὶ
τῆς τοῦ ἀνθρώπου φυσιολογίας. Κωνσταντινουπόλει 1844
ἄν.—Κ. Σάθζ, Νεοελληνικῆς φιλολογίας παράρτημα. Ἀ-
θην. 1870 ἄν.—Τοῦ αὐτοῦ, Τουρκοκρατουμένη Ἑλλάς.
Ἀθην. 1869 ἄν.—Χορτάκη ἀνθρωπολογία. Ἀθην. 1867
ἄν.—Χρόνος ἐπετηρὶς Νεολόγου. Κωνσταντινουπόλει 1872
ἄν.—Choiseul Gouffier, Voyage Pittoresque dans
l'empire Ottoman, avec Atlas in folio. tomes 5 Paris
1842.—Χημεία ἐφηρμοσμένη.—Ἱστορία τῆς Χημείας.—

De la Marche, Atlas de la géographie ancienne, du moyen âge, et moderne Paris 1847 4o.—Ed. About La nouvelle carte d'Europe. Paris 1860 8o.—Henry White butlines of universal history. Edinburg 1867 8o.—Lord Ghesterfield's advice to his son on men and manners, London 1861.—Math. Briancourt, L'organisation du travail et l'association. Paris 1845 8o.—Polytechnisches journal tomes 2. 1856 8o.—'Εθνική Βιβλιοθήκη συγγ. περιод. Έτος Α'.-Δ'. 'Αθην. 1865-1868 8ον.—'Ιλισσός συγγ. περιод. έτος Α'.-Δ'. 'Αθην. 1868-1871 8ον.—'Επτάλοφος συγγ. περιод. Κωνσταντινουπόλει. έτος Β'. τομ 2. 1870 8ον.—'Εθνική επιθεώρησις συγγ. περιод. Έτος Α' και Β'. Παρισίους 1869-1871 4ον.—'Ο Παρθενών συγγρ. περιод. 'Αθην. 1871 8ον. τομ. Α'.—L' illustration Européen 1^{or} année. Rruxelles 1870-1871 4o.—L'univers illustré ouvrage périodique 1870-1871. . . . .

33 53
610 736

Χρηματικά συνδρομαί
υπερ της Βιβλιοθήκης.

Δ. Βρετόπουλος	γρ.	93	
Ν. Έμμανουήλ	»	93	
'Αλ. Αποστολίδης	»	46	50
'Αλκ. Λογιώτατιδης	»	207	
Έτελ. Κοντολέων	»	27	
'Αν. Βαλασκόπουλος	»	72	
	γρ.	538	50

ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑΙ

ΥΠΕΡ ΑΓΟΡΑΣ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ

ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ.

Σ. Ι. Κεσσίογλους Μετζ. άργ.	4	Ι. Καρλόγλους Μετζ. άργ.	5
Ν. Σακόπουλος » »	5	Μ. Βαλλής » »	2
Π. Πάγκαλος » »	5	'Αθ. Παπανικολής » »	4
Π. Θωμόγλους » »	5	Π. Μαρκόπουλος » »	3
'Ιω. Κοντόπουλος » »	5	Κ. Τσολακίδης » »	5
Στ. Κοντολέων » »	5	Μ. Βαλασιάδης » »	4
Α. Βαλασκόπουλος » »	5	'Ιω. Κήττας » »	3
'Ανδ. Γεωργιάδης » »	4	Γ. Ανατολίτης » »	4
Μ. Βελτάκης » »	5	Α. Λέανδρος » »	4
'Αγ. Ρηγόπουλος » »	4	Ε. Καλογερόπουλος » »	2
Δ. Βρετόπουλος » »	5	Α. 'Αγγελίδης » »	2
Χρ. Χριστοδουλίδης » »	2	Μ. Νικολαίδης » »	2
Μιχ. Δημίτογλους » »	2 1/2	Γ. Γρηγοριάδης » »	4
Χρ. Μιχαηλίδης » »	2 1/2	Γ. Γιαννακόπουλος » »	4
Β. Βενιζέλος » »	2	Χ. Κομποτέας » »	5
'Αθ. Ζαχαρίου » »	6	'Εμ. Μελαντινός » »	2
Δ. 'Αλεξανδράκης » »	5	'Ιωσ. Φωτιάδης » »	3
Δ. Μότχου » »	4	'Οθ. Καρούσος » »	3
Δ. Μπουγιούκας » »	2 1/2	Σαπφώ Λεοντιάς » »	4
Δ. Λεωνίδης » »	2	Δευτερεύων Παΐσιος » »	2
Γ. Κωνσταντινίδης » »	4	Π. Γρηγοριάδης » »	2
Δ. 'Αποστόλου » »	5	Α. Κασσάπογλους » »	3
Α. Χ. Προδρόμου Διρ. 'Οθ.	4	Κωνσ. Φαλκών » »	2
'Εμμ. Παππαδη- μητρίου Μετζ. άργ.	5	Στυλ. Παπαδάκης » »	4
Γ. Τρεμούλης » »	2	Κ. Τριανταφυλλίδης » »	2
Δ. Κουλαμπίδης » »	2	Ι. Μάλιος » »	4
Φ. Νομικός 20φρ.	1	Γ. Κ. Σταμνάς » »	4
		Χ. 'Αλεξίου » »	4

Ἄλ. Νικολαΐδης	»	»	4	Γ. Μεϊμάρογλου	»	»	4
Μ. Ψυμολίδης	»	»	4	Π. Κυδωνόπουλος	»	»	2 1/2
Δ. Σέμφης	»	»	4	Μ. Φακύρης	»	»	2 1/2
Κ. Γεωργιάδης	»	»	2	Α. Χα. Ἰορδάνου	»	»	5
Στ. Καρούσος	»	»	2	Π. Τσομπάνογλου	»	»	5
Ἄχ. Φοντριέρ	»	»	2	Ν. Σεΐζαν	»	»	2
Γ. Στιβακτόπουλος	»	»	4	Ἄθ. Ἀργυρός	»	»	2
Μιλτ. Λυμπούσης	»	»	5	Δ. Ἰσηγόνης	Λιρ. Ὁθ.		3
Μιχ. Κοκόλας	»	»	5	Π. Σεφεριάδης	Μετζ. ἀργ.		2
Ἄν. Σεφεριάδης	»	»	10	Γ. Μ. Μιτσοτάκης	»	»	2
Κ. Ἀντωνιάδης	»	»	4	Θ. Βέρας	»	»	4
Ἄθ. Σαραντίδης	»	»	4	Π. Κλάδος	»	»	40
Α. Νορράς	»	»	5	Λεωνίδα Λάτρης	»	»	8
Δ. Κίουπετζόγλου	»	»	5	Ἀναστ. Μ. Κασ-			
Ν. Ἰσακίδης	»	»	5	σάπογλου	20φρ.		3
Α. Μαυρομιχάλης	»	»	0 1/2	Ἄλεξ. Βέλλης	Μετζ. ἀργ.		5
Θ. Στυλιανόπουλος	»	»	4	Π. Δ. Ἀλεξάνδρου	»	»	5
Ν. Ἐμμανουήλ	»	»	2	Α. Χρηστάκης	Μετζ. ἀργ.		7 1/2
Θ. Ζ. Παρώδης	»	»	2				

ΛΟΓΟΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΛΟΓΟΔΟΣΙΑΝ ΑΥΘΗΜΕΡΟΝ

ΥΠΟ Α. ΚΑΛΛΙΓΑ ΙΑΤΡΟΥ.

Σεβαστὴ καὶ Φιλόμουσος Ὀμήγηρις!

Ἡμέραν τινα ὀλιγάριθμοι νέοι συνελθόντες ἐντὸς πενιχρᾶς τινὸς καὶ στενῆς αἰθούσης ἀπεφάσισαν τὴν ἵδρυσιν ἐνὸς Ἀναγνωστηρίου. Ἡ ἡμέρα αὕτη ἦτο ἡ 25ῃ Μαρτίου, ἡμέρα ἐθνικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ Εὐ-αγγελισμοῦ. Οἰωνὸς ἄριστος. Ἐκτοτε, ὅπως ὁ εἰς τὰ βῆθη τοῦ σκοτεινοῦ αἰθερίου Ὠκεανοῦ ἀνακαλύψας ἀμυδρὸν τι φῶς ἀστρονόμος, ἐναγωνίως ἀκολουθεῖ αὐτὸ μετὰ τὸ τηλεσκόπιον ἀμφιβάλλων ἂν τὸ φῶς ἐκεῖνα εἶναι στιγμιαία ἠλεκτρικὴ λάμψις, ἐφήμερον μετέωρον, διαττων ἀστὴρ ἢ βολίς ἢ τις πίπτουσα ἐντὸς τῶν στρωμάτων τῆς γῆτιν ἀτμοσφαιρας μέλλει ἐντὸς ὀλίγου νὰ διασπασθῇ νὰ διελθῆ νὰ ἀφανισθῇ, ἢ ἀστὴρ ἀπλανῆς καὶ ἀσβεστος, Ἡλιος ἀνατέλλων, κόσμος νέος προωρισμένος νὰ καθέξῃ θέσιν ἐπίσημον καὶ τακτικὴν ἐντὸς τοῦ ἀστρονομικοῦ συστήματος, ἔκτοτε, λέγω, παρηκολούθησα ἐναγωνίως τὴν πορείαν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ Ἀναγνωστηρίου τούτου φοβούμενος μὴ καὶ ἡ εὐγενὴς αὕτη ἀπόπειρα ματαιωθῇ ὡς καὶ ἄλλαι προηγούμεναι, μὴ ὁ πρῶτος ζῆλος ἀπεσβεσθῇ, μὴ τὸ ἀρτιπαγῆς τοῦτο πλοῖον κατασυντριβῇ ἐπὶ τῶν περικυκλούντων αὐτὸ σκοπέλων, μὴ τὸ ἀρτίβλαστον τοῦτο φυτὸν ἀποξηρανθῇ πρὶν ἔτι καταστῆ δένδρον, πρὶν ἔτι φέρῃ ἄνθη καὶ δώσῃ καρποὺς, φοβούμενος μὴ τὸ νεογνὸν αὐτὸ ἀποδαχθῇ θνησιμαῖον καὶ ἀποβῇ ἀτελέσφορον. Εὐτυχῶς ὅμως οἱ φόβοι μου διεψεύσθησαν, οἱ πόθοι καὶ ἐλπίδες ἡμῶν ἐπραγματοποιήθησαν, ἐγὼ δὲ ὁ πρῶτος χαιρετήσας τότε τὴν γέννησίν σου, γηθοσύνως χαιρετῶ σήμερον τὴν ἐν διαστήματι δύο μόλις ἐτῶν θαυμασίαν αὐτοῦ ἀνάπτυξιν, πρῶδον καὶ ἐδραΐωσιν. Διερμηνεὺς τῶν αἰσθημάτων τῶν συμπολιτῶν μου ἀπονέμω δημοσίᾳ τὸν σφειλόμενον ἔπαινον εἰς τοὺς ἰδρυτὰς καὶ τὴν διεύθυνσιν δι' οὗς κατέβαλλον μόχθους ὑπὲρ τῆς συστάσεως καὶ παγίωσεως αὐτοῦ, καὶ πρὸς τοὺς γενναίως ἐκ τῶν ἐνόητων τὴν νοερὰν τροφήν ἐν αὐτῷ προσφέροντας.

Τὸ ἴδρυμα τοῦτο, ὅπως καὶ ὁ μικρὸς παρέκει Ἑλικῶν, ἵσταται μικρὸς μὲν ἀλλὰ φωτεινὸς φάρος ἐν τῷ μέσῳ τοῦ περικυκλοῦντος ἡμᾶς σκότους· ἐν τῷ μέσῳ τῆς ξηρᾶς ψυχικῆς καὶ πνευματικῆς ἐρήμου εἶναι τερπνὴ καὶ εὐφρόσυνος θασις ὅθεν καταρρέει βύαξ καλλιδίδνης καὶ διαγωγῆς παιδείας καὶ μαθήσεως.

Ἐπεθύμουν ἀπὸ τοῦ μικροῦ τούτου βήματος ἡ ἀσθενῆς φωνή μου νὰ ἀντηχήσῃ ὡς ἄσμα ἐμβραχίτιον ὡς χαρμόσυνος διθύραμβος εἰς ἅπαντα τὰ Ἑλλ. ἐκπαιδευτήρια, εἰς ἀπάσας τὰς φιλεκπαιδευτικὰς ἀδελφότητας, εἰς ἅπαντας τοὺς ἐν Ἑλλάδι καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἀνεγερθέντας Ἑλληνικοὺς φιλολογικοὺς καὶ ἐπιστημονικοὺς Συλλόγους, διότι ἡ ἴδρυσις αὐτῶν εἶναι τὸ μόνον παρήγορον φαινόμενον ἐν τῷ μέσῳ τῆς καθ' ἅπαντα τὰ ἄλλα Ἑθνικῆς παραλυσίας καὶ ἀδρανείας. Διότι ἕκαστος τῶν Συλλόγων τούτων εἶναι φρούριον ἀπόρητον ἐκσφενδονίζον ἐκ τῶν ὑψηλῶν αὐτοῦ ἐπάλλξεων ζωοφόρα καὶ φρεσφόρα πυρὰ κατὰ τοῦ ἀπολιτισμοῦ καὶ ἀπολιτισμοῦ, διότι ἕκαστος αὐτῶν εἶναι ἱερὸν τῶν Μουσῶν τέμενος, τί λέγω; εἶναι ἄγιος ναὸς τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ εἶναι ναὸς τοῦ Λόγου, καὶ κατὰ τὸν Εὐαγγελιστὴν, « ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ λόγος ». Δόξα λοιπὸν καὶ τιμὴ εἰς τοὺς πρωτογενεῖς καὶ πρωτοαθλητὰς τῶν νοερῶν αὐτῶν ἀγώνων, δόξα καὶ τιμὴ εἰς τοὺς εὐγενεῖς τῶν Μουσῶν ἱεροφάντας, εἰς τοὺς ἀκαμάτους σκαπανεῖς τοὺς τέμνοντας τὴν νέαν αὐτὴν πρὸς τὸν πολιτισμὸν ὁδόν. Εἰς τοὺς γενναίους στρατιώτας τοὺς ἀγωνιζομένους τὸν ἔνδοξον καὶ ἀναίμακτον τῶν γραμμάτων πόλεμον, διότι κατενόησαν τὴν ἱστορικὴν καὶ φιλοσοφικὴν ἀλήθειαν, ὅτι, τὸ Ἑλλ. ἔθνος διὰ τῶν γραμμάτων μόνον ἤμικσε, διετηρήθη, ἀνέζησε, καὶ διὰ τῶν γραμμάτων μόνον θέλει δυναθῆναι νὰ ἐκπληρώσῃ ἐν τῷ μέλλοντι τὸν ὑψηλὸν αὐτοῦ καὶ μεγάλον προορισμὸν.

Ὅτε ἡ ἀνθρωπότης ἅπασα ἐπλανᾶτο ἐντὸς τοῦ κοινωνικοῦ πολιτικοῦ καὶ διανοητικοῦ χάους, ἐπὶ δὲ τῆς Ἀσίας μόνης ὑπέφωσκειν ἀμυδρὸς τις, αἰθαλώδης, ἄμορφος καὶ ἄγονος πολιτισμὸς, ἐπὶ τοῦ ὁποῦ βραχὺ ἐπεκράτητο τὸ εἰδεχθὲς τῆς ἱεροκρατίας καὶ τοῦ αὐθαιρετισμοῦ φάσμα, εἶπεν ὁ Θεὸς, γεννηθήτω φῶς! καὶ ἐγένετο ἡ Ἑλλάς· ἐπέπνευσε τὸ ἅγιον καὶ ζωογόνον τοῦ Ἑλληνισμοῦ πνεῦμα, καὶ τὸν θηριόδιον τότε ἀνθρώπον ἐξημέρωσεν ἐφώτισεν ἀπὸ τῶν Τάμεσιν ἕως εἰς τὸν Γάγγην, ἀπὸ τὴν Βαλτικὴν ἕως εἰς τὴν Ἐρυθρὰν. Ἐβλάστησε τὸ τοῦ Δευκαλίωνος στέλεχος καὶ διὰ τῶν τεσσάρων αὐτοῦ κλάδων ἔχυσε σκιάν καὶ δρόσον ἐπὶ τῆς ἀρχαίας ἀνθρωπότητος· ὁ μέγας τοῦ Ἑλληνισμοῦ Νεῖλος διὰ τῶν τεσσάρων αὐτοῦ διακλαδώσεων

Δώρου, Αἰόλου, Ἴωνος, καὶ Ἀχαιοῦ, κατήρδευσε μὲ νάματα ζωῆς καὶ ἐλευθερίας τὰς τρεῖς γνωστὰς τότε Ἠπειρούς. Διὰ τὴν Ἑλληνισμῶ μόνῳ ἀναφαίνεται ἡ τεραστία αὐτῆ δημιουργικῆ ἐκπολιτιστικῆ καὶ ζωτικῆ ἐνέργεια; διότι Ἑλληνισμὸς σημαίνει τὸ σύνολον τῶν διανοητικῶν καὶ αἰσθητικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν ἀνωτάτην καὶ πληρεστάτην αὐτῶν ἔκφρασιν, διότι Ἑλληνισμὸς εἶναι ἡ Ἐλευθερία ἐκδηλουμένη κατὰ τὰς τρεῖς αὐτῆς κυρίας ὑποστάσεις, ἐλευθερία κοινωνικὴ, ἐλευθερία πολιτικὴ, ἐλευθερία τῆς συνειδήσεως, διότι Ἑλληνισμὸς εἶναι τὸ ἀντίθετον τοῦ βαρβαρισμοῦ, εἶναι ἡ διέπνυσα τὸν νοερὸν κόσμον ἄφθαρτος καὶ αἰώνιος δύναμις. Ἐκάστη δὲ τοῦ Ἑλληνισμοῦ περίοδος εἶναι μία φάσις τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ. Οἱ μυθολογικοὶ τῆς Ἑλλάδος χρόνοι εἶναι ἡ παιδικὴ τῆς ἀνθρωπότητος ἡλικία, διορώσκω τὸ σύμπαν διὰ τοῦ μαγικοῦ καὶ ποικιλοχόρου τῆς φαντασίας πρίσματος. Οἱ ἥρωικοὶ αὐτῆς αἰῶνες εἶναι ἡ παράφορος παράτολμος καὶ βίφοκίνδυνος νεότης τῆς ἀνθρωπίνου διανοίας, νεότης πλήρης ζωῆς ἐνεργείας καὶ χάριτος, εἶναι τὸ ἔκρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ χύνον τὰ εὖοςμα τοῦ πολιτισμοῦ ἄνθη διὰ τῶν μυρίων αὐτοῦ ἀποικιῶν, ἕως τῆς Ἀσίας, τῆς Ἰταλίας, τῆς Σικελίας, τῆς Κορσικῆς, τῆς Γαλατικῆς, τῆς Ἰβηρικῆς καὶ Ἀφρικανῆς παραλίας, εἶναι ἡ μεγάλη νομοθετικὴ καὶ ποιητικὴ ἐποχὴ τῆς Ἑλλάδος. Ἀπὸ τὴν Μυθικὴν ὁ Ἑλληνισμὸς ἀνέρχεται εἰς τὴν ὑπερτάτην αὐτοῦ ἀκμὴν καὶ δόξαν, ὁ πολιτισμὸς διαχύνεται κρουνηδὸν ἐκ μυρίων πηγῶν, ἡ Ἑλλάς ἅπασα φλέγεται καὶ λάμπει. « Ἦύτε πῦρ ἀίδηλον ἐπιφλέγει ἄσπετον ὕλην οὐρεὸς ἐν κορυφῇ, ἕκαθεν δὲ τε φαίνεται αὐγὴ », διαλάμπει ὁ αἰὼν τοῦ Περικλέους, αἰὼν ἀπαράμιλλος, ἀνήκουστος, τεράστιος, αἰῶν κλέους, εὐφυΐας, γεννητικότητος μοναδικὸς εἰς τὰ χρονικὰ τῆς Ἰστορίας, αἰὼν οὐτινος ἡ λάμψις καὶ μετὰ δισχιλίων καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν παράλευσιν φωτίζει καὶ θερμαίνει ἅπασαν τὴν Οἰκουμένην.

Μετὰ τῶν Μακεδονικῶν λεγεῶνων ὁ Ἑλληνισμὸς κατακλύζει τὴν Ἀσίαν μέχρι τοῦ Εὐφράτου τῆς Ἰνδικῆς, καὶ τὴν βόρειον Ἀφρικὴν ἀπὸ τῆς Καρχηδόνος μέχρι τῆς Ἀβυσσυνίας.

Νικᾶται ἡ Ἑλλάς καὶ κύπτει ὑπὸ τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος καὶ νικηφόρος ὁ Ἑλληνισμὸς κατακρατεῖ καὶ τῆς Ῥώμης καὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους. Καταβαίνει οὐρανόθεν τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἐπὶ τῶν περὶ τὸν τοῦ Ἑλληνισμοῦ διαχύνεται ἐπὶ τῶν λαῶν καὶ ὁ λόγος γίνεται σὰρξ, καὶ σκηνάζει ἐν ἡμῖν πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας. Ἐκάστη δὲ τῶν περιόδων αὐτῶν ἀνταποκρίνεται πρὸς ἰδίαν τινὰ τῆς Ἑλλ. διανοίας τάσιν, ἀνάπτει καὶ ἀκμὴν.

Ἐκ τῆς ἀμυδρᾶς αὐτῆς ἱστορικῆς σκιαγραφίας καταφαίνεται ὅτι τὸ Ἑλλ. ἔθνος οὐχὶ διὰ τῶν ὄπλων ἀλλὰ διὰ τῶν γραμμάτων κατέστη ὁ δημιουργὸς καὶ ἀρχηγέτης τοῦ ἐπιγείου πολιτισμοῦ, ἡ σταθερὰ καὶ ἀσάλευτος πυξὶς τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας. Διηρημένον εἰς πόλεις καὶ φυλάς διεσπαρμένον ἀνεξαρτήτως καὶ πολλὰς ἀντιμαχομένας, ἐπάλαισε καὶ ἐθριάμβευσε κατὰ τῶν διαφόρων ἀποσυνθετικῶν καὶ διαλυτικῶν στοιχείων, καὶ διετήρησε τὴν ἐθνικὴν αὐτοῦ ἐνότητα διὰ τῆς δημοκρατίας τῶν γραμμάτων, τῆς γλώσσης, τῆς ποιήσεως, τῆς νομοθεσίας, τῆς φιλολογίας, τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῆς τέχνης· δεσμοὺς ἰσχυροὺς τῆς ἐνότητος ἔσχε τὰ Ἀμφικτυόνια, τὰ Ὀλύμπια, τὰ Νέμεα, τὰ Ἰσθμια, τὰ Πανώνια, τὰ Παναιτώλια, τὰ Μουσεῖα, τὰ Λύκεια, τὰς στοὰς τοὺς Συλλόγους τῆς ἀρχαιότητος.

Ἰπῆρξε δυστυχῶς καὶ ἐποχὴ καθ' ἣν τὸ πνεῦμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐφάνη μαρνανθὲν καὶ ἐκλείψαν ὑπὸ τὴν ψυχρὰν τοῦ ἀπολυτισμοῦ καὶ τῆς βαρβαρότητος πνοήν, ἐποχὴ ὀδύνης καὶ θλίψεως, καθ' ἣν ἀλλεπάλληλα βαρυβομβοῦντα τῆς καταστροφῆς τὰ κύματα, κατέπνιξαν ὀλόκληρον τὸ Ἑλλ. ἔθνος, ἐποχὴ καθ' ἣν

ἡ μεγάλη τῆς Σοφίας κιβωτὸς κατεβυθίσθη,
ἀπὸ τὰ διασωθέντα λείψανα ἐσχηματίσθη
ὁ πολιτισμὸς ὃν φέρει γαυριῶσα ἡ Εὐρώπη
ὑπὸ δρέπανον τὸ δένδρον τῆς Ἑλλάδος κατεκόπη
ὁ κορμὸς του κατεκάη καὶ σκαλίζοντες οἱ ξένοι
τὴν σποδὸν του ἀνεζήτουν ἂν εἰσέτι Ἑλλὰς μένει.

Ἄλλ' ἡ ἐποχὴ αὕτη ἦτο παροδικὴ στιγμή ἐκλείψεως· διότι μὰ τὸν Παρθενῶνα καὶ τὰ Προπύλαια, μὰ τὰ ἐπὶ γῆς διεσπαρμένα ἀμίμητα λείψανα τῆς Ἑλλ. δόξης, μὰ τὸ ἱερὸν τοῦτο βῆμα ἐπὶ τοῦ ὀποίου ἵσταμαι, ὁ Ἑλληνισμὸς δὲν σβύνει, ἡ Ἑλλάς δὲν ἀποθνήσκει! ὦ ξένοι, τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα μετὰ τῶν νεκρῶν; ζητήσατε τὸν Ἑλληνισμὸν παντοῦ ὅπου πολιτισμὸς καὶ μάθησις, εἰς πᾶν ὅ,τι ὠραῖον καλὸν καὶ δίκαιον, ἀναζητήσατε τὸ πνεῦμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Εὐρώπης κατὰ τὸν αἰῶνα τῶν Μεδίκων καὶ τῶν Λουδοβίκων, εἰς τὴν διαμαρτύρησιν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως τοῦ Λουθήρου, εἰς τὰς λαοσώους ἀρχὰς τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, εἰς τὰ πλήρη καλλονῆς καὶ χάριτος ἀριστουργήματα τῶν Μουσεῖων, εἰς τὰς ἔδρας τῶν Πανεπιστημίων καὶ Ἀκαδημιῶν σας· ἀλλὰ καὶ ὡς ἔθνος ἡ Ἑλλάς ἔκειτο ἀλυσσόμενος ἀλλ' οὐχὶ νεκρὰ, διεμαρτύρητο ἐπὶ τῶν ἀπροσίτων κορυφῶν τῶν ὀρέων μὲ τούς ἀρματωλοὺς καὶ κλέπτας τῆς, μὲ τὰς ἡρωϊκὰς ἐπανα-

στάσει τῆς Ἠπείρου, τῆς Πελοποννήσου, τῆς Κρήτης, μὲ τὰ συγγράμματα τῶν ἀειμνήστων τῆς θλιβερᾶς ἐκείνης ἐποχῆς λογίων τῆς. Μὴ σκαλίζετε, ὦ ξένοι, τὴν σποδὸν, εἶναι θερμὴ εἰσέτι. Ἴδου ἐπιπνεῖ αὖρα τῆς Ἐλευθερίας, καὶ ἡ Ἑλλάς ὡς ὁ Φοῖνιξ ἀναγεννᾶται· ἀναγεννᾶται ἔθνος. Θέαμα μοναδικὸν καὶ ἀνήκουστον εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ἔθνων. Ἡ Ἑλλάς εἶναι ὁ Πρωτεὺς τῆς Μυθολογίας, ὁ Προμηθεὺς τῶν ἄλλων ἔθνων· ἐπ' αὐτῆς ἀληθῶς ἐπραγματοποιήθη ἐπὶ μακροῦς αἰῶνας ἡ μυθώδης ἐκείνου βία, μόνος δὲ ὁ Ἡρακλῆς πατριωτισμὸς τῶν τέκνων τῆς θέλει δυνηθῆναι διὰ τὴν διαρρήξιν τὰ δεσμὰ τῆς.

Ἑλληνας τοῦ 19ου αἰῶνος, Ἑλληνας τῆς 664ης Ὀλυμπιάδος, ἀσθενῆς παραφυὰς ἀναβλαστήσασα ἐπὶ τοῦ καταστραφέντος κορμοῦ τοῦ ἐπισκιάσαντος τὸν κόσμον Ἑλλ. δένδρου, εἴμεθα σήμερον πτωχοὶ, ἀμαθεῖς καὶ ὀλίγοι, εἴμεθα τέσσαρα μόλις ἑκατομμύρια καὶ ταῦτα πολιτικῶς καὶ γεωγραφικῶς χωρισμένα, διεσπαρμένα. Πέριξ ἡμῶν ἐπὶ μὲν τῆς Ἀσίας ἔθνη ἰσχυρὰ καὶ πολυάριθμα, ἐπὶ δὲ τῆς Εὐρώπης τριακόσια ἑκατομμύρια Λατίνων, Τευτόνων καὶ Σλάβων. Τίνοι λοιπὸν τρόπῳ θέλομεν ἀντιταχθῆ κατὰ τοῦ ἐπαπειλοῦντος ἡμᾶς πανταχόθεν φυλετικοῦ κατακλυσμοῦ, διὰ τίνος μέσου θέλομεν διατηρήσῃ καὶ εἰς τὸ μέλλον τὴν ἐθνικὴν καὶ κοινωνικὴν ἡμῶν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἐνότητα, ἀναγκῶντες τὴν προσήκουσαν εἰς Ἑλλ. ἔθνος ἐν τῷ κόσμῳ θέσιν; διὰ τῆς αὐτῆς δυνάμεως διὰ τοῦ αὐτοῦ μέσου, δι' οὗ καὶ οἱ ἀθάνατοι πρόγονοί μας, ὄχι μόνον πάντα ταῦτα κατῴρθωσαν, ἀλλὰ καὶ τὸν τότε γνωστὸν κόσμον ἐξοικειώθησαν καὶ ἐξελλήνισαν· διὰ τῆς διανοητικῆς ἐνεργείας, διὰ τῶν γραμμάτων. Ἀνάγκη ἕκαστος ἡμῶν νὰ ἀναπτύξῃ διανοητικὴν δύναμιν, νὰ ἐργασθῇ πνευματικῶς ὅσον 100 ὁμοῦ Λατῖνοι, 100 Σλάβοι, 100 Γερμανοὶ, ὅσον 200 Ἀστικοὶ, καὶ τότε θέλομεν εἶσθαι ὄχι τέσσαρα ἀλλὰ τετρακόσια ἑκατομμύρια Ἑλληνας, τί λέγω, θέλομεν εἶσθαι ὁ ἄπειρος καὶ αἰώνιος νοῦς ὁ διέπων τὴν ἀνθρωπότητα, θέλομεν καταστῆ οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὅπως εἴμεθα σήμερον οἱ μόνον διασωθέντες ἀντιπρόσωποι τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Καὶ τὸν λόγον μου τοῦτον μὴ ἐκλάβετε, Κύριοι, ὡς ῥῆμα κενὸν καὶ ἔωλον, ὡς ῥητορικὴν τινα ὑπερβολὴν, ὡς ἀπίθανόν τινα τερατολογίαν. Εἶναι μαθηματικὴ καὶ ἀναμφίλεκτος ἱστορικὴ ἀλήθεια. Εἰς Ὀμηρὸς διεισώθη καὶ ἐποίησεν μεγαλουργότερον καὶ ὑψηλότερον ὄλων ὁμοῦ τῶν ποιητῶν τοῦ κόσμου, εἰς Πλάτων, εἰς Ἀριστοτέλην κατενόησε καὶ ἐφιλοσόφησεν βαθύτερον ὄλων ὁμοῦ τῶν φιλοσόφων τῆς γῆς, εἰς Φειδίαν, εἰς Πραξιτέλην, εἰς Ἀπελλῆς συνέ-

λάβει καὶ ἐκκαλιτέχνησε ἐντελέστερον καὶ καλλιτεχνικώτερον ὅλων ὁμοῦ τῶν καλλιτεχνῶν τῆς Ὑφηλίου.

Ἡ δύναμις τῶν ὅπλων καὶ τοῦ ἀριθμοῦ καὶ ἂν ὑπερισχύση πρὸς στιγμὴν, ποτὲ ὅμως δὲν δύναται νὰ ἰδρῦση σταθερὰν τι καὶ μόνιμον μὴν ἢ τῆς διανοίας δύναμις εἶναι ἀφθαρτος καὶ αἰώνιος καὶ τὰ ἔργα αὐτῆς διαρκῆ καὶ τέλεια· τὴν ἀλήθειαν ταύτην μαρτυρεῖ διὰ μυρίων παραδειγμάτων ἡ ἀρχαία καὶ νεωτέρα Ἱστορία· τὰ ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων καὶ κατακτητῶν ἀπὸ τοῦ Σεσώστριδος μέχρι τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ Ναπολέοντος τοῦ Α΄, διὰ τῆς βίας τῶν ὅπλων καὶ τοῦ ἀριθμοῦ σχηματισθέντα καὶ ἰδρυθέντα βασίλεια καὶ κράτη, κατέρρευσαν, παρέλυσαν καὶ διεσπάσθησαν εἰς ἀμορφα τμήματα, ἡ δὲ δόξα αὐτῶν τοσοῦτον μόνον ἐπέζησε καθ' ὅσον εἰργάσθησαν διὰ τοῦ πνεύματος καὶ ὑπὲρ τοῦ πολιτισμοῦ, « εἶδον τὸν αὐθαιρετισμὸν ὑπερψυόμενον καὶ ἀπαιρόμενον ὡς τὰς κέδρους τοῦ λιθάνου, καὶ παρῆλθον καὶ ἰδοὺ οὐκ ἦν, καὶ ἐζήτησα αὐτὸν, καὶ οὐχ' εὗρέθη ὁ τόπος αὐτοῦ », λέγει ὁ Ὀρφεὺς τῆς Παλαιστίνης. Ναι, εἴμεθα ὀλίγοι, ἀλλ' αἱ Ἀθηναὶ 20 μίλις χιλ. πολίτας εἶχον. Ἡ Ῥώμη ἦτον κατ' ἀρχὰς μικρὸν πολίχιον. Ἡ Βενετία ὁμάς πτωχῶν ἀλιέων. Θάρρος, τόλμη, ἐνέργεια καὶ ἐπιμονή, ἰδοὺ ἡ πρόοδος· ὁ Προμηθεὺς ἐτόλμησεν, ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ Καίσαρ, ὁ Δάντων ἐτόλμησαν, ὁ Γαλιλαῖος, ὁ Κολόμβος ἐτόλμησαν. Βλέπετε περὶ τοῦ ὀρίζοντος τὸ πορφυροῦν αὐτὸ φῶς; εἶναι τὸ λυκαυγὲς τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ εἰς ὃ μετὰ χαρᾶς προσμειδιᾷ ὁ πεφωτισμένος κόσμος, καὶ χαιρετοῦν αἱ Ἀκαδημαῖαι τοῦ Λονδίνου, τοῦ Τουρίνου, τῶν Παρισίων, καὶ τῆς Πετρούπολεως. Ὁ ὑπουργὸς τῆς Ῥωσσίας κόμης Τόλστει διακηρύττει ἐν δημοσίᾳ ἐκθέσει τὴν σημαντικότητα τοῦ Ἑλλ. λαοῦ καὶ συνιστᾷ ὡς ἀναγκαιοτάτην τὴν σπουδὴν τῆς Ἑλλ. γλώσσης. « Ἡ ἀναγέννησις, λέγει ὁ φιλέλληνας Ἐύχθαλ, ἀδουχήσασα ἐν Εὐρώπῃ τὴν φιλοσοφίαν τῆς Ἑλλάδος, παρέσχεν εἰς αὐτὴν νέαν λαμπρότητα. Σήμερον δὲ ὁ Ἑλλ. λαὸς δὲν κομίζει πρὸς ἡμᾶς ἔνδοξον μόνον παρελθὸν καὶ γόνιμον παράδοσιν. Τὸ παρελθὸν τοῦτο, ἡ παράδοσις αὕτη ἀνέλαβον ζωὴν, ἡ δὲ ἐθνικὴ αὕτη ἀναγέννησις καίπερ ἐπ' ἐσχάτων ἀρξάμενη, ἐπήνεγκεν ἤδη μεγάλα ἐξαγόμενα ».

Ἐθνικὴν κληρονομικὴν παράδοσιν ἔχομεν τὸν πρὸς τὴν παιδείαν ζῆλον, καὶ φυσικὸν πλεονέκτημα τὴν διανοητικὴν εὐφυΐαν ἀνάγκη ὅμως καταλλήλου καὶ προσφόρου διευθύνσεως, « ἵνα μὴ δαπανώμενοι ἐφ' ἃ μὴ δεῖ, ὀλίγοι ἐσόμεθα ἐφ' ἃ δεῖ ». Δὲν εἶναι οὔτε τῆς παρούσης ὥρας οὐδὲ τῆς ἐμῆς ἀρμοδιότητος νὰ ἐξετάσω τὰ αἰτια ἐνεκα

τῶν ὁποίων ἢ ἐν τοῖς Ἑλλ. σχολείοις καὶ γυμνασίοις ἐκπαίδευσις δὲν φέροι δυστυχῶς τοὺς προσδοκώμενους καρπούς. Ἐπιτραπήτω μοι μόνον νὰ προσθέσω ὅτι ὁ νεάζων εἰσέτι Ἑλληνικὸς νοῦς ἔχει ἀπόλυτον χρεῖαν θετικῶν καὶ πρακτικῶν γνώσεων διότι αἱ πειραματικαὶ καὶ θετικαὶ ἐπιστῆμαι εἶναι ἡ βᾶσις τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ. Διδάσκοντες καὶ διδασκόμενοι, ἱεροφάνται καὶ μύσται τῆς ἀληθείας καὶ τῆς Ἐπιστήμης ἃς προσπαθήσωμεν θαρραλέως νὰ ἐκρίζωσωμεν ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ ψευδεῖς δοξασίας, ἔστω καὶ προσφιλεῖς προλήψεις, γενικεύοντες καὶ διασπείροντες τὴν μάθησιν καὶ εἰς τὰ σκοτεινότερα στρώματα τῆς κοινωνίας.

Ἴωνες, Σμυρναῖοι, ἐπὶ τῆς ἀβρᾶς αὐτῆς γῆς ἔχυσεν ἄλλοτε ὁ εὐγενέστερος τοῦ Ἑλλ. δένδρου κλόνος τὰ εὐοσμότερα καὶ τρυφερότερα αὐτοῦ ἄνθη· ἐδῶ τὸ εὐμήχανον καὶ κινωρικὸν τῶν προγόνων μας πνεῦμα ἐδημιούργησε τὴν ποίησιν, τὴν φιλοσοφίαν, τὴν ἱστορίαν· ἐδῶ ἀνέτειλεν ὁ διαπλάσας, ὁ φωτίσας, ὁ θερμάνας τὸν Ἑλλ. κόσμον Ἥλιος ὁ θεσπέσιος Ὀμηρικὸς νοῦς, ὁ Ἀπόλλων αὐτὸς τῆς διανοίας. Γνήσιοι ἐκεῖνοι ἀπόγονοι, κατοικοῦντες τὴν πολυπαθῆ καὶ ἑκατοντάκις ἀναγεννηθεῖσαν καὶ ἀκμάσασαν εὐαχδρον Σμύρνην, ζῶντες ὑπὸ τὸ αὐτὸ γλυκὺ καὶ εὐκραὲς κλίμα ἔνθα ὁ Ἄσιος λειμὼν, ὁ Κάϊστρος, ὁ Μαϊάνδρος, ἡ Γυγαῖα λίμνη, ὁ Τρωῶλος, ὁ Σίπυλος, ὁ Μέλις, ἃς μὴ ὑπολειφθῶμεν τῶν ἄλλων εἰς τὸν πρὸς τὴν παιδείαν καὶ τὰ γράμματα ζῆλον. Πλούσιοι ὁμογενεῖς, ὑποστηρίζετε τὰ δημόσια ἐκπαιδευτήρια πάσαις δυνάμεσι, καὶ πρὸ πάντων τὴν πενητεύουσαν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν, ἵνα μὴ ἀπολείψῃ τὸ ἔλαιον ἀπὸ τὴν λυχνίαν τὴν φωτίσασαν τοὺς πατέρας ἡμῶν ἐν ἐποχῇ σκότους· ἵνα μὴ στειρεύσῃ ἡ πηγὴ ἢ ποτίσασα ἡμᾶς νέκταρ μαθήσεως, ἵνα μὴ ἐκλείψῃ τὸ γάλα εἰς τοὺς μαστοὺς τῆς εὐγενοῦς αὐτῆς τροφοῦ τῶν τέκνων σας. Ἡ Εὐαγγελικὴ Σχολὴ εἶναι τὸ καύχημα τῆς Σμύρνης, τῆς Ἰωνίας, τῆς Ἑλλάδος· τῆς ὑμετέρας συνδρομῆς ἀνάγκην ἐπίσης ἔχει ὁ Σύλλογος οὗτος ἵνα καταστῇ περιφανὲς καὶ περίοπτον τῶν Μουσῶν ἐνδιαίτημα, ἐστία φωτογεύμων, ἐστιατόριον πανιώνιον καὶ πανελλήνιον τροφῆς καὶ τρυφῆς νοεῶς. Ἰερά σκιὰ τεῦ ἀθανάτου φοιδοῦ ἥτις περιέπτασαι τὴν στιγμὴν ταύτην, εὐλόγησον τὰς προσπαθείας τῶν τέκνων σου, καὶ χύσον ἐπὶ τοῦ Ἀναγνωστηρίου τούτου τὸ μῦρον τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀθανασίας.

ΠΕΡΙ ΕΚΛΟΓΩΝ.

Εἰς τὰς 9 τοῦ μηνὸς Μαρτίου, καὶ ὥραν καθ' ἣν οἱ Ἀστρονόμοι διευθύνοντες τὰ τηλεσκόπια αὐτῶν πρὸς τὸν ποθητὸν ἀστερισμὸν τῆς ἑαρινῆς Ἰσημερίας ἐχαϊρέτιζον ὁμοθυμαδὸν τὸ νέον αὐτῶν ἔτος, συνελθόντα τὰ μέλη τοῦ Ἀναγνωστηρίου «ἡ Σμύρνη» εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν συνεδριάσεων προέβησαν εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆς νέας ἑπταμελοῦς Διευθύνσεως κατὰ τὰ ἐν τοῖς περὶ ἐκλογῶν ἄρθροις τοῦ Κανονισμοῦ ὀριζόμενα. Μετὰ δὲ τὴν διαλογὴν τῶν ψήφων ἀνεδείχθησαν καὶ ὠνομάσθησαν μέλη τῆς Διευθύνσεως διὰ τὸ τρίτον ἔτος οἱ ἑξῆς: Σάββας Ι. Κεσσίσογλου, πρόεδρος (ὁ καὶ τέως τοιοῦτος), Νικόλαος Οἰκονομίδης γραμματεὺς, Πέτρος Θώμογλου ταμίας, Δημήτριος Ἀλεξανδράκης βιβλιοφύλαξ, καὶ Ἀντώνιος Ἰσηγόνης, Δημήτριος Βρετόπουλος, Φίλιππος Νομικὸς ἔφορος, ἅπαντες ἐκ τῶν τακτικῶν μελῶν τοῦ Ἀναγνωστηρίου. Ἀνιστάντος δὲ τότε τοῦ προέδρου καὶ διὰ βραχείας καὶ αὐτοσχεδίου προσλαλιᾶς εὐχριστήσαντος τὴν ὀλομέλειαν ἐπὶ τῇ νέᾳ ταύτῃ ἐκλογῇ καὶ διορισμῷ, ἐπευξαμένου δὲ συνάμα τὰ αἶψα καὶ τὰ βέλτιστα διὰ τὸ Ἀναγνωστήριον, διελύθη ἡ συνεδρίασις.

ΠΕΡΙ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΟΣ

ὑπὸ Σ. Λεορτιάδος.

Ἐξεφωνήθη τὴν 28 Φεβρουαρίου 1871.

Κύριοι καὶ Κυρίαί,

Ὡς θέμα τῶν πρὸς ὑμᾶς ὁμιλιῶν μου ἐξελεξάμην τὰς Κοινωνικὰς ἀρετὰς διὰ λόγους, οὓς εἶπον ἀρχομένη τῆς πρώτης ὁμιλίας μου. Ἐν τῇ πρώτῃ δ' ἐκεῖνη ὁμιλίᾳ μου ἔλαβον ὑπόθεσιν τὰ περὶ τοῦ ἔθνους, διότι εἶπον ὅτι ἡ κοινωνία, ἧς ζητήσομεν τὰς ἀρετὰς τὰς ἀρμολογούσας αὐτῇ, ἐστὶ μέρος τοῦ ὅλου, ὅπερ καλεῖται Ἔθνος διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ἀνέπτυξα ὑμῖν ἐκεῖ προηγουμένως: τί ἐστὶν ἔθνος, πῶς συγκροτούμενον διακτινῆται, καὶ ὅτι συμφώνως πάντοτε πρὸς τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ τυγχάνει διακροῦν. Πρὸς ἀνάπτυξιν δὲ πάντων τούτων προσέλαβον βοήθην τὴν ἱστορίαν, ἠτύχησθαι ἐξ αὐτῆς ὅσας ἠδυνάμην ἀποδείξαι, μεταχειρισθεῖσα πρὸς τοῦτο τὰ τρία μάλιστα ἐπισημότερα τῆς ἀρχαιότητος Ἔθνη, τὸ Ἑλληνικόν, τὸ Ῥωμαϊκόν, καὶ τὸ Ἑβραϊκόν, καὶ ἀποδείξασα ἐν αὐτοῖς, α'. ὅτι ἡ τοῦ Ἔθνους ὑπαρξίς καὶ ἐνότης γίνεται ἅμα τῇ πρώτῃ κοινῇ πράξει τῶν συνεργουμένων ἐλευθέρων λογικῶν ὄντων, ἧτις πάντοτε εἶναι ὡς μία πρώτη ἀκτίς ἐκπεμπομένη ὡς ἀπὸ κέντρου ἐκ τοῦ πρωτίστου καὶ γενικοῦ σκοποῦ, δι' ἣν ἐλευθέρως βουλήσει συνέρχονται εἰς συνένωσιν ἐθνικὴν, καὶ ὅστις εἶναι πάντοτε ἀγαθὸς καὶ πρὸς κοινὸν ἀγαθὸν τείνει, καὶ δὴ καὶ φαίνεται ἐκ τῶν προτέρων ὅτι εἶναι αὐτὴ ἡ ἀνωθεν δεδομένη εἰς τὸ Ἔθνος ἀποστολή. β'. ἀπέδειξα ὅτι τὸ Ἔθνος διακτινῆται ὅσον ἕνεστι πλείοτερον χρόνον ἢ μᾶλλον διακρέστερον γίνεται, ὅσον ἐκ στοιχείων ὁμοειδῶν συγκροτεῖται, καὶ ἀμιγῆς πρὸς ἑτεροειδῆ καὶ ἀλλότριον διατελεῖ, καὶ ἐπομένως ὅταν ἐκασίζηται ἐπὶ νομοθεσίας τῆς ἀρίστης καὶ σοφωτάτης καὶ γ'. ἀπέδειξα ὅτι ἡ διατήρησις ἐν τῇ ζωῇ ἐκάστου Ἔθνους γίνεται πάντοτε συμφώνως πρὸς τὸν Θεὸν δεδομένον προορισμὸν, ἢ τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ, ὡς ἐγένετο ἐν τε τῷ Ῥωμαϊκῷ Ἔθνῳ καὶ ἐν τῷ ἡμετέρῳ, ὅπερ πάντοτε εἶπον, ζῆ καὶ διὰ παντὸς θέλει ζῆ διότι ἡ ἀποστολή του εἶν' ἰσόβιος μὲ

τὴν ἀνθρωπότητα καὶ σύμφωνα πρὸς τὸν θεῖον Χριστιανισμόν, διότι εἶναι ἀνάπτυξις τῆς διανοίας τῶν ἀνθρώπων καὶ μόρφωσις καὶ διακόσμησις τοῦ ἤθους αὐτῶν, ὃ δὲ Χριστιανισμὸς ὁ μετὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ συνδυασθεὶς σφικτότατα εἶναι ὁ φωτισμὸς τοῦ νοῦς καὶ ὁ ἀγιασμὸς τῆς καρδίας ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ χάριτι.—Καὶ ταῦτα μὲν εἶπον ὑμῖν ἐν τῇ πρώτῃ ἐκείνῃ μελέτῃ μου· σήμερον δὲ ἐστοχάσθην καλὸν καὶ πρέπον νὰ ἐξακολουθήσω τὴν συνέχειαν ἐκείνης, νὰ ὁμιλήσω δηλ. ὡς ἐν προεισαγωγῇ τῶν κοινωνικῶν ἀρετῶν περὶ τοῦ Ἐθνικοῦ συμφέροντος, καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ πρόοδον τοῦ Ἔθνους ν' ἀνασκοπήσω, καὶ κατ' ἀρχὰς ἠθικὰς καὶ θρησκευτικὰς καὶ ἱστορικὰς νὰ ἐξετάσω καὶ πραγματευθῶ τὰ περὶ αὐτοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ δηλ. συμφέροντος· καθ' ὅσον ἀφ' ἐνὸς μὲν θεωρῶ ὅτι ἡ πρὸς τὸ Ἐθνικὸν αὐτοῦ συμφέρον εὐλικρινὲς καὶ ἐνεργὸς τάσις τοῦ Ἔθνους εἶναι αὐτὴ ἡ παράγουσα διαρκῶς καὶ διασώζουσα ἐν ζωῆσιν καὶ ἀκμαζούσῃ καταστάσει αὐτὰς τὰς ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀρετὰς, ὑφ' ὧν πάλιν στερεοῦται ἀμοιβαίως, καὶ μεγαλοποιεῖται τὸ τε Ἐθνικὸν συμφέρον, καὶ ἡ πρόοδος τοῦ Ἔθνους ἢ ἀληθὴς κατασκευάζεται· « ἃ γὰρ τὴν πόλιν ὕμνησα, αἱ τῶνδε καὶ τῶν τοιῶνδε ἀρεταὶ ἐκόσμησαν » λέγει ὁ μέγας Περικλῆς ἐγκωμιάζων τὰς φιλότατας αὐτοῦ Ἀθήνας, ἐν αἷς ἤκμαζε τότε πλήρες ζωῆς τὸ ὑπὲρ τοῦ Ἐθνικοῦ συμφέροντος εὐγενέστατον αἶσθημα, ἐν τῇ καρδίᾳ μάλιστα αὐτοῦ βασιλευόν· καὶ κατωτέρω πάλιν ἐπιφωνεῖ, « ἅθλα γὰρ οἷς κείται ἀρετῆς μέγιστα τοῖςδε καὶ ἄνδρες ἄριστοι πολιτεύουσι » δηλ. ὅπου τὸ Ἐθνικὸν συμφέρον ἐπικρατεῖ καὶ βραβεύονται μὲν μάλως αἱ κοινωνικαὶ καὶ πολιτικαὶ αἱ πρὸς αὐτὸ συνεργούσαι ἀρεταί, ἐκεῖ καὶ ἄνδρες λίαν ἐνάρετοι κυβερνῶσι τὰ πράγματα ἀποβλέποντες πρὸς τὸ Ἐθνικὸν συμφέρον· ἀφ' ἑτέρου δὲ πιστεύω ὅτι καὶ ὑμᾶς εὐχεστησῆτε τὸ μελέτημα τοῦτο, τοσοῦτον φιλοῦντας τὸ Ἐθνικὸν συμφέρον καὶ περὶ πλείστου αὐτὸ ποιουμένους, καὶ ζήλω ἀγαθῷ πρὸς αὐτὸ σπεύδοντας πάντοτε, ἵνα τῆς Ἐθνικῆς προόδου συνεργάται ἀγαθοὶ γίνησθε. Οὐδαμῶς δὲ θέλω ἐξετάσει τὸ θέμα καὶ ὑπὸ πολιτικὴν ἔποψιν, καθότι πρῶτον μὲν ἠθικὰ μάλιστα μελετήματα ἐπηγγέλην ὑμῖν νὰ ἀναγινώσκω ἐνταῦθα, καὶ οὐχὶ θεωρίας πολιτικὰς νὰ ἀναπτύξω· ἔπειτα δὲ καὶ φρονῶ ὅτι τὰ διάφορα εἶδη τῶν πολιτειῶν τὰ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαντώμενα εἰσὶν ὡς συμπτώματά τινα, οὕτως εἰπεῖν, τῆς κατὰ διαφόρους ἐποχὰς διανοητικῆς καὶ ἠθικῆς αὐτῶν καταστάσεως ἢ συνέπειαι ταύτης· ἀπολιτεία τροφή ἀνθρώπων ἐστὶ, λέγει ὁ Πλά-

των, καλὴ μὲν ἀγαθῶν, ἢ δὲ ἐναντία κακῶν » ὡς ὀρθῶς μοι φαίνεται ἔλεγε καὶ τις αὐτοκράτωρ, ὅτι πᾶς λαὸς εἶν' ἄξιος τῆς τύχης του· ὡς πρὸς τὸ πολίτευμα βέβαια· καὶ ἡ ἱστορία φέρει ἡμῖν ἄπειρα τούτου παραδείγματα καὶ ἀποδείξεις. Μᾶλλον δὲ εἰπεῖν τὸ ἐν ἐκάστῳ ἔθνει πολίτευμα γεννᾶται καὶ μορφώνεται ἀναλόγως τῆς καλῆς ἢ κακῆς καὶ τῆς ἐπιτυχοῦς ἢ ἀνεπιτυχοῦς ἐξασκήσεως τοῦ Ἐθνικοῦ συμφέροντος· ὑπὸ τῶν συγκροτούντων τὸ ἔθνος ἀτόμων, τῶν ἐν ἐκάστη μερικῇ κοινωνίᾳ. Καὶ πλέον ἐκεῖνο ἐξαρτᾶται καὶ διχροτροπῶς ποικίλλεται ἐκ ταύτης, ἢ αὐτὴ ἡ τοῦ Ἐθνικοῦ συμφέροντος ἐξάσκησις ἐξ ἐκείνου· διότι κυρίως τὸ πολίτευμα οὐδὲν ἄλλο εἶναι, ἢ περιορισμὸς τις τῆς φυσικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ζῶντος ἐν κοινωνίᾳ μετ' ἄλλων ὁμοίων του, καὶ διὰ τοῦτο ὀφείλοντος νὰ ζῆ οὐχὶ ὅπως θέλει καὶ δύναται, κατὰ τὸ φυσικὸν αὐτοῦ δικαίωμα, ἀλλ' ὅπως ἀπαιτεῖ ἡ κοινὴ ἡσυχία καὶ εὐημερία πάντων τῶν συγκοινωνῶν αὐτοῦ, τὸ κοινὸν δηλ. συμφέρον, καὶ ὅπως ἀπαιτεῖ τὸ πρὸς ταύτας ἀφορῶν πολιτικὴν ἢ κοινωνικὴν δικαίωμα. Διὰ τοῦτο ἡ πολιτεία ἢ τὸ πολίτευμα περιλαμβάνει τοὺς ἀναγκαίους ἐκείνους νόμους καὶ τὰς διατάξεις, καθ' οὓς πάντες οἱ συγκοινωνοῦντες συνυποχρεοῦνται ἀμοιβαίως οὕτω νὰ συνδιακτῶνται, ὥστε νὰ καθίσταται ἡ ζωὴ αὐτῶν εὐδαίμων ὅσον τὸ δυνατόν, καὶ ἀσφαλῆς καὶ καλὴ καὶ τοῖς πᾶσι συμφέρουσα. Καὶ ἐνταῦθα παρατηρητέον τοῦτο, ὅτι ὅσον οἱ συνδιακτῶμενοι ἄνθρωποι, ἢ τὰ ἄτομα τὰ συγκροτοῦντα τὸ ἔθνος, ἐκπαιδεύονται καλῶς, καὶ κατὰ διάνοιν ὀρθῶς ἀναπτύσσονται, καὶ κατὰ τὸ ἦθος ἐναρτίως δικαιοσμοῦνται, τόσον καὶ τὸ εἶδος τοῦ πολιτεύματος ἐπὶ τὸ βέλτιον τρέπεται, ὅταν μάλιστα ἐκ τῆς κυριαρχίας τοῦ Ἔθνους ἀπορρέῃ, τόσον δηλ. εὐγενέστερον ἐξασκεῖ τὴν ἐπὶ τῶν πολιτῶν ἰσχύον του, καὶ πλείονα ἐνεργείας ἐλευθερίαν ἀφήσῃ εἰς αὐτούς· διότι τότε ἕκαστος ὡς καλῶς ἀνατετραχμμένος καὶ πεπαιδευμένος γνωρίζει κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον καὶ συμφῶνως πρὸς τὸν ἀγαθὸν τῆς κοινωνίας σκοπὸν νὰ ἐξασκῆ καὶ νὰ μεταχειρίζεται τὴν φυσικὴν αὐτοῦ ἐλευθερίαν, χωρὶς νὰ παρεκτρέπηται εἰς τὰς ἀλόγους καὶ κηκοήθεις καταχρήσεις τὰς ἐπιβλαβεστάτας εἰς τοὺς ἄλλους καὶ δι' αὐτὸ ὑπὲρ τῆς πολιτείας διὰ τῶν νόμων προβλεπομένας καὶ τιμωρουμένας· ὡς ἐκ τούτου εἶπον ὅτι προκειμένου ἐν τῇ παρουσίᾳ ὁμιλίᾳ μου περὶ τοῦ Ἐθνικοῦ συμφέροντος δὲν προτίθεμαι καὶ ὑπὸ πολιτικὴν ἔποψιν ν' ἀναπτύξω αὐτὸ, ἀλλὰ μόνον ὑπὸ καθαρὰν ἠθικὴν καὶ ἱστορικὴν. Καθόσον, ὡς ἐκ τῶν ῥηθέντων

ὑπέδειξα, ἡ πολιτικὴ κατάστασις ἐνὸς ἔθνους, ἡ τοιαύτη ἢ τοιαύτη ἀριστοκρατικὴ, δηλ. ἡ μοναρχικὴ, ἡ δημοκρατικὴ (διότι τρία εἰσι κυρίως τὰ εἶδη τῶν πολιτευμάτων) ὑπάρχει συνέπεια τῆς τοιαύτης, ὡς εἶπον, ἡ τοιούτης ἐξασκήσεως τοῦ ἔθνικου συμφέροντος ὑπὸ τῶν συγκροτούντων τὸ ἔθνος ἀτόμων· διότι ἐὰν μὲν οὗτοι γνωρίζωσιν ὁρῶς νὰ ἐξασκῶσι τὸ ἔθνικόν συμφέρον, καὶ πάσας αὐτῶν τὰς σκέψεις καὶ ἐνεργείας πρὸς αὐτὸ εἰλικρινῶς νὰ τείνωσι, τότε καὶ τὸ πολίτευμα αὐτῶν ὀρθώτερον ὁσημέραι καὶ τακτικώτερον ἀποβαίνει, καθόσον ἀντανακλάται πρὸς τὰς ὑπὲρ τοῦ ἔθνικου αὐτῶν συμφέροντος συνετάς αὐτῶν καὶ ἐναρέτους διαθέσεις καὶ γνώμας· ἄλλως ἀποβαίνει ὁσημέραι ἄθλιον καὶ δυστυχὲς, ὡς μὴ ὑποστηριζόμενον ὑπὸ τῆς πρὸς τὸ ἔθνικόν συμφέρον εἰλικρινοῦς καὶ γενναίουφρονος τάσεως τῶν ἐν αὐτῷ πολιτευομένων· διὰ τοῦτο καὶ ὁ μέγας τῶν Ἀθηναίων σύμβουλος Δημοσθένης οἰκτεῖρων τὴν πολιτικὴν κατάστασιν αὐτῶν, τὴν προελοῦσαν ἐκ τῆς πρὸς τὸ ἔθνικόν αὐτῶν συμφέρον βραθυμίας καὶ ἀφροντισίας, λέγει αὐτοῖς: « Πρῶτον μὲν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, οὐκ ἀθυμητέον τοῖς παροῦσι πράγμασιν, οὐδ' εἰ πάνυ φαύλως ἔχει δοκεῖ... ὅτι οὐδὲν τῶν δεόντων ποιοῦντων ὑμῶν, κακῶς τὰ πράγματα ἔχει. » (Δημ. κατὰ Φιλ. Α΄.) ὥστε τὸ πολίτευμα γεννᾶται ἐκ τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης διαθέσεως τῶν πολιτῶν πρὸς τὴν ἐπίτευξιν καὶ περιποίησιν τοῦ ἔθνικου συμφέροντος, τῆς παραγομένης πάλιν ἐκ τῆς καλῆς ἢ κακῆς διανοητικῆς καὶ ἠθικῆς καταστάσεως. Ἐξαιρεῖται μόνον ἡ περίστασις, καθ' ἣν τὸ ἔθνος παρίσταται ἐν τῇ πρώτῃ τῆς συστάσεως καὶ ζωῆς του περιόδῳ, ἀγροῖκον ὕλως καὶ βάρβαρον, καὶ οὐδεμίαν ἔχον διανοητικὴν καὶ ἠθικὴν εἰσέτι μόρφωσιν· τότε βέβαια εἶναι ἀνάγκη νὰ προυναιασθῇ ἐν τῷ ἔθνει ἀνώτερός τις ἄνθρωπος τῶν ἄλλων πάντων ὁμοειδῶν του κατὰ τὴν εὐφυίαν καὶ τὴν φρόνησιν· ὅστις καὶ παρουσιασθεὶς ἀναλαμβάνει τὴν κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν τακτοποίησιν τοῦ ἔθνους του, τίθησιν ἐν αὐτῷ τὰς πρώτας τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ ζωῆς βάσεις, ρυθμίζει καὶ εὐτρεπίζει τὰς ὑλικὰς αὐτοῦ ἀνάγκας, κανονίζει διὰ τινων προκαταρκτικῶν θεσμοθεσιῶν τὰς πρὸς ἀλλήλους τῶν συγκοινωνούντων ὁμοειδῶν σχέσεις, καὶ οὕτω διχορροφῶναι ἐν αὐτοῖς καὶ διὰ τοῦ προσώπου αὐτοῦ τὸ πρῶτον τοῦ πολιτεύματος αὐτῶν εἶδος, τὸ ὁποῖον εἶναι πάντοτε Πατριαρχικόν, Βασιλικόν, καὶ Μοναρχικόν. Διὰ τοῦτο δὴ καὶ ἐνίσταται μὲν αὐτὸ συμφωνεῖ μέχρι τέλους πρὸς τὴν ἀποστολὴν τοῦ ἔθνους, καὶ μένει σχεδὸν πάντοτε τὸ αὐτὸ, ἐνίσταται δὲ οὐχί· καὶ ὡς ἐκ τούτου προϊόντος τοῦ χρόνου, καὶ ἀ-

ναπτυσσομένων τῶν πνευμάτων οὕτως, ὥστε τὴν τε ἀποστολὴν αὐτῶν τὴν ἔθνικὴν νὰ ἐνοῶσι, καὶ πρὸς τὸ ἔθνικόν αὐτῶν συμφέρον νὰ συγκεντρώσι τὰς ἐνεργείας των, διαποικίλλεται τὸ πολίτευμα, καὶ ἐκ μοναρχικοῦ λαμβάνει ἄλλοτε χαρρακτῆρα ἀριστοκρατικόν, καὶ ἄλλοτε δημοκρατικόν, ἐὰν τὸ ἔθνος ἔχη πλήρη συνειδήσιν τῆς ἐκυτοῦ δυνάμεως καὶ τῆς ἀξίας τοῦ ἔθνικου αὐτοῦ συμφέροντος· ἡ τοιαύτη πορεία δεικνύεται ὑπὸ τῆς ἱστορίας ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι. Τὸ ἡμέτερον λ. χ. ἔθνος κατὰ τὰς διαφόρους αὐτοῦ πολιτείας, εἰς ἃς ἦν μεμερισμένον εἶχε κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην αὐτοῦ σύστασιν πολιτεύματα μοναρχικὰ συστηθέντα ἐν Ἀθήναις, ἐν Ἀργεῖ, ἐν Σπάρτῃ, καὶ ἄλλαχθῆ ὑπὸ τῶν ἀναφανέντων ἐν αὐτῷ εὐφυστέρων καὶ συνετωτέρων ἰθαγενῶν ἢ ἐποίκων, ὡς τοῦ Κέκροπος ἐν Ἀττικῇ, τοῦ Δαναοῦ καὶ τοῦ Πέλοπος ἐν Πελοποννήσῳ, τοῦ Κάδμου ἐν Βοιωτίᾳ. Ταῦτα δὲ εὐθὺς μετὰ ταῦτα μετεβλήθησαν ποῦ μὲν εἰς ἀριστοκρατικὰ καὶ ὀλιγαρχικὰ, ποῦ δὲ εἰς δημοκρατικὰ, κατὰ τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν, ἣν οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἐκείνοι ἔλαβον ἐν ἐκάστη αὐτῶν πολιτεία, καὶ κατὰ τὴν δύναμιν καὶ ἰκανότητα, ἣν κατέβηλον εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἔθνικου αὐτῶν συμφέροντος. Ὅμοιως τὸ ἔθνος τῶν Ἑβραίων, τοῦ ἱεροῦ τούτου, ὡς εἶπον ἐν τῇ πρώτῃ μελέτῃ, τῆς Σημιτικῆς φυλῆς λαοῦ ἅμα ἤρχισεν ἀπὸ τῆς νομαδικῆς αὐτοῦ ἐν Μεσοποταμίᾳ διαγωγῆς ὁρμώμενον νὰ σχηματίζεται κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἰεχωῦβὰ εἰς ἔθνος, εὐθὺς ἐτέθη ὑπὸ τὴν πατριαρχικὴν κυριότητα καὶ ὁδηγίαν τοῦ ἐν αὐτῷ συνετωτέρου καὶ θεοσεβεστέρου ἀρχηγοῦ τῆς πατρίδος του, τοῦ Ἀβραάμ. Καὶ τὸ πατριαρχικόν τοῦτο πολίτευμα ἐπομένως τακτοποιηθὲν ἐπὶ θρησκευτικῆς βάσεως διὰ τῆς θεοδότου Μωσαϊκῆς νομοθεσίας καὶ περιελθὸν πρῶτον εἰς τὴν διαχείρησιν τῶν λεγομένων Κριτῶν, ἀνδρῶν ἡρώων ὑπὲρ τῆς πίστεως τῶν πατέρων των καὶ τῶν πατρῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων ἡρωϊκῶς ἀγωνισκέντων, κατήντησεν εἰς τὸ βασιλικόν εἶδος τοῦ πολιτεύματος, καθ' ὃ ἔλαμψαν αἱ βασιλείαι τοῦ προφητάνκτους Δαβὶδ καὶ τοῦ θεοσφόρου Σολομῶντος· διότι ἡ ἐξάσκησις τοῦ ἔθνικου συμφέροντος τῶν Ἑβραίων ἐμπνεομένη ὑπὸ τῆς θρησκευτικῆς ἰδέας ὅτι αὐτὸς ὁ Ἰεχωῦβὰ ἦτον αὐτῶν κύριος καὶ βασιλεὺς, καλέσας αὐτοὺς πρῶτον μὲν ἀπὸ τὴν νομὴν τῆς ἀρχαίας πατρίδος των τῆς Μεσοποταμίας εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, τὴν Χαναάν, εἶτα δὲ σώσας αὐτοὺς δι' ἐξαισίων θαυμάτων ἐκ γῆς Αἰγύπτου, ἐξ οἴκου δουλείας, καὶ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη διαθρέψας αὐτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ

παρήγαγε τὴν τοιαύτην αὐτῶν πολιτικὴν κατάστασιν, καθ' ἣν ἔπρεπε ὡς ἐν ὀνόματι τοῦ ἀοράτως κυβερνῶντος αὐτοῦ Θεοῦ νὰ διοικῶσιν αὐτοὺς οἱ ἀρχηγοὶ τῶν φυλῶν, οἱ Πατριάρχαι, οἱ Κριταὶ, οἱ βασιλεῖς· οὗτοι δὲ πάντες διετήρουν καὶ ἀνεζωπύρουν τὸν μεταξὺ τοῦ Ἰσχυρῶ καὶ τοῦ ἐκλεκτοῦ αὐτοῦ λαοῦ ἰλαρὸν δεσμὸν, τὸν ὁποῖον ὑπὸ τὴν σκληρὰν μάστιγα τῶν Φερζῶνων τῆς Αἰγύπτου, ὑπὸ τὸν κτυστικὸν ἥλιον τῆς ἐρήμου, ἐν τῷ Ναῶ τῆς Ἰερουσαλήμ, ὑπὸ τὰς ἰτέας, καὶ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ τῆς Βαβυλωνός, περιεποιῦντο καὶ ἐλάτρευον μετὰ θρησκευτικῆς ἀφοσιώσεως, ὑποστηρίζουσι θυμασίως τὸ Ἐθνικὸν αὐτῶν συμφέρον. Προχωροῦντες δὲ εἰς νεωτέρως Ἱστορίας παρατηροῦμεν ὡσαύτως τοὺς Ἀραβὰς τοὺς ἐκ τοῦ Σημιτικοῦ κλάδου τῆς Καυκασίας φυλῆς, καὶ συγγενεῖς πῶς τῶν Ἑβραίων διὰ τὴν ἐκ τοῦ Ἀβρααμίδου Ἰσραὴλ καταγωγὴν των, ἐλέπομεν εἰς αὐτοὺς ὅτι ἐν τῇ πρώτῃ αὐτῶν εἰς ἔθνος συστάσει ἀπὸ τῆς εἰς διαφόρους φυλάς διαίρεσώς των ὑπεβλήθησαν εἰς τὴν ἰσχυρὰν ἐπίρροήν τοῦ ἐμφανισθέντος ἐν αὐτοῖς μεγκλαφυοῦς Μωάμεθ, ὅστις διὰ τοῦ κηρυχθέντος ὑπ' αὐτοῦ νέου δόγματος ἐνέπνευσεν εἰς τοὺς δημοφύλους θρησκομανίαν ἀκαταγώνιστον, καὶ κατακτητικὴν ὁρμὴν ἀκατάσχετον, καὶ ἐρρυθμίσε τὴν πολιτικὴν αὐτῶν ζωὴν κατὰ πολίτευμα μοναρχικὸν βάσιν ἔχον αὐτὰς αὐτοῦ τὰς θρησκευτικὰς καὶ πολεμικὰς ἀρχάς. Τοῦτο δὲ τὸ πνευματικὸν ἅμα καὶ πολιτικὸν πολίτευμα οἱ Ἀραβες τὸ Ἐθνικὸν αὐτῶν συμφέρον ἐξυπηρετοῦντες διετήρουν καὶ περιέθληψαν μέχρι τέλους καλιφείαν αὐτὸ καλοῦντες, μέχρις οὗ καὶ εἰς τοὺς διαδεχθέντας αὐτοῦ Μωαμεθανοὺς Τούρκους μετέδωκαν αὐτὸ οὕτως ἔχον. Ἐπομένως τὸ ἐν ταῖς Γαλιτικαῖς χώραις συγκροτηθὲν Φραγκικὸν ἔθνος ἤρξατο κυρίως τῆς πολιτικῆς συγκροτήσεώς του καὶ εἰς κράτος ἀποκαταστάσεώς του, ὅτε ἐνεφανίσθη ἐν αὐτῷ ὁ μέγας ἐκεῖνος ἀνὴρ ὁ Κάρολος, ὅστις διὰ τῆς ἐξόχου παρινοῖας καὶ εὐβουλίας του ἐτακτοποίησε καὶ ἐρρυθμίσε τὸ βασιλικὸν πολίτευμα τοῦ ἔθνους του ἐπὶ τῶν δικαιοτέρων καὶ ἐθνωφελεστέρων βάσεων, ἐγκαθίδρυσεν τὴν ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς διαπρεπεστέραν αὐτοκρατορίαν, ἐγένετο ὁ πρῶτος τοῦ πολιτισμοῦ εἰσηγητῆς εἰς τοὺς γερμανικοὺς λαοὺς τῆς δύσεως, ἔθετο τὰ θεμέλια τῶν δύο μεγάλων αὐτῆς ἐθνῶν καὶ κρατῶν, τῶν Γάλλων καὶ τῶν Γερμανῶν, ἠγωνίσθη εὐσεβέστατα εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν τοῖς Ἐθνικοῖς ἐκεῖνοις λαοῖς, καὶ οὕτως ἀνεφάνη ἀληθῶς ὁ μέγας διδάκταρ καὶ διοργανωτῆς τῆς διανοητικῆς καὶ ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς

καταστάσεως τοῦ ἔθνους του· αὐτὸ δὲ ἐπομένως διαίρεθὲν εἰς τρία κράτη, τὸ Γερμανικὸν, τὸ Γαλλικὸν, καὶ τὸ Ἰταλικὸν, διετήρησε τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ πολιτεύματος τὸ βασιλικὸν καὶ αὐτοκρατορικὸν, ἢ διαφοροτρόπως τὸ μετεποίησε καὶ τὸ μετεμόρφωσεν ἐπὶ ὅλον τὸν Μεσαιῶνα καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἔτι, ἀνολόγως τῆς κατὰ πάσαν ἐποχὴν συνειδήσεώς του πρὸς τὸ Ἐθνικὸν του συμφέρον, καὶ ἀναλόγως τῆς μετ' εἰλικρινείας καὶ εὐθυφροσύνης ἐξασκήσεως τούτου, ἢ μὴ. Ὡστε ἐπανερχομένη, Κύριαι, εἰς ὃ ἐν ἀρχῇ εἶπον, ἐπαναλαμβάνω λέγουσα ὅτι τὰ διάφορα εἶδη τῶν πολιτευμάτων ἐν τοῖς ἔθνεσιν εἰσὶν οἰονεὶ συμπτώματά τινα τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης ἠθικῆς καὶ διανοητικῆς αὐτῶν καταστάσεως, καὶ εἶναι μᾶλλον συνέπεια ταύτης καὶ ἐκδήλωσις, τοῦ πῶς τὸ ἔθνος διακείται πρὸς τὸ ἔθνικόν αὐτοῦ συμφέρον, ἐὰν ἐνεργῇ αὐτὸ μετὰ συνειδήσεως ἀγαθῆς καὶ εἰλικρινοῦς ὑπεράνω τῶν ἀτομικῶν συμφερόντων ἀναβιβάζον αὐτὸ, ἢ τούναντίον ποιῇ. Οὐχ ἤττον δὲ καὶ αἱ δυστυχεῖς εἰς τὸ ἔθνος πολιτικαὶ περιπέτειαι, ἢ ἀπώλεια τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας, ἢ κατάρκτησις αὐτοῦ καὶ ἢ ὑποταγὴ του ὑπὸ ξένην κυριαρχίαν, πάντα καὶ ταῦτα εἰσὶ συμβεβηκότα ἐπαγόμενα ὑπὸ τῆς εἰς τὸν ἔσχατον βαθμὸν περιελθούσης ἠθικῆς καὶ διανοητικῆς αὐτοῦ τοῦ ἔθνους ἀσθενείας καὶ ἐκφραυλίσεως καὶ τῆς παντελοῦς ἀσυνειδησίας αὐτοῦ πρὸς τὸ Ἐθνικὸν αὐτοῦ συμφέρον· ἡ ἱστορία εἶναι τούτων πλουσιοπάροχος μάρτυς. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μέγας δημαγωγὸς λέγει πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, « οὐκ ἄττα ποτ' ἔσται δεῖ σκοπεῖν, ἀλλ' ὅτι φαῦλα, ἂν μὴ προσέχητε τοῖς πράγμασι τὸν νοῦν, καὶ τὰ προσήκοντα ποιεῖν ἐθέλητε. »

Ἐντεῦθεν καὶ περὶ τούτου τοῦ Ἐθνικοῦ δηλ. συμφέροντος προτιθεμένη νὰ ὀμιλήσω θέλω ἐρευνῆσαι τὰ κατ' αὐτὸ μόνον ὑπὸ ἠθικὴν ἔποψιν, ἀναπτύσσουσα ὑμῖν ὅση μοι δύναμις τὰ ἐξῆς ταῦτα ζητήματα. — 1 Τί καὶ πόσων εἰδῶν εἶναι τὸ Ἐθνικὸν συμφέρον καὶ πρὸς τί ἔχει σχέσιν. — 2 Ποῦ βασιίζεται. — 3 Πῶς καὶ ὑπὸ ποῖον πνεῦμα δεόν νὰ ἐξυπηρετῆται. — 4 Πῶς πρέπει νὰ ἐνεργῶσιν ὑπὲρ αὐτοῦ οἱ ὁμοεθνεῖς. — 5 Ποία ἐστὶν ἡ ἀνωτάτη τοῦ Ἐθνικοῦ συμφέροντος ἰδέα. — 6 Μέχρι τίνος ἀφείλουσιν ὑποστηρίξειν καὶ προστατεύειν αὐτό. — 7 Ὅτι ἐξ αὐτοῦ ἐννοουμένου καὶ ἐνεργουμένου καλῶς ἢ Ἐθνικῆ πρόοδος προσγίνεται. — Ἐννοεῖται δὲ ὅτι δὲν θέλω ὀμιλήσει περὶ τούτων πάντων σήμερον ἐν μιᾷ καὶ μόνῃ μελέτῃ, ἀλλὰ κατὰ σειρὰν ἐπὶ δύο ἢ τρεῖς ὀμιλίας, καὶ ὁσάκις μοι ἐπιτρέπουσιν αἱ λοιπαὶ ἀσχολίαι μου· διότι καὶ ὑμεῖς θέλετε βαρυνθῆ νὰ μὲ ἀκούητε, καὶ ἐγὼ θέλω ἀπκωδῆσαι τοσαῦτα διὰ μιᾶς λέγουσα. Θέλω δὲ ὀμι-

λήσει ἐν τῷ δε σήμερον περὶ τοῦ πρώτου μόνον ζητήματος — τί ἐστὶ δηλ. τὸ ἔθνικὸν συμφέρον, καὶ πόσων εἰδῶν, καὶ πρὸς τίνα ἰδέαν ἔχει σχέσιν. Ἀλλὰ προοιμιαζομένη τῆς ἀναπτύξεως ὄλων τῶν ζητημάτων προτάσσω ὅτι ὑπὸ ἠθικὴν καὶ θρησκευτικὴν καὶ ἐν γένει ἱστορικὴν ἔποψιν θέλω ἐρευνῆσαι αὐτὰ διὰ τὸν λόγον τόνδε: ὅτι καθὼς τὸ ἰδίᾳ ἀτομικὸν συμφέρον ἐκάστου πράγεται ἐκ τῶν ἐνεργειῶν τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης ἠθικοδιανοητικῆς καταστάσεως, καὶ θρησκευτικῆς διχομορφώσεως αὐτοῦ, ἣτις ἀποτελεῖ τὴν ὅλην ἱστορίαν τοῦ βίου του. Καὶ ἐπομένως καλὸν μὲν ὑπάρχει τὸ ἀτομικὸν τοῦτο συμφέρον καὶ εὐπρεπές, καὶ πρόξενον τῆς ἀληθοῦς εὐτυχίας καὶ δόξης τοῦ ἀτόμου, ἐὰν καὶ ἡ ἠθικὴ καὶ ἡ διανοητικὴ κατάστασις τούτου εἶναι τοιαύτη, οἷα πρέπει νὰ ἦναι εἰς τὸν λογικὸν καὶ ἠθικὸν, καὶ δυνάμενον νὰ γνωρίζῃ καὶ νὰ σέβηται τὸ Θεῖον ἄνθρωπον. Καλὸν δὲ πάλιν καὶ πᾶν τοῦναντίον, ὅταν αὕτη δὲν ἦναι τοιαύτη. Ἐντεῦθεν συνειθίζομεν νὰ λέγωμεν ὁ ἄνθρωπος οὗτος γνωρίζει τὸ συμφέρον του, ὅταν πράττῃ καλὰ καὶ δέοντα· καὶ πάλιν: ὁ ἄνθρωπος οὗτος δὲν γνωρίζει τὸ συμφέρον του, ὅταν τὰ ἐναντία πράττῃ. Ὁμοίως καὶ τὸ συμφέρον ὀλοκληροῦ ἔθνους ἀποτελεῖται ἐνεργοῦμενον κατὰ τὰ διανοήματα καὶ τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς ἠθικὰς ἐξέεις καὶ τάσεις, καὶ τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις καὶ δοξασίας ἀπάντων τῶν ἀτόμων, τῶν συγκροτούντων τὸ ἔθνος, καὶ σχηματίζόντων ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν τὸν ὅλον ἱστορικὸν αὐτοῦ βίον. ἔθνος μὴ ἔχον σειράν τινα ἱστορίας ἐν τῷ βίῳ τῶν ἐθνῶν, ἀλλὰ κατὰ τινὰς ἐποχὰς ἐμφανισθὲν, ὅπως μόνον ἐπιφέρει ἄλλοις ἔθνεσιν ὄλεθρον καὶ καταστροφὴν δὲν ἠξιώθη τῶν ἐνεργειῶν τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ζωῆς, δὲν ἐκαλλιέργησεν ἐν ἑαυτῷ θρησκευτικὰς ἰδέας καὶ πεποιθήσεις, δὲν ἔσχε κατὰ συνέπειαν τούτων συνειδητὴν ἔθνικον συμφέροντος, οὐδ' ἐνησχολήθη εἰς τὴν ἐξάσκησιν αὐτοῦ, ἀλλ' ὁμοιάζει μᾶλλον πρὸς τὰ ἐφήμερα τῆς φύσεως ζωῆς, ἅτινα ἐπὶ τινὰς μόνον ὥρας γεννῶνται, ζῶσι, καὶ ἀποθνήσκουσιν, οὐδὲν ἀπολείποντα ὀπίσω αὐτῶν τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν σημείον. Τοιοῦτοι οἱ Οὐνοὶ, οἱ Βρονταῖοι, οἱ Ἀβάραι, οἱ Μογγόλοι καὶ εἰς τινὰς ἄλλοι. Οὗτοι, ὡς εἶκος, οὐδὲ συνειδησίην ποτε ἔθνικον συμφέροντος συνέλαβον, οὐδὲ πρὸς ἐξάσκησιν αὐτοῦ ἐτρέψαν ποτε, ἀλλ' ὡς ἀπίστια, φοβερά, καὶ φλογώδη μετέωρα διήλθον τὴν ὑπ' οὐρανόν, καὶ ἐν πυρὶ καὶ σιδήρῳ κατέφθειραν τὴν χώραν, ὅπου κατέπεσαν καὶ ἐξηφανίσθησαν. Καὶ ὀρθότατα λέγει σοφὸς συγγραφεὺς τῆς Γαλλίας ὅτι, « il est sans doute bien insensé de marcher dans la vie sans avoir un but, et le but le plus important de tout. »

Ἐντεῦθεν καὶ ἐν ταῖς εἰρημέναις πηγαῖς, δηλ. ἐν τῇ διανοητικῇ καὶ τῇ ἠθικῇ καὶ τῇ θρησκευτικῇ διχομορφώσει τῶν ἀνθρώπων ἐν γένει, ἢ μᾶλλον ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτῶν θέλω ζητῆσαι τὴν ἀνάπτυξιν τῶν περὶ τοῦ ἔθνικου συμφέροντος εἰρημένων ζητημάτων, καὶ ἐν ταύτῃ θέλω πραγματευθῆ αὐτὸ, καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ ἔθνικὴν πρόδοον ἐρευνῆσαι.

Οὕτω λοιπὸν, Κύριοι, ὅταν μελετῶμεν τὴν ἱστορίαν τὴν τε πάτριον καὶ τὴν τῶν ἄλλων ἔθνῶν, ἣτις ὑπάρχει, ὡς εἶπον, τὸ ταμεῖον τῆς ὅλης ἠθικῆς καὶ διανοητικῆς καὶ θρησκευτικῆς τῶν ἔθνῶν διαβιώσεως, οὐδὲν ἄλλο, ἐὰν καλῶς τὴν προσοχὴν ἐπισήσωμεν ἐπ' αὐτῆς, οὐδὲν ἄλλο, λέγω, καθορώμεν, ἢ αὐτὸ τοῦτο τὸ ἔθνικὸν συμφέρον τῶν διαφόρων ἔθνῶν κατὰ διαφόρους μορφὰς καὶ φάσεις περιγραφόμενον, καὶ οὕτως εἰπεῖν ἐξεικονιζόμενον, καὶ ὅτε μὲν κάλλιστα καὶ ὡς εἶκος ὑπὸ τῶν προσώπων τῶν συγκροτούντων τὸ ἔθνος διεξαγόμενον καὶ διενεργοῦμενον, καὶ πρὸς τὴν πρόδοον καὶ τὴν ἀκμὴν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ἔθνους αὐτὴν συντελοῦν, ὅτε δὲ ἀεικῶς παραβλεπόμενον καὶ θανατούμενον, οὕτως εἰπεῖν, ὑπ' αὐτῶν, καὶ συνέπειαν τῆς τοιαύτης του καταστάσεως ἔχον τὴν ἔθνικὴν ὀπισθοδρομήσιν, καὶ παρακμὴν καὶ κατὰπτωσιν. Αὐτοῦ λοιπὸν ἐν τῇ ἱστορίᾳ πληροφορούμεθα περὶ τῆς οὐσίας καὶ τῆς ἀξίας καὶ τῶν στοιχείων τοῦ ἔθνικου συμφέροντος, καὶ κατανοοῦμεν τί τοῦτο εἶσι, κατὰ ποῖα καὶ πότα εἶδη πρέπει νὰ ἐξετάζηται, καὶ πρὸς τίνα ἰδέαν, ἢ πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς ἀποστολῆς τοῦ ἔθνους πρέπει νὰ ἔχη ἄμεσον σχέσιν. — Αὐτοῦ ἐπομένως ἐν τῇ ἱστορίᾳ παρατηροῦμεν τίνα εἰσὶ τὰ στερεὰ καὶ ἀκατάστρεπτα θεμέλια, ἐφ' ὧν τὸ ἔθνικὸν συμφέρον μάλιστα βασίζεται, παρατηροῦμεν ἐπίσης ὅτι πᾶσαι αἱ περίοδοι καὶ αἱ ἐποχαὶ ἐκάστου ἔθνους, ἀπὸ τῆς πρώτης εἰς τὸν ἔθνικὸν βίον ἐγκατάστασεως καὶ πορείας του, εἰσὶ μαρτύρια πιστότατα τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης ἐξασκήσεως τοῦ ἔθνικου συμφέροντος ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, τῶν ἀνηκόντων εἰς αὐτό· καὶ ὅτι ἐξ αὐτῆς πάλιν ταύτης, ὡς εἶπον ἀνωτέρω, πολιτικῶς διατάττονται καὶ διαμορφοῦνται. — Αὐτοῦ τέλος ἐν ταῖς ἱστορικαῖς σελίσιν, ἀνκαλύπτομεν ὅτι ἢ ἐν τινι χρονικῷ διαστήματι εὐτυχὴς πορεία καὶ ἐξύψωσις ἢ δυστυχία καὶ ταπεινώσις ἐκάστου ἔθνους καταδεικνύει κατὰ πόσον τὸ ἔθνος καὶ τὰ ἄτομα αὐτοῦ καθ' ἕκαστα συνειδὸν καὶ ἐνήργησαν εὐσυνειδήτως, ἢ οὐχί, τὸ ἔθνικὸν αὐτῶν συμφέρον, ἢ τοῦναντίον διετέθησαν πρὸς αὐτὸ καὶ ἐποίησαν. — κατὰ πόσον προσήγγισαν εἰς τὴν ἀνωτάτην αὐτοῦ ἰδέαν, ἢ ἀπε-

μακρύνθησαν αὐτῆς· πῶς ὑπεστήριξαν αὐτὸ ἢ ἐκλονίσθησαν δυσ-
τυχῶς ἐν τῇ ὑποστηρίξει αὐτοῦ, καὶ ὑποκύψαντες μᾶλλον ὑπὸ
τὸ βᾶρος τῶν προσωπικῶν συμφερόντων, κατέπεσαν καὶ ὑπὸ τὸ
βᾶρος αὐτῶν, καὶ ἀπώλεσαν μετὰ τοῦ Ἐθνικοῦ συμφέροντος καὶ
αὐτὰ τὰ προσωπικά· ὥστε παρατηρήτέον ὅτι ὅπου ἐν ταῖς ἱ-
στορικαῖς σελίσαι λάμπει, ὡσεὶ ἀγλήη ἡλίου τηλαυγοῦς, ἐπὶ τῆς
ζωῆς ἐνός ἔθνους, αἴτιον ταύτης εἶναι αὐτὸ τὸ Ἐθνικὸν συμ-
φέρον, περιποιούμενον ὑπὸ τῶν ἀτόμων καὶ ἐν συνειδήσει καὶ
ἀρεταῖς ἠθικαῖς ἐνεργούμενον, ὅπου ὅμως ἀδοξία καὶ πᾶν κακόν, ἐ-
κεῖ τὰ φοβερὰ νέφη τοῦ ἐγωϊσμοῦ καὶ τῆς ἰδιοτελείας ὑπεραί-
ρονται καὶ ἐπιπροσθούσι τοῦ Ἐθνικοῦ συμφέροντος, καὶ καλύουσιν
αὐτὸ τοῦ νὰ φωτίσῃ καὶ νὰ ζωογονήσῃ ὡς ἄλλος ἠθικὸς ἥλιος
τὴν ὅλην ζωὴν τοῦ ἔθνους.

Ἀλλὰ μήπως καὶ αὐτὰ τὰ καθ' ἡμᾶς παραδόξως γινόμενα εἰς
ἔθνος τοσοῦτον ἐνδοξον καὶ θαυμαστὸν φαινόμενον δὲν εἶναι πραγμα-
τικώτατα τεκμήρια, καὶ ἐπιβεβαιώσεις τῶν ἐν τοῖς χρονικοῖς τῆς
ἱστορίας ἀναγραφόμενων, καὶ σαφεστάτη ἐκδήλωσις τῆς τοιαύτης
ἢ τοιαύτης διεξαγωγῆς τοῦ Ἐθνικοῦ συμφέροντος ἐν παντὶ ἔθνει;
Διαφορὰ μόνον μεταξὺ τῶν ἱστορουμένων καὶ τῶν συγχρόνων γινόμε-
νων ὑπάρχει αὕτη: ὅτι τὰ μὲν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀναγραφόμενα εἰσὶ πλέον
πολλάκις ἐν τῷ διωλιστῆρι τῆς Κριτικῆς τεθειμένα, καὶ ἀπὸ τῶν κοι-
νωτέρων γνωμῶν καὶ δοξασιῶν, ὡς ὁ ἄπεφθος χρυσὸς ἀπὸ τοῦ κοινοῦ
χώματος κεχωρισμένα καὶ κεκαθαρισμένα, τὰ δὲ συγχρόνως γινόμενα
εἰσὶν ἀκόμη ἀδιύλιστα, οὕτως εἰπεῖν, συμπεφυρμένα ταῖς κοιναῖς
γνώμαις καὶ ταῖς ἀτομικαῖς προλήψεσι. Καὶ διὰ τοῦτο δὲν φέρουσιν
ἐπι ἐπιστημονικὸν χαρακτῆρα. Διότι αἱ περὶ αὐτῶν γινόμεναι
σκέψεις καὶ κρίσεις εἰσὶν εἰσέτι ἀφιλοσόφητοι, οὕτω σχεδὸν εἴ-
πεῖν, δὲν εἰσῆχθησαν εἰς τὸ κράτος τῆς ἱστορικῆς Ἐπιστήμης ὑπὸ
τῶν καταλλήλων προσώπων, τῶν ἱερῶν αὐτῆς λειτουργῶν, καὶ ἢ
θεὰ αὐτῆς δὲν ἔθηκεν ἐπ' αὐτῶν τὸ ἱερὸν αὐτῆς κύρος, δὲν τὰ
ἐπεσφράγισε. Καὶ φαίνεται, Κύριοι, ὅτι τὰ συγχρόνως γινόμενα
ἔχο-σι πάντοτε ἀναλογίαν τινὰ πρὸς τ' ἀρχαιότατα γεγονότα: εἰς
ἐκεῖνα ἐπιπροσθεῖ ἢ μακρότης τοῦ χρόνου, καὶ μένουσι βεβουλισμέ-
να εἰς τοὺς γηραιοὺς κόλπους τῆς πολιοκρατίας ἀρχαιότητος,
καὶ περιτυλιγμένη εἰς τὸν σκοτεινότετον τῆς μυθολογίας πέπλον,
ὁποῖαν ἐπλαττεν ἢ εὐπίστος καὶ ζωηροτάτη φαντασία τῶν ἀρ-
χαιοτάτων ἀνθρώπων· τὰ δὲ συγχρόνως γινόμενα εἰσὶ μὲν πλησι-
έστατα κατὰ τὸν χρόνον, περικαλύπτονται ὅμως ἀπὸ τὴν νεφε-

λώδη ἀτμοσφαιραν τῶν ἐξ ἐκάστου ἀτόμου ἐκφερομένων γνωμῶν
καὶ εἰκασιῶν καὶ κρίσεων, καὶ οὐδέπω ὑπὸ τοῦ ἡλίου τῆς ἱστορι-
κῆς ἀληθείας προσβάλλονται, καὶ διαφωτίζονται, ὅπως ἀναβῶσι
τὴν ἱερὰν κλίμακα τῆς ἐπιστήμης, καὶ ὑπ' αὐτῆς κατὰ τὰς βα-
θυτάτας αὐτῶν ρίζας, καὶ κατὰ τοὺς πνευματικούς αὐτῶν λόγους
καὶ τὰς ἀφορμὰς ἐρευνηθῶσι, καὶ τὰ μὲν ὡς αἰτία τῆς τοιαύτης
ἢ τοιαύτης διανοητικῆς καὶ ἠθικῆς καταστάσεως τῶν ἐνεργούντων
αὐτὰ προσώπων προελθόντα διακριθῶσι, τὰ δὲ ὡς ἐκβάσεις καὶ
ἀποτελέσματα αὐτῶν. Διὰ τοῦτο βλέπομεν, ὅτι καὶ ὁ πατὴρ
τῆς ἀληθοῦς ἱστορικῆς ἐπιστήμης ὁ μεγαλοφυέστατος Θουκυδίδης
τὰ μὲν ἀρχαιότατα ἀφηγούμενος λέγει αὐτὰ ἀδύνατον εὐρεῖν διὰ
χρόνου πλήθους, καὶ μόνον ἐκ τεκμηρίων διορθῶ πως αὐτὰ ἐπὶ
μακρότατον αὐτὰ σκοπῶν· τὰ δὲ σύγχρονα αὐτοῦ ἀναγράφων ἐκ-
τίθησιν αὐτὰ πᾶν ἀκριβῶς καθ' ὅλα τὰ οὐσιώδη αὐτῶν μέρη,
δηλ. τὰς αἰτίας, καὶ τὰς ἀφορμὰς, καὶ τὰς ἐκβάσεις καὶ τὰ ἀ-
ποτελέσματα, ἐξάγων αὐτὰ, ἐκ τῶν κοινῶν γνωμῶν, καὶ ἀναβι-
βάζων εἰς τὸ ὑψηλὸν καὶ σοφὸν κράτος τῆς Ἐπιστήμης· διὸ καὶ
κατέλιπε τὸ σύγγραμμά του μελέτημα διαρκῆ καὶ ὠφέλιμον διὰ
πᾶσαν τὴν ἀνθρωπότητα.

Καὶ ταῦτα μὲν, Κύριοι, προεισγαγωγικῶς πως ἔλθωμεν δ' ἤδη
εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ εἰρημένου πρώτου ζητήματος περὶ τοῦ Ἐ-
θνικοῦ συμφέροντος. Καὶ πρῶτον ἴδωμεν τί ἐστὶ τοῦτο. Ὁ Μέγας
Ἄριστοτέλης φιλοσοφῶν περὶ τοῦ συμφέροντος τοῦ ἀληθοῦς καὶ
τιμίου, ἀποφαίνεται ὅτι τοῦτο εἶναι μία τῶν ἰδιοτήτων τοῦ ἀ-
γαθοῦ· δηλ. συμφέρον ἀληθὲς εἶναι πᾶν ὅ,τι συμβάλλει πρὸς τε-
λειοποίησιν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τῶν περὶ αὐτὸν προσώπων καὶ
πραγμάτων. Καὶ οὕτως ἐστὶ βέβαιον· δηλ. συμφέρον λέγοντες διὰ
τὸν λογικὸν καὶ ἠθικὸν ἀνθρώπον, δὲν πρέπει νὰ ἐκλάβωμεν τοῦ-
το κατὰ τὴν κοινὴν συμασίην, ὅ,τι ὠφελεῖ αὐτὸν ὕλικῶς, τῷ
προξενεῖ κέρδος, ἀλλὰ νὰ ἐννοῶμεν συμφέρον, ὅ,τι συντείνει εἰς
τὴν λογικὴν καὶ ἠθικὴν αὐτοῦ τελειοποίησιν, ἐξ ἧς ἔρχεται καὶ
ἡ ὕλική αὐτοῦ εὐζωΐα καὶ εὐημερία. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ πᾶν ὅ,τι
συμφέρει οὕτως ὑπὸ ταύτην τὴν ἔποψιν ἐν ἐκάστῳ ἀνθρώπῳ, συμ-
φέρει βεβαίως καὶ ὅλη τῇ ὁμάδι ἀνθρώπων, ἦτοι τῷ ἔθνει, ἔπε-
ται ἐνπεσθῆν ὅτι πᾶν ὅ,τι συντελεῖ ὁμολογουμένως πρὸς τὸ πε-
ριποιεῖν τῷ ἔθνει τιμὴν ἀληθῆ, εὐκλειαν, εὐημερίαν, εὐδαιμονίαν
καὶ ἐν γένει τελειοποίησιν, λέγεται ὅτι συμφέρει αὐτῷ, ὅτι ἐστὶν
Ἐθνικὸν συμφέρον. Δὲν εἶναι λοιπὸν τοῦτο ἰδέα τις ἀφηρημένη,

ἔννοια ἀπλῶς θεωρητικῆ, ἐν τῷ λογισμῷ τοῦ ὑποκειμένου μόνον ὑπάρχουσα καὶ γινομένη ἀντικείμενον ξηρᾶς ἐρεῦνης φιλοσοφούντος νοῦς, ἢ φίλτατον ἰνδαλμα φαντασίας ὀχουμένης μαγευτικῶς ἐπὶ τῶν περοέντων ὤμων μουσικοκτόχου Πηγάσου· οὔτε λόγος εἶναι διάκενος, κοῦρος, ὡς φύλλον ἀπεξηραμμένο δένδρου ἐκπίπτων τῶν ἀνθρωπίνων χειλέων καὶ ἀπὸ τῶν ἀνεμον ματαίως καὶ ἀσκοπῶς κατασιεδαννύμενος· ἀλλὰ τούναντίον εἶναι ἰδέα πραγματικωτάτη, πάντη ἀτομικῆ, καὶ συγκεκριμένη ἐκ τοῦ ἀντικείμενου παραγομένη καὶ εἰς αὐτὸ ἐν χρόνῳ καὶ τόπῳ ἐφαρμοζομένη, καὶ τοσοῦτον ἀκριβῆς καὶ καθαρὰ, ὥστε ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδία καὶ ἅπας ὁ ἐσωτερικὸς ἄνθρωπος καταλαμβάνεται αὐθωρεῖ ὑπὸ τοῦ ἀντικείμενου, ὅπερ ἡ ἰδέα αὕτη παρουσιάζει, κατανοεῖ αὐτὸ, βλέπει καταφανῶς τὴν ἔκτασιν καὶ περιεκτικότητα αὐτῆς, προσδιορίζει τὴν φύσιν καὶ τὸν χαρακτῆρα τῶν οὐσιωδестаτέρων αὐτῆς στοιχείων καὶ ἀρχῶν. Καὶ ἂν δὴ τὸ λογικὸν τοῦ ἀνθρώπου ὑπάρχη πεφωτισμένον ὑπὸ τῶν λαμπηδόνων τῆς ἀληθείας, καὶ ἐρρυθμισμένον ὑπὸ τοῦ θείου μέλους τῆς ἀρετῆς, διατίθεται ἐκθύμως καὶ συχνάκις λίαν παραβόλως καὶ καταπληκτικῶς εἰς ἐνεργείας ἀναβιβάζουσας τὸ συμφέρον τοῦ ἔθνους ὑπεράνω πολὺ τῶν δυνάμεων καὶ τῆς τετριμμένης τῶν πολλῶν γνώμης, εἰς ὀρίζοντα σφαίρας, ἣν ὁ δάκτυλος τοῦ Θεοῦ κινεῖ, καὶ εἰς ἣν ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ καὶ ἡ ἀνεξάντλητος μεγλοδωρᾶ ἐπιδαφιεύει ἐκεῖνα τὰ πολυτιμώτατα ἀγαθὰ, δι' ὧν τὸ μὲν ἔθνος ἐν ταῖς ἔθνεσι τῆς γῆς ἀναφαίνεται πρωταγωνιστοῦν, ἢ δ' ἀνθρωπότης πᾶσα ὀδηγεῖται ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν ὠρισμένην αὐτῆ τελειοποίησιν. Τοιοῦτον ἔθνος καὶ ἡμᾶς πρωτεῦον πάντων διὰ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ ἔθνικοῦ του συμφέροντος εἰς τὸ ἀκρότατον σημεῖον ἔχομεν τὸ ἐν ταῖς Ἡνωμέναις πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς, ὅπερ μετὰ πεφωτισμένου νοῦς καὶ ἀληθοῦς ἠθικότητος ἐξέσκῆσαν τὸ ἔθνικόν συμφέρον αὐτοῦ ἀπολαύει θαυμασίως ἠθικῆς καὶ ὑλικῆς ἅμα εὐδαιμονίας, ὅσημέραι τελειοποιούμενον καὶ αὐξανόμενον. Ὡστε τὸ ἔθνικόν συμφέρον εἶναι τὸ δεόν γίνεσθαι ἐν τῷ ἔθνει, ἵνα ἀληθῶς τελειοποιῆται, καὶ ἵνα πάντοτε καὶ ὑπὸ πάντων τῆς ἐαυτοῦ εὐμερείας ἐσωτερικῆς τε καὶ ἐξωτερικῆς ἐπιτυχάνῃ. Καὶ ἐπομένως εἶναι ἔννοια ἀντικείμενου ἐπιδεκτικὴ μὲν πάσης ἐρεῦνης φιλοσοφούντος νοῦς, καὶ περιεκτικὴ ἐμπνεύσεων, οὕτως εἰπεῖν, ποιητικωτάτων, καθυδηνουσῶν τὸ πνεῦμα καὶ τὴν καρδίαν, ἐφαρμοστέα ὅμως ὀλοκλήρως ἐπὶ τοῦ πρακτικοῦ βίου, καὶ πρὸς τὴν ἐφαρμογὴν δεομένη τοιαύτης δυνάμεως ἠθικῆς καὶ τοιαύτης ψυχικῆς ἀνδρείας καὶ

μεγαλοφροσύνης, οἷαν οὐδὲν οὐδέποτε κώλυμα ἤθελε καταβάλλει ὅσον ἂν ἦ δεινὸν καὶ μέγχι, οὐδὲν δέλεον ἐξαπατήσει, ὥστε νὰ διαφθέρῃ, καὶ νὰ τραπῆ εἰς ἑτέραν ὁδὸν ἢ τὴν πρὸς τὸ ἔθνικόν συμφέρον ἄγουσαν. Εἶναι τέλος σημαντικωτάτος ὑποβάλλων τὸν προφέροντα αὐτὸν εἰς μελέτην καὶ ἐνεργεῖαν πράξεων ὁμοίως σπουδαιοτάτων ἐγγυωμένων τὴν ὑπερξίν σωτηρίαν καὶ ἀσφάλειαν τῶν μεγίστων καὶ ἱερωτάτων ἐν τοῖς ἀνθρώποις κτημάτων, ἅπερ εἰσὶ Παιτρὶς, Ἐθνικότης, Θρησκεία.

Οὕτω λοιπὸν ἔχοντος τούτου κατάδηλον γίνεται, Κύριοι, μετὰ ποσῆς προσοχῆς, καὶ μετὰ σεβασμοῦ πόσου ὀφείλει ἕκαστον μέλος τῶν συγκροτούντων τὸ ἔθνος νὰ προσφέρῃ τὴν μεγάλην ταύτην, τὴν σοβαρὰν ταύτην συζυγίαν τῶν λέξεων Ἐθνικὸν Συμφέρον, καὶ ὑπὸ τινων ἰδεῶν ὀφείλει νὰ ἐπασχολῆται, προκειμένου λόγου καὶ ἔργου περὶ τοῦ ἔθνικοῦ συμφέροντος, καὶ ὑπὸ τινων αἰσθημάτων νὰ κατέχηται, ὅπως μὴ γένηται ὁμοῖος τῷ μουσικῷ ὄργανῳ, ὅπερ μελιεῖδῃ μὲν ἤχον ἐκπέμπει, καὶ μελωδίαν ἠδίστην ἀνακρούεται, αὐτὸ δὲ οὐδαμῶς αἰσθάνεται ταύτης, οὐδ' ἂν ἐκραγῆ μουσικεῦον, καὶ εἰς ῥεῦμα ἀκράτου ἡδονῆς τὰς καρδίας τῶν ἀκρατῶν κατακλήσῃ. Καταφαίνεται προσέτι ὅπως ἕκαστον τῶν συγκροτούντων τὸ ἔθνος ἀτόμων, προκειμένου λόγου περὶ ἔθνικοῦ συμφέροντος ὀφείλει ν' ἀποσπᾶται πάσης ἄλλης ἀτομικῆς σκέψεως ν' ἀπεκδύηται πᾶσαν τάσιν καὶ πᾶσαν ὄρεξιν ἰδίαν, πᾶν αἰσθημα καὶ πᾶν πάθος ἀτομικόν, νὰ ἐπιλανθάνηται, σχεδὸν εἰπεῖν, ἐαυτοῦ, καὶ τῶν ἐαυτοῦ, καὶ νὰ ἀποδύηται τέλος τὴν ὑψηλὴν ἐκείνην καρτερίαν καὶ γενναϊότητα, καὶ τὴν εὐγενεστάτην αὐταπάρνησιν, δι' ἣν πᾶν ὅ,τι συμφέρει τῷ ἔθνει κατανοεῖται ἀκριβῶς καὶ εἰλικρινῶς, καὶ ἅμα κατορθοῦται λίαν ἀξιοπρεπῶς καὶ ῥαδίως· διότι τότε τὰ οὕτω διαθεθειμένα ὑπὲρ τοῦ ἔθνικοῦ συμφέροντος μέλη τοῦ ἔθνους «οὔτε χρημάτων ἕνεκα ἐθέλουσιν ἄρχειν, κατὰ τὸν Πλάτωνα, οὔτε τιμῆς» καὶ ἐὰν ὁ ὀφθαλμὸς αὐτῶν σκανδαλίξῃ αὐτὰ, ἐκβάλλουσιν αὐτὸν, κατὰ τὴν διαταγὴν τοῦ Κυρίου, ἢ ἡ χεὶρ, ἀποκόπτουσιν αὐτὴν ἅτε ἀληθῶς ἐμπνεόμενα ὑπὸ τοῦ αἰσθήματος τῆς ἀκραίφνου ἀγάπης τοῦ ἔθνικοῦ συμφέροντος, καὶ τῆς κοινωφελείας, καὶ διευθυνόμενα ὑπὸ συνειδήσεως καθαρῶς συνειδυίας, τί ἐστὶν ἔθνος, τίνα τὰ πρὸς αὐτὸ καθήγοντα ἐκάστου ἀτόμου, καὶ τίς ἢ ἐκ τῆς γενναίας καὶ εἰλικρινοῦς ἐκπληρώσεως αὐτῶν, προσγινομένη ἀτομικῆ τε καὶ ἔθνικῃ τιμῇ καὶ τελειοποίησιν καὶ ὠφέλειαν. Οὕτως λ. χ. ἐν τοῖς ἡμετέροις προγόνοις βλέπομεν μετὰ θαυμασμοῦ τὸν

μέγαν ἀληθῶς ῥήτορα τῶν Ἀθηναίων, ὅτι ὑπὸ ἀκραίφνουσιν πρὸς τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος ἔρωτος κατεχόμενος διακινδυνεύει τὴν ἑαυτοῦ ζωὴν, καὶ ἀποτολμᾷ νὰ προτείνῃ τοῖς Ἀθηναίοις τὴν μεταβολὴν τῶν θεωρητικῶν χρημάτων εἰς στρατιωτικὰ, διότι τοῦτο ἦν συμφερότερον τῇ ἀγαπητῇ αὐτοῦ πόλει, οὐδαμῶς φοβούμενος ν' ἀναφανῆ πρὸς τοὺς κατασπαταλῶντας τὰ δημόσια Ἀθηναίους. «Θαυμάζω εἴ τις ποτὲ ἀνθρώπων γέγονεν ἢ γενήσεται, ἂν τὰ παρόντα ἀναλώσῃ πρὸς ἃ μὴ δεῖ, τῶν ἀπόντων εὐπορήσῃ πρὸς ἃ δεῖ» καὶ ἄλλοτε παροτρύνων αὐτοὺς κατὰ τοῦ Φιλίππου, καὶ ἐξελέγχων μετὰ παρρησίας τὴν ἀδράνειαν καὶ ῥαθυμίαν ἐπιλέγει μετὰ παραδειγματικῆς ἀφοσιώσεως πρὸς τὸ Ἐθνικὸν συμφέρον «νῦν ἐπ' ἀδήλοισι οὐαί τοῖς ἀπὸ τούτων ἑμαυτῷ γενησομένοις, ὅμως ἐπὶ τῷ συνοίσειν ὑμᾶς, ἐὰν πράξῃτε ταῦτα, πεπεισθαι, λέγειν αἰρουμαι» ἢ δηλ. μόνον ὅτι εἰν' ἀδύηλον τί κακὸν θὰ πάθω, διότι σᾶς εἶπον τὴν ἀλήθειαν, προὔτιμασα ὅμως νὰ τὴν εἶπω ἐπειδὴ εἰμι πεπεισμένος ὅτι θέλει σᾶς ὠφελῆσαι. » Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Θαυμασίος τῆς Ἠθικῆς διδάσκαλος, ὁ Σωκράτης, ὑπὸ ἐξαισίου ζήλου πρὸς τὸ Ἐθνικὸν συμφέρον ἐμπνεόμενος, καὶ αὐτὸ μόνον λατρεύων κραυγάζει πρὸς τοὺς δικαστὰς τοῦ τὰ καταπληκτικὰ ἐκεῖνα λόγια « ἕως περ' ἂν ἐμπνέω, καὶ οἷός τε ὦ, οὐ μὴ παύσομαι φιλοσοφῶν, καὶ ὑμῖν παρακελευόμενος καὶ ἐνδεικνύμενος ὅτω ἂν ἐντυγχάνω ὑμῶν καὶ οὐκ ἂν ποιήσω ἄλλο, οὐδ' εἰ μέλλω πολλάκις τεθνάαι. » Ἐν γένει δὲ παρατηρούμεν, Κύριαι, ἔν τε τῷ ἡμετέρῳ Ἔθνει καὶ πᾶσι τοῖς Ἐθνεσὶ τοῖς ἐγγεγραμμένοις ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν τὰ πρόσωπα ἕκαστα εἶχον ἰσχυρὰν συνείδησιν τοῦ Ἐθνικοῦ αὐτῶν συμφέροντος, καὶ ὑπ' αἰσθήματος καθαρᾶς πρὸς αὐτὸ ἀγάπης κατεῖχοντο, τότε πᾶσαι αὐτῶν αἱ σκέψεις καὶ οἱ διαλογισμοί, καὶ αἱ πράξεις ὑπὲρ αὐτοῦ ἐνηργοῦντο, καὶ πρὸς τὴν αατόρθωσιν αὐτοῦ ἔτεινον, καὶ τότε δὴ καὶ νητύχουν καὶ ἐδοξάζοντο.

Ἦδη δὲ ὀρισθέντος, ὡς ἄνωθι, τοῦ Ἐθνικοῦ συμφέροντος, μεταβάνω εἰς τὸ δεύτερον, τὸ ἐκ τοῦ ὀρισμοῦ ἐκεῖνου ἐξαγόμενον ὅτι δηλ. τοῦτο εἶναι δύο εἰδῶν ὑλικὸν καὶ ἠθικόν, ἢ πνευματικόν. Καθόσον βέβαια καὶ τὰ ἄτομα, ὑφ' ὧν τὸ Ἔθνος συγκροτεῖται ἐξ ὕλης σύγκεινται καὶ πνεύματος, καὶ ἀνάγκας μὲν ἔχουσιν ὑλικὰς καὶ πνευματικὰς, καὶ τούτων τὴν θεραπείαν διὰ τῶν προσηκόντων μέσων δεόν ἵνα παρασκευάζωσι, κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀναπτύξεως, καὶ τῆς ἐν τῷ βίῳ διαίτης καὶ ἠθικῆς δὲ σχέσεις παντοίας πρὸς ἀλλήλους ἔχουσι, διὰ τὴν

ἐν κοινῶν συμβίωσιν αὐτῶν, καὶ τὰς σχέσεις ταύτας ὀφείλουσιν εὐπρεπῶς καὶ δικαίως νὰ ἐξασκῶσιν ἢ ἔχουσιν ἀνάγκην ὑλικῆς μὲν εὐζωίας, ἠθικῆς δὲ εὐδαιμονίας καὶ τελειοποιήσεως. Οὕτω δὴ τούτου ἔχοντος παρατηρητέον ὅτι τέχνηαι πᾶσαι γεωργία, βιομηχανία, ναυτιλία, ἐμπορία, πᾶσαι αἱ θετικαὶ καὶ ἐφηρμοσμέναι ἐπιστῆμαι, οἰκονομολογία, χρηματιστικὴ, κατὰ Πλάτονα, καὶ πᾶν ὅ,τι πρὸς τὴν ὑλικὴν ζωὴν συντείνει καὶ εὐμαρῆ αὐτὴν καθιστᾷ, ἀποτελεῖ τὸ ὑλικὸν συμφέρον τοῦ Ἔθνους· ἐξ ἄλλου μέρους πᾶσα διάταξις καὶ ῥυθμίσις τῆς βουλήσεως τοῦ ἔθνους, τῆς διαγωγῆς ἐν γένει κατὰ ἠθικὰς ἀρχὰς καὶ νόμους ἀρίστους, συγσυκροτεῖ καὶ κατασκευάζει τὸ ἠθικὸν συμφέρον, τελειοποιεῖ ἠθικῶς τὸ Ἔθνος· ἢ καὶ ἄλλως εἰπεῖν τὸ μὲν ὑλικὸν συμφέρον τοῦ Ἔθνους περιλαμβάνει τὴν σωματικὴν εὐμάρειαν, καὶ εὐζωίαν τῶν μελῶν τοῦ Ἔθνους, τὸ δὲ ἠθικὸν τὴν ἐνάρετον αὐτῶν διαγωγὴν, ἥτις κυρίως βασίζεται ἐπὶ τῶν ὑψηλοτέρων καὶ σπουδαιοτέρων προσωπικῶν καὶ κοινωνικῶν ἀρετῶν, τῆς μεγαλοψυχίας, τῆς σεβείας, τῆς σωφροσύνης, τῆς φρονήσεως, τῆς μεγαλοφυχίας, τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀκραίφνουσιν φιλοπατρίας, περὶ ὧν ἄλλοθι γενήσεται λόγος. Εἰς πλείστα ἔθνη, ὡς καὶ εἰς ἄτομα, τὸ ὑλικὸν συμφέρον τίθεται πρῶτον τοῦ ἠθικοῦ· εἰς ὀλίγιστα μόνις φαίνεται ὅτι προηγείται ὁπωσοῦν τοῦτο ἐκεῖνου· εἰς ἄλλα δὲ, καὶ ταῦτα πάλιν οὐχὶ πολλὰ, ἀμφότερα συνθηρεύονται καὶ συλλαμβάνονται προῖσταμένου σχεδὸν τοῦ ἠθικοῦ. Καὶ ταῦτα τὰ ἔθνη, ὡς καὶ τὰ ἄτομα εἰσὶ τὰ πρὸς τὸν ἀληθῆ πολιτισμὸν ὀδεύοντα, τὰ ἀσφαλέστερα καὶ διαρκέστερα ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς παγκοσμίου ζωῆς.

Ἐκ τῶν νεωτέρων ἔθνῶν τὰ ἀληθῶς πεπολιτισμένα τὴν ὁδὸν ταύτην φιλοτιμοῦνται νὰ βαδίζωσιν, τὸ ὑλικὸν μετὰ τοῦ ἠθικοῦ συμφέροντος συγκροτοῦντα, καὶ τῷ πνεύματι τῆς ἀρετῆς διδόντα τὴν ἐπὶ τοῦ ὑλικοῦ βίου ἐξουσίαν καὶ διεύθυνσιν αὐτῆς ὑπ' ἐκεῖνου, καὶ οὕτω ζῶντα οὐχὶ καθ' ἡδονὴν, καὶ τύχην, καὶ ἐμπειρίαν, ἀλλὰ κατ' ἀρετὴν, καὶ τέχνην, καὶ γνῶσιν, καὶ ἐπιστήμην, καὶ ὡς ἀρμόζει καὶ πρέπει τῷ, οὐχὶ μόνον λογικῷ ἀνθρώπῳ, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ πεφωτισμένῳ, καὶ ταῖς ἠθικαῖς τούτου ἀρχαῖς ἐρρυθμισμένῳ. Ὅτι δὲ ἡ ἐπικράτησις τοῦ ἠθικοῦ συμφέροντος ἐν τῷ Ἐθνει οἰκοδομεῖ αὐτὸ ἐπὶ στεροτάτων θεμελίων εὐδαιμονίας καὶ εὐδοξίας, δηλοῦται μὲν ἐν ταῖς ἱστορίαις τῶν Ἐθνῶν καὶ ἐκ τῶν συγχρόνων ὑμῖν γινομένων, ἐπιβεβαιοῦται δὲ φιλοκνηρώπως καὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἀρχηγοῦ τῆς

ἱερᾶς ἡμῶν θρησκείας, διατάττοντος ὑμῖν « Ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἅπαντα δοθήσεται ὑμῖν » δηλ. τὸ πνευματικὸν καὶ ἠθικὸν ἡμῶν συμφέρον, δηλ. τὸν ἀγιασμὸν τῆς καρδίας ὑμῶν, τὴν ἐνέρχον αὐτῆς ῥύθμισιν καὶ τελειοποίησιν. Τοῦτο καὶ ὁ βασιλεὺς Σολομῶν ἐνοήσας προηγουμένως ἐζήτησε παρὰ τοῦ Θεοῦ σοφίαν καὶ ἀρετὴν, καὶ κατόπιν αὐτῆς πᾶν ὑλικὸν ἀγαθὸν, καὶ συμφέρον αὐτῷ τε καὶ τῷ λαῷ αὐτοῦ ἐπέγνετο· διὰ τοῦτο ἀκόμη καὶ διὰ τῆς δικαιοδικῆς μορφώσεως μόνης καὶ ἀναπτύξεως συμβαίνει νὰ γίνηται μὲν καὶ εἰς ἄνθρωπος καὶ ὀλόκληρον ἔθνος, δυνατώτατος, καταβάλλον καὶ ἐξουσιάζων τὴν ὕλην, καὶ βασιλεὺς αὐτῆς φαινόμενος· ἀλλ' ὁ ἐξοχώτερος χαρακτηρ τῆς τοιαύτης ὑπεροχῆς εἶναι ἡ ἠθικότης, δηλ. ἡ ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ ἠθικοῦ νόμου διαγωγή του, ἧς μὴ ὑπαρχούσης σαθρὰ πᾶσα καὶ φαινόμενη καὶ φρούδη ἡ δύναμις καὶ ἡ διανοητικὴ προκοπὴ του· διὸ καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν οὐδαμοῦ τοῦ Εὐαγγελίου φαίνεται διατάττων τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ νοῦ ἡμῶν, ἀλλὰ μόνον καὶ ἰδίως τὴν ἠθικὴν, τὴν μόρφωσιν τῆς βουλήσεως ἐπὶ ἠθικῶν ἀρχῶν: « τὸ πᾶν τείνει εἰς τὴν ἠθικὴν τελειοποίησιν ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, » λέγει ὀρθότατα σοφὴ Γαλιάτις, ἡ M^m Νέκερ· διότι ἡ μὲν διανοητικὴ μὲν ζητούμενη καὶ ἀποκτωμένη αὐξάνει τὸ ὑλικὸν συμφέρον τῶν τε ἀτόμων καὶ τοῦ ἔθνους ὅλου, κάμνει αὐτὸ νὰ γνωρίζῃ τὸν κόσμον καὶ τὴν ἐν αὐτῷ ὕλην, καὶ νὰ ἐφαρμόξῃ τὰς γνώσεις ταύτας ἐπὶ τῆς ζωῆς, καὶ οὕτω νὰ εὐζωῇ καθ' ὅλας τὰς χρεῖας καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ σώματος· ἐπειδὴ τότε πᾶσα ἡ ἐπιστήμη τοῦ νοῦ καὶ πᾶσα ἡ πρόοδος τῆς τέχνης γίνεται ὄργανον τῶν σωματικῶν ἐπιθυμιῶν καὶ ὀρέξεων, καὶ μετ' ἀφθονίας ἐφρευρίσκονται τὰ μέσα πρὸς εὐχερῆ ἀνάπαυσιν τούτων, χωρὶς ὅμως νὰ διδῆται οὐδεμίαν προσοχὴν, ἐὰν ἡ τοιαύτη ἐκπλήρωσις προσβάλλῃ τὸν νόμον τῆς ἠθικῆς καὶ ἐπιδοκιμάζεται ὑπὸ τῆς συνειδήσεως, ἡ ὅχι· ὅταν ὅμως μετὰ τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως, ἧτις προάγει τὸ ὑλικὸν συμφέρον συνεπιδιώκεται ἐν τῷ ἔθνει καὶ ἡ ἠθικὴ μόρφωσις, ἧτις τὸ ἠθικὸν συμφέρον κατασκευάζει, τότε ἀληθῶς τὸ ἔθνος προάγεται καὶ ἐνδυναμοῦται· διότι τότε δὲν γνωρίζει μόνον τὴν ὕλην καὶ τοὺς κατ' αὐτὴν νόμους, ἀλλὰ γνωρίζει ἀκριβῶς αὐτὸν τὸν πάνσοφον αὐτῆς Δημιουργὸν καὶ Κυβερνήτην καὶ τὰς πρὸς Αὐτὸν σχέσεις τοῦ λογικοῦ ἀνθρώπου κατανοεῖ ὡς καὶ τὰς σχέσεις αὐτοῦ πρὸς τοὺς ὁμοίους του, μετ' ὧν συμβαῖν συγκροτεῖ τὸ ἔκτυπὸν ἔθνος, καὶ πρὸς τὸ κοινὸν καλὸν τὸ καθ' ἑαυτὸν συντρέχει. Καθὼς λοιπὸν, Κύριοι, εἰς ἄν-

θρώπος ἀναδεικνύεται μέγας καὶ πλείστον εὐδοκίμει διὰ τῶν ἔργων τοῦ νοῦ, ὁμοῦ δὲ καὶ διὰ τῶν αἰσθημάτων τῆς καρδίας, οὕτω καὶ ὅλον τὸ ἔθνος. Μόνη ἡ ζήτησις τῆς εὐζωίας καὶ τοῦ ὑλικῶν συμφέροντος, ἀντὶ νὰ μεγαλοποιῇ τὰ άτομα καὶ τὸ ἔθνος, τὰ σμικρύνει, ἢ μᾶλλον τὰ ἀπολλύει ἐπὶ τέλους· διότι βασιζέται ἐπὶ μόνῃ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ νοῦ, καὶ ταύτης οὐσης στρεβλῆς, καθὼ μὴ συνοδευμένης καὶ ὑπὸ τῆς τοῦ ἤθους· καὶ οὕτω τὸ ἔθνος γίνεται μὲν εὐφύες, οὐχὶ ὅμως καὶ ἠθικόν, εἶδος τὰ καθήκοντά του· γίνεται ἐξ ἐναντίας ἄθεον καὶ ἀσεβὲς πρὸς τὸν Θεόν, ἐνὶ λόγῳ εἰπεῖν, σκληρὸν καὶ ἀγέρωχον πρὸς τὰ ὅμοια αὐτοῦ ἔθνη, πάντη δὲ χαῦνον καὶ φῦλον ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ αὐτοῦ διαγωγῇ· « ἡ γνῶσις φυσιοῦ, ἡ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ, » λέγει ὁ θεόσοφος Παῦλος· καὶ ὁ θεῖος Πλάτων ἐν Μενεξένῳ ἀποφαίνεται ἐξαιρῶν τὴν ἀξίαν τοῦ ἠθικοῦ συμφέροντος τοῦ ἐκ τῆς ἀρετῆς γεννωμένου, τῆς τελειούσης τὸν ἄνθρωπον « πᾶσα ἐπιστήμη χωριζομένη δικαιοσύνης καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς, πανουργία, οὐ σοφία φαίνεται ». — Τὸ ὑλικὸν συμφέρον τοῦ ἀτόμου καὶ τοῦ ἔθνους εἶναι συνέπεια τῆς σοφίας καὶ ἐπιτηδεϊότητος τοῦ νοῦ του, τὸ ἠθικὸν τῆς ἀρετῆς του, τῆς διακοσμούσης τὸ ἦθος καὶ τὴν καρδίαν του. Διὸ καὶ βλέπομεν καταφανῶς ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ὅτι ὑπάρχοντος μὲν καὶ ἀναπτυσσομένου τοῦ δευτέρου ἐν τοῖς ἀτόμοις καὶ ἐν τοῖς ἔθνεσι, προάγονται ταῦτα, τελειοποιοῦνται ὀλονῶν, καὶ ἀληθῶς εὐδαιμονοῦσι καὶ κλείζονται, παραβλεφθέντος δὲ, παραλύονται, δυσημεροῦσι, καὶ καταστρέφονται. Καὶ ὅπως μὴ ζητῶμεν ἀλλότρια παραδείγματα, διότι « ἐν τοῖς οἰκείοις ἔξεστιν ἡμῖν γενέσθαι εὐδαίμοσι », κατὰ τὸν Δημοσθένην, ἐγκύψωμεν εἰς μίαν περίοδον τῆς προγονικῆς ἡμῶν ἱστορίας, τὴν ἀπὸ τοῦ Μιλτιάδου καὶ Θεμιστοκλέους μέχρι τοῦ Περικλέους, τὴν λαμπροτάτην δηλ. πασῶν καὶ εὐδαιμονεστάτην. Κατὰ ταύτην τὴν περίοδον τὸ ἡμέτερον ἔθνος, προεξρχόντων ἐν αὐτῷ τῶν ἀγλαοφώτων ἐκείνων ἀστέρων, τῶν ἐξοχωτάτων ἐκείνων τοῦ ἔθνικοῦ συμφέροντος ἐπιμελητῶν, Μιλτιάδου, καὶ Ἀριστείδου, καὶ Θεμιστοκλέους, καὶ Περικλέους, ἐπιλάβετο κρατερῶς καὶ ἥρωϊκῶς παντὸς ὅ,τι πρὸς δόξαν αὐτοῦ καὶ εὐξίαν ἠθικὴν συνεισέφερε, συγχρόνως δὲ καὶ τῆς ὑλικῆς αὐτοῦ βελτιώσεως καὶ προαγωγῆς δὲν ἡμέλει· ἡ πρωτότυπος ἐπιστημοσύνη τοῦ πνεύματός του ἀρ' ἐνός, αἱ μεγάλα καὶ περιφανεῖς αὐτοῦ ἀρεταί, αἱ θαυμασταὶ καὶ ἀείμνηστοι αὐτοῦ πράξεις ἦσαν ἔξοχα προϊόντα τῆς γενναίας αὐτοῦ καὶ μεγαλοφροῦς ἐνασχολήσεως εἰς τὸ ἠθικῶς ἔθνικόν αὐτοῦ συμφέρον καὶ τῆς ἱερᾶς αὐτοῦ πρὸς τὴν λατρείαν τούτου ἀφοσιώσεως παραδειγματικὰ ἀριστουργήματα, διὰ

τὰ ὅποια ἡ δόξα αὐτῶν, ὡς ἀναφωνεῖ ὁ μέγας Περικλῆς, α παρὰ τῶ ἐντυχόντι ἀεὶ καὶ λόγου καὶ ἔργου κειρῷ ἀείμνηστος κταλεῖπεται » ἦταν, μᾶλλον εἰπεῖν, γεννήματα τῆς ἐξαιρέτου ἠθικῆς αὐτοῦ τελειοποιήσεως καὶ διακοσμήσεως, ἐξ ἧς τὸ ἠθικὸν συμφέρον τοῦ ἀτόμου καὶ τοῦ ἔθνους παράγεται καὶ καρποφορεῖ λαμπρότατα ἀφ' ἑτέρου ἢ πρὸς τὰς καλὰς καὶ τὰς βραχύους τέχνας ὅπως δημιουργικῆ τῆς φαντασίας αὐτοῦ φύσις, ἡ ἐπιτυχεστάτη ἐφαρμογὴ τῶν τεχνῶν ἐπὶ τοῦ πρακτικοῦ βίου, καὶ ἡ ἐλευθέρα ὑπηρεσία αὐτοῦ εἰς τε τὰς θρησκευτικὰς καὶ τὰς πολιτικὰς καὶ τὰς ἄλλας παντοδαπὰς τῆς κοινωνίας ἀνάγκας ἢ πρὸς τὸ ντυτῆσθαι, ἐμπορεῦσθαι, καλλιεργεῖν τὴν γῆν, οἰκοδομεῖν καλλιπρεπεῖς καὶ εὐτειχίστους πόλεις, καὶ παντὸς εἶδους βιομηχανίαν καὶ τέχνην ἐν αὐταῖς ἐξεργάζεσθαι θαυμασία αὐτοῦ ἱκανότης καὶ ἐπιδεξιότης, καὶ ἐν γένει ἡ ἀγαθὴ αὐτοῦ φύσις πρὸς τὸ μετέρχεσθαι πᾶν ἐπιτήδευμα τῆς εἰρήνης, ἐξ οὗ μεγίστη ὕλικὴ εὐπορία προέρχεται εἰς πάσας τὰς τάξεις τῆς κοινωνίας, μετ' ἀπαραμίλλου καὶ ὅπως μονοδικῆς δεξιότητος καὶ εὐστοχίας, ταῦτα πάντα ἀποδεικνύουσι κατὰ πόσον ὁ εὐφυῆς καὶ περίφρων ἑκείνος λαὸς ἐκήδετο τότε καὶ τοῦ κατ' ὕλην ἔθνικοῦ αὐτοῦ συμφέροντος, καὶ πόσον μετὰ τοῦ ἠθικοῦ συνεκράτει αὐτὸ συνεσχετισμένον καὶ συνεστηκός. Ἐντεῦθεν ὁ μεγαλοφυῆς τῆς Περσοφθόρου στρατιᾶς ἡγεμὼν παραδιδούς καὶ ἐγκαταλείπων εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἔθνικοῦ πυρὸς τὴν ὠρμὴν αὐτοῦ πόλιν οὐδὲν ἄλλο βεβαίως ἔπραττεν ἢ ἐπὶ τὸν βωμὸν τοῦ ἠθικοῦ καὶ ἅμα τοῦ ἔθνικοῦ ὕλικου συμφέροντος προσέφερε πᾶν ὅ,τι ὑπ' ὄψιν μερικωτέρων εἶχε μετὰ τῶν συμπολιτῶν του ἀγαπητὸν καὶ πολύτιμον ὕλικὸν ἀγαθὸν ἐν τῇ ἰδίᾳ Πατρίδι. Ἄγροί, οἰκίαι, θέτρα, ἡρῶν, στοαί, ναοί, ὠδεῖα, ἐγένοντο παρανάλωμα ἀφειδῶς τοῦ πολέμου πυρὸς, καὶ ἐκ τῆς πυρᾶς αὐτῶν ἀνέθρωσκεν εὐλογούμενον ὑπὸ τοῦ οὐρανοῦ τὸ συμφέρον τοῦ ἔθνους τὸ ὕλικὸν πάλιν καὶ τὸ ἠθικὸν, ἡ ἐλευθερία τοῦ πνευματικοῦ καὶ σωματικοῦ βίου τοῦ ὅλου ἔθνους, ἡ ποιήσεως τὴν ἀθάνατον ἐποχὴν τοῦ Περικλέους. Οὗτος δὲ ἐκπροσωπεύων ἀληθῶς καὶ γνησίως τὸ μεγαλοφυῆς τοῦ ἔθνους πνεῦμα, ἢ μᾶλλον ἐν τῇ δαιμονίᾳ αὐτοῦ φύσει αὐτὸ ὅλον περιλαβὼν, ὑπεστήριξε μὲν ἀφ' ἑνὸς καὶ πρὸ παντὸς ἄλλου τὸν μέγαν διδάσκαλον αὐτοῦ Ἀναξαγόραν, οἰκοδομοῦντα ἐν τῇ διανοίᾳ καὶ τῷ ἤθει τοῦ ἔθνους τὸ περιλαμπρὸν ἀνίκτορον τῆς ἀληθεστέρως φιλοσοφίας, τῆς μελλούσης νὰ ποδηγετήσῃ τὸ ἔθνος εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἀρετῆς, καὶ νὰ γεννήσῃ τὸν μέγαν τοῦ ἔθνους ἄνδρα, τὸν υἱὸν τῆς ταπεινῆς μητρὸς καὶ οὕτω τὴν θείαν Ἐπιστήμην καὶ τὴν μελισταγῆ

Ἄρετὴν ἀνηγόρευσε μεγαλειότατος βασιλεὺς τῆς τε ἑαυτοῦ καὶ τῆς τοῦ ἔθνους διανοίας. Περὶ πολλοῦ ἐποιεῖτο προσέτι καὶ ἐθαύμαζε τοὺς μεγίστους τῆς Τραχινικῆς Μούσης θιασώτας, τὴν Σοφοκλῆ καὶ τὸν Εὐριπίδην, ὅπως γλαφυρότατα τὴν καρδίαν τοῦ ἔθνους μελάττωσι, καὶ διὰ τῶν μελιηδῶν ναυμῶν τῆς ἐθνείου αὐτῶν ποιήσεως τὰ ἦθη αὐτοῦ ἀρδύουσι καὶ καθαρίζουσι καὶ φυτεύουσιν ἐν αὐτοῖς τὰ καλλίχροα τῆς ἀθανάτου ἀρετῆς ἄνθη. Προστήγαγεν ὁμοίως τὴν Καλλιτεχνίαν εἰς τὴν ἀνωτάτην αὐτῆς ἀκμὴν καὶ λαμπρότητα, προσκαλὼν παρ' ἑαυτῷ τοὺς ἐξοχωτάτους τῶν καλλιτεχνῶν, τὸν Φειδίαν, τὸν Πολύγνωσον, ὅπως ὁ μὲν διὰ τῆς ἀμιμήτου γλυφίδος του παριστᾷ τὸ ὑπέρτατον κάλλος καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς Θεότητος καὶ τὸ θρησκευτικὸν αἶσθημα τοῦ ἔθνους ἐξείρη' ὁ δὲ ὅπως διὰ τῶν θαυμασιῶν εἰκόνων του ἀποθανατίζῃ τὰς πρωτοτύπους ἀρετὰς τῶν συμπολιτῶν του, καὶ τὸν πρὸς τὴν φιλοπατρίαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν καὶ πᾶσαν ἄλλην πολιτικὴν καὶ κοινωνικὴν ἀρετὴν εὐγενῆ αὐτῶν ἔρωτα ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἔθνους ἐκφλέγῃ καὶ ζωपुरοῖ. Ἐπὶ πᾶσι κατέστησε τὴν ἑαυτοῦ πόλιν τῆς Βαλάρδος παιδεύουσιν εἶναι, ὡς αὐτὸς εἶρηκε, παρασκευάσας αὐτὴν τοῖς πᾶσι καὶ εἰς πόλεμον καὶ εἰς εἰρήνην αὐταρκεστάτην, καὶ ἐστὶν αὐτὴν τοῦ φαινοτάτου ἠθικοῦ καὶ διανοητικοῦ πολιτισμοῦ τοῦ ἔθνους ἀναδείξας, ὅστις ἦν αὐτὸ τὸ τέλειον ἠθικὸν συμφέρον τοῦ ἔθνους. Ἀφ' ἑτέρου δὲ διηύθυνε διὰ τῆς ἐξαισίου συνέσεως του καὶ πᾶσαν τὴν ὕλικὴν τοῦ ἔθνους εὐμερίαν καὶ προαγωγὴν, τὴν πορίζομένην ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τῆς γεωργίας, τῆς βιομηχανίας, τῆς ναυτιλίας, τοῦ ἐμπορίου, συνδέων ἐπιτυχῶν τὴν ἠθικὴν τοῦ ἔθνους ζῶην μετὰ τῆς ὕλικῆς, τὸ ἠθικὸν συμφέρον μετὰ τοῦ ὕλικου, καὶ τοῦτο μετ' ἐκείνου. « Τὰ προκείμενα ἔργα, δι' ὧν τὴν πόλιν του ἐκαλλώπιζεν, ἔλεγεν ὁ ἴδιος, ὡς ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος ἐν βίῳ Περικλέους, ἔχουσι χρεῖαν λίθου, χαλκοῦ, ἐλέφαντος, χρυσοῦ, ἐβένου, κυπρίσου, ταῦτα προμηθεύονται διὰ τῆς ναυτιλίας καὶ τοῦ ἐμπορίου. Ἐπειτα δὲ ἀπαιτοῦσι τέκτονας, χαλκοτούπους, λιθοργούς, βαφείς, μακλακτῆρας χρυσοῦ, ζωγράφους ἐλέφαντος, τορευτὰς κτλ., οἵτινες πάλιν ἐνασχολοῦσι καὶ τρέφουσιν ἀπείρους ἄλλας βιομηχανίας » τὰ πάντα λοιπὸν συνδέονται πρὸς ἀλλήλα, καὶ ἡ μὲν ὕλικὴ ἐργασία προάγεται διὰ τῆς διανοητικῆς, ἡ δὲ διανοητικὴ διὰ τῆς ὕλικῆς ἢ δὲ ἠθικῆς προκοπῆς βραίνει μετὰ τούτων ἀμφοτέρων χειρουργοῦσα καὶ διευθύνουσα καὶ σώζουσα διότι ἐργαζόμενος εἰς λαὸς μετὰ περισκέψεως καὶ σωφροσύνης γίνεται ἐνάρετος· ἐνάρετος δὲ γενόμενος ἀγαπᾷ νὰ ἐργάζεται ἀδικόπως καὶ οὕτως οὐδέποτε περιέρχεται

εις τὴν ἐξευτελιζουσαν οἰκτρῶς καὶ ἐκταπεινοῦσαν τὸν λογικὸν ἄνθρωπον ἔνδειαν καὶ πτωχείαν, ἐξ ἧς μυρία ὄσα τὰ κακά.—Καὶ οὕτω λοιπὸν ὁ μέγας ἐκείνος ἀνὴρ ἐθεμελίωσε τὸ ὕλικόν συμφέρον τοῦ Ἐθνους ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ, τοῦτο δὲ πρῶτον ἐν τῷ ἰδίῳ προσώπῳ ἐκάλιεργει θαυμασῶς, ἐπειδὴ ἐγένετο τὸ πρῶτον τῆς εὐσεβείας, τῆς σωφροσύνης, τῆς μεγαλοψυχίας, τῆς δικαιοσύνης, τῆς φιλοπατρίας, καὶ πάσης ἐν γένει ἀρετῆς κραταιούσης τὸ ἦθος, καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦτε ἀτόμου καὶ τοῦ Ἐθνους μεγαλυνούσης. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δημοσθένης ἐκθειάζων τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ καὶ τῶν ὁμοίων του μεγάλων ἐκείνων ἀνδρῶν τῆς Ἑλληνικῆς δόξης λέγει τὰ ἀξιόλογα ταῦτα. « Ἰδίᾳ δ' οὕτω σώφρονες ἦσαν, καὶ σφόδρα ἐν τῷ τῆς πολιτείας ἤθει μένοντες, ὥστε τὴν Ἀριστείδου καὶ Μιλτιάδου καὶ τῶν τότε λαμπρῶν οἰκίαν εἴ τις ἄρα οἶδεν ὑμῶν ὁποία ποτ' ἐστὶ, ὄρα τὴν τοῦ γείτονος οὐδὲν σεμνοτέρην οὔσαν· οὐ γὰρ εἰς περιουσίαν αὐτοῦ ἐπράττετο τὰ τῆς πόλεως, ἀλλὰ τὸ κοινὸν αὐξίνει ἕκαστος φέτο δεῖν »· καὶ ἐκ τούτου λέγει μεγάλην εἰκότως ἐκτήσαντο εὐδαιμονίαν. Καὶ τῷ ὄντι παρατηρητέον, Κύριοι, ὅτι πάντοτε καὶ ἐν πᾶσι τοῖς Ἐθνεσιν οἱ ἀληθῶς μεγάλοι ἄνδρες, οἱ ἀναφανέντες καὶ ἀνυψώσαντες τὰ Ἐθνη αὐτῶν διεκρίθησαν ἐπ' ἀρετῆς καὶ ἠθικότητι, ἐπὶ σωφροσύνῃ καὶ λιτότητι, ἐπὶ αὐταπαρνήσει καὶ πάσῃ θυσίᾳ τοῦ ἀτομικοῦ συμφέροντος ὑπὲρ τῆς αὐξήσεως τοῦ κοινοῦ, τοῦ Ἐθνικοῦ· καὶ τούτους καὶ πάντες οἱ ἄλλοι μιμούμενοι κατὰ τὴν ἠθικὴν διαγωγὴν ἀληθῶς εὐδαιμόνου καὶ πρὸς τὴν τελειοποίησιν προέβαινον. Ἄμικ δὲ οὗτοι παρῆλθον τῆς ζωῆς, καὶ χρόνοι ἠθικῆς δικθορᾶς κατέλαβον τὸ ἔθνος, εὐθύς μόνῃ ἢ μανιώδῃ λατρείᾳ τοῦ ὕλικου συμφέροντος καὶ ἡ σύντροφος ταύτης εὐζωία καὶ ἡδυπάθεια κατέκλυσε τοὺς πάντας ἐν τῷ Ἐθνει, καὶ οὕτω πᾶν τὸ Ἐθνικὸν συμφέρον προπέποται ὑπὲρ τῆς παραυτίας ἡδονῆς καὶ χάριτος, καὶ πάντα τὰ κακά συμβαίνουσι ἐν τῷ Ἐθνει.

Διὰ τοῦτο, Κύριοι, στρέψωμεν εὐχαρίστως ἐν βραχέσι τὸν λόγον ἐφ' ἡμᾶς αὐτοὺς, τοὺς νῦν ζῶντας Ἕλληνας, τοὺς ἀπογόνους τῶν Περικλέων, τῶν Ἀριστείδων, καὶ τῶν ἐξόχων ἐκείνων πάντων ἀνδρῶν, καὶ περὶ πλέον ἡμᾶς τοὺς πεφωτισμένους τῷ καθαρωτάτῳ φωτὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ τοῦ δικτάκτοντος ἡμῖν ὡς εἶπον ἄνωθι, « Ζητεῖτε κλ. » καὶ ἐρευνήσωμεν ἐὰν πάντες ἐσμὲν κάτοχοι τῶν ὑγιεστέρων καὶ βασιμωτέρων ἀρχῶν περὶ τοῦ Ἐθνικοῦ συμφέροντος, καὶ τῶν νομιμωτέρων πρὸς αὐτὸ πόθων. Δυστυχῶς ὅμως τί παρατηροῦμεν, ἀδελφοί; Παρατηροῦμεν καὶ ὁμολογοῦμεν, ὅτι πολλοὶ μὲν ἀπεδειχθησαν κατὰ διαφόρους καιροὺς, καὶ ἀναδεικνύονται ἑσήμερι ἐν πάσαις ἡμῶν ταῖς

κοινωνίαις, καὶ πόλεσιν ἐν τῷ θεῷ πνεύματι τοῦ Ἐθνικοῦ συμφέροντος ζῶντες καὶ κινούμενοι καὶ ἐνεργοῦντες, καὶ τὸ ἠθικὸν συμφέρον τοῦ Ἐθνους περὶ πλείστου ποιούμενοι καὶ τοῦτο βάσιν καὶ θεμέλιον λαμβάνοντες τοῦ ὕλικου, καὶ δι' αὐτὸ αὐτοῖ τε καθ' ἑαυτοὺς ἐναρέτως καὶ εὐκόσμως διάγοντες, καὶ παρὰ τῶν λοιπῶν τὴν τοιαύτην διαγωγὴν ἀπκλιτοῦντες· καὶ παντοιοτρόπως συνιστάντες, καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τὰ ἐκ τῶν ἐμπορικῶν ἢ βιομηχανικῶν ἢ ἄλλων ἐπιτηδευμάτων γινόμενα ὑπὲρ τῆς ἠθικῆς μορφώσεως τῶν ὁμογενῶν τῶν μᾶλλον ἀφειδῶς ἐξοδεύουσιν, ἢ ὑπὲρ τῆς ἰδίας εὐζωίας καὶ εὐπαθείας· ἀλλὰ τὸ πλείστον μέρος ἐν ταῖς διαφόροις κοινωνίαις, καὶ μάλιστα τὸ σημαντικώτερον καὶ εὐπορώτερον διάκεινται ἄλλως, παρασύρονται ἀπὸ τὸν καταστρεπτικὸν χεῖμαρρον τῆς πολυτελοῦς καὶ ὄλως ὕλικωτάτης καὶ εὐμαροῦς διαίτης, καταμολύνουσι τὸ ἦθος αὐτῶν ὑπ' αὐτῆς, καὶ εἰς οὐδὲν ἄλλο ἀνευδότης καταγίνονται, ἢ εἰς τὸ πῶς νὰ χρηματίσωσι καὶ νὰ πλουτίσωσι, καὶ μεταξὺ τῶν πολλῶν νὰ περιποιήσωσιν ἑαυτοῖς ἰσχὺν καὶ ὑπεροχὴν, καὶ ἐκ τούτων τί νὰ ποιῶσι; νὰ ζῶσιν εὐμαρῶς καὶ ἀνέτως καὶ ἡδονικώτατα, νὰ οἰκοδομῶνται οἰκίας ὑψηλόφους καὶ καλλιπρεπεῖς, νὰ συσσωρεύωσιν ἐν αὐταῖς σκευὴ πολυτελέστατα ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἐξειργασμένα, νὰ ἐνδύωνται νυθημερὸν κατὰ τὰς παραλόγους ἰδιοτροπίας τοῦ συρμοῦ, καὶ ὅσον ἐνεστὶν ἐπιδεικτικώτερον καὶ βαρυτιμώτερον, καὶ ἐν γένει νὰ κυλινδῶνται εἰς τὸν ὕλικώτατον βίον οὐδεμίαν διδόντες προσοχὴν ἢ ἐλαχίστην εἰς τὸ ἠθικὸν μέρος ἑαυτῶν τί τῶν ἄλλων, οὐδ' ἐκτιμῶντες αὐτό. Ἐὰν δὲ εἰς τὸ ἔθνος συμφέρῃ ὕλικῶς ἢ ἠθικῶς ἡ τοιαύτη δαίτα οὐδαμῶς μεριμῶσιν, ἀλλὰ τινὲς μάλιστα τούτων ἔχουσι καὶ τὴν γελόειαν ἰδέαν ὅτι ἡ τοιαύτη μεγαλοπρεπὴς αὐτῶν διαγωγὴ παρουσιάζει αὐτοὺς πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ξένων ὡς λίαν εὐγενεῖς καὶ πεπολιτισμένους καὶ ἀξιότους πολλῆς τιμῆς, ἦτις καὶ εἰς τὸ ἔθνος, ὡς λέγουσιν, ἀντανακλάται. Καὶ δὲν ἐννοοῦσιν ὅτι τὸ ἔθνος ἀθάνατον στέμμα δόξης περιεβάλετο, καὶ εἰς τὴν ἀκμὴν τοῦ ἠθικοῦ καὶ ὕλικου συμφέροντος ἀνήρθη ἐπὶ τῶν χρόνων, καθ' οὓς ὁ ἰδιαιτερος βίος καὶ ἡ ἰδιωτικὴ κατοικίη τοῦ μεγάλου τῆς Ἀθηναϊκῆς πολιτείας ἡγεμόνος, τοῦ περικλεοῦς Περικλέους ἐμνησίζετο, ὡς εἶπον, πρὸ τῆς ἐξόχου καλλονῆς καὶ λαμπρότητος τῶν δημοσίων οἰκοδομῶν, καὶ τοῦ Ἐθνικοῦ πλοῦτος καθ' οὓς ὁ δίκαιος Ἀριστείδης δαπάνη δημοσίᾳ ἐθάπτετο· καθ' οὓς ὁ ἐνδοξος Ἐπαμεινώνδας ἕνα μόνον τρίβωνα εἶχε· καὶ καθ' οὓς ὁ χρηστὸς Φωκίων τὴν πλουσίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου δωρεὰν ἀπέπεμπε, καὶ αὐτὸς μὲν ἤντλει ὕδωρ, ἢ δὲ γυνὴ αὐτοῦ τὸν ἄρτον ἰδίαις χερσὶ παρεσκευ-

αἷε διότι δὲν ἤθελε νὰ κοσμηθῆται χρυσοῖς ψελλοῖς καὶ κοσμημασιν ἄλλοις πολυτελέσιν, ἀλλ' ἐγίνωσκεν ὅτι αὐτάρκης κόσμος αὐτῇ ἢ τοῦ ἀνδρὸς ἀρετῇ ὑπερ καὶ οὕτως ἔχει βέβαια· καὶ διὰ τοῦτο ἀπαιτεῖται ὁ μὲν ἀνὴρ νὰ ἔχη ἀρετὴν, ἡ δὲ γυνὴ νὰ ἦναι ἱκανὴ νὰ ἐννοῇ τὴν ἀξίαν τῆς ἀρετῆς ἐκεῖνου.

Εἶπον δὲ ταῦτα, φίλοι Κύριοι, διὰ νὰ ἐλέγξω ἀπλῶς καὶ νὰ μεμψῶ τοὺς οὕτως, ὡς ἀνωτέρω διέγραψα ἐν τῷ Ἔθνει ἡμῶν διάγοντας; ἄπαγε! Τὰ εἶπον διὰ νὰ ἐκφέρω τὸ κατ' ἐμὲ ἀντιφάρμακον κατὰ τῆς τοιαύτης ὀδυνηρᾶς ἀσθενείας τῆς ἐπιδημοῦσης ἐπ' αὐτῶν. Νὰ εἶπω δηλ. ὅτι ἀντὶ τῆς τοιαύτης διαγωγῆς τῆς λίαν ἐθνοβλαβοῦς καὶ ἐπιμῆπτου ἀπαιτεῖ τὸ Ἔθνικὸν καὶ τὸ ἀτομικὸν ἅμα συμφέρον νὰ διάγωμεν ἄλλως· ἀπαιτεῖ νὰ χρηματίζωσι μὲν καὶ ν' αὐξάνωσι τὴν ὑλικὴν περιουσίαν των διὰ τῆς ἱκανότητός των καὶ τῆς τιμῆς ἐξασκήσεως τοῦ, ὅπερ ἔτυχον νὰ μετέρχωνται ἐν τῇ κοινῶν ἔργου· νὰ καλλιεργῶσι ὅμως ὑπὸ τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀρετῆς ἐμπνεόμενοι νὰ καλλιεργῶσι καὶ νὰ ὑποστηρίξωσι τὸ ἠθικὸν συμφέρον καὶ ἅμα καὶ τὸ ὑλικὸν τοῦ Ἔθνους· νὰ κάμνωσι δηλ. τί; πρὸ πάντων τοῦτο. Νὰ συνέρχωνται μετὰ πάσης πίστεως καὶ εὐλικρινείας εἰς ὁμάδας ἀδελφικᾶς ὑπὸ τὸ ἅγιον πνεῦμα τοῦ συνεταρισμοῦ, ὡς τὰ ἀληθῶς πεπολιτισμένα ἔθνη καθ' ἐκάστην ποιῶσι καὶ εὐδαιμονοῦσιν. Καὶ συνεισφέροντες οὕτως ἐκ τῆς περιουσίας αὐτῶν μετὰ κέρδους πάλιν ἰδίου νὰ κατορθῶσι τοιαῦτα ἔργα ἀναγκασιότατα καὶ ὑλικῶς καὶ ἠθικῶς συμφορώτατα εἰς τὸ Ἔθνος· λ. χ. νὰ ἐξομκλύνωσι δρόμους ἀβάτους καὶ ἀπροσίτους, νὰ καθιστῶσι εὐχερῆ τὴν συγκοινωνίαν ὠραίαν καὶ εὐφροωτάτων χωρῶν διὰ τοῦ διακλιδισμοῦ τῶν θαυματουργῶν σιδηροδρόμων καὶ τηλεγράφων· νὰ κτίζωσι γεφύρας ἐπὶ ποταμῶν ἀδιαβάτων· νὰ ὑποστηρίξωσι τὴν γεωργίαν, τὴν ψυχὴν ταύτην τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας διὰ τῶν καταλλήλων τρόπων· νὰ ἀνεγείρωσι ἐργοστάσια παντοίας τέχνης καὶ βιομηχανίας ὑπὲρ τε τῆς ἑαυτῶν εὐζωίας, καὶ τῆς τῶν ἀπόρων τιμῆς καὶ ἀξιοπρεποῦς ζωῆς. Καὶ τῷ ὄντι ταῦτα κυρίως ἐν ταῖς κοινῶν ἡμῶν, φίλοι Κύριοι, εἰσὶν ἀναγκασιότατα καὶ δύνανται κάλλιστα τῇ δυνάμει τοῦ συνεταρισμοῦ νὰ συστηθῶσι· καὶ δι' αὐτῶν καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπιπολαζόντων πτωχῶν ἢ μᾶλλον ἀπόρων νὰ ἐλαττωθῇ, καὶ προσέτι δὲ νὰ μὴ ἀποροφᾶται τὸ χρηματικὸν ἡμῶν ὑπὸ τῶν ξένων ἐργοστασίων. — Ἐπομένως νὰ καθιδρῶσιν ὄφρανοτροφεῖα, γηροκομεῖα, πτωχοκομεῖα διὰ τοὺς ὄντως πτωχοὺς, καὶ ἄλλα ὅμοια πρὸς σωματικὴν περίθαλψιν τῶν ἀληθῶς ἀδυνάτων καὶ ἐνδεῶν Ἐθνικὰ καταστήματα. Καὶ τὸ πάντων ἀνώτα-

τον καὶ οὐσιωδέστατον νὰ συντελῶσιν ἀδρότατα καὶ θαυμάσια, καὶ ὡς δεῖ, ὑπὲρ τῆς συντηρήσεως καὶ προαγωγῆς τῶν ὑπὲρ πάντα ἀναγκαιοτάτων Ἐκπαιδευτηρίων ἀνωτάτων καὶ κατωτάτων, καὶ οὕτως εἰπεῖν νὰ προικοδοτῶσιν αὐτὰ ὅπως ἀπαλλάττωνται ταῦτα τῆς ταπεινῆς καὶ θλιβερᾶς καταστάσεως, εἰς ἣν εἰσὶ πάντοτε καταδεδεικασμένα ἕνεκα τῆς γλισχρότητος καὶ ἀδιαφορίας τῶν δυναμένων νὰ τὰ καταστήσωσιν ὅποια πρέπει. Καὶ οὕτω ταῦτα γενόμενα τὰ ἀληθῶς ἐργαστήρια τῆς ἠθικῆς· μάλιστα εὐκοσμίας καὶ τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως, νὰ ἀναδειχθῶσιν ἀληθῶς αἱ ἀρχικαὶ πηγαί, ἐξ ὧν πηγάζει τὸ ἠθικὸν καὶ ὑλικὸν συμφέρον τοῦ Ἔθνους· ὡς θέλομεν ἀναπτύξει περὶ τούτου ἐκτενῶς ἐν τῷ ἐπομένῳ ζητήματι. Ἐπομένως εἰ δεῖ καὶ περὶ γυναικείας ἀρετῆς εἰπεῖν τι κατὰ τὸν μέγαν Περικλέα, δοθῆτω μοι καὶ περὶ τῶν γυναικῶν ἡμῶν νὰ εἶπω τι· διὰ τί, ἀδελφοί, νὰ σπεύδωμεν μετὰ τόσης προθυμίας καὶ ἀφοσίωσεως, σχεδὸν εἰπεῖν, πλεον ἢ θρησκευτικῆς, νὰ προσφέρωμεν καθ' ἐκάστην ἄνευ τύψεως τῆς συνειδήσεώς μας εἰς τὰ ἀποτρόπαια ἐργαστήρια τῶν συρμῶν καὶ τῆς πανυλέθρου πολυτελείας περὶ τὰ ἐνδύματα καὶ τοὺς καλλωπισμοὺς τὰ χρήματα ἡμῶν, τοὺς ἰδρώτας καὶ τοὺς πόνους τῶν συζύγων μας, τῶν ἀδελφῶν μας, τῶν πατέρων μας, καὶ νὰ πλουτίζωμεν τοὺς Ἐργοστασιάρχας καὶ λοιποὺς ἐργολάβους τῶν Παρισίων, καὶ τοῦ Λουγδούνου, καὶ τῶν Βρυξελλῶν, καὶ ἄλλων Εὐρωπαϊκῶν πόλεων; Δὲν εἶναι καλλίτερον καὶ ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς ἡμῶν συμφερότερον καὶ ἀξιοπρεπέστερον, μάλιστα δὲ καὶ καθῆκον ἡμῶν Ἐθνικὸν καὶ θρησκευτικὸν νὰ ἀποφασίσωμεν νὰ συστήσωμεν ἐν ταμεῖον τοῦ Ἐθνικοῦ συμφέροντος ὀνομασθησόμενον, καὶ εἰς αὐτὸ νὰ συναθροίζωμεν κατὰ μῆνα ἐκάστη ὅ,τι ἤθελε δαπανῆσαι ἀνηλεῶς εἰς τὰς εἰρημένας ματαιότητας; Ἐκ τῶν χρημάτων δὲ τοῦ ταμεῖου τούτου νὰ θεραπεύσωμεν μυρίας ὕσας ἀνάγκας τῆς κοινῶν, μυρία ὅσα ἔργα νὰ κατορθῶμεν συντείνοντα εἰς τὸ Ἐθνικὸν συμφέρον; ἀλλ' ἴσως ἠθέλομεν εἰπεῖν, ὅτι κάλλιστον τοῦτο, ἀλλ' οἱ ἄνδρες ἡμῶν δὲν θὰ μᾶς ἀρέσωσι τότε ἀκοσμήτους καὶ ἐνδουμένους ἀκόμψως καὶ ἄνευ χάριτος· πολλοὺ γε καὶ δεῖ. Ἐὰν τοῦτο ἦν ἀληθές, καὶ δύναται νὰ εἰπωθῇ παρ' ἀνδρῶν, δοθῆτω τότε ἡμῖν νὰ παρατηρήσωμεν αὐτοῖς τάδε· ὅχι, ἀγαπητοί, προτιμότερον καὶ λυσιτελέστερον καὶ εἰς ἀμφοτέρους ἡμᾶς, καὶ εἰς τὰ τέκνα ἡμῶν, καὶ εἰς τὸ Ἔθνος ἅπαν, νὰ συνειθίσωμεν τὴν τοιαύτην λιτὴν καὶ ἀπεριττον καὶ σώφρονα διαίταν ἢ ἀντὶ τῆς ἀβροῦς καὶ ἀνεμμένης διαίτης νὰ περιέλθωμεν ποτὲ εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ κόπτομεν τὰς κόμας τῶν κεφαλῶν μας, ὡς πάλαι ποτὲ αἱ Καρχηδό-

ναι διὰ τὰ κατασκευάσασαι χορδὰς τόξων κατὰ τῶν ἐχθρῶν, καὶ κάλιον νὰ ὦμεν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ὑμῶν ἄκομφοι καὶ ἀκαλλώπιστοι, ἢ χάριν τῆς περὶ τὸ σῶμα κομψότητος καὶ χαριτοτροπίας νὰ ἐξελεγχθῶμεν ἀνίκανοι νὰ γεννῶμεν ἄνδρας ἱκανοὺς νὰ ὑπερασπίζωσι γενναίως τὴν τιμὴν καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ Ἔθνους μας· ἡμεῖς ἐσμὲν Ἕλληνίδες, καὶ αἱ Ἕλληνίδες πρέπει νὰ τίκτωσιν Ἕλληνας ἀληθεῖς ἀξίους ἐπιμελητὰς καὶ ὑπερμάχους τοῦ Ἐθνικοῦ αὐτῶν συμφέροντος.

Καὶ ταῦτα μὲν, Κύριοι, καὶ περὶ τῶν δύο εἰδῶν τοῦ Ἐθνικοῦ συμφέροντος, εἶπω δὲ ἐν ὀλίγοις ὅτι τὸ ἐθνικὸν συμφέρον ἔχει ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς ἀποστολῆς τοῦ Ἔθνους· αὕτη ὡς εἶπον ἐν τῇ πρώτῃ ὁμιλίᾳ μου, εἶναι ὁ γενικὸς καὶ τελικὸς σκοπὸς, πρὸς ὃν τείνουσι πᾶσαι αἱ ἀπὸ κοινοῦ πράξεις καὶ ἐνεργεῖαι τῶν ἀτόμων πάντων τῶν συγκροτούμενων τὸ Ἔθνος· διὸ, ὡς εἶπον, ἔχουσι καὶ τὰ πρὸς τοῦτον κατάλληλα προσόντα καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ ἰδιώματα. Καὶ τὸ συμφέρον δὲ τοῦ Ἔθνους ἐστὶ τὸ φέρειν ὁμοῦ πάντας τοὺς ἐν τῷ Ἐθνῷ πάσας τὰς ἐνεργείας καὶ πράξεις αὐτῶν διὰ πάντων τῶν ἀρμοδίων μέσων πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς ταύτης, τοῦ Ἐθνικοῦ τούτου προορισμοῦ· διότι οὕτως ὅ,τι ἐστὶ σύμφηρον καὶ συντελεστικὸν τῷ Ἐθνῷ εἶναι καὶ σύμφηρον πρὸς τὴν ἀποστολὴν αὐτοῦ· καὶ πρὸς ταύτην συμφέρει αὐτῷ νὰ τείνη πᾶσα αὐτοῦ πράξις καὶ ἐνεργεῖα, οὐδαμῶς δὲ συμφέρει τῷ Ἐθνῷ ἀλλαχοῦ νὰ ζητῆ τὴν εὐδαιμονίαν αὐτοῦ καὶ τελειοποίησιν ἢ ἐν τῇ ἐκπληρώσει τῆς ἀποστολῆς του. Καὶ ἰδοὺ λοιπὸν ἡ σχέσις ἑκατέρου πρὸς τὸ ἕτερον φυσικωτάτη καὶ ἀδιάσπαστος. Διὰ τοῦτο καὶ ὅσον ἡ ἀποστολὴ τοῦ Ἐθνους εὐγενὴς καὶ πολλῶ μέρει τῆς ἀνθρωπότητος λυσιτελεῖ, τοσοῦτον καὶ τὸ Ἐθνικὸν αὐτοῦ συμφέρον ἀξιολογώτατον καὶ σπουδαιότατον, καὶ πάσης προσοχῆς καὶ ἐπιμελείας θεόμενον. Οὕτως, ἐπὶ παραδείγματος, τὸ ἡμέτερον Ἔθνος ἔχει ἀνέκαθεν ἀποστολὴν τὸ νὰ ᾔηται ἐν τῇ ἀναπτύξει τῆς διανοίας καὶ τῇ διακοσμήσει τοῦ ἔθνους ἢ πρωτανεύουσα, οὕτως εἶπεν, φυλὴ τῆς ἀνθρωπότητος· ἀναλογισθῶμεν λοιπὸν καὶ τὸ συμφέρον ἡμῶν τὸ Ἐθνικὸν ὅπως ἐστὶ, καὶ ὅπως παρ' ἡμῶν δεῖται ἐπιμελείας καὶ προστατεύσεως. Καὶ μάλιστα ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἐστὶν ὁ τὴν ἀποστολὴν τοῦ Ἔθνους ὀρίζων. Ἐκεῖνος βέβαια ἐστὶ καὶ ὁ ἀνώτατος τοῦ Ἐθνικοῦ συμφέροντος Ἐπόπτης. Ἐντεῦθεν καὶ οἱ ἐν τῷ Ἐθνῷ μετὰ πολλῆς περισκέψεως καὶ σεβασμοῦ ὀφείλουσι νὰ ἐνεργῶσι τὰ κατ' αὐτὸ ἄλλως ἀμυρτάνουσι σφόδρα πρὸς τῆς ἀπείρου ἀγαθότητος καὶ φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, καὶ παροργίζουσι τὴν ἀδέκαστον αὐτοῦ δικαιοσύνην, ἥτις θάσσον ἢ βράδιον ἐ-

πέρχεται ἀμείλικτος τιμωρὸς τῆς ἀτασθαλίας τῶν ἀσεβῶν καὶ ἀσυνειδότως καταφρονούντων τὸ Ἐθνικὸν αὐτῶν συμφέρον καὶ μάλιστα τὸ ἠθικόν. Καὶ διὰ τοῦτο τῷ ὄντι παρατηροῦμεν ἀπὸ καιρῶν εἰς καιρὸν εἰς ἕκαστον Ἔθνος ἀναγκασμένους μεγалоφυεῖς τινεὺς ἄνδρας, οἵτινες ἀντιλαμβάνονται σιτίχρῳ χειρὶ καὶ κρατερῳ δικαιοίᾳ τοῦ Ἐθνικοῦ συμφέροντος, καὶ ἀναβιβάζουσιν αὐτὸ ἐνίοτε ἐννοίᾳ εἰς τὸ ἀνώτατον σημεῖον τῆς ὑπάρξεως καὶ ἀκμῆς του· καὶ οἵτινες ἐπομένως εἰσὶν, ὡς λέγει σοφὴ Γαλάτις, τὰ δικεκριμένα πνεύματα, ἅπερ διευθύνουν κατ' ἕκαστον αἰῶνα τὴν ἀνθρώπινον διάνοιαν, καὶ τὴ ἀγαθὴν ὅπερ προξενουσι δὲν ἔχει ὅρια προσδιορισμένα· οὕτως εἰς τὸ Ἕλληνικὸν μας Ἔθνος ἀναλόγως τοῦ μεγέθους τοῦ Ἐθνικοῦ αὐτοῦ συμφέροντος, ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας οἱ τοιοῦτοι μεγάλοι ἄνδρες ἀνεφαίνοντο ἀπὸ τοῦ Κόδρου, ἢ καὶ πρόην, μέχρι τοῦ Δημοσθένους· εἴτ' ἀνεφάνη ὁ μέγας Ἀλέξανδρος—εἴτα ὁ μέγας τοῦ Βυζαντίου ἰδρυτὴς—καὶ μετ' ἐκείνων τοσοῦτοι ἄλλοι οὐχὶ μὲν πάντες ὡς ἐξοχώτατα πνεύματα αἰωρηθέντα ὑπὲρ τῶν Ἐθνικῶν ὀρίζοντα, ἀλλὰ σωτηριωδῶς ὑπὲρ τοῦ Ἐθνικοῦ συμφέροντος ἐνεργήσαντα, διασώσαντα αὐτὸ μέχρις ἡμῶν, καὶ διαδόντα ἡμῖν αὐτὸ ὡς κειμήλιον πολυτιμώτατον.

Ἀλλὰ διὰ τοῦτο δὲν πρέπει οὔτε ἡμεῖς οὔτε ἄλλου ἔθνους ἀνθρωποι νὰ εἴπωμεν: ἂς περιμένωμεν λοιπὸν νὰ γεννηθῶσι καὶ κατ' ἡμᾶς εἷς ἢ δύο ἢ τρεῖς ἐξοχώτατοι τῶν πάντων ἄνδρες ἐν τῷ Ἐθνῷ, οἵτινες μετὰ περινοίας καὶ ἠθικότητος ὑπερτάτης νὰ διευθύνωσι καὶ νὰ ἐξυπηρετήσωσι τὸ Ἐθνικὸν συμφέρον. Οὐχί· πάντα τὰ πρόσωπα ἐνὸς ἔθνους ἄνδρες καὶ γυναικες κατὰ τὴ μέτρον τῆς ἐχυτῶν δυνάμεως ὀφείλουσι νὰ συνεργάζωνται ὑπὲρ τοῦ Ἐθνικοῦ συμφέροντος, ὀφείλουσι νὰ συγκατασκευάζωσι καὶ νὰ συγκατορθώσωσιν αὐτὸ, ὀφείλουσι διὰ περρωτισμένης ὅσον οἶόν τε δικαιοίας, καὶ μάλιστα διὰ τῆς ἀρετῆς τῶν ἠθῶν των, νὰ στίλβωσιν ἐν τῷ ὀρίζοντι τοῦ Ἐθνικοῦ συμφέροντος, ὡς τοιοῦτοι μικροὶ μὲν, ἀλλὰ σπινθηροβολοῦντες ἀστέρες ἐν τῇ σκοτίᾳ τῆς νυκτός, μέχρι τῆς ἐμφάνσεως τοῦ ἀκτινοβόλου ἡλίου τοῦ κομίζοντος τὴν φασσῆρον ἡμέραν! « Ἐκαστος ὑμῶν ψαλμὸν ἔχει, διδασχὴν ἔχει, ἀποκάλυψιν ἔχει, ἐρμηνείαν ἔχει, πάντα πρὸς οἰκοδομὴν γενέσθω », κολάζει ἡμῖν τὸ θεόστοφον τοῦ Παύλου στόμα.

II

ΑΠΕΛΛΗΣ

Ο ΖΩΓΡΑΦΟΣ.

ὑπό Ν. Γ. Οἰκονομίδου.

Ἐξεφωνήθη τὴν 18 Ἀπριλίου 1871.

Κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους βαθεῖα ἐμίχλη καὶ πυκνότατον σκότος περιέβαλλον τὴν ἀνθρωπότητα, ἥτις, ἐν νηπιώδει σχεδὸν εὐρισκομένη καταστάσει καὶ εἰς ποταπὰ ὕλισμοῦ συμφέροντα ὄλως παραδεδομένη, σχεδὸν βίον κτηνώδη διῆγεν. Εἰς ἐν ὅμως ἔθνος ἐδόθη ἡ ὑψηλὴ ἀποστολὴ τῆς νοερᾶς διαπλάσεως καὶ διαφωτίσεως τοῦ ἀνθρώπου διὰ τῆς ἐκ τοῦ πνευματικοῦ ληθάργου ἐξγωγῆς του, καὶ διὰ τῆς εἰς αὐτὸν δηλώσεως τοῦ εὐγενοῦς καὶ ὑψηλοῦ προορισμοῦ του. Τὴν δ' ἀποστολὴν ταύτην, ἐν οὐ μακρῷ χρόνῳ, θυμασῶς ἐξεπλήρωσε τὸ ἀναλαβὸν αὐτὴν ἔθνος—ἡ Ἑλλάς—ἥτις, λαμπρὸν καὶ τηλαυγὲς μετέωρον, ἐπεμφε πνυταχοῦ τῆς ὑψηλοῦ τὰς χρυσοφαεῖς αὐτῆς ἀκτῖνας, καὶ τὴν οἰκουμένην ἐφώτισε πᾶσαν, ἰδρύσασα διὰ παντὸς τὴν τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ καλοῦ, τοῦ ὠραίου ἀγάπην, καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος ἐκ τῶν ἀποκλειστικῶν τῆς ὕλης δεσμῶν.

Μικρὰ σειρὰ δαιμονίων ἀνδρῶν, εἰς πᾶν εἶδος διανοητικῆς διακριθέντων ἀναπτύξεως, κατέβαλεν αἰῶνικα καὶ ἀδιάσειστα πολιτισμοῦ καὶ προόδου θεμέλια, καταστήσασα τὴν Ἑλλάδα περιπούδαστον τῆς οἰκουμένης εὐεργέτην καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους φωστῆρα. Φιλόσοφοι, ῥήτορες, ποιηταί, νομοθέται, μαθηματικοί, στρατηγοί, ἀρχιτέκτονες, γλύπται, ζωγράφοι, πάντες δὲ πατριῶται, ἐδίδαξαν τὰ πλήθη καὶ κατέδειξαν αὐτοῖς μέχρι τίνος ἀνωτάτου σημείου νὰ φθάσῃ δύναται ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, ἐπίζηλον παράδειγμα θέμενοι τοῦτο ταῖς ἐπερχομέναις γενεαῖς, αἵτινες ἐμιμήθησαν μὲν, ἀλλ' οὐδόλως ὑπερέβησαν αὐτούς.

Ἐπειδὴ δ' ὁ βίος καὶ αἱ πράξεις τῶν περιδόξων τούτων ἀνδρῶν διδασκτικώτατον ὑπάρχουσι μάθημα, ἐξελεξάμεν ὡς θέμα τῆς σήμερον ὀμιλίας μου τὸν βίον Ἀπελλοῦ τοῦ ζωγράφου ὅστις ὡς ἐν Καλ-

λιτέχναις πρωτεύων καὶ ἐξ Ἰωνίας καταγόμενος ζωηρῶς διαφέρει ἡμᾶς.

Διάφοροι ὑπάρχουσι γνώμαι ἐν οἷς Ἕλληνας εἰσὶν οἱ πρῶτοι τῆς ζωγραφικῆς ἐφευρεταί ἢ παρέλαβον ταύτην ἐξ Αἰγύπτου. Ὁ χαρῖεις μῦθος τῆς Κόρας, καὶ ἐὰν μῦθος καὶ οὐχὶ πραγματικότης ὑποτεθῆ, δεικνύειν ὅτι ἐν Ἑλλάδι τὸ πρῶτον ἡ θεσπεσία αὕτη τέχνη ἐφευρέθη. Ὁ ἀγγειοπλάστης Σικυώνιος Διθυράδης εἶχε θυγατέρα ὀνόματι Κόραν ἥτις ἤρατο σφοδρῶς νεανίου ὠραίου. Τοῦ ἐρastoῦ της τούτου, ὑπνώττοντος, τὴν μορφήν ἐρῶσα ἡμέραν τινα ἡ Κόρα διαγραφομένην, ὑπὸ τοῦ ἡλίου, ἐπὶ τοῦ λευκοῦ τοίχου, καὶ φλεγόμενη ὑπὸ τοῦ πύθου ἴνα διὰ παντὸς πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν της ἔχη τὴν φίλην ταύτην μορφήν, λαμβάνει τεμάχιον ἀνθρώπου, καὶ περιάγουσα τοῦτο ἐπὶ τῶν ἄκρων τῆς σκιάς, προσηλοῖ ἐπὶ τοῦ τοίχου τοὺς προσφιλεῖς χαρακτῆρας. Ὁ δὲ πατήρ, ὁ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο τὴν Κόραν φιλῶν, ἵν' εὐχαριστήσῃ ἔτι μάλλον αὐτὴν, καλύπτει δι' ἐλαφροῦ στρώματος ἀργίλου τὴν χαραχθεῖσαν εἰκόνα καὶ ποιεῖ αὐτὴν διακριστέραν ἔτι. Οὕτω ὁ ἔρωσ ἐγένετο ἀφορμὴ ἵνα ταυτοχρόνως ἀνακαλυφθῶσιν ἡ τε ζωγραφικὴ καὶ ἡ πλαστικὴ.

Παρὰ τὸ ἐνδόσιμον ὅμως ὑπὲρ ὁ μῦθος οὗτος δίδει ἡμῖν, ὅτι ἐν Ἑλλάδι τὸ πρῶτον εἶδε τὸ φῶς ἡ ζωγραφικὴ, αἱ ἀνακαλυφθεῖσαι εἰκονογραφίαι ἐπὶ τῶν τοίχων, ναῶν καὶ τάφων ἐν Θήβαις, Δευδερᾷ καὶ ἄλλαις τισὶ πόλεσι τῆς ἀνω Αἰγύπτου καθιστῶσι σφόδρα πιθανὴν τὴν γνώμην, ὅτι πρὸ τῶν Ἑλλήνων ἔτι οἱ Αἰγύπτιοι ἐγίνωσκον τὴν ζωγραφικὴν, πλὴν ἀτελέστατα, ὡς καὶ τὰς ἄλλας τέχνας, αἱ πᾶν ἄλλο ἢ ὠραίας ἡδύνατό τις νὰ καλέσῃ.

Τὴν πρώτην δὲ ἰδέαν παραλαβόντες οἱ Ἕλληνας, ταχέως, ἀφέντες τὴν ὁμοίμορπον ὄδον ἣν οἱ Αἰγύπτιοι ὀρθοκευτικῶς ἐτήρουν, διὰ πτήσεως ἰσχυρᾶς καὶ ἐλευθέρως, ἀνῆλθον εἰς αἰθέρια ὕψη, εἰς τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς τελειότητος ἀγαγόντες τὴν τέχνην ταύτην, ἥτις ἀληθῶς δῶρον θεῖον δύναται νὰ ὑποληφθῇ τούτου δ' ἕνεκα οὐχὶ ἀδίκως θεωροῦνται οἱ Ἕλληνας ἐφευρεταί τῆς ζωγραφικῆς, ἥτις παρὰ τοῖς Αἰγυπτίοις ἐν καταστάσει ἐκτροματικοῦ ἐμβροῦ ὑπῆρχεν.

Ἄλλὰ καὶ ἐν Ἑλλάδι, ἀβέβαια ἦσαν καὶ ἀσταθῆ, ὡς εἶδος, τὰ πρῶτα βήματα τῆς ὠραίας ταύτης τέχνης, ἥτις ἀτελής ἐν ἀρχῇ καὶ οἶονεῖ κλονουμένη, ἐβάδισεν ὕστερον στερεῶ τὸ ποδὶ πρὸς τὸ τέλειον. Ἐκ τοῦ προορηθέντος μύθου τῆς Κόρας βλέπομεν, ὅτι ἡ ζωγραφικὴ ἤρξατο διὰ τῆς δι' ἀπλῶν γραμμῶν περιγραφῆς τῆς τοῦ ἀνθρώπου μορφῆς. *Umbra hominis lineis circumducta*, ὡς λέγει ὁ Πλίνιος. Διὰ τοῦ τρόπου δὲ τούτου οἱ πρῶτοι ζωγράφοι περὶστανον πολυπρο-

θώπους εικόνας, ἀπλῶς ὅμως, ἄνευ χάριτος ἢ συναρμολογίας τινός, θέτοντες τὰ πρόσωπα ἄτινα ἀπεικονίζον ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἰστάμενα ὀριζοντείου γραμμῆς, κατὰ σειρὰν, δίκην στρατιωτῶν ἐν παρατάξει.

Θεωρούμενοι δὲ πρῶτοι Ἕλληνες ζωγράφοι εἰσὶν ὁ Εὐχέρις, ὁ Φιλοκλῆς, ὁ Κλεάνθης, ὁ Σουρίας, ὁ Ἀρέγων. Μετ' ὀλίγα δ' ἔτι ὁ Κορίνθιος Κλεόφρατος ὅστις, μὴ ἀρνούμενος ὡς οἱ προγενέστεροι αὐτοῦ εἰς τὸν διὰ τοῦ ἀνθρακός χρωματισμὸν τῆς εἰκόνας, ἐφεῦρε ἕτερον διὰ τῆς ἀναλύσεως κεχρωματισμένων πλίνων ἀγγείων, τοῦθ' ὅπερ ἦν σπουδαῖον πρὸς τὴν πρόοδον βῆμα· ἄλλοι δ' ἀκολουθῶς ζωγράφοι ἀναμίξαντες ἄλλα χρώματα ἐξετέλουν πολυχρόμους εἰκόνας, ἀλλ' ὁ σπουδαιότερον πρὸς τὸ τέλειον ὤθησιν δοῦς εἰς τὴν ζωγραφικὴν, ὑπῆρξεν ὁ Κλεώνιος Κίμων, ὅστις ἔδωκεν ἔκφρασιν καὶ χάριν εἰς τὰ ἀπεικονιζόμενα· χωρὶς δὲ νὰ περιορισθῆ εἰς ὁμοίομορφον στάσιν τῶν τῆς εἰκόνας του προσώπων, παρίστα αὐτὰ διαφόρους θέσεις καὶ στάσεις ἔχοντα.

Ἄν δ' οἱ προρρηθέντες θεωροῦνται ἀπλῶς ὡς οἱ ἀρχαιότατοι ζωγράφοι, βεβαίως ὅμως γνωστὸς ἀρχαῖος εἶναι ὁ Βύλαρχος ὅστις ζῶν τὸ 700 Π. Χ. ἔτος, πολλὰς καὶ ὡραίας ἐποίησεν εἰκόνας, ὧν μίαν, παριστάσαν μάχην τῶν Μαγνήτων, ἀντὶ μεγάλης ἐπώλησε τιμῆς τῷ Βασιλεῖ τῆς Λυδίας Κανδαύλῳ. Γνωστότεροι ἀκολουθῶς ζωγράφοι εἰσὶν ὁ Φειδίας ὅστις πρὶν ἀναδειχθῆ μέγας γλύπτῆς ἦν μέγας ζωγράφος, ἐποίησε δὲ εἰκόνα τινα ἣν οἱ μὲν θεωροῦσιν παριστάσαν τὸν Δία, οἱ δὲ τὸν εὐεργέτην του Περικλῆ Διάσημος ἐπίσης ζωγράφος ὑπῆρξεν ὁ τοῦ Φειδίου ἀδελφὸς Πάναινος, ὅστις ἔγραψεν τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην τοσοῦτον ἐπιτυχῶς, ὥστε εὐκόλως διέκρινε τις τοὺς Ἀθηναίους στρατηγούς Μιλτιάδην, Καλλιμάχον, Κυνκίγειρον καὶ λοιποὺς, πρὸς δὲ τοὺς Πέρσας Δάτιν καὶ Ἀρταφέρνην. Μετ' αὐτὸν ἔρχεται Πολύγνωτος Θάσιος ὁ πάνυ, ὅστις πρῶτος μετεχειρίσθη τέσσαρα χρώματα, καὶ ἐποίησε καὶ τὰς τοῦ προσώπου κινήσεις. Παρέστησε διάφορα ἐπεισόδια τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, εἰς τινα δ' εἰκόνα παριστάσαν τὴν ἄλωσιν τῆς Τροίας ὑπὸ τὴν μορφήν αἰχμαλώτου νεάνιδος, ἐζωγράφησε τὴν ἐρωμένην αὐτοῦ Ἑλπινίκην, τὴν ἀδελφὴν τοῦ Κίμωνος.

Κατόπιν αὐτοῦ ἔρχεται πληθὺς ἄλλων ζωγράφων ὧν οἱ μᾶλλον γνωστοὶ εἰσὶν ὁ Ἀγλαόφων, ὁ Κηρισσόδωρος, ὁ Φρύλλος, ὁ Ὀνάτος, ὁ Νικάνωρ, ὁ Τιμαγόρας, Διονύσιος ὁ Κολοφώνιος, Πύσων, Ἐθένωρ ὁ πατήρ τοῦ Παρρασίου, ὁ Μίκων, ὁ Ἀπολλόδωρος, ὁ Ζεῦξις, ὁ Παρράσιος, Ἀνδροκύδης ὁ Κυζικηνός, ὁ Τιμανθός. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι, ἰδίως δ' ὁ Ἀπολλόδωρος, ὁ Ζεῦξις, καὶ ὁ Παρράσιος, εἰσὶν οἱ θαυμα-

στότεροι, καθότι ἔφερον τὴν ζωγραφικὴν εἰς τὸν μέγιστον τῆς τελειότητος βαθμὸν. Ὁ Ἀπολλόδωρος ὅστις, κατὰ Πλούταρχον, « ἀνθρώπων πρῶτος ἐξουρῶν φθορὰν καὶ ἀπόχρωσιν σκιάς, Ἀθηναῖος ἦν.» Μεταξὺ τῶν πολλῶν ἔργων αὐτοῦ ἐθαυμάζετο εἰς Ἰερεὺς θύων καὶ ὁ Αἴας Κεραινοῦπληκτος. Ἡ τελευταία αὕτη εἰκὼν ἐσώζετο ἐπὶ Πλινίου εἰς Πέργαμον.

Ζῶντος ἔτι τοῦ Ἀπολλοδώρου, ἀνεφάνη ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Ζεῦξις, ὅστις ἐθήρυσεν τὸ κάλλος τοῦ σώματος, καὶ τὸν χρωματισμὸν κατέστησε μᾶλλον ποικίλον καὶ ἁρμονικόν· θέλων νὰ ζωγραφῆσῃ τὴν Ἑλένην τοῦ Μενελάου καὶ μὴ εὐρίσκων τίναν νεάνίδα ὡς πρωτότυπον νὰ λάβῃ, ἐξελέξατο πέντε ἐκ Κροτόνης νεάνιδας, ὧν ἐκάστη εἶχεν ἄριστόν τι μέρος τοῦ σώματος, καὶ ἐνώσας τὰς ὡραιότητας τῶν πέντε αὐτῶν νεανίδων, παρέστησε τὴν Ἑλένην τοσοῦτον ὡραίαν, ὥστε ἐνθουσιασθεὶς, κάτωθεν αὐτῆς ἔθεσε τοὺς ἐξῆς τοῦ Ὀμήρου στίχους.

« Οὐ νέμεσις Τρῶας καὶ εὐκνήμιδας Ἀχαιοὺς »

» Τοιᾷ δ' ἀμφὶ γυναικὶ πολὺν χρόνον ἄλγεα πάσχειν »

« Αἰνῶς ἀθανάτησι θεῆς ὧπα εἴοικεν. »

« Δὲν εἶναι θαυμαστὸν ἂν οἱ Τρῶες καὶ οἱ καλλικνήμιδες Ἀχαιοὶ ἐπὶ πολὺν χρόνον τοσαῦτα ὑπέφερον κακὰ διὰ τοιαύτην γυναῖκα. Δεινῶς ὁμοιάζει κατὰ τὴν μορφήν μὲ τὰς ἀθανάτους θεάς. »

Τὴν εἰκόνα ταύτην, ἐπειδὴ ὁ Ζεῦξις ἐπεδείκνυε ἀντὶ χρημάτων, οἱ Ἕλληνες ἀπεκάλεσαν Ἑλένην τὴν ἑταίραν.

Σύγχρονος τοῦ Ζεῦξιδος ἦν ὁ Παρράσιος, ἐφάμιλλος τούτου κατὰ τὴν δόξαν, καὶ ἀντίζηλος δεινὸς ἀλλὰ καὶ φίλος. Ὁ Παρράσιος δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς δημιουργήσας τὴν ἔκφρασιν τῶν αἰσθημάτων, διότι μετὰ σπανίας τελειότητος παρίστα τὰς κινήσεις τῶν μύων τοῦ προσώπου, τὴν λεπτότητα τῶν χαρακτηριστῶν, τὴν χάριν τοῦ στόματος καὶ τὰς λεπτὰς τῆς φυσιογνωμίας γραμμὰς. Γνωστὸς εἶναι ὁ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ζεῦξιδος μυθολογούμενος ἀγὼν, καθ' ὃν, οὗτος μὲν ἐξέθεσε σταφυλάς, αἱ ἰδόντα πτηνὰ διερχόμενα ἔσπευσαν ἵνα καταφάγωσιν, ὁ δὲ Παρράσιος ἐξέθεσε εἰκόνα ἀπεικονίζουσαν παραπέτασμα, ὃ ἀντὶ ἀληθοῦς ἐκλαθὼν ὁ Ζεῦξις ἐζήτηε ν' ἀφαιρέσῃ ἰδὼν δὲ τὴν ἀπάτην του ὁμολόγησεν ἑαυτὸν ἠττημένον. Μεταξὺ τῶν εἰκόνων τοῦ Παρρασίου ἐθαυμάζετο ὁ Δῆμος, ἔργον πλήρες ἀλληγορίας ὑπερπαρίστα τὸν λαὸν τῶν Ἀθηναίων, μὲ τὰ πάθη καὶ τὰς συγκινήσεις αὐτοῦ.

Μετ' αὐτοὺς ἐπίσημοι ζωγράφοι ἀναφέρονται ὁ Εὐπομπος, ὁ Εὐξενίδας, ὁ Πάμφυλος, ὁ Σκόπας, ὁ Ἐχίων, Ἀριστείδης ὁ Θηβαῖος, ὁ Μέλανθος, ὁ Παιυσίας, ὁ ἔραστης τῆς ὡραίας Ἀθηναίας ἀνοσιώλους Γλυ-

κέρκις, ὁ Ἀπελλῆς, ὁ μαθητὴς αὐτοῦ Περσεύς, ὁ Ἀσκληπιόδωρος, ὁ Νικοφάνης, ὁ Ἀντίδοτος.

Δὲν πρέπει δὲ νὰ παραλείψωμεν καὶ ὀνόματα γυναικῶν αἵτινες διακρίθησαν εἰς τὴν ζωγραφικὴν αὐταὶ δ' εἰσὶ,

Τιμαρέτη ἡ Θαγάτηρ τοῦ Ἀθηναίου ζωγράφου Μίκωνος, τῆς ὁποίας τὴν Ἀρτέμιδα εὗρον τοσοῦτον ὡραίαν ὥστε ἔθισαν εἰς τὸν Ναὸν τῆς ὁμωνύμου θεᾶς ἐν Ἐφέσῳ, ἡ Εἰρήνη ἡ Κρατείου, ἡ Καλυψὼ, ἡ Ἀρισταρέτη, καὶ τέλος ἡ Λάλα.

Ὁ κορυφαῖος ὅμως μεταξὺ τῶν διακηρθέντων ἦν ὁ Ἀπελλῆς, ὅστις καὶ τὸ ὄνομά του αὐτὸ ἔδωκεν εἰς τὴν ζωγραφικὴν, κληθεῖσαν «Ἀπελλοῦ τέχνην.» Θετικῶς δὲν εἶναι βέβαιον ποῦ ἐγενήθη ὁ ἔξοχος οὗτος ἀνὴρ, διότι τρεῖς πόλεις, ἡ Κῶς, ἡ Ἐφεσος καὶ ὁ Κολοφῶν ἐρίζουσι περὶ τούτου. Πιθανώτερον ὅμως εἶναι ὅτι εἰς Κολοφῶνα εἶδε πρῶτον τὸ φῶς ὁ Ἀπελλῆς, διότι περὶ αὐτοῦ λεπτομερέστερον πάντων ἐκφράζεται ἐν τῷ λεξικῷ του ὁ Σουίδα λέγων, ἐναντία τῆς γνώμης τοῦ Στράβωνος, «Ἀπελλῆς Κολοφώνιος, θέσει δὲ, Ἐφέσιος ζωγράφος, μαθητὴς Παμφίλου τοῦ Ἀμφιπολίτου, πρότερον δὲ Ἐφόρου τοῦ Ἐφεσίου, υἱὸς Πυθίου, ἀδελφὸς Κτησιόχου, καὶ αὐτοῦ ζωγράφου.» Ἐκ τούτου ἐξάγεται ὅτι ὁ Ἀπελλῆς ἐγενήθη μὲν εἰς Κολοφῶνα, ἀλλ' ὅτι ἀπέκτησεν ἐν Ἐφέσῳ τὰ ἀστυκὰ δικαιώματα, ἕνεκα τῆς ἀρετῆς καὶ ἀξίας του. Παραδεχόμεθα τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Σουίδα διότι μόνος οὗτος, ἀναφέρων τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἀπελλοῦ, ὅπερ ἄλλως ἤθελε μείνει ἡμῖν ἄγνωστον, φαίνεται ὅτι εἶχε μᾶλλον τῶν ἄλλων θετικὰς πληροφορίας.

Ὁ Ἀπελλῆς ἐγενήθη τὸ 368 ἢ 369 ἔτος Π. Χ. κατὰ τὴν ἑκατοστὴν τρίτην Ὀλυμπιάδα. Καὶ τὸ πρῶτον ἐμαθήτευσεν ἐν Ἐφέσῳ, παρὰ τῷ Ἐφόρῳ ταχύτατα δὲ οὐ μόνον ἐξέμαθεν ὅσα ἐγίνωσκεν ὁ διδάσκαλός του, ἀλλὰ καὶ τὸν ὑπερέβη. Ὅργων ὅμως πρὸς τελειοτέραν ἐκπαίδευσιν, μετέβη εἰς Σικυῶνα καὶ ἐκεῖ, ἐπὶ πληρωμῇ ταλάντου, ἐμαθήτευσε παρὰ τῷ περιωνύμῳ Παμφίλῳ, τῷ ἀρχηγῷ τῆς Σικυωνείου Σχολῆς, ἥτις Δωρικὴ καὶ μὴ λίαν ἐπιμελουμένη τὴν χάριν καὶ τὸ ἰδεώδες ὃ ἐπεζήτησαν ἡ σχολὴ τῆς Ἰωνίας καὶ ἡ σχολὴ τῶν Ἀθηναίων, ἀνεζήτηε τὸ ἀληθές, ἀκριβὲς καὶ αὐστηρῶς τὴν φύσιν αὐτῆν ἀντιγράφουσα.

Ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ, ἔνθα ἐπὶ δεκαετίαν περίπου ἐμαθήτευσεν, ὁ Ἀπελλῆς νυχθημερόν κατεγίνετο οὐ μόνον ζωγραφῶν, ἀλλὰ καὶ σπουδάζων μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας ἀνατομίαν, περιγραφικὴν γεωμετρίαν, φιλοσοφίαν, ἱστορίαν, καλλιτεχνίαν, αἰσθητικὴν καὶ ἄλλα τοιαῦτα μα-

θήματα ἅτινα εἰσὶ ἐδραϊκὴ βάσεις διανοητικῆς μορφώσεως, ἀναπτυσσοῦσης καὶ ἐξευγενίζουσας πᾶσαν αἴσθησιν. Καὶ τοι δὲ λαμβάνων μαθήματα ὑπὸ τοῦ θετικοῦ Παμφίλου, ὁ Ἀπελλῆς, ἕνεκα τῆς ἐμφύτου αὐτῷ κλαισθησίας, πολλάκις ἐξετρέπετο τῆς τραχείας καὶ ἀποτόμου πιστῆς ἀντιγραφῆς τῆς φύσεως προσθέτων τὴν χάριν καὶ τὴν μαλθακότητα ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, καὶ ποιῶν οὕτω κράμα ἐπίχαρι καὶ τερπνὸν τῆς Ἀσιατικῆς καὶ Σικυωνείου Σχολῆς, κράμα ὕπερ ἀκολούθως θελκτικώτατον καὶ περιδοξὸν κατέστησεν. Ἐν τῇ Σχολῇ ταύτῃ εἶχε συμμαθητὰς, μεταξὺ ἄλλων τὸν Μέλανθον, τὸν Πausανίαν, τὸν Ἀσκληπιόδωρον καὶ τὸν Ἄβρωναν παρὰ πάντων δὲ τούτων θερμῶς ἠγαπᾶτο ἕνεκα τῆς γλυκύτητος τῶν τρόπων του, τῆς εὐθύτητος τῆς καρδίας του καὶ τοῦ εὐθύμου τοῦ χαρακτῆρός του· οὐδέποτε δὲ καὶ μετὰ ταῦτα ἐλησημονήθησαν οἱ τρυφεροὶ αὐτοῖ δεσμοὶ τῆς μεταξὺ των φιλίας, ἀλλ' ὅτε ἡ φορὰ τῶν πραγμάτων εἶχε χωρίσει αὐτούς, εὐφροσύνως ἀνεμιμνήσκοντο πάντες τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἀφρόντιδες, εὐθυμοὶ, μεστοὶ ἐλπίδων, κατεγίνοντο εἰς τὰς σπουδὰς των ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ ἀγαθοῦ Παμφίλου. Διηγούνται δὲ τὸ ἐξῆς γεγονὸς ὅπερ εἶχε λάβει χώραν ὅτε ὁ Ἀπελλῆς ἐμαθήτευσεν ἔτι ἐν Σικυῶνι. Πάντες οἱ μαθηταὶ τοῦ Παμφίλου, ἀπεφάσισαν νὰ μεταβῶσιν εἰς τὴν οὐ μακρὰν ἀπέχουσαν Κόρινθον, τὸ μέγα τοῦτο τῆς τρυφῆς καὶ πολυτελείας ἀνάκτορον, ἵνα θαυμάσωσι τὴν βρύθουσαν μεγαλοπρεπῶν ναῶν καὶ περικκλῶν ἀριστοτεχνημάτων ταύτην πόλιν, καὶ εὐθυμήσωσι ταυτοχρόνως, συμφώνως πρὸς τὰ ἦθη τῆς ἐποχῆς ἐκεῖνης.

Τῷ ὄντι, ἐν ὥρᾳ καθ' ἣν ἐαρινὴ ροδοδάκτυλος αὐγὴ, γλυκὺν μειδιῶσα, προανήγγελλεν ἡμέραν λαμπρὰν, ἐξ ἐκείνων ἂς μόνον ὑπὸ τὸν γλαυκὸν τῆς Ἑλλάδος οὐρανὸν δύναται τις νὰ ἰδῆ, οἱ φίλοι νεανίαί, πλήρεις φαιδρότητος καὶ χαρᾶς, ἐπορεύθησαν πεζῇ ἐκ Σικυῶνος εἰς Κόρινθον, ἀνὰ μέσων εὐφορωτάτων ἀγρῶν καὶ λόφων καταφύτων, ἀναπνέοντες μυρία τερπνὰ ἀρώματα ἅτινα ἀπέδιδον πολυειδῆ ἄνθη δι' ὧν πᾶσα ἡ πέριξ γῆ ἦτο κεκαλυμμένη. Ἀφιχθέντες εἰς Κόρινθον καὶ ἀριστήσαντες ἐπεσκέφθησαν μετὰ προσοχῆς καλλιτεχνῶν ὅτι ἀξιόθεκτον εἶχεν ἡ πόλις· ἐθαύμασαν τὸν ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος, τῆς Ἀθηνᾶς τοὺς βωμοὺς, τοῦ Βελλεροφόντου τὸ τέμενος, πρὸς δὲ καὶ τὸν ναὸν Ἀφροδίτης τῆς Μελινίδος, ἐντευκτήριον τῶν περιωνύμων τῆς Κόρινθου ἑταιρῶν. Μετ' ἀμέτρου θαυμασμοῦ ἔστησαν προσέτι ἐνώπιον τοῦ ἀγάλματος τῆς Ἀρτέμιδος, τῆς χαλκῆς Ἀθηνᾶς, τοῦ Ποσειδῶνος καὶ πολλῶν ἄλλων ἔργων ἐξόχων.

Εἰς Ἀροκόρινθον ὅμως φθὰς ὁ Ἀπελλῆς, ἔστη οἶονεὶ μεθῶν ἀπέ-

ναντι τοῦ μεγαλοπροσποῦς ὀρίζοντος, ὅστις δίκην πανοράματος πλήρους μαγείας πρὸ τῶν ἐκθάμβων αὐτοῦ ὀφθαλμῶν ἐξετείνεται. Ἐμεινεν ὄρας ἐκεῖ, ἀκίνητος, σιωπηλὸς, βεμβάζων, καὶ ἐν τῇ πλουσίᾳ αὐτοῦ φαντασίᾳ ἑναποταμιεύων ἀφροδίαν αἰσθήσεων τερπνοῦ, χαρίεντος, ὠραίου. Οἱ συνοδοιπόροι του βρυθθέντες νὰ τὸν ἀναμένωσιν ἀφῆκαν αὐτὸν μόνον ἐν τῷ βεμβασμῷ του, καὶ πορευθέντες τὸν ἀνέμενον εἰς τι ξενοδοχεῖον, ὅπου ἔμελλον νὰ συνευθυμῆσωσιν, ὀδηγοῦντες ἕκαστος καὶ ὠραίαν τινὰ Κορινθίαν ἑταίραν.

Μεθ' ἱκανῶν ὥραν συνελθὼν εἰς ἑαυτὸν ὁ Ἀπελλῆς καὶ ἀναμνησθεὶς τῶν φίλων του, βήματι σιγηλῷ ἐπορεύετο εἰς τὸν τῆς συνεντεύξεως τόπον, ὅποτε ἔφθασε πρὸ τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ἀπόλλωνος, παρὰ τῇ Πειρήνῃ Κρήνῃ ἵσταμένου· ἀφοῦ δ' ἐξήτασε λεπτομερῶς τὸ ἄγαλμα, ἔστη πρὸ τῆς Κρήνης, ἀναλογιζόμενος ὅτι ἐκεῖ ἡ Πειρήνη ἔκλαιε τὸν Κερχαίαν ὑπὸ τῆς Ἀρτέμιδος ἀποθανόντα, καὶ ὅτι εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν θέσιν ὁ Βελλερεφόντης συνήντησε τὸν Πήγασσον. Ἐνῶ ταῦτα διελογίζετο, ἔφθασεν ἴν' ἐκ τῆς Κρήνης λάβῃ ὕδωρ ἑρατεινὴ καὶ χαρίεσσα κόρη, ἀπλῶς μὲν καὶ ἀφελῶς ἐνδεδυμένη, ἀλλ' ὑπὸ μυθώδους σχεδὸν διαλάμπουσα καλλονῆς. Τὸ μαγευτικὸν τοῦ προσώπου της κάλλος, τοῦ ἀναστήματός της ἡ κομψότης καὶ χάρις, ἡ σεμνότης αὐτῆς, ἡ σεμνότης ἥτις ὠραιότεραν καθιστᾷ ἔτι μᾶλλον πᾶσαν γυναῖκα, ταῦτα πάντα βαθείαν προὔξενησαν ἐντύπωσιν εἰς τὸν Ἀπελλῆν, ὑπὸ τὸ κράτος τοιοῦτων αἰσθημάτων ἤδη εὐρισκόμενον· λησμονήσας δ' οὐτως τὰς ἀψύχους καλλονὰς αἷ ἕως τότε ἔβλεπεν, ἔστη ἔνθους πρὸ τῆς πλήρους ζωῆς ταύτης νέας, ἥς ἡ ὠραιότης μέχρι τελείου προέβαινε, καὶ συνέλαθε τὴν ἰδέαν ἀντὶ πάσης ἑταίρας, τὴν ἐπαφρόδιτον ταύτην κόρην νὰ περπατήσῃ μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τὸ ξενοδοχεῖον. Συνδέσας δὲ μετ' αὐτῆς ὀμιλίαν, τοσοῦτον πειστικῶς τῇ ἐλάλησε, ὥστε ἡ νεῆνις ἐδέχθη τὴν πρότασίν του καὶ μετ' οὐ πολὺ ὁ Καλλιτέχνης περυσίασεν αὐτὴν εἰς τοὺς φίλους του, οἵτινες, ἐξηπλωμένοι ἤδη ἐπὶ τῶν τρικλίνων τῶν, ἀνέμενον τὸν Ἀπελλῆν λυρίζοντες καὶ ἄδοντες. Εἰς τὴν θέαν τῆς περικαλλοῦς, πλὴν ὑπὸ αἰδοῦς ἐρυθριώσης καὶ ἀμνηχανούσης νεανίδος, ἥτις μεγίστην ἀντίθεσιν ἐνεποιεῖ πλησίον τῶν ὑπερηράνων ἐκείνων ἑταιρῶν, προκλητικὸν ἔχουσῶν τὸ βλέμμα καὶ εἶρον τὸ μειδίαμα, οἱ σύντροφοι τοῦ Ἀπελλοῦ ἐμπαικτικῶς σχεδὸν ἐμειδίωσαν σκώπτοντες τὸ ἀδᾶξ τῆς νεανίδος, ἀλλ' ὁ Ἀπελλῆς καθίζων αὐτὴν πλησίον του ἐπὶ τοῦ τρικλίνου «Μὴ θυμάσθε, εἶπε, ἐγὼ γὰρ αὐτὴν εἰς μέλλουσαν ἀπόλαυσιν, μετ' οὐθ' ὅλην τριετίαν καλὴν δεῖξω.» Καὶ δὲν ἠπατήθη, διότι ἡ σεμνὴ καὶ ἐρυθριώσα αὐτὴ νεῆνις ἐγένετο κατόπιν

ἡ περιόδητος Λαίς, ἥς τὴν καλλονὴν ἵνα θαυμάσῃ ἔπλεεν ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Κόρινθον ὁ μέγας τῆς Ἑλλάδος ῥήτωρ, ὁ πολὺς Δημοσθένης.

Μετὰ τὴν εἰς Κόρινθον ἐκδρομὴν του ὁ Ἀπελλῆς ἐπανελθὼν εἰς Σικυῶνα μετὰ διπλασίας ζέσεως εἰργάζετο ἐπιθυμῶν νὰ φθάσῃ καὶ αὐτὸς εἰς ὑπατὸν δόξης βαθμὸν. Ἐν τούτοις ὁ Πάμφιλος νοσήσας καὶ αἰσθανθεὶς προσεγγίζουσαν τῆς τελευτῆς του τὴν ὥραν, μεταξὺ τῶν δύο διακρινομένων μαθητῶν του, Ἀπελλοῦ καὶ Μελάνθου, ὡς διάδοχον εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς Σχολῆς του ἐξελέξατο τὸν τελευταῖον τοῦτον, διότι οὗτος ἦν πιστὸς τῶν ἀρχῶν του ὀπαδός, σκληρὸς καὶ αὐθάδης ἐν ταῖς εἰκόσι μὲνων, μηδὲν στέργων νὰ μαλακῶνῃ τὸ τραχὺ τοῦ ἀπεικονιζομένου διὰ τῆς χάριτος, ἥτις καὶ τῆς ὠραιότητος αὐτῆς εἶναι ὑπερτέρα. Περὶ αὐτοῦ Διογένης ὁ Λαέρτιος λέγει «Μελάνθιος ὁ ζωγράφος ἐν τοῖς περὶ ζωγραφικαῖς φησὶ δεῖν αὐθάδειάν τινα καὶ σκληρότητα τοῖς ἔργοις ἐπιτρέχειν, ὁμοίως δὲ τοῖς ἥθεσιν.» Τοιαῦτα ἀρχαὶ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὦσιν ἀρχαὶ τοῦ Ἀπελλοῦ, ἐξόχως καλλιτεχνικοῦ πνεύματος, καὶ τούτου ἕνεκα ὁ Πάμφιλος προὔτιμησε τὸν Μελάνθον, φοβούμενος μὴ ὁ Ἀπελλῆς καταστρέψῃ τὴν διακριτικὴν τῆς Σικυωνίου σχολῆς ἀρχήν. Ὁ δ' Ἀπελλῆς, οὐ μόνον δὲν δυσπρηστήθη διὰ τὴν προτίμησιν ταύτην, ἀλλὰ προθύμως ἔμεινεν ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ Μελάνθου μεθ' οὗ καὶ συνειργάσθη εἰς εἰκόνα λαμπράν, παριστῶσαν Ἀρίστρατον τὸν τύραννον τῆς Σικυῶνος ἐπὶ τεθρίππου τῇ Νίκῃ παρακαθήμενον.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μέρος τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς, ὅπερ εἶχεν ἔτι μείνει ἐν καταστάσει ἡμιβαρβάρῳ, βλέπον ἤδη ἐν αὐτῷ ἀνατέλλουσαν τὴν στρατιωτικὴν δόξαν, εὐθὺς συνησθάνθη ὅτι ἡ τῶν ὄπλων εὐκλεία προσωρινὴ καὶ ἐφήμερος μείνει, ἐὰν ἡ δόξ τοῦ πολιτισμοῦ δὲν ἐπιχύσῃ ἄσβεστον φῶς, ἰδρύουσα ἀνεξίτηλα σημεῖα μεγαλείου καὶ δόξης· τούτου ἕνεκα, ὁ ἀρχηγός του, ὁ νέαν ἐν αὐτῷ ἀνακκινίζων ἐποχὴν, Φίλιππος ὁ Β', βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων, μετεκαλέσατο εἰς Πέλλαν, πάντας τοὺς διασήμεους ἄνδρας τῆς ἐποχῆς, ἐπιθυμῶν ἵνα ἡ βασιλικὴ αὐλὴ του γενῇ τὸ διαμονητήριον τῆς μεγαλοφυΐας καὶ τοῦ πνεύματος. Μεταξὺ δὲ τῶν ἄλλων διασήμεων ἀνδρῶν προσεκλήθη καὶ ὁ Ἀπελλῆς, γνωστὸς ἤδη ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα γενόμενος διὰ τὸν πλήρη θεαλγῆτρων χρωστῆρά του δι' οὐ πολλὰ παρήγαγεν ἀριστουργήματα, ἰδίως δὲ τὸν προμνησθέντα Ἀρίστρατον.

Προθύμως ὁ ἡμέτερος ζωγράφος ἐδέχθη τὴν πρόσκλησιν, ἱκανῶς κολακεύουσαν τὴν φιλοτιμίαν του, καὶ μετ' οὐ πολὺ ἀφίχθη εἰς Πέλλαν, ὅπου ἐνησχολήθη εἰς τὴν ἀπεικόνισιν τοῦ βασιλέως Φιλίππου, ὃν

ἐξωγράφησεν ὡς εἶχεν, οὐδόλως κολακεύσας αὐτὸν, οὐδ' ἀποκρύψας κἀν τὴν βλάβην τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἀκολουθῶν οὕτω τὴν αὐστηρὰν ἀρχὴν τῆς Σχολῆς τοῦ Παμφίλου, διδάσκοντος ὡς μόνον γινώμονα τὸ ἀληθές, χωρὶς νὰ προστίθεται τὸ ἰδανικὸν ἢ ἡ χάρις. Καὶ ὅμως εἶχεν ἐν ἑαυτῷ, ὁ Ἀπελλῆς, ἐντελῆ τὴν ἰδέαν ἀμφοτέρων, ὡς ἀκολουθῶς θέλομεν ἰδεῖν καὶ πράγματι, τὸν Φίλιππον ἀπεικονίζει νῦν μὲ τὸν ὀφθαλμὸν βεβλαμμένον, τὸν *Γομόν Ἡρώα του* καὶ τοὺς *Θηήσκογτας*, ἔργα ἅτινα κατὰ τὸν αὐτὸν ἐποίησε καιρῶν, παρέστησεν ἐν ὅλῃ τῇ σκληρᾷ καὶ τραχεῖᾳ αὐτῶν πραγματικότητι, τὸν Ἀντίγονον ὅμως ὃν ἐξωγράφησε μετὰ τινα ἔτη, ὅτε ἡ ἔμφυτος καλαισθησία του ἤρξατο ὑπερσχύουσα, ἀπεικόνισεν οὕτω ὥστε τὸ ἐλάττωμα τοῦ ὀφθαλμοῦ του νὰ μὴ φαίνεται. Μὲ τὸν αὐτὸν δὲ τραχὺν τρόπον ἐπαίσεις τὰς εἰκόνας πάντων τῶν δυσμόρφων καὶ ἀκόμψων στρατηγῶν τοῦ Φιλίππου.

Ὁ Ἀλέξανδρος διεδεχθεὶς τὸν πατέρα αὐτοῦ, μείζονας ἔτι τιμὰς ἀπέδιδεν εἰς τοὺς ἐξόχους ἄνδρας, ἰδιαιτέραν δὲ ἀγάπην εἶχε πρὸς τὸν Ἀπελλῆν, εἰς οὗ τὸ οἶκημα συχνάκις μετέβαινε, ἐνοσῶν ὅτι αἱ μεγαλοφυΐαι ἔχουσι πάντοτε δικαίωμα ἰσότητος τοσοῦτον δ' ἐξετίμα τὴν ἱκανότητά του Ἀπελλοῦ ὥστε εἰς μόνον αὐτὸν, διὰ Βασιλικῆς διαταγῆς, ἐπέτρεψε νὰ ποιῆ τὴν εἰκόνα του, ὅπως εἰς μόνον τὸν Ἀύσιππον νὰ γλύπτῃ τὸν ἀνδριάντα του, καὶ εἰς τὸν Πυργοτέλῃν νὰ χαράττη ἐπὶ λίθου τὴν μορφήν του. Μέγιστον δειγμα ὑψηλῆς εὐνοίας καὶ ἐκτιμῆσεως.

Ἡ δόξα τοῦ Ἀλεξάνδρου ζωηρῶς ἐπενήργησεν ἐπὶ τοῦ πνεύματος τοῦ Ἀπελλοῦ, ὅστις ἤρχισεν ἀνεπαισθήτως νὰ φεύγῃ ἐκ τῶν ἀρχῶν τῆς Σχολῆς τοῦ Παμφίλου καὶ νὰ μεταβαίῃ πρὸς τὴν χαρίεσσαν τῆς Ἰωνίας Σχολῆν. Τοῦτο δ' ἦν ἐπόμενον διότι ὅσον δυσμόρφος καὶ κακόσχημος ἦτον ὁ Φίλιππος, ὃν καὶ θεοσέτην ἐκάλει ὁ Ἀθηναῖος Δημομάδης, τόσον εὐειδῆς καὶ ὄρατος ἦν ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ καλλιμορφοὶ οἱ περὶ αὐτὸν, οἷον ὁ Ἡρακλείων, ὁ Κλείτος, ὁ Φιλώτας καὶ ἄλλοι, οὓς καθ' ἑκάστην ὁ Ἀπελλῆς ἐξωγράφει. Τραπεῖς δὲ τὴν μέσσην ταύτην ὁδὸν, ὀργιστικῶς ἤπλωσε πτέρυγας καὶ δι' ἰσχυρᾶς πτήσεως εἰς αἰθήρια ἀφίκετο ἔκτοτε ὕψη.

Πληθὺν εἰκόνων τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔγραψεν ὁ Ἀπελλῆς, ὅστις ἠκολούθησε τὸν ἥρωα τοῦτον εἰς τὴν κατακτητικὴν πορείαν του ἐν Ἀσίᾳ, πλὴν τρεῖς μόνον ἐξ αὐτῶν ἀτυχῶς περιγράφουσι οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς, τὴν τοῦ *Θριαμβεύοντος*, τὴν τοῦ ὑπὸ τῆς *Νίκης στεφανομένου*, καὶ τὴν τοῦ *Κεραυνοσόρου Ἀλεξάνδρου*. Ἡ πρώτη παρίττα,

κατὰ Πλίνιον, τὸν Πόλεμω, τὰς χεῖρας ὄπισθεν δεδεμένους καὶ ἀκολουθοῦντα τὸν Ἀλέξανδρον ἐπὶ τοῦ θριαμβευτικοῦ ἄρματος ἰστάμενον. Ἐν τῇ δευτέρᾳ ὁ Ἀλέξανδρος ἐστεφανοῦτο ὑπὸ τῆς Νίκης, περιτοχούμενος ὑπὸ τῶν Διοσκούριων, οἵτινες πιθανὸν ὑπὸ τὸ πρόσωπον τοῦτο παρίσταν τὸν Κλείτον καὶ τὸν Ἡρακλείωνα, ἢ ἴσως τὰς Ἀρετάς τοῦ Ἀλεξάνδρου ὅστις ἦτο δεινὸς πυγμαχὸς καὶ ἱππόδαμος, ἀρεταὶ αἵτινες διεκρίνον τὸν Κάστορα καὶ τὸν Πολυδεῦκην. Ἐν τῇ τρίτῃ εἰκόνι, ἥτις ἐν τῶν λαμπροτέρων ἔργων τοῦ Ἀπελλοῦ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐθεωρεῖτο, ὁ Ἀλέξανδρος παρίστατο ἡμίγυμνος ὡς ὁ Ζεὺς, τοὺς χαρακτήρας ὑπὸ δικαίας ὀργῆς ἐρψυχωμένους, καὶ κρατῶν διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς προτεταμένης τὸν κεραυνόν. Ἰδὼν τὴν εἰκόνα ταύτην ὁ Ἀλέξανδρος «ὄω, εἶπεν, ὑπάρχουσιν ἐπὶ γῆς Ἀλέξανδροι, ὁ εἷς ὁ Φιλίππου ἀήττητος, ὁ ἕτερος ὁ Ἀπελλοῦ ἀμίμητος.»

Ἡ διάθεσις τῆς σκηνῆς ἐν τῇ εἰκόνι ταύτῃ, ἡ ἔκφρασις, τὸ σκίῳφος, ὃ τόνον οἱ Ἕλληνες ἐκάλου, ταῦτα πάντα μετὰ χάριτος ἀπαρμιλλοῦ καὶ ἄκρας τελειότητος παρεστάθησαν ὑπὸ τοῦ ζωγράφου, οἱ δ' Ἐφέσιοι ἠγόρασαν τὴν εἰκόνα διὰ τὸν ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος, ἀντὶ εἰκοσι ταλάντων.

Αἱ εἰκόνας τοῦ θριαμβεύοντος Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ ὑπὸ τῆς Νίκης στεφανομένου μετεφέρθησαν μετὰ ἔτη εἰς Ῥώμην, ὁ δ' Αὐγουστος τὰς ἐξέθηκεν εἰς τὸ καταφανέστερον μέρος τῆς ἀγορᾶς, ὅπου τὸ πλῆθος συνηθοῖζετο θυμάζον αὐτάς, πλὴν ἀκολουθῶς, ὁ Αὐτοκράτωρ Κλαύδιος ἐξήλειψεν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν εἰκόνων τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ἀνεκατέστησε ταύτην διὰ τῆς τοῦ Αὐγούστου. Ὅτε, ἐπὶ Νέρωνος, ἐκἀν ἡ Ῥώμη συνεκάθησαν μετ' ἄλλων ἐξόχων ἔργων, καὶ αἱ δύο αὐταὶ εἰκόνας καὶ οὕτω ἐξηφανίσθησαν περικλητὰ ἔργα, περικλειοῦς ζωγράφου. Ἄγνωστος ὅμως εἶναι ἡ τύχη ἣν ἔλαβεν ἡ ἐν Ἐφέσῳ τοῦ *Κεραυνοσόρου Ἀλεξάνδρου* εἰκὼν, διότι οὐδὲν περὶ τούτου ἀναφέρουσιν οἱ συγγραφεῖς.

Ζωγραφοῦντος τοῦ Ἀπελλοῦ ἐν Ἐφέσῳ ἵππον τινα, πιθανῶς τὸν Βουκέφαλον, εἰσῆλθεν ὁ Ἀλέξανδρος ἐν τῷ Ἐργοστασίῳ καὶ κατέκρινε τὴν εἰκόνα ὡς οὐχὶ λίαν ἐπιτυχῆ ἐπειδὴ ὅμως, κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἵππος, ἐκεῖ που ἰστάμενος, ἐχρημέτισεν, ὁ Ἀπελλῆς ὑπολαβὼν εἶπε τῷ Βασιλεῖ ἀστείως «Ὁ βασιλεῦ, ἀλλ' ὄγε ἵππος ἔοικέ σου γραφικώτερος εἶναι κατὰ πολὺ.» Ὁ ἀστείσιμος οὗτος, ὃν πάνυ καλῶς ἐδέχθη ὁ Ἀλέξανδρος δεικνύει πόση μεγάλῃ ἦν ἡ μεταξὺ αὐτῶν οικειότης, καὶ πόσον μεγαθύμως ἠνείχετο ὁ Ἀλέξανδρος τοῦ Ἀπελλοῦ τὰ πλήρη ἀτιμικῶ ἄλατος ἀκόμματα.

Μεθύων ἐκ τῶν νικῶν του ὁ Ἡγεμὼν οὗτος καὶ μολυνθεὶς εἰς τὰ φιλήδονα τῶν Περσῶν ἤθη, ἐκ τοῦ σώφρονος βίου ὃν τέως διῆγεν, ἀχαλινώτως ἐδόθη, ἐν Περσεπόλει, εἰς ἀκολασίας, πότους καὶ δεῖπνα, περιστοιχούμενος ὑπὸ πληθῆος παλλακίδων πάσης φυλῆς καὶ ἀποχρώσεως. Μεταξὺ ὧμως τούτων, μία μόνη ἐβασίλευεν εἰς τὴν βασιλικὴν καρδίαν του, μία μόνη τὴν ἡσυχίαν ἐτάραττε τοῦ ὕπνου του, μία μόνη δι' ἐνὸς φλογεροῦ βλέμματός της ἐθύθιζεν αὐτὸν εἰς πελάγη εὐδαίμονος ἡδονῆς. Τὸ ἀντικείμενον τοῦτο τῆς λατρείας του, ἦν ἡ ἐκ Θεσσαλίας Παγκάστη, ἡ ὠραία μεταξὺ τῶν ὠραίων. Ταύτης θέλων ὁ Ἀλέξανδρος καὶ τὴν εἰκόνα ἀκόμη νὰ ἔχη ἔν' ἐντροφᾷ ὁ ὀφθαλμὸς του εἰς στιγμὰς καθ' ἃς ἡ φορὰ τῶν πραγμάτων ἤθελε τὸν φέρει μακρὰν της, προσέταξε τὸν Ἀπελλῆν νὰ τὴν ζωγραφίσῃ, οὐχὶ κεκοσμημένην διὰ πολυτελῶν ἐνδυμάτων καὶ βαρυτίμων λίθων, ἀλλὰ γυμνὴν ἐν ὄλῃ αὐτῆς τῇ φυσικῇ καὶ ἐξόχῳ καλονῇ.

Προθύμως δ' ἐδράξατο οὗτος τῆς περιστάσεως ταύτης ἔν' ἀπεικονίσει σχῆμα γυναικὸς, ὁποῖον μόλις ἐν ἰδανικῷ κόσμῳ ἤθελέ τις τολμήσει νὰ φαντασθῇ, καὶ μὲ σπουδὴν ἀληθῶς καλλιτέχου ἐπελήφθη τοῦ ἔργου. Ἀλλ' ἡ Παγκάστη ἀγαλμα ἄψυχον δὲν ἦτο ἦτο γυνὴ μὲ καρδίαν πάλλουσαν καὶ θερμὴν, μὲ τὴν γλῶσσαν μάγον καὶ τὸ βλέμμα γλυκὺ ὡς τοῦ Μάτου ἠώς. Τὴν τέχνην ὁ Ἔρωσ ἐνίκησεν, ὁ καλλιτέχνης ἦν ἄνθρωπος, καὶ σφοδρὸν ἠνῆφθη πῦρ εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Ἀπελλοῦ. Ὁ Ἀλέξανδρος ὧμως ταχέως ἐνόησε τὸν ἔρωτα τοῦτον, καὶ πάντοτε Μέγας, τὴν Παγκάστην ἔδωκε κτήμα τῷ Ἀπελλῆ.

Εἰς οἰονδήποτε καὶ ἂν εὐρίσκατο μέρος ὁ Ἀπελλῆς οὐδεμίαν ἄφινεν ἡμέραν νὰ παρέλθῃ χωρὶς νὰ ἐργασθῇ ὑπολαμβάνων ὅτι ἡ ἀπώλεια χρόνου ἦν ταυτοχρόνως ἀπώλεια δόξης. Ἐν Ἀσίᾳ εὐρισκόμενος ἔγραψε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὴν εἰκόνα τοῦ Ἡρακλείωνος, τὴν τοῦ Νεοπτολέμου ἐφ' ἵππου πρὸς τοὺς Πέρσας ἀγωνιζομένου, τὴν τοῦ Ἀρχελαοῦ σὺν τῇ συζύγῳ καὶ θυγατρὶ του, καὶ ἄλλων. Ἐξωγράφησε πρὸς τούτους καὶ τὸν Κλεῖτον ἔφιππον, ἀσκεπῆ, ἔτοιμον νὰ δράμῃ εἰς μάχην, ἐνῶ ὁ παῖς τῷ προσφέρει τὴν περικεφαλαίαν. Λαμπρὰ σύνθεσις, ὀλόκληρον παριστάσα ἱστορίαν!

Τὸν Κλεῖτον δ' ἐξωγράφησεν ἀσκεπῆ διότι ἄλλως ἢ προμετωπίς τῆς περικεφαλαίας ἤθελεν ἀποκρύψει τὸ εὐρύ του μέτωπον καὶ τοὺς ὠραίους του ὀφθαλμοὺς σκιὰν ῥίπτουσα ἐπὶ τοῦ ὄλου προσώπου, τοῦθ' ὅπερ ἤθελε καταστήσει ἀμυροτέραν τῆς εἰκόνης τὴν γροῖάν.

Καὶ ἡ τύχη ὧμως αὐτῇ ἐφαίνετο συντρέχουσα ἐνίοτε τὸν Ἀπελλῆν, ἐὰν πρέπη νὰ δοθῇ πίστις εἰς γεγονὸς ὅπερ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς ἀναφέρουσιν. Ζωγραφῶν ποτὲ ἵππον ἐν ὥρᾳ μάχης, λαμπρῶς παρέστησεν αὐτὸν μὲ δρθότριχα τὴν χαιτὴν, τὴν κεφαλὴν ὑπερήφανον, τὸ βλέμμα ἀστράπτων, διεσταλμένους καὶ πυριπνόους τοὺς μυκτῆρας, τὰς φλέβας ἐξοιδημένας, τὸ σῶμα φρουάσσον μάτην ὧμως προσπαθεῖ νὰ παραστήσῃ τὸν βάπτοντα τὸ στόμα καὶ τὸν χαλινὸν τοῦ ἵππου ἄφρον' μάτην ἐπανειλημμένως μετὰ πάσης προσοχῆς ἐπιλαμβάνεται τοῦ ἔργου. Ἡ δυσκολία εἶναι ὑπερτέρα τῆς τέχνης, καὶ ναυαγεῖ τοῦ καλλιτέχνου ὁ κόπος. Βλέπων ὁ Ἀπελλῆς ὅτι τὸ ἔργον του μένει οὕτω ἀειλές, ἀρπάζει τὸν σπόγγον δι' οὗ καθαίρει τὰς χρωστήρας του καὶ πλήρης ὀργῆς ῥίπτει αὐτὸν κατὰ τοῦ ἵππου ἵνα τὸν ἐξελείψῃ. Ἀλλ' ὃ τῆς θαυμασίας συμπτώσεως! Ὡσεὶ ὁ ἄψυχος οὗτος σπόγγος ἠσθάνετο ὁποῖον ἔργον ἐμελλε νὰ καταστρέψῃ, εὐρίσκει τὸν ἵππον εἰς τὸ στόμα, καὶ ἐπ' αὐτοῦ πλατυνόμενος, πίπτει εἰτα χαμαὶ, ἀφίνων λαμπρῶς, ἐπὶ τῆς καταλλήλου θέσεως, παριστανόμενον τὸν ζητούμενον τὸν ἵππου ἄφρον.

Βαρυθεὶς τὴν εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας διαμονὴν, ἐκ Περσεπόλεως ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πεφιλημένην αὐτῷ Ἐφεσον, ἔθα καὶ ἰδίαν ἕδραν Σχολῆν, ἥτις εἶχεν ἀρκετοὺς μαθητὰς, ἐξ ὧν εἰς μνημονεύεται ὁ Περσεύς, εἰς ὃν μάλιστα ἀφιέρωσε καὶ τὸ περὶ ζωγραφικῆς σύγγραμμά του. Διδάσκων δ' ὁ Ἀπελλῆς, εἶχε τὴν μέθοδον διδακτικὴν καὶ εὐληπτον καὶ τὸν τρόπον γλυκὺν, δὲν ἠδύνατο ὧμως νὰ καταστείλῃ τὴν ἔμφυτον εἰρωνείαν του, ἥτις ἦν προῖον φαιδροῦ πνεύματος οὐχὶ διεστραμμένης γνώμης. Εἰς μαθητὴν τοῦ τινος ζωγραφοῦντα τὴν ὠραίαν Ἐλένην πλουσίως καὶ πολυτελῶς ἐνδεδυμένην, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τῆς φήμης αὐτῆς ἀνταξίαν, ὁ Ἀπελλῆς οκώπτων εἶπεν «ὦ μειράκιον, μὴ δυνάμενος γράψαι καλὴν, πλουσίαν πεποίηκας.» Εἰς τινος δ' ἕτερον ἐπιδεικνύοντα αὐτῷ εἰκόνα ἀτέχνως πεποιημένην, καὶ ἐπαίρομενον ὅτι ἐν βραχεῖ χρονικῷ διαστήματι ἐτελείωσε ταύτην, ὁ Ἀπελλῆς ἀπήντησε, «θαυμάζω ὅτι δὲν ἔγραψας αὐτὴν ἐν μιᾷ μόνῃ πρωτῆ.»

Κατὰ τὴν αὐτὴν δ' ἐποχὴν εἶχε τελειώσει ἡ ἀνοικοδόμησις τοῦ ὑποδοῦ τοῦ Ἡρωστράτου ἐμπροσθέντος Ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος, ὃν οἱ Ἐφεσῖοι ἐξήθουν νὰ περικοσμήσωσι διὰ λαμπρῶν ζωγραφικῆς καὶ γλυπτικῆς ἔργων. Προσκληθεὶς, ὡς εἰκὸς, ὁ Ἀπελλῆς πολλὰ ἐπ' αὐτοῦ εἰργάσατο, μεταξὺ δ' ἄλλων τὸν Μέγαν τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος ἀρχιερεὰ Μεγάβυζον, ὀδηγοῦντα πομπὴν θυσίας.

Πρὸς τὸν Μεγάβυζον τοῦτον, τὸν ἀνίδεον μὲν ζωγραφικῆς, πλὴν

θέλοντα ν' ἀποτείνη παρατηρήσεις τῷ ζωγράφῳ, ὀργισθεὶς ὁ Ἀπελλῆς εἶπε τραχῆως καὶ ἀποτόμως « Δὲν βλέπεις, εἶπεν, ὅτι προξενεῖς γέλωτα εἰς τοὺς τρίβοντας τὰ χρώματά μου παιδας; ἐνόσω ἐσιώπας βλέμματα σεβασμοῦ ἔρριπτον ἐπὶ σοῦ θαυμάζοντές σου σιωπηλῶς τὸν χρυσὸν καὶ τὴν πορφύραν. Νῦν δ' ἐμπαίζουσι σε θέλοντα νὰ λαλῆς περὶ πραγμάτων ἅτινα ἀγνοεῖς. » Συναισθανθεὶς ὁ Μεγαβύζος τὸ δίκαιον τῆς ἀγκυκλήσεως τοῦ καλλιτέχνου, ἐτήρησε σιωπὴν μὴ ἀποπειραθεὶς νὰ ποιῆσῃ νέας περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου παρατηρήσεις.

Ἀποπερατώσας τὴν εἰκόνα ταύτην τοῦ Μεγαβύζου τὴν ἐξέθηκεν, ὡς ἔπραττε συνήθως, εἰς τὰ δῆματα τοῦ κοινοῦ, καὶ ἐκρύβη ὀπισθεν παραπετάσματός τινας ἐν ἀκούσῃ τὴν κρίσιν τῶν πολλῶν, ἣν εἰς ἄκρον εὐλαβεῖτο. Μεταξὺ τοῦ πλήθους, σκυτοτόμος τις ἐντυχὸν παρετήρησεν ὅτι ἐκ τοῦ πεδήλου ἔλειπον ταινίαι τινές. Ὁ Ἀπελλῆς ἔσπευσε νὰ διορθώσῃ τὴν ἔλλειψιν ταύτην καὶ τὴν ἐπαύριον ἐξέθηκε πάλιν τὴν εἰκόνα· ὁ σκυτοτόμος ἐνθαρρυνθεὶς ὑπὸ τούτου καὶ τῶν ἐπευφημιῶν τοῦ πλήθους ἤρξατο νὰ κατηγορῇ τῆς κνήμης ἐνὸς τῶν παραστειμένων προσώπων, ἀλλ' ὁ Ἀπελλῆς προκύψας ἀνέκραξεν ὀργίλως « Σανδαλοποιεῖ, μὴ ἄνω τοῦ σανδαλίου προχώρει! »

Μετὰ τὸν Μεγαβύζον, ἐζωγράφησε τὴν Ἀρτέμιδα ἐν τῷ μέσῳ τῶν Νυμφῶν τῆς, λαβὼν τὴν ἰδέαν ἐκ τῶν ἐξῆς στίχων τοῦ Δ'. ἄσματος τῆς Ὀδυσσεΐδος.

- » Οἷη δ' Ἀρτεμις εἶσι κατ' οὖρος ἰοχέαιρα »
- » Ἡ κατὰ Ταυγέτου περιμήκετον ἢ Ἐρύμανθον, »
- » Τερπομένη κάπροισι καὶ ὠκείης ἐλάφοισιν·
- » Τῆδε θ' ἅμα Νύμφαι, κοῦραι Διδὸς αἰγιόχοιο,
- » Ἀγρονόμον παίζουσι· γέγηθε δέ τε φρένα Λητώ.
- » Πασάων δ' ὑπὲρ ἤγε κάρη ἔχει ἠδὲ μέτωπα,
- » Ρεῖά τ' ἀριγνώτη πέλεται, καλαὶ δέ τε πᾶσαι. »

« Τοιαύτη δὲ ἡ Ἀρτεμις ἐκτοξεύει βέλη εἰς τὰ ὄρη, ἐπὶ τοῦ παμμεγέθους Ταυγέτου καὶ ἐπὶ τοῦ Ἐρυμάνθου, εὐχαριστουμένη εἰς τὴν καταδιώξιν τῶν κάπρων καὶ τῶν ταχυπόδων ἐλάφων. Πέριξ δ' αὐτῆς παίζουσι νύμφαι ἀγρονόμοι, θυγατέρες τοῦ ἀσπιδοφόρου Διδός. Εὐφραίνεται δὲ ἡ Λητώ, διότι πασῶν τῶν ἄλλων ὑπερέχει κατὰ τὴν κεφαλήν καὶ τὸ μέτωπον ἡ Ἀρτεμις, λίαν εὐδιάκριτος μεταξὺ πασῶν, πασῶν ὠραίων. »

Ἐπὶ τῆς εἰκόνης ταύτης ὁ Ἀπελλῆς ἐξήσκησε πᾶσαν αὐτοῦ τὴν θαυμασίαν καλαισθησίαν. Ὀρασιότης, χάρις, ελαφρότης, ἀφέλεια, ἁρμο- νία, χρωματισμὸς, ἔκφρασις, σύνθεσις, πάντα ταῦτα ἐξόχως ἐπέτυ-

χον, ὥστε ὁ Πλίνιος λέγει, ὅτι ὁ Ἀπελλῆς ὑπερέβη τὸν Ὀμηρον αὐτὸν εἰς τὴν παράστασιν τῆς Ἀρτέμιδος ταύτης ἥτις ἦν, οὐχὶ ἡ Ἐφεσία Ἀρτεμις, ἢ ἐκ τῆς Ἀσίας εἰσαχθεῖσα, ἢ τριπλῆν σειρὰν μαστῶν ἔχουσα καὶ τεταμέναι τὰς χεῖρας, ἀλλ' ἡ Ἀρτεμις τῆς Ἑλλάδος, ἢ ὠραία καὶ ὑπερήφανος αὐτῇ παρθένος, ἢ τὸ ἀνάστημα εὐλύγιστον ἔχουσα, τοὺς βραχίονας καὶ τὰς κνήμας νευρώδεις, τὴν κόμην παμμέλειαν, τὸ πρόσωπον χαρίεν καὶ ἐπιβλητικόν.

Ἐπεράτωσε δ' ἀκολούθως καὶ τὸν Ἡρακλέα στρέφοντα τὰ νῶτα τὴν εἰκόνα ταύτην μετέφερον οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τὸν ἐν Ῥώμῃ ναὸν τῆς Ἀγωνίας, μητρὸς τοῦ Καλιγούλα. Μετὰ πολυετῆ ἐν Ἐφέσῳ διαμονήν, ἐπιθυμῶν ὁ Ἀπελλῆς νὰ ἐπισκεφθῇ καὶ τὰς λοιπὰς τῆς Ἑλλάδος πόλεις, ἤρξατο τῆς περιουσίας του ἐκ Σάμου τῆς ὀλβίας ὅπου ἐπεσκέφθη τὸν ἰωνικοῦ ρυθμοῦ Ναὸν τῆς Ἡρας. Ἐκεῖθεν μετέβη εἰς τὴν Ἡλίδι τὴν κατὰ τέχνας καὶ τὰ πλοῦτη μετὰ τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Κόρινθον εὐθὺς ἐρχομένην καὶ ἐν ἣ ὑπῆρχε τὸ ἐξ ἐλεφαντοστέου καὶ χρυσοῦ ἄγαλμα τῆς Ἀφροδίτης Οὐρανίας, περικλεῖς ἔργον τοῦ Φειδίου, ἐν τῷ ὁμώνυμῳ τῆς θεᾶς ταύτης ναῷ. Ἐν Ἡλίδι ὁ Ἀπελλῆς ἐζωγράφησε τὴν διάσημον Κυνίσκαν, τὴν κατὰ τὴν ἀμαξοδρομίαν ἐν τοῖς Ὀλυμπιακοῖς ἀγῶσι νικήσασαν. Εἶτα ἐπεσκέφθη ἀλληλοδιαδόχως τὰς Πάτρας, τὴν Σικυῶνα, τὴν Κόρινθον, τὰ Μέγαρα, τὴν Ἐλευσίνα, τέλος τὰς Ἀθήνας. Μετὰ πόσου θαυμασμοῦ ἔστη πρὸ τῶν ἐν τῇ Ἀκροπόλει Ναῶν, ὁποῖαν ἐντύπωσιν τῷ προὔξηνσε τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς τὸ ἄγαλμα, τῆς Ἀπτέρου Νίκης τὸ ἀνάγλυφον καὶ ὁ ὁμώνυμος Ναός! Πόσας ὥρας ἔμεινε θεωρῶν τὰ τόσα καὶ τόσα λαμπρὰ μνημεῖα, ἔργα μεγαλοφυΐας καὶ ἀρετῆς!

Ἐνῷ ἐτελοῦντο τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια καὶ ὁ Ἀπελλῆς ἐθεᾶτο αὐτὰ, ἡ Φρόνη, ἡ περιώνυμος ἐταῖρα, ἢ καὶ πρῶν τοῦ Πραξιτέλους ἐρωμένη, συναισθανομένη ὅτι ὁ πανδακμάτωρ χρόνος ἤρξατο νὰ προσβάλῃ κάπως τὴν ἀβρότητα τοῦ προσώπου τῆς, καὶ γινώσκουσα τὸ ἀπαράμιλλον τοῦ σώματος αὐτῆς κάλλος, θέλουσα δὲ νὰ ἐπιδείξῃ τοῦτο, ἐν πλήρει πανηγύρει τοῦ Ποσειδῶνος, καταθέτει τὸ ἱμάτιόν τῆς, καὶ ἐνώπιον τῶν ὑπὸ τοῦ κάλλους τῆς ἐκθάμβων ὀμμάτων τοῦ πλήθους, δλόγυμος ῥίπτεται εἰς τὰ ἠρεμοῦντα κύματα τῆς γλαυκῆς θαλάσσης! Ὁ Ἀπελλῆς ἰδὼν τὴν τελείαν καλλονὴν τοῦ σώματος, καὶ θαυμάσας τὴν χάριν τῆς στάσεως, σπεύδει εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ εὐθὺς ἀρχεται τοῦ λαμπροτέρου ἔργου του, Κύπριδος τῆς ἀναδυομένης, ἔργου ἐμποιήσαντος θαυμασμὸν ἀνά πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, καὶ ὑπερ Ἑλλήνας καὶ Ῥωμαῖοι ἐξύμνησαν ποιηταί.

Παρέστησε τὴν Ἀφροδίτην ἐξεργομένην τῶν κυμάτων, ἀντι ἐλαφροῦ καὶ διαφανοῦς πέπλου ἔχουσαν τῆς θαλάσσης ἀφρὸν, ποσῶς μὴ ἀποκρύπτοντα τὴν θεσπεσίαν αὐτῆς καλλονήν. Μὲ τὰς χεῖρας ἐκθλίβει τὴν μακρὰν αὐτῆς κόμην ὕδατος ἀποστάζουσαν, ἐνῶ οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς πλήρεις πυρὸς ἡδυστάτου αὐξάνουσιν ἔτι μᾶλλον τὸ κάλλος τῆς. Ἡ ἑλληνικὴ ἀνθολογία παρέδωκεν ἡμῖν ἐπιγράμματα διάφορα ὧν ἓν, τὸ τοῦ Λεωνίδου Ταραντίου, ἔχει οὕτω.

- » Τὰν ἐκφυγοῦσαν ματρὸς ἐκ κόλπων ἔτι,
- » Ἄφρῳ τε μορμύρουσαν εὐλεχῆ Κύπριν,
- » Ἰδὼν Ἀπελλῆς, κάλλος ἱμερώτατον
- » Οὐ γραπτὸν, ἀλλ' ἔμψυχον ἐξεμάξατο.
- » Εὐ μὲν γὰρ ἄκραις χερσίν ἐκθλίβει κόμαν,
- » Εὐ δ' ὀμμάτων γαληνὸς ἐκλάμπει πόθος,
- » Καὶ μαζὸς, ἀκμῆς ἄγγελος, κυδωνιᾶ.
- » Αὐτὰ δ' Ἀθάνα καὶ Διδὸς συνενέτις
- » Φάσουσιν, ὦ Ζεῦ, λειπόσμεθα τῇ κρίσει. »

Τὴν εἰκόνα ταύτην μετὰ καιρὸν ὁ Αὐγουστος ἀγοράσας παρὰ τῶν Κῶων ἀντὶ 600 χιλιάδων δραχμῶν μετέφερεν εἰς Ῥώμην καὶ ἔθεσεν εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, ὅστις διατείνεται ὅτι ἐκ τῆς Ἀφροδίτης κατήγετο ὅτε δ' ἐβλάβη ὑπὸ τοῦ χρόνου τὸ κατώτερον μέρος τοῦ λαμπροῦ τούτου ἔργου, οὐδεὶς ζωγράφος ἐτόλμησε νὰ διορθώσῃ αὐτὸ λαμπρὸν τεκμήριον σεβασμοῦ προσφερόμενον τῇ ἀθανάτῳ μνήμῃ τοῦ ἐξόχου αὐτοῦ καλλιτέχνου! Ἐπὶ Νέρωνος μόνον, ὁ ζωγράφος Δωρόθεος ἐποίησεν ἀντίγραφον, διότι ὁ χρωματισμὸς ἠλλοιοῦτο καὶ ἡ εἰκὼν κατεστρέφετο.

Ἐξακολουθῶν τὴν περιήγησίν του ὁ Ἀπελλῆς ἐπεσκέφθη, μετὰ τὰς Ἀθήνας, τὰ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος, δεχόμενος παντοῦ δειγμάτα σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης, διότι ἐγίνωσκον οἱ πρόγονοι ἡμῶν νὰ ἐκτιμῶσι τὴν μεγαλοφυΐαν καὶ τὸ πνεῦμα, καὶ λατρεῖαν αὐταῖς νὰ προσφέρωσι. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπανῆλθεν εἰς τὴν φίλην Ἰωνίαν, μεταβίβει δὲ τῆς Μιτυλήνης εἰς Πέργαμον ὅπου διαφόρους ἔγραψεν εἰκόνας, τὰς ὁποίας οἱ Περγαμνοὶ, ἀντὶ ἀδράς τιμῆς ἀγοράσαντες, ἀνήρτησαν, ἐν τὸς χρυσοῦ δικτύου, εἰς τὸ τέμενος τοῦ Ναοῦ ἵν' ἐξασφαλίσωσιν αὐτάς ἐκ τῶν προσβολῶν τῶν πτηνῶν. Ἐκ Περγάμου ἐπανελθὼν εἰς Μιτυλήνην ὁ Ἀπελλῆς μετέβη εἰς Σμύρνην ὅπου, κατὰ Παυσανίαν, ἐζωγράφησεν ἐν τῷ Ἱερῷ τὴν Χάριτα, τὴν θεὰν ἣν πρὸ πάσης ἄλλης ἐλάτρευσε. Ἐποίησε πρὸς τούτοις, ὡς ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Στοβαίου γραφομένων ἐξάγεται, καὶ τὴν Τύχην, ἣν καθημένην παρέστησε, διὸ κα

ἐρωτηθεὶς διατὶ αὐτὴν οὕτω καθημένην ἔγραψεν « Οὐ γὰρ ἔστηκεν εἶπεν. »

Ἐκ Σμύρνης μετέβη πάλιν εἰς τὴν Ἔφεσον πρὸς ἣν εἶχεν ὄλωσ, διατέραν στοργὴν, πλὴν δὲν διέμεινε ἐκεῖ ἐπὶ πολὺ, διότι ἡ εὐγενὴς αὐτοῦ καρδία τὸν ὄθει ἵν' ἀρωγὸν καὶ φιλόφρονον τείνῃ τὴν χεῖρα πρὸς ἕξοχον μὲν πλὴν ἀναξιοπαθοῦν ἕτερον καλλιτεχνικὸν πνεῦμα, ὅπερ ἐφθισίαι ἐπὶ ἑπτὰ ὄλα ἔτη καταγιγνώμενον εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν μιᾶς μόνης εἰκόνας τῆς τοῦ Ἰαλύσου.

Ἐξῆ ἐν Ῥόδῳ ζωγράφος τις, ἕξοχος μὲν ὡς πρὸς τὴν τέχνην πλὴν ἀφνήης, Πρωτογένης ὁ Καύνιος καλούμενος, ὅστις πενέστατος ὢν, κατεγίνετο εἰς τὰ λαμπρὰ ἔργα του τρώγων μόνον θέρμους (λιμπινάρια).

Οἱ Ῥόδιοι μὴ δυνάμενοι νὰ ἐκτιμῶσι τὴν ἀξίαν τῶν προτύπων τῆς ἱκανότητος αὐτοῦ οὐδ' ἀντ' εὐτελοῦς τιμῆς ἤθελον ν' ἀγοράσωσι ταῦτα. Ὁ Ἀπελλῆς ὅμως ἰδὼν, ὡς φαίνεται, ἔργον τι αὐτοῦ, ἐξετίμησεν εὐθύς τὴν ἱκανότητα τοῦ Πρωτογένους, καὶ πληροφορηθεὶς περὶ τῆς πνείας ἐν ἣ διατέλει, ἐπεθύμησε νὰ γνωρίσῃ αὐτὸν ἐκ τοῦ συνεγγυς, καὶ νὰ βελτιώσῃ τὴν θέσιν του. Εὐθύς λοιπὸν μεταβαίνει πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἰς Ῥόδον καὶ πορεύεται εἰς τὸ πτωχικὸν τοῦ Πρωτογένους οἴκημα, ὅπου ἔλαβε χώραν καλλιτεχνικῆς τῆς παιδείας, ἣ τῆς γραμμῆς τοῦ Ἀπελλοῦ ἐκλήθη. Τὴν παιδίαν ταύτην, ἣν ἐν ἐκτάσει ἀναφέρει ὁ Πλίνιος, πολλοὶ σχολιασταὶ θελήσαντες ἐπὶ τὸ εὐκρινέστερον νὰ ἐξηγήσωσιν εἰς τοσοῦτον βαθμὸν παρadoxολογίας ἔφθασαν, ὥστε κατεσκότισαν τὸ κείμενον καὶ πᾶν ἄλλο ἢ ὅ,τι ὁ διάσημος συγγραφεὺς διανοήθη νὰ παρκαστήσῃ ἐξέφεραν.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀκριβὴς καὶ κατὰ λέξιν μετάφρασις τοῦ χωρίου τοῦτου τοῦ Πλίνου φαίνεται μοι ἀρκετὰ σαφὴς, περιερίζομαι εἰς αὐτὴν καὶ μόνην, μηδὲν προσέχων εἰς τὰ ὑπὸ τῶν Σχολιαστῶν λεχθέντα.

« Εἶναι γνωστὸν, λέγει ὁ Πλίνιος, τὸ μεταξὺ Ἀπελλοῦ καὶ Πρωτογένους συμβᾶν. Οὗτος ἔξῃ ἐν Ῥόδῳ. Ὁ Ἀπελλῆς ἐπλευσε πρὸς τὴν νῆσον ταύτην, ἐπιθυμῶν νὰ γνωρίσῃ τὰ ἔργα τοῦ ζωγράφου αὐτοῦ, ὃν ἐκ φήμης μόνον ἐγίνωσκε, καὶ παραχρῆμα ἐπορεύθη εἰς τὸ ἐργοστάσιόν του. Ὁ Πρωτογένης ἦτον ἀπὸν γράει ὅμως γυνὴ ἐφύλαττεν εἰκόνα λίαν εὐρεῖαν ἐπὶ ὀκρίβαντος τεθειμένην. Ἡ γραῖα αὕτη ἀπήνητησεν ὅτι ὁ Πρωτογένης ἦν ἀπὸν καὶ ἠρώτησεν ὑπὸ τίνας νὰ εἰπῇ αὐτῷ ὅτι ἐζητήθη, « Ἰπὸ τούτου, ἀπεκρίθη ὁ Ἀπελλῆς, καὶ λιθῶν τὸν χροστῆρα ἔσυρε μεγάλης λεπτότητος ἐκ χρώματος γραμμῆν ἀνὰ τὴν εἰκόνα ὅτε ἐπανῆλθεν ὁ Πρωτογένης, ἡ γραῖα τῷ διηγήθη τὰ διατρέξαντα. Λέγουσιν ὅτι ὁ καλλιτέχνης παρατηρήσας μετὰ προσοχῆς

τὴν λεπτότητα τῆς γραμμῆς. « Ὁ Ἀπελλῆς, ἀνέκραξεν, ἦλθεν οὐδεὶς ἕτερος δύναται νὰ κάμῃ τοσοῦτον τελείαν ἐργασίαν. » Αὐτὸς δὲ ἰδιος λεπτοτέρην γραμμὴν ἔσυρεν ἐπ' αὐτῆς ταύτης τῆς γραμμῆς, καὶ ἀπερχόμενος παρήγγειλεν εἰς τὴν γραίαν, ἐὰν ἐκείνῳ ἐπανεῖλην νὰ τῷ δεῖξῃ αὐτὴν καὶ νὰ τῷ προσθέσῃ ὅτι οὗτος εἶναι ὃν ἐζήτει· καὶ οὕτω συνέβη. Ὁ Ἀπελλῆς, ἐπανήλθε, καὶ ἐρυθριῶν ὅτι ἠττήθη, μὲ τρίτον χρῶμα, τέμνει τὰς γραμμὰς, διὰ λεπτοτέρας ἔτι, οὐδένα ἀφίνων τόπον διὰ μείζονα λεπτότητα. Καὶ ὁ Πρωτογένης, ὁμολογῆσας ἑαυτὸν ἠττημένον, ἔδραμεν εἰς τὸν λιμένα ζητῶν τὸν ξένον. Καὶ ἐθεωρήθη ἀρεστὸν ἵνα παραδοθῇ τοῖς μεταγενεστέροις ἢ εἰκὼν αὐτῆ, ἣτις ἐκίνησε τὸν θαυμασμὸν πάντων, ἰδίως δὲ τὸν τῶν καλλιτεχνῶν. Εἶναι δὲ βέβαιον, ὅτι κατεστράφη αὐτῆ κατὰ τὴν τελευταίαν πυρικαίαν τοῦ ἀνακτόρου τῶν Κιαισάρων, εἰς τὸ Παλατίνον, καὶ ἐγὼ αὐτὸς εἶχα μετὰ περιεργείας παρατηρήσει ταύτην, ἂν καὶ εἰς τὴν πλατυτέραν εὐρύτητά της δὲν περιεῖχεν εἰμὴ γραμμὰς διαφευγούσας τῆς δράσεως, καὶ ἣτις εἰκὼν ἐφάνετο ὡσεὶ κενὴ ἐν τῷ μέσῳ πολλῶν ἐλεγκτῶν ἐργῶν, καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο ἐπέσυρε τὴν προσοχὴν, καὶ ἦτον ἢ μᾶλλον ἐπιφανῆς μετὰ τῶν πασῶν τῶν εἰκόνων. »

Τὴν ἀπλουστάτην ταύτην ἔκφρασιν τοῦ Λατίνου συγγραφέως οἱ σχολιασταὶ διαφοροτρόπως ἐξήγησαν εἰπόντες, ὅτι οὐχὶ ἀπλὴν γραμμὴν, ἀλλὰ πρόσωπα ἀμφότεροι ἀπεικόνισαν, οἱ δὲ, ὅτι οὐχὶ πρόσωπα ἀλλὰ κύκλους ἢ διάφορα ἑλικοειδῆ σχήματα ἐσχέδιασαν, καὶ ἄλλοι ἄλλην ἔδωκαν ἐξήγησιν. Ἰποθέτω ὅτι ἡ ὀρθωτέρα γνώμη ἐξάγεται ἐκ τῆς πρώτης τοῦ κειμένου ἀναγνώσεως, καὶ δὲν εἶναι χρεῖα ν' ἀναζητῆ τις ἐν αὐτῷ ἰδέας ἄλλας μᾶλλον πολυπλόκους ἐκείνων αἰτινες καθαρῶς φαίνονται ἐν τῷ μνησθέντι χωρίῳ. Σαφῶς ἐν αὐτῷ λέγεται, κατ' ἐμὲ, ὅτι ὁ Ἀπελλῆς ἔσυρε διὰ τοῦ χρωστικῆς ἐλαφρῆν λεπτοτάτην γραμμὴν ἐφ' ἧς ὁ Πρωτογένης ἔσυρε δι' ἄλλου χρώματος λεπτοτέραν, τέλος ὁ Ἀπελλῆς, ἐπ' αὐτῆς ταύτης τῆς λεπτοτέρας, ἔσυρε τρίτην ἔτι λεπτοτέραν, τριχοειδῆ σχεδὸν, ὥστε ἀδύνατον ἀπέβαινε τῷ Πρωτογένει νὰ σύρῃ ἐπ' αὐτῆς ἄλλην λεπτοτέραν ἀκόμη. Ἦτο καλλιτεχνικὴ, ὡς προεῖπον, παιδιὰ, καὶ οὐδὲν πλέον, δεικνύουσα τὴν λεπτότητα τῆς ἐργασίας, καὶ τὴν ἐλαφρότητα τῆς χειρὸς.

Γνωρισθέντες οἱ δύο καλλιτέχναι, ταχέως συνηθάνθησαν τὸν δεσμὸν τῆς φιλίας συσφίγγοντα τὰς εὐγενεῖς αὐτῶν καρδίας, ὁ δ' Ἀπελλῆς θέλων νὰ ἐκδικηθῇ τὴν κατὰ τοῦ Πρωτογένης καταφορὰν τῆς τύχης, ἠγόρασεν ἀντὶ πεντήκοντα ταλάντων (300,000 δραχμῶν) τὸν *Μίλυσον* δι' ἂν εὐτελῆ τιμὴν εἶχε ζητήσει ὁ Πρωτογένης· ἀκολούθως

ἕνωσε τὸ ἔργον τοῦτο ἐπόλησεν ὁ Ἀπελλῆς· εἰς μείζονα τιμὴν, διότι οἱ Ῥόδιοι ἤρξαντο νὰ νοῶσιν ὁποῖα ἢ τοῦ Πρωτογένης ἀξία, ἀφοῦ ὁ μέγας ζωγράφος τοσοῦτον ἐτίμα αὐτόν. Ἀσφκλίσας διὰ τοιούτου παραδείγματος εὐγενεῖας χαρακτηρῶς καὶ συγκινητικῆς φιλανθρωπίας τὸ μέλλον τοῦ Πρωτογένης, ἀνεχώρησεν ἐκ Ῥόδου ὁ Ἀπελλῆς· ἀφοῦ προηγουμένως ἐποίησε διάφορα ἔργα, ἐν οἷς τὸν Μένανδρον Βασιλέα τῆς Καρίας καὶ τὸν Ἀγκαῖον.

Περιοδεύων ὁ Ἀπελλῆς, πρὸς τὰ μέρη τῆς Κάτω Συρίας, εὐρέθη ὑπὸ ἐναντίου διαρκοῦς ἀνέμου ἠναγκασμένος νὰ προσομισηθῇ εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ὅπου ἠγεμόνευεν ὁ πρῶτος τοῦ Ἀλεξάνδρου στρατηγός, Πτολεμαῖος, ὅστις ζῶντος τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶχε συλλάβει, ἄγνωστον τίνος ἕνεκεν, ἄλογον μῖσος κατὰ τοῦ Ἀπελλοῦ. Ἀνταλλάξων τὴν διοίκησιν τῆς Αἰγύπτου, ὁ Πτολεμαῖος διενόηθη νὰ καταστήσῃ τὴν Ἀλεξάνδρειαν πρωτεύουσαν τοῦ κόσμου πόλιν, καὶ πρὸς τοῦτο εἶχε καλέσει εἰς τὴν αὐλήν του, ποιητὰς, γραμματικούς, ῥήτορας, γλύπτας, ζωγράφους, καὶ τὴν περιώνυμον ἴδρυσεν τῆς Ἀλεξάνδρειας βιβλιοθήκην. Ὁ Ἀπελλῆς βραχυθεῖς νὰ μένῃ ἐν τῷ πλοίῳ καὶ ἐπιθυμῶν νὰ ἰδῇ τὰ μᾶλλον ἀξιοθέατα τῆς πόλεως ταύτης, ἐξῆλθε καὶ περιηγήτο· φθονοῖ ὁμοῦς κόλκαες, ἰδόντες αὐτὸν καὶ γινώσκοντες τὴν δυσμένειαν τοῦ Πτολεμαίου ἐπεμψαν αὐτῷ γελωτοποιῶν τινα τῆς αὐλῆς, ὅστις τὸν προσεκάλεσεν ἐξ ὀνόματος τοῦ ἠγεμόνος· νὰ γευματίσῃ μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν αὐλήν. Πιστεύσας ὁ Ἀπελλῆς ὅτι ὁ Βασιλεὺς λησμονήσας τὸ ἀρχαῖον πάθος, ἤθελε μετακμελούμενος νὰ φιλοξενήσῃ αὐτόν, ἄνευ τινὸς ὑποψίας, ἐπορεύθη εἰς τὸ δεῖπνον. Εἰς τὴν θέαν αὐτοῦ ὁ Πτολεμαῖος πλήρης ὀργῆς τὸν διατάττει νὰ εἰπῇ τίς τὸν ἐκάλεσεν. Ὁ Ἀπελλῆς χωρὶς ποσῶς νὰ ταραχθῇ, λαβὼν ἄνθρακα ἐσχέδιασε ταχέως ἐπὶ τοῦ τοίχου πρόσωπον τοσοῦτον ἐπιτυχῶς ὁμοιότητος, ὥστε πάντες εὐθὺς ἀνεγνώρισαν τὸν γελωτοποιῶν. Εὐχαριστηθεὶς ἐκ τούτου ὁ Πτολεμαῖος, καὶ ἀνγνωρίζων ὅλην τὴν ἀξίαν τοῦ Καλλιτέχνη, τὸν συνεχώρησε καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ μείνῃ πλέον πρὸς αὐτῷ. Τὴν πρότασιν ταύτην ἄνευ τινὸς δυσκολίας ἐδέχθη ὁ Ἀπελλῆς· καὶ ἤθελεν ἴσως μείνει ἐπὶ πολὺ, ἐὰν ὁ φθόνος δὲν ἐγεννᾶτο εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ζωγράφου Ἀντιφίλου, μαθητοῦ τοῦ Κτησιδήμου, ὅστις ἔμενε εἰς τὴν αὐλήν τοῦ Πτολεμαίου, καὶ ζηλοτύπως ἔβλεπε τὴν ὀσμῆρα αὐξάνουσαν ἀγάπην τοῦ Βασιλέως πρὸς τὸν Ἀπελλῆν. Ἴνα καταστρέψῃ ἐντελῶς τὸν ἀντίζηλόν του, τὸν διέβλεπεν εἰς τὸν Πτολεμαῖον ὅτι συμμετέσχε τῆς ἐν Τύρῳ συνωμοσίας μετὰ τοῦ Θεοδότα, μεθ' οὗ ἐν Φοινίκῃ συνέφραγε, καὶ κρυφίως καθ' ὅλον τὸ δεῖπνον συνωμίζει, καὶ ὅτι

τέλος αὐτὸς ἐκίνησε τὴν ἀποστασίαν τῆς Τύρου καὶ συνεβούλευσε τὴν κατάληψιν τοῦ Πηλουσίου. Τοιαύτη ἦν ἡ διχβολή, ἀλλ' ὁ Ἀπελλῆς οὔτε τὴν Τύρον εἶχε ποτε ἰδεῖ, οὔδὲ τὸν Θεοδόταν, ὃν ἐξ ἀκοῆς ἐγνώριζε μόνον ὡς ὑπαρχον τοῦ Πτολεμαίου καὶ διοικητὴν τῆς Φοινίκης. Ὁ Πτολεμαῖος χωρὶς ποσῶς νὰ σταθμίση τὰς περιστάσεις, καὶ τὸ ἀξιόπιστον ζωγράφου φιλοδόξου, καταγγέλλοντος ἕτερον ζωγράφον οὐτινος ἢ δόξα ἦν μεγίστη, χωρὶς καὶ νὰ ἐξετάσῃ ἐὰν ὁ Ἀπελλῆς ὑπῆγέ ποτε εἰς Τύρον, ἐμπλεως θυμοῦ προσκαλεῖ αὐτὸν καὶ τὸν ἀποκαλεῖ ἀχάριστον, ἐπίβουλον, συνωμότην. Τοιαύτη δ' ἦν ἡ ὀργή του ὥστε πιθανὸν ἤθελε διατάξῃ τὴν ἀποκεφάλισίν του, ἐὰν εὐτυχῶς τις τῶν συνεληφθέντων ἀγανακτήσας διὰ τὴν ἀναισχυρίαν τοῦ Ἀντιφίλου, καὶ λυπηθεὶς τὸν δυστυχῆ Ἀπελλῆν, δὲν διεκήρυττεν ὅτι οὐδὲν ἔλαβεν οὗτος εἰς τὴν συνωμοσίαν μέρος, ἧς καὶ τὴν ὑπαρξίν αὐτὴν ἐντελῶς ἠγνόει. Ὁ Πτολεμαῖος ἀναγνώρισας τὴν ἀπάτην του, τοσοῦτον ἐλυπήθη διὰ τὰ γεγονότα ὥστε ἐδώρησατο τῷ Ἀπελλῆ ἑκατὸν τάλαντα, καὶ τὸν Ἀντιφίλον δούλον, τιμωρῶν οὕτω τὴν Διαβολήν. Ὁ Ἀπελλῆς ἀναχωρήσας ἐξ Ἀλεξανδρείας καὶ ἀναμιμνησκόμενος τῶν κινδύνων οὓς διέτρεξε ἐξεδικήθη ζωγραφήσας τὴν *Διαβολήν*.

Εἰς τὴν εἰκόνα ταύτην, ἧς τὴν περιγραφὴν παρέδωκεν ἡμῖν ὁ Δουκιανὸς, φαίνεται εἰς τὰ δεξιὰ καθήμενος ἀνὴρ παμμεγέθη ἔχων ὦτα, σχεδὸν ὡς τὰ τοῦ Μίδου, καὶ προτεινὼν τὴν χεῖρα πρὸς ὄρθωτον προσερχομένη τῇ Διαβολῇ. Περὶ αὐτὸν ἴστανται δύο γυναῖκες ἢ Ἄγνοια καὶ ἢ Ὑποψία. Ἀφ' ἑτέρου φαίνεται πλησιάζουσα ἢ Διαβολῇ ὑπὸ μορφήν γυναικὸς θαυμασίως ὠραίας, μὲ πρόσωπον φλογερὸν, συγκεκινημένον καὶ ὡσεὶ ἐξέχλον ὑπ' ὀργῆς καὶ μανίας. Διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς κρατεῖ δάδα κατομένην, διὰ τῆς δεξιᾶς σύρει ἀπὸ τῆς κόμης νεανίαν τινὰ πρὸς τὸν οὐρανὸν ὑψοῦντα τὰς χεῖρας καὶ ἐπικαλούμενον μάρτυρας τοὺς θεοὺς. Ἠγεῖται δὲ ἀνὴρ ὠχρὸς, δύσμορφος, κάτισχνος ὡσεὶ ὑπὸ νόσου μακρᾶς, μὲ ὀφθαλμοὺς κοίλους, καὶ βλέμμα ἀπαίσιον. Οὗτος εἶναι ὁ φθόνος, ὁ φθόνος ὁ χαμαιζήλος, ὁ ἀείποτε ζητῶν διὰ τῆς μεμολυμένης πνοῆς του νὰ μαράνη πᾶν ὅ,τι ἐπιχαρίτως ἀνθεῖ. Δύο γυναῖκες, ἢ Ἐπιβουλὴ καὶ ἢ Ἀπάτη συνοδεύουσι τὴν Διαβολήν προτρέπουσαι, ἐνθαρρύνουσαι καὶ περικοσμοῦσαι αὐτήν. Ὅπισθεν αὐτῶν, ἤρχετο γυνή, ἀπελπι τὸ ἦθος ἔχουσα, μέλαν δὲ καὶ βερακωμένον τὸ ἐνδύμα. Ἡ Μετάνοια εἶναι αὕτη, στρέφουσα πρὸς τὰ ὀπίσω τὸ πρόσωπον, θακρῶουσα καὶ μετὰ μεγάλης αἰσχύνης δρῶσα τὴν Ἀλήθειαν πρὸς αὐτὴν ἐρχομένην. Τοιοῦτοτρόπως ὁ Ἀπελλῆς ἐξιστόρησε διὰ τοῦ

παμμεγέθη τὰ ὦτα ἔχοντος τὸ Δημόσιον, τὸ εὐπιστον καὶ τὸ φθονερὸν.

Εἷς τινὰ τῶν περιηγήσεών του ὁ Ἀπελλῆς ἐζωγράφησεν εἰς ἄκρον ἐπιτυχῶς αὐτὸς ἑαυτὸν εἶναι δὲ ὁ μόνος τῶν ἀρχαίων ζωγράφων ὅστις ἔπραξε τοῦτο. Μετὰ πολλὰς δὲ περιουσίας ἀφῆσας τὴν Ἐφεσον, ἔφθασεν εἰς Κῶν ὅπου ἐζωγράφησεν τὸν Ἀντίγονον δις, καὶ ἐν μὲν τῇ μιᾷ εἰκόνι παρέστησεν αὐτὸν ἔφιππον, ἐν δὲ τῇ ἑτέρᾳ πεζὸν, φέροντα θώρακα, καὶ ἐν χερσὶν ἔχοντα τὰς ἡνίκας τοῦ ἵππου. Ἡ ἐπιτυχία ἀμφοτέρων τῶν εἰκόνων ὑπῆρξε λαμπρὰ, δεξιῶς δὲ χρώμενος. τῷ σκιάφωτι, τὸν βεβλαμμένον ὀφθαλμὸν τεχνιέντως ἀπέκρυψεν ἐν τῇ σκιά.

Μετὰ ταῦτα ἐποίησε τρεῖς συμβολικὰς εἰκόνας τὴν *ἀστραπὴν*, τὴν *Βροχίην* καὶ τὴν *καταπίπτορτα κεραυνὸν* (Κεραυνοβόλιον). Ἀτυχῶς ἄγνωστοι εἶναι αἱ λεπτομέρειαι τῶν ἔργων τούτων, καὶ πῶς τὰς θαυμαστάς αὐτὰς τῆς φύσεως δυνάμεις παρέστησεν. Δυνάμεθα νὰ εικάσωμεν ὅτι πρόσωπα γυναικῶν θὰ παρίστων αὐτάς, καὶ ὅτι ἢ διάθεσις τοῦ σκιάφωτος μεγάλην ἐπιβροχίην θὰ εἶχεν ἐπὶ τοῦ ὄλου ἔργου.

Προβεβηκῶς ἤδη τὴν ἡλικίαν ὁ Ἀπελλῆς, ἠθέλησε νὰ ποιήσῃ ἐκ νέου *Κύπριδα τὴν Ἀραθυομένην* καὶ νὰ παραστήσῃ αὐτὴν τελειοτέρην τῆς πρώτης. Μετὰ νεανικοῦ ὄλου ζήλου καὶ θερμῆς φαντασίας ἐπελήφθη τοῦ ἔργου, καὶ ἤδη ἡ κεφαλή καὶ μέρος τοῦ στήθους εἶχον τελειώσει καὶ δειλαμπεν ἢ θεῖα χάρις καὶ τὸ κάλλος, ἀλλ' ὁ θάνατος, τυφλὸς, σταματᾷ τοῦ ζωγράφου τὴν χεῖρα, καὶ ἀφίνει οὕτω ἀτελεὲς τὸ ἀριστοῦργημα τοῦ ὅπερ ὡς κύνειον ἄσμα, ἀνέπεμπεν εἰς τὴν αἰωνιότητα κατερχόμενος εἰς τὸν τάφον. Οὐδεὶς δὲ ζωγράφος ἐτόλμησε νὰ θέσῃ βέβηλον χεῖρα ἐπὶ τοῦ ἔργου αὐτοῦ, ὅπερ ἦτον σχεδιογεγραμμένον ἵνα τὸ ἀποπερατώσῃ, διότι συνησθάνετο ὅτι ἐκλιπόντος τοῦ Ἀπελλοῦ, συνεξέλιπε καὶ τὸ δυνατόν τῆς ἀποπερατώσεως τοῦ ἀριστοτεχνήματος αὐτοῦ ὅπερ ἠθέλε τις ὑπολάβει ὅτι θεῖαι καὶ οὐχὶ ἀνθρώπιναι χεῖρες εἰργάσαντο.

Τὴν εἰκόνα ταύτην ἀφορᾷ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὸ ἐξῆς τοῦ Δημοκρίτου ἐπίγραμμα.

- « Κύπρις, ὅτε σταλάουσα κόμας ἀλιμυρέος ἀφροῦ
- » Γυμνὴ πορφύρεου κύματος ἐξκνέδου,
- » Οὕτω που κατὰ λευκὰ πηρήϊα χερσὶν ἐλοῦσα
- » Βόστρυχον, Αἰγαίην ἐξεπέιεζεν ἄλα.
- » Στέρνα μόνον φαίνουσα, τὰ καὶ θέμις εἶδὲ τοιῆδε
- » Κεῖνη συγγεῖσθω, θυμὸς Ἐνυκλίου. »

«Ὅτε ἡ Κύπρις, τὴν κόμην ἀποστάζουσαν ἀφροῦ ἀλμυροῦ, ἐξήλθε γυμνή τοῦ πορφυροῦ κύματος, οὕτω λαβοῦσα εἰς τὰς χεῖρας τῆς τοῦ βόστρυγός τῆς, ἔφερον αὐτοῦς πλησίον τῶν λευκῶν περκειῶν τῆς, καὶ ἐξεπίαζε τὸ ὕδωρ τῆς Αἰγιαίας θαλάσσης, δεικνύουσα μόνον τὸ σιῆθός τῆς, τὸ ὅποιον ἐπιτρέπεται νὰ ἰδῇ τις. Ἄν ὁ Θεὸς τοῦ πολέμου παρατηρήσῃ ταύτην οὕτως ἔχουσαν, θέλει συναισθανθῆ τεταραγμένην τὴν ψυχὴν του.»

Ἐκ τοῦ ἐπιγράμματος τούτου, τοῦ ἀπειλοῦντος τὴν ἡσυχίαν τοῦ σκληροῦ τὴν καρδίαν Ἄρειος, εὐκόλως δύναται τις νὰ συμπεράνῃ τὸ κάλλος τῆς εἰκόνας αὐτῆς, ἥτις ἦν ἡ σφραγὶς μακροῦ καὶ ἐνδόξου σταδίου.

Τοιοῦτος ἦν ὁ βίος ἀνδρὸς φαντασίας ὠραίας καὶ χαριέσσης, καρδίας συμπαθοῦς, πνεύματος σφοδροῦ καὶ αἰσθήματος εὐγενοῦς, ἀνδρὸς ὅστις ἐξήκοντα καὶ ἐννέα ἔτη βιώσας, ἔφερε τὴν ζωγραφικὴν εἰς τὸν ἀνώτατον ὅρον τῆς τελειότητος καὶ οὐτινος ἀθάνατος ἔμεινεν ἡ δόξα, ἂν καὶ δυστυχῶς τὰ ἔργα του καταστραφέντα δὲν σώζονται, ἢ εὐσεβῶς πρὸ αὐτῶν ἰστάμενοι, ἀποτίσωμεν τῷ Καλλιτέχνει, θαυμασμοῦ καὶ εὐγνωμοσύνης ἄμετρον φόρον, διότι ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν ἔρρεον ρεῖθρα αἱμάτων καὶ ἄσπεκα ἐπυρπολοῦντο, οὗτος ἠύξησε τῆς Ἑλλάδος τὸ κλέος οὐχὶ πάλλων θανατηφόρον ξίφος, ἀλλὰ μὲ γλυκὺ τὸ μειδιάμα καὶ τὴν ἀγάπην ἐν τῇ καρδίᾳ, ὡς φάρος λαμπρὸς ἐν μέσῳ σκοτίας ἰστάμενος, ἔσειε μαγικὸν καὶ πολυθέλητρον χρωστῆρα ἐξ οὗ ἀνεφύοντο εἰκόνας γελοέσσαι, πλήρεις κάλλους καὶ χάριτος, αἵτινες τὴν ἰδέαν τοῦ τερπνοῦ τοῦ κκλοῦ, τοῦ ὠραίου ἐξόχως ἐνέπνεον.

Μετὰ τὸν Ἀπελλῆν ὀλίγοι διεκρίθησαν Ἕλληνες ζωγράφοι καὶ καλλιτέχναι, ἀκολούθως δὲ ὀλέθρια νέφη καὶ σκοτεινὰ, ἐπὶ αἰῶνας ἐκάλυψαν τὸν λαμπρὸν οὐρανὸν τῆς Ἑλλάδος καὶ αἱ Μοῦσαι ἐποτημέναι ἐφυγον εἰς ξένην γῆν ζητοῦσαι ἄσυλον, καὶ ἔκτοτε αἱ ὠραῖαι τέχναι οὐδὲν ἔδωκαν σημεῖον ζωῆς, ἐν τῇ γῇ ἐκείνῃ ἥτις ἡ κοιτίς καὶ ἡ ἐστία ὑπῆρξεν αὐτῶν, καὶ ἥς ὁ ἐλάχιστος λίθος εἶναι μαρτυρία παρελθόντος μεγαλείου καὶ δόξης.

Σήμερον ὅμως ὅτε τὰ ἀπαίσια ταῦτα διεσκεδάσθησαν νέφη, καὶ ὁ αὐτὸς ἐκείνος Ἥλιος ὁ φωτίζων τὸν Περικλέα ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ἐπιβλέποντα τὰ μεγαλοπρεπῆ τοῦ Παρθενῶνος καὶ τῶν Προπυλαίων ἔργα, φωτίζει καὶ πάλιν τοὺς ἀπογόνους αὐτοῦ, σήμερον ὅτε γελᾷ ἡ φύσις πᾶτα καὶ πρὸς μάθησιν ὄργᾳ τοῦ Ἑλλήνος ὁ νοῦς,

ὡ σήμερον καὶ πάλιν θ' ἀναλάμψουσιν αἱ ὠραῖαι τέχναι, δῶρον θεῖον, καὶ εὐγενὲς θ' ἀναπτυχθῆ μεταξὺ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων ἄμιλλα.

Καὶ ἤδη αἱ Μοῦσαι θαρραλέαι ἐπανέρχονται εἰς τὰ ἐγκαταλειφθέντα ἄλση των, εἰς τοὺς διανθεῖς λειμῶνάς των, καὶ ἤδη χαρωπὸς ἦώς ἀνέτειλε προοιμιάζουσα τὴν ἐπερχομένην προγονικὴν ἡμῶν εὐκλειαν, περιχαρὴς δ' ἡ Ἑλλάς, τὰ νέκ τελοῦσα Ὀλύμπια, ἐχαιρέτησε σκιρτῶσα τοῦ Ἀρόση, τῶν Φυταλῶν, τοῦ Κόσσου, Προσαλέντη, καὶ τῶν ἄλλων Καλλιτεχνῶν τὰ ὠραῖα καὶ ἀξιοθαύμαστα ἔργα, ἅτινα εἰσὶν ὁ εὐτυχὴς πρόδρομος τῆς ἐν Ἑλλάδι παλιγγενεσίας τῆς πατρῴας ἡμῶν καλλιτεχνίας. Ἡ σύμπνοια δὲ καὶ ἡ ἀπὸ καρδίας ἐνθάρουσις τῶν ὠραίων τεχνῶν ἐκ μέρους παντὸς Ἑλλήνος, ἀσφαλῶς καὶ βεβαίως θὰ ἐπαναφέρῃ τὴν τηλαυγῆ ἐκείνην λάμψιν, ἥτις ὕπνωσε μὲν ἀλλὰ δὲν ἀπεσβέσθη, καὶ ἥτις ἔτι καὶ νῦν ἀναλάμψασα θὰ καταστήσῃ καὶ πάλιν τὸ εὐγενὲς ἡμῶν ἔθνος ἐστὶαν φώτων, πολιτισμοῦ καὶ προόδου.

ΠΕΡΙ ΠΟΙΗΣΕΩΣ ΕΝ ΓΕΝΕΙ.

Ἐπὶ Ν. Κογγοπούλου.

Ἐξεφωνήθη τῇ 25 Ἀπριλίου 1874.

Ἐλθὼν ἵνα κἀγὼ εἶπω τι ἐν τῷ πολλῷ τῇ πατρίδι ἀγαθὰ ὑπισχνουμένων καθιδρύματι τούτῳ τῶν φιλοτίμων καὶ φιλοκάλων συμπολιτῶν ἡμῶν, θέμα τοῦ λόγιου μου ἐξελεξάμην τὴν χρυσὴν κόρη τῶν Μουσῶν — ποίησιν, θέμα προσφιλές ἐμοί, οὐχ ἥττον ἢ παντὶ γνησίῳ Ἑλληνι, διότι ἐν τῇ ποιήσει ἐγεννήθη καὶ ἠδύσηθη ἡ καλὴ μήτηρ ἡμῶν Ἑλλάς. Ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον ἵνα ζῶμεν ἐν αὐτῷ, ἐποίησε τὸν ἥλιον ἵνα φωτίζη τοὺς σωματικούς ὀφθαλμούς ἡμῶν, καὶ λαμπρόνη καὶ ζωογονῆ διὰ τῶν χρυσῶν ἀκτίνων του πᾶσαν τὴν περιστοιχίζουσιν ἡμᾶς φύσιν, ἐποίησε δὲ καὶ τὴν Ἑλλάδα ἵνα φωτίζη τὴν διάνοικιν καὶ λαμπρόνη τὸν ἄνθρωπον. Ὡσπερ ἡ παρθένος θεὰ τῆς σοφίας Ἀθηνᾶ ἀνέθορον ἐκ τῆς ἀλγούσης κεφαλῆς τοῦ Διὸς, οὕτω καὶ ἡ Ἑλλάς ἐν τῷ μέσῳ πγκοσμίου σκότους ἀνέλαμψεν ὡς λυχνία τηλαυγοῦς φωτὸς, ἐν ὧρα αὐχμοῦ καὶ γενικῆς ἀκκρίας ἀνεβλάστησε κῆπος περικαλλῆς, πλήρης ἀνθῶν εὐδύσμων ποιήσεως καὶ γλυκυτάτων καρπῶν πάσης σοφίας. Καὶ πρῶτος ἥλιος μέγας καὶ φαινὸς ποιήσεως ἀπαρμύλλου ἀνέτειλεν ἐν αὐτῇ ὁ μεγαλοουργὸς Μελισσιγενῆς Ὁμηρος, ἐξύμνησε πράξεις « ἀνδρῶν τε θεῶν τε » καὶ τὰ πλήρη ζωῆς, κάλλους καὶ μεγαλείου ἔπη του ἀντήχησαν ἀνὰ πᾶσαν τὴν χώραν καὶ ἐζωογόνησαν αὐτὴν ἐμόρφωσαν τὴν Ἑλλάδα ἀνδρείαν καὶ φιλόκαλον, καὶ βαθμηδὸν σοφὴν καὶ μεγάλην καὶ ἐς αἰὲς ζηλευτὴν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι.

Τοιαύτης λοιπὸν οὐσης τῆς δυνάμεως τῆς ποιήσεως, περιθῶμεν εἰπεῖν τί ἐστι ποίησις.

Ἡ ποίησις, ὡς γινώσκετε πάντες, μετὰ τῶν καλῶν ἢ ἄλλως ὠρικών τεχνῶν συγκατελέγεται, τῆς μουσικῆς δηλονότι, τῆς ζωγραφικῆς καὶ τῆς γλυπτικῆς, φέρουσιν καὶ τὴν προσωμιάν βασιλίδος αὐτῶν καὶ δικαίως· διότι καίπερ εἰς τὴν τοῦ ἰδεατοῦ κελοῦ παράστασιν ἀποβλέπουσιν ἄψασι, καὶ δέονται ἐμπνεύσεως, φαντασίας,

ὑψους, ἐκφραστικότητος αἰσθημάτων καὶ χάριτος· ἡ ποίησις ὅμως ἔχει δυνάμεις ἐκφραστικὰς μείζονας, πλείονας, ποικιλωτέρας, καὶ καθ' ὅλου εἰπεῖν εἰς παράστασιν προσφορωτέρας ἢ αἱ ἀδελφαὶ αὐτῆς· ἀπὸ δὲ τοῦ πεζοῦ λόγου σαφῶς διακρίνει αὐτὴν ὁ μέγας Ἀριστοτέλης διὰ τοῦ ἐξῆς χωρίου ἐν τῇ περὶ ποιητικῆς τέχνης πραγματείᾳ αὐτοῦ. « Φανερόν, λέγει, ἐκ τῶν εἰρημένων ὅτι οὐ τὰ γενόμενα λέγειν τοῦτο ποιητοῦ ἔργον ἐστίν, ἀλλ' οἷα ἂν γένοιτο, καὶ τὰ δυνατὰ κατὰ τὸ εἶδος ἢ τὸ ἀναγκαῖον. Ὁ γὰρ ἱστορικὸς καὶ ὁ ποιητὴς οὐ τῷ ἔμμετρα λέγειν ἢ ἄμμετρα διαφέρουσιν, εἴη γὰρ ἂν τὰ τοῦ Ἡροδότου εἰς μέτρα τεθῆναι, καὶ οὐδὲν ἥττον εἴη ἱστορία τις μετὰ μέτρου ἢ ἄνευ μέτρων. » Καὶ ὅμως τινὲς ἀγνοοῦντες ὡς φαίνεται τὴν διάκρισιν ταύτην, ἔγραψαν κατὰ τὸν μεσαιῶνα ἱστορίας ἐμμέτρους, οὐδαμῶς ἀνυψούμενοι διὰ τοῦ μέσου τοῦτου ὑπεράνω κοινοῦ πεζογράφου. Τί λοιπὸν εἶναι ἡ Ποίησις;

Ἡ ποίησις εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν ὠραία, ἰσχυρὰ, εὐρυθμὸς καὶ ἐναρμόνιος ἐκφρασις τῆς ἐνθουσιωδῶς ἀντιλαμβανομένης τῶν πραγμάτων ψυχῆς, ἢ ἄλλως ἐναρμόνιον κράμα ὑψους, μεγαλείου, εὐαισθησίας καὶ τάξεως. Λέγομεν δὲ τάξεως, διότι τάξις καὶ κάλλος εἰσὶν ἀπ' ἀλλήλων ἀχώριστα, ἡ δὲ ποίησις οὕσα ἢ κατ' ἐξοχὴν ἐκφρασις τοῦ καλοῦ, ἀδύνατον εἶναι νὰ ὑπάρχη ἄνευ τάξεως καὶ ἁρμονίας· τὸ πολὺ εἰς τὸ διθυρημβικὸν εἶδος αὐτῆς ἐπιτρέπεται κατὰ τι ἢ ἀταξία. « εὐφροῦς γὰρ ἡ ποιητικὴ καὶ οὐ μανικῶς » ὡς λέγει ὁ αὐτὸς Ἀριστοτέλης.

Ὁργανον δὲ τῆς ποιήσεως ἐστὶν ὁ ἐναρθρὸς λόγος, ἐκ δὲ τῶν ἐκφραστικῶν σημείων οἷς χρῆται ἡ τέχνη οὐδὲν ὑπάρχει δυνάμενον νὰ παριστᾷ τὴν ψυχὴν ὅσον ὁ λόγος, ὅστις φέρει εἰς τὸ φανερόν τὴν ψυχὴν ὅλην· ἐκφράζει τὰ διάφορα αἰσθήματα ἡμῶν κατὰ τοὺς διαφόρους βαθμοὺς τῆς ἐντάσεως ἢ ὑφέσεως αὐτῶν· οὐ μόνον δὲ παριστᾷ τὴν πράξιν ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν, ἀλλ' ἀντανაკλᾷ ὡσπερ κάτοπτρον πιστὸν πᾶσαν χροιάν μέχρι τέλους αὐτῆς, παρακολουθῶν τὴν γέννησιν, ἀνάπτυσιν καὶ ἐπίτασιν αὐτῆς, ἢ τούναντίον τὴν ὑφείσιν καὶ ἐλάττωσιν αὐτῆς. Οὐ μόνον δὲ ἐξηγεῖ τὴν διάνοικιν ἡμῶν διὰ τῆς ἀναλυτικῆς αὐτῆς δυνάμεως, ἀλλὰ καὶ ἀποσυνθέτει αὐτὴν καθ' ὅλα τὰ συστατικὰ μέρη, χωρὶς ὅμως ποσῶς νὰ βλάβῃ τὴν ἐνότητα αὐτῆς· μὴ δυναμένη δὲ νὰ ἐπιδρᾷ εἰς τὰ αἰσθητήρια ὄργανα ἡμῶν καθ' ὅν τρόπον ἡ ζωγραφικὴ, γλυπτικὴ, μουσικὴ καὶ εἴτις ἄλλη, ἀποτείνεται εἰς τὴν φαντασίαν, ἥτοι εἰς τοὺς ὀφθαλμούς τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, καὶ παριστᾷ εἰς αὐτὴν θεάματα, ἅτινα οἱ σωματικοὶ ἡμῶν ὁ-

φθλμοί δὲν θά ἡδύναντο ποτὲ νὰ περιλάβωσι καθ' ὄλοκληρίαν. Ἐνοεῖται εὐκόλως ὅτι καὶ ἂν ἦτο δυνατόν νὰ παρασταθῶσιν ἡμῖν, ὡς περ ἐν εἰκόνι, ἅπανσι αἱ μάχαι καὶ τὰ ἐπεισόδια ἐπικού τινος ποιήματος, ἢ αἱ περιπέτειαι δράματος, ἐκτὸς τοῦ ὅτι θά ἔστερουντο φωνῆς, καὶ κινήσεως δὲν θά ἡδύνατο νὰ περιλάβῃ αὐτὰ ὁ τῆς ὁράσεως ἡμῶν ὀρίζων· οἱ θεαθέντες ποτε τὸν μῦθον ἢ παντόμιμον, τὴν κοινῶς *παντομίμια* λεγομένην, θά ὁμολογήσωσι μετ' ἐμοῦ ὅτι τὸ εἶδος τοῦτο τῆς δραματικῆς παραστάσεως, τὸ διὰ τῶν χειρονομιῶν καὶ τῆς ὀρχήσεως ἐνεργούμενον, κατὰ πολλὰ ἐλαττοῦται τοῦ προφορικοῦ δράματος, καίτοι μὴ στερούμενον ζωῆς καὶ κινήσεως. Ὁ λόγος λοιπὸν ἀποβαίνει καθ' ὅλα χρήσιμος καὶ ἐπαρκὴς τῷ ἀνθρώπῳ· δι' αὐτοῦ γελᾷ, κλαίει, περιγράφει, εἰκονίζει, ἀπαριθμεῖ, διηγεῖται, συζητεῖ καὶ ὅ,τι ἂν βούληται λεπτιῶς καὶ ζωηρῶς ἐκφράζει. Τοιοῦτόν ἐστι τὸ ἀπαραμίλλον ὄργανον τῆς ποιήσεως, δι' οὗ αὕτη μεταδίδει εἰς τὰ ἔργα τῆς τό τε δραστὸν καὶ τὸ ἀόρατον, τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ὕλην, τὸ πεπερασμένον καὶ τὸ ἄπειρον, τὸ σύμπαν καὶ τὸν Θεόν, ὅσον τοῦτο ἐνεστιν ἀνθρωπίνως.

Τίνοι δὲ τρόπῳ χρῆται τῇ τοιαύτῃ δυνάμει ἡ ποίησις; — Ὁ λόγος δύναται μὲν τὰ πάντα νὰ εἴπῃ, ἀλλ' ἐν τῇ ποιήσει δὲν λέγει πᾶν ὅτι δήποτε καὶ ὅπως δήποτε· θέλει μὲν καὶ ὀφείλει νὰ ἦναι ἀληθὴς, ἀλλὰ τὴν ἀλήθειαν λέγει κατὰ τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ ποιητικοῦ πνεύματος, τῆς ποιητικῆς εὐφυΐας καὶ μεγαλοφυΐας καὶ κατὰ τοὺς νόμους τῆς καλαισθησίας.

Ἡ ἱστορία, ὡς εἶδομεν ἤδη ἐκ τοῦ περὶ ποιητικῆς χωρίου τοῦ σοφοῦ Ἀριστοτέλους, ἀπλῶς ἀφηγεῖται τὰς πράξεις καὶ τὰ κατορθώματα προσώπου τινὸς ἱστορικοῦ, εἴτε βασιλέως, εἴτε στρατηγοῦ ἢ προσώπου τινὸς ἐξόχου ὁποῖου δήποτε· ἐστὶ δὲ καὶ τὸν βίον ὀλόκληρον ἔθνους τινὸς ἢ τῆς ἀνθρωπότης ὅλης κατὰ τὴν ἐφικτὴν ἀλήθειαν· ἐκ δὲ τῶν γεγονότων ἐξάγει συμπεράσματα καὶ νόμους τινός· ἢ ἐπιστήμη ἀναλύει, ἀνατέμνει, παρατηρεῖ καὶ ἀποδεικνύει. Ὁ ῥήτωρ ἐν τῇ βουλῇ πειρᾶται ν' ἀποδείξῃ ὅτι τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος κεῖται ἐν τῇ εἰρήνῃ ἢ ἐν τῷ πολέμῳ, ἢ ἐν τινι διοικητικῷ μέτρῳ· ἐν δὲ τῷ δικαστηρίῳ ὅτι ὁ κατηγορούμενος ἀθῶός ἐστιν· ἐπιτυχῶν δὲ τοῦτου φρονεῖ ὅτι κατορθώσεν ἕνα θριαμβεύσῃ ἢ ἀλήθειαν καὶ χαίρει ἐπὶ τῷ κατορθώματι. — Ἀσχολεῖται ἄρα καὶ ἡ ποίησις περὶ τὴν εὐρεῖαν τοιαύτης τινὸς ἀληθείας; — Οὐχί· διότι ἡ ποίησις δὲν εἶναι οὔτε ἱστορία, οὔτε ἐπιστήμη, οὔτε βητορική. Ἡ ποίησις μίαν μόνην ἐκφράζει ἀλήθειαν, τὴν τοῦ ἰδεώδους καλοῦ, εἰς αὐτὴν μόνον ἀπο-

θλίπει ὡς τὴν καλλίστην, καὶ φθάνει εἰς αὐτὴν διὰ τῆς ἀνυψώσεως τῆς ψυχῆς εἰς βαθμὸν δυνάμεως καὶ λάμψεως κατὰ τὴν προσήκουσαν τάξιν καὶ ἁρμονίαν· ἐκ δὲ τούτου πηγάζει κάλλος καὶ ἰδίαι τι ἀλήθεια ἢ ποιητικὴ, αὐτὸ τὸ καλὸν ἔχουσα βᾶσιν καὶ γνώμονα. Τὴν ἀλήθειαν ὅμως ταύτην, ὁ ποιητὴς δὲν εὕρσκει ἐν τῇ φύσει ἄμικτον, καθαρὰν, τελείαν, ἀλλὰ συλλαμβάνει καὶ γεννᾷ αὐτὴν, ἢ δὲ σύλληψις καὶ γέννησις αὕτη εἶναι εἶδος τι δημιουργίας, δι' ἣν ὁ συλλαμβάνων καὶ γεννῶν Ποιητὴς ὀρθῶς ὀνομάζεται· διότι καὶ τοῖς παιδίοις δῆλον ὅτι ἡ λέξις ἐκ τοῦ ποιῶ παράγεται. Ὑψοῦται δ' εἰς τὴν ἀλήθειαν τὴν ποιητικὴν ὁ ἔμμουσος, ὁ φοιβόληστος ἀνήρ οὐχὶ ὅλως ἀσθαριέτως καὶ φαντασιωδῶς, ἀλλ' αὐτὴν τὴν πραγματικότητα τοῦ βίου ἔχων ὡς ἀφετηρίαν. Τῆς δὲ ἀληθείας ταύτης ἤθελε παρέχει ὁ βίος εἰκόνα, ἐὰν ἔφθανεν εἰς τὸ πλήρωμα τῆς τελειότητος αὐτοῦ.

Οὐδὲν ὑπάρχει πραγματικώτερον, οὐδὲν φυσικώτερον, οὐδὲν ζωηρότερον τῆς ἀληθείας τοῦ καλοῦ· εἰ δὲ μὴ διὰ τί χαίρει τοσοῦτον ἡ ἀνθρωπίνη καρδίαν ἐν τῇ ἀπολαύσει αὐτῆς, οὐ μόνον ὅταν ἦναι εὐφρόσυνος, ἀλλὰ καὶ κατανυκτικῶν καὶ θυμαλγῶν αἰσθημάτων διεγερτικῆς; Διὰ τί κεντᾷ ἐν ἡμῖν χορδὰς συμπαιθείας καὶ στοργῆς τὸ ἐπεισόδιον τοῦ χωρισμοῦ τοῦ Ἐκτορος καὶ τῆς Ἀνδρομάχης ἐν τῷ αἰωνίῳ ἀριστουργήματι τοῦ Μελισσιγενοῦς Ὁμήρου, ὡσανεὶ πράγματι εἴχομεν ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν τὰ δρώντα πρόσωπα. Τοῦ ἐπεισοδίου τούτου ἐπιτραπήτω μοι ν' ἀναγνώσω ἐνταῦθα ἀσθενῆ καὶ ἀτημέλητον μετάφρασιν, δι' ἣν ἐπικαλοῦμαι τὴν ἐπιείκειαν τῶν φίλων ἀκροατῶν, μὴ λησμονούντων ὅτι καὶ αἱ κάλλιξαι τῶν μεταφράσεων σικιᾶ εἰσι τοῦ πρωτοτύπου, καὶ μάλιστα αἱ τοῦ Ὁμήρου.

Εἰς τὰς Σκαιὰς φθάνει πύλας δι' ὅλης τῆς πόλεως τρέχων
Μέλλων ἐκεῖθεν στῆς μάχης νὰ δράμῃ τὸ στάδιον πάλιν·
Ἡ πλουσιόδωρος ἤλθε γυνὴ του εἰδῶ νὰ τὸν εὐρη,
Τοῦ Ἡετίωνος κόρη, γενναίου πατρὸς Ἀνδρομάχης,
Τοῦ Ἡετίωνος ὅστις κατῴκει ὑπὸ τὸν δασώδη
Πλάκον, βουνὸν εἰς τὴν Θήβην, καὶ ἦν βασιλεὺς τῶν Κιλικίων,
Εἰς δὲ τὸν Ἐκτορα εἶχε τὴν κόρην του δώσει γυναῖκα.
Ἡ Ἀνδρομάχῃ ἐλθοῦσα θεράπειαν ὄπισθεν εἶχεν,
Ἦτις τὸν ἔτι μικρὸν τῆς υἱὸν στὰς ἀγκάλας ἐκράτει,
Τὸν προσφιλεῖ Ἐκτορίδην, ὡς ἐν ὠραιότατον ἄστρον.
Τοῦτον ὁ Ἐκτωρ ἐκάλει Σκαμάνδριον, Τρῶες δ' οἱ ἄλλοι
Ἄϊα τὸν Ἐκτορ αὐτὸν Ἀττυάνηκτι ἐκάλουν, διότι

Μόνος τοὺς ἔσωζ' ὁ Ἔκτωρ. Ἐμβλέπων αὐτὸς ἄστυν υἱὸν τοῦ
Ἐν σιωπῇ ἔμειδεν· ἐγγὺς δ' ἡ γυνή του ἔλθοῦσα
Μετὰ δακρύων τοῦ σφίγγει τὴν χεῖρα καὶ ταῦτα τῷ λέγει.
Δύστυνε φίλε μου Ἔκτορ, θὰ γείνης τῆς τόλμης σου θυμῶ,
Καὶ δὲν λυπεῖσαι ν' ἀφήσῃς αὐτὸ ὄρφανόν κ' ἐμὲ χήραν;
Ναι, ἐπειδὴ οἱ Ἀργεῖοι ταχέως σε θέλουν φονεύσει,
Ὅλοι ὁμοῦ ἐφορμώντες. ὦ, τότε ἄς μὴ ζήσω πλέον.
Ἀπαρηγόρητος πάντα θὰ ἤμικι ἐὰν στερηθῶ σου,
Καὶ θὰ στενάζω βαρέως πατέρα, μητέρα δὲν ἔχω.

Καὶ κατωτέρω.

Σὺ λοιπὸν, Ἔκτορ, μοι εἶσαι πατὴρ καὶ φιλόστοργος μήτηρ,
Καὶ ἀδελφός μου γλυκὺς, καὶ ἀνὴρ ἀνθηρᾶς ἡλικίας.
Ἄγε, λυπεῖσόν με τώρα, καὶ μείνε ἄστυν πύργον ἐπάνω,
Καὶ μὴ ἀφήσῃς αὐτὸ ὄρφανόν κ' ἐμὲ τάλαιναν χήραν.

καὶ πάλιν

Ὁ κορυθαίολος Ἔκτωρ ὁ μέγας εἰς ταῦτα τῇ λέγει.
« Φίλη κ' ἐγὼ περὶ τούτων φροντίζω, πλὴν δὲν με ἀφίνει
Ἡ ἔντροπή πρὸς τοὺς Τρῶας, πρὸς ἄνδρας ὁμοῦ καὶ γυναῖκας,
Ὡς τις δεῖλός ν' ἀποφεύγω μακρὰν συμπλοκῆς καὶ πολέμου,
Ἄλλ' οὐδ' ἀνέχετ' αὐτὸ ἡ ψυχὴ μου, διότι ἀνδρείος
Ἐμαθα πάντα νὰ ἤμικι, ἄστας πρῶτας μαχόμενος τάξεις,
Ἵποστηρίζων τὴν δόξαν πατρὸς καὶ ἐμοῦ τοῦ ἰδίου.
Καὶ τοι αἰσθάνομαι ὅτι ἐπίκειτ' ἡμέρα δλέθρου,
Καταστροφή τῆς ἀγίας μας πόλεως ταύτης Ἰλίου,
Ὅτε ὁ Πρίαμος θέλει σφαγῆ καὶ μ' αὐτὸν ὁ λαὸς του.
Δὲν με λυπεῖ δὲ τοσοῦτον τῶν Τρῶων ἡ μέλλουσα τύχη,
Ὅτε αὐτῆς τῆς Ἐκάβης καὶ τοῦ βασιλέως Πριάμου,
Ὅτε ἀδελφῶν μου, κἂν οὔτοι πολλοὶ καὶ ἀνδρείοι θὰ πέσουν
Μέσα ἄστυν κόνιν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν των σκληρῶς φονευθέντες,
Ὅσον ἡ τύχη σου ὅταν σ' ἀπάγῃ ἐχθρὸς τις δεσμίαν,
Δακρυροοῦσαν καὶ δούλην, καὶ ὅταν θὰ ἤσικι ἄστυν Ἄργος,
Προσταζομένη ὑπ' ἄλλης ἰστὸν δι' αὐτὴν θὰ ὑφαίνῃς,
Καὶ Μεσσηίδος θὰ φέρῃς αὐτῇ κ' Ἵπερείας τὸ Ἵδωρ,
Βιαζομένη εἰς τοῦτο ὑπὸ σκληροτάτης ἀνάγκης.
Καὶ τις ποτὲ σε ἰδὼν δακρυσμένην δεικνύων θὰ εἴπῃ
« Αὕτη τοῦ Ἔκτορος εἶναι γυνή, κείνου ὅστις ἦν πρῶτος
Κατὰ τὰς μάχας τῶν Τρῶων, ὅποτε ὑπὲρ τῆς Ἰλίου
Ἐπολεμοῦσεν αὐτός. » Ἡ δ' ἀνάμνησις αὕτη ἐκ νέου

Θὰ σὲ λυπῆ στερηθεῖσαν ἄνδρος δὲ θὰ ἦιο σωτὴρ σου.
Εἶθε ἡ μέλινα γῆ νὰ καλύψῃ τὸ σῶμά μου τοῦτο,
Πρὶν τὴν κραυγὴν σου ἀκούσω ἐν ᾧ οἱ ἐχθροὶ μου σὲ σύρουν. »
Ταῦτα δ' Ἔκτωρ εἰπὼν πρὸς τὸ τέκνον τοῦ ἠπλώσε χεῖρας,
Τοῦτο δ' ὀπίσω στραφὲν, καὶ στοὺς κόλπους πεσὼν τῆς τροφοῦ του,
Τρόμου ἐκβάλλει φωνὴν εἰς τὴν θεὰν τοῦ φίλου πατρὸς του.
Τόσον πολὺ ἐφοβήθη τὰ ὄπλα, καὶ ἵππουρον λόφον,
Ἄμ' εἶδ' αὐτὸν νὰ κινῆται εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ἐπάνω.
Ὁ προσφιλὴς τοῦ πατὴρ κ' ἡ καλὴ του ἐγάλασε μήτηρ.
Τότε δ' εὐθὺς ἀφαιρέσας ἐκ τῆς κεφαλῆς του τὸ κράνος
Ἄκτινοβόλον τὸ θέτει χαμαὶ πρὸ ποδῶν του ὁ ἦρας,
Καὶ τὸν υἱὸν τοῦ φιλήσας κ' ἐπὶ τῶν χειρῶν αὐτοῦ πάλλων,
Εἶπε θεοὺς ἱκετεύων τοὺς ἄλλους, κ' ἰδίως τὸν Δία.
« Ζεῦ καὶ οἱ ἄλλοι θεοὶ ἀξιώσατε ἵνα ὁ παῖς μου
Γείνη ὡς ἐγὼν ἐγὼ διαπρέπων ἐν μέσῳ τῶν Τρῶων,
Μὲ ῥωμαλέαν ψυχὴν ἰσχυρὸς βασιλεὺς τῆς Ἰλίου.
Εἶθε νὰ εἴπουν — « Πολὺ τοῦ πατρὸς του κάλλιτερος εἶναι,
Ὅταν τὸν ἴδουν ἐλθόντ' ἐκ τῆς μάχης μ' αἰμόρροτον λείαν,
Μετὰ τὸν φόνον ἐχθροῦ φοβεροῦ πρὸς χαρὰν τῆς μητρὸς του. »
Ταῦτα εἰπὼν εἰς τὰς χεῖρας τῆς φίλης συζύγου ἐνθέτει
Τὸ περιπλοκὸν τέκνον· στοὺς κόλπους δ' αὐτὴ τοὺς εὐώδεις
Δέχετ' αὐτὸ μειδιώσα μ' ἐν δάκρυ· ἰδὼν δὲ ὁ Ἔκτωρ
Τὴν ἐλυπήθη κ' ἐθώπευσ' αὐτὴν με τὴν χεῖρά του λέγων.
« ὦ Ἀνδρομάχη γλυκεῖα, μὴ φίλη μου τόσον λυπῆσαι,
Μὴ εἰς τὸν Ἄδην οὐδεὶς πρὸ τῆς ὥρας μου θέλει με στείλει,
Τὸ πεπρωμένον δ' οὐδεὶς ποτ' ἀνὴρ διαφεύγει, βεβαίως,
Ὅτε δεῖλός οὐτ' ἀνδρείος βροτὸς γεννηθεὶς εἰς τὸν κόσμον.
Ἄλλ' ἀπελθοῦσα ἄστυν οἶκον, ἄστας ἔργα τὸν νοῦν σου παράδος,
Εἰς ἡλακάτην κ' ἰστὸν, κ' εἰς τὰς δούλας σου δὲς ἀσχολίαν,
Περὶ πολέμου δ' ἡμεῖς θὰ φροντίσωμεν μόνοι οἱ ἄνδρες,
Οἱ γεννηθέντες ἐντὸς τῆς Ἰλίου, ἐγὼ δὲ πρὸ πάντων. »
Εἶπε κ' ἀνέλαβε πάλιν τὴν ἵππουριν κορυθ' ὁ Ἔκτωρ,
Ἡ δὲ φιλότατη γυνὴ του τὸν οἶκαδε δρόμον ἐπῆρε
Στρέφουσα βλέμμα συχνὰ καὶ δακρύουσα ἡ τάλαινα ἀφθόνης. »

Καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα παραδείγματα δύναται τις νὰ φέρῃ, τὰ
ὅποια δεικνύουσιν ὅτι ἡ ποιητικὴ ἀλήθεια ἐνσαρκουμένη, οὕτως εἰ-
πεῖν, λαμβάνει ὑπόστασιν κρείττονα τῆς ἱστορίας καὶ ἐμφωλεύει

διαρκέστερον ἐν τῇ διανοίᾳ καὶ καρδίᾳ τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ διὰ τί τοῦτο; διότι ὁ πόθος τῶν καλῶν θεαμάτων καὶ ἀκουσμάτων καὶ ὁ πόθος τῆς ποιητικῆς ἀληθείας εἶναι οὐχ ἥττον ἐμφυτος εἰς τὸν ἄνθρωπον ἢ ὁ πόθος τῆς πραγματικῆς, τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας· διὰ τοῦτο δὲ καὶ αἱ μεγάλαὶ πράξεις διεγείρουσιν ἐν ἡμῖν συμπάθειαν, ἀγάπην καὶ θαυμασμόν καὶ κλίσιν πρὸς μίμησιν αὐτῶν. Ποίησις, ἀλήθεισι ποιητικῇ διήκει τῆς φύσεως ἀπάσης, ἥτις ἐκφρασίς τις οὐσα τῆς θείας δυνάμεως, ἀπαύγασμα τῆς θείας καλλονῆς ἐπιβάλλεται εἰς τὰς ψυχὰς ἡμῶν, ὁ δὲ ποιητὴς πληρούμενος ὑπ' αὐτῆς εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμόν, αἵρεται, ὑψοῦται, καὶ συναυψοῦμεθα μετ' αὐτοῦ, εἶναι πλήρης θεοῦ πυρὸς καὶ μεταδίδει καὶ εἰς ἡμᾶς τὴν φλόγα δι' ἧς φλέγεται, τὸ φῶς δι' οὗ φωτίζεται καὶ λαμπρύνεται, καὶ μᾶς μεταφέρει εἰς ὑπερῆξιν τῆς πραγματικῆς τελειοτέραν, ἥς ὁ ἄνθρωπος φύσει ἐφίεται, καὶ ἥτις φαίνεται ὅτι εἶναι ὁ τελικὸς σκοπὸς τῆς ὑπάρξεώς του. Ἄνευ ποιήσεως ὁ βίος καθίσταται ἄχαρις, ἄνευ αὐτῆς αἱ ἀπολύσεις ἀτελεῖς.

Ἐκ τῶν εἰρημένων προκύπτει ὅτι ἡ ποίησις δὲν ἀρκεῖται εἰς ὅ,τι εὐρίσκει ἐν τῇ φύσει καὶ τῇ ἱστορίᾳ, ἀλλὰ διὰ τῆς ἰδιαζούσης αὐτῆς δυνάμεως μεγεθύνει καὶ κηλλίνει τὰ αἰσθήματα, τὰς πράξεις, τὰς ιδέας καὶ τὰ πρόσωπα· καὶ τὰ μὲν αἰσθήματα ἀναζωπυρεῖ καὶ φλογίζει κατὰ τὸ δέον, εἰς δὲ τὰς πράξεις ἐμποεῖ μείζονα ἐνέργειαν καὶ ποικιλίαν, καθυποβάλλουσα αὐτάς εἰς ἐνότητα καὶ σύμπραξιν ὑπὲρ τοῦ ἐπιδιωκόμενου σκοποῦ, εἰς δὲ τὰς ιδέας προσηθεῖ νὰ δώσῃ πτέρυγας, καὶ νὰ ὑψώσῃ αὐτάς τοσοῦτον ὥστε νὰ φωτίζωνται ὑπὸ τῶν ἀκτίνων αὐτῆς τῆς ἀληθείας· τὰ δὲ πρόσωπα μεταβάλλει ἐκ συνετῶν εἰς σοφοὺς, ἐκ πολεμιστῶν εἰς ἥρωας, καὶ ἐξ ἠρώων εἰς ἡμιθέους.

Αἱ γυναῖκες τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν εἶναι πᾶσαι ὠραῖαι ὡς θεαί, αἱ δὲ τῶν χριστιανῶν ποιητῶν τέλειαι ὡς ἄγγελοι· ἀλλ' ἄρα δημιουργεῖ πάντοτε ἡ ποίησις χαρακτηῖρας ἄνευ ἐλαττωμάτων· Οὐχί, διότι θὰ ἔπαυον τότε τοῦ νὰ ἦναι ἀληθεῖς. Οὕτως ὁ Ἀχιλλεύς, ἂν ὁ Ὀμηρὸς ἀποκαλεῖ «θεοῖς ἐπιείκελον, μέγα φέρτατον Ἀχαιῶν, ὄρχημον ἀνδρῶν, μεγάλθυμον, κυδάλιμον, θυμολόνοντα καὶ ἄλλα τοιαῦτα, καὶ ὅστις εἶναι ἡ συγκέντρωσις καὶ προσωποποίησις τοῦ νεανικοῦ κάλλους καὶ πάσης πολεμικῆς ἀρετῆς, εἶχε τὸ ἐλάττωμα τοῦ νὰ ἦναι σκληρὸς καὶ ἀδυσώπητος, τοσοῦτον ὥστε ἐν τῇ ραψῶδιᾳ Ι'. τῆς Ἰλιάδος ὁ ἀναγκνώστης ἀγανακτεῖ σφοδρῶς κατ' αὐτοῦ. Τιμωρεῖται ὁμῶς ὁ Πηλεΐδης μετ' οὐ πολὺ διὰ τὸ ἐλάττωμα τοῦτο ὑπὲρ ἐπήνεγ-

κε τὸν θάνατον τοῦ ἐπιστηθίου φίλου του Πατρόκλου, καὶ χύνει δάκρυα πικρὰ δι' αὐτό.

Ποιοῦσα ὅμως ἁμαρτωλὰ τὰ δρώντα πρόσωπα ἡ ποίησις, φροντίζει ὥστε αἱ ἀρεταὶ αὐτῶν νὰ ἦναι ἐπικρατέστεραι καὶ μᾶλλον ἀρίθηναι τῶν κακῶν, κάμνει ὥστε νὰ μέμφωνται, νὰ καταρῶνται ἐαυτὰ διὰ τὰ σφάλματά των ἔνχ πάντοτε τὸ δίκιον νικᾷ ἂν ὅχι ἐν ταῖς πράξεσι τῶν προσώπων, τοῦλάχιστον ἐν τῷ πνεύματι τοῦ ἀναγνώστου ἢ τοῦ θεατοῦ.

Ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι μόνος ἐν τῷ κόσμῳ· γεννᾶται, ζῆ καὶ ἀποθνήσκει ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὁμοίων του, ἀπέκταντι δὲ τῶν περὶ αὐτὸν, καὶ ἐν τῇ μετ' αὐτῶν ἐπαρῆ ὁ χαρακτηρ αὐτοῦ ἀναπτύσσεται καὶ διακρίνεται· ἐν δὲ τῇ φύσει οἱ χαρακτηῖρες καθ' ὁμάδας βαίνουσι.

Τὰς ὁμάδας ταύτας, τουτέστι τοὺς διαφόρους χαρακτηῖρας παραλαμβάνουσα ἡ ποίησις συντίθησι δι' αὐτῶν τὸ ποικίλον τοῦ βίου, ἰδιοποιοῦσα αὐτοὺς, καὶ καθυποβάλλουσα εἰς τὸν ἐκυτῆς νόμιμον ζυγόν. Εἰς τὰ ἀθροίσματα ταῦτα, τοὺς συνδυασμοὺς τούτους, εἰσάγει ἄνθρωπος καλλιτέρας, τῶν συνήθων· ἀλλὰ δὲν συνθέτει τὰς ὁμάδας ταύτας μόνον ἐξ ἀγαθῶν καὶ μεγάλων ἀνδρῶν, ἢ εὐειδестаτων καὶ ἐνκρέτων γυναικῶν· ἡ τοιαύτη σύνθεσις θὰ ἔσπερετο ἀληθεῖς καὶ πιθανότητος· οὐ μόνον δὲ τοῦτο ἀλλὰ καὶ μονότονος θὰ ἦτο· ἀπὸ τῶν ὄντων θ' ἀπέβαινε τὸ συμπόσιον τὸ μὴ ἀπικριζόμενον ἢ ἐκ γλυκυτάτων πλακουνίων καὶ σακχαρωτῶν. Ἄλλ' οὐδ' ἐκ κακῶν μόνον προσώπων συντίθησιν ἡ ποίησις, διότι τότε θὰ ἦτο μόνον δυσειδῆς καὶ ἀναξία ἐκυτῆς· ἀλλὰ παρσιτάγει καὶ τινὰς φαύλους χαρακτηῖρας, ἐν σκιᾷ ὑπολείπουσα αὐτοὺς, ἐκτὸς ὅταν ἡ ἐμφάνισις τῶν χαμερπῶν τούτων φύσεων συντεῖται εἰς τὸ ν' ἀναδεικνύῃ λαμπροτέρως τὰς καλὰς. Ὅπως ὁ ἐπιτήδειος ζωγράφος διὰ τῆς καταλλήλου φωτισκιάσεως ἀναδεικνύει ζωρύτερα τὰ πρόσωπα τῆς οἰκόνος του. Οὕτω παρὰ τὸν θεοῖς ἐπιείκελον τὸν Ἀχιλλεῖα ὁ Ὀμηρὸς ποιεῖ τὸν δυσειδῆ, γελοῖον καὶ ἀνακλιν Θεορίτην, ὁ δὲ Σακσπεῖρος παρὰ τὸν ἔνθεον, τὸν φαεινὸν Ἀμλέτον τὸν ἀγενέστατον καὶ μιαιφόνον θεῖόν του καὶ τὸν κρονόλορον αὐλικὸν τούτου Πολώνιον.

Οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ συνδέει τὰ διάφορα πρόσωπα τῆς αὐτῆς ὁμάδος, τοσοῦτον στενωῶς, ὥστε φαίνονται ἀγόμενα ὡς ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ὄν διὰ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ὠθήσεως πρὸς ἓνα τελικὸν σκοπόν. Ἐντεῦθεν δὲ προκύπτει ἐνότης καὶ ἀρμονία.

Ἡ ποίησις δὲν ἀγαπᾷ συνήθως νὰ πληροῖ τὰς σελίδας τῆς διὰ ξηρῶν γνωμικῶν ἠθικῆς, ἀλλ' οἰκονομεῖ οὕτω τὰ πράγματα, ὥστε εἰ

κακοί οὐς φέροι εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν ἀγαθῶν, εἴτε νικηθῶσιν ἐν τῷ ποιήματι εἴτε νικῆσωσι, νὰ διεγείρωσιν ἐν ἡμῖν ἀντιπάθειαν καὶ ἀποστροφὴν, καὶ νὰ θριαμβεύη ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν πάντοτε ἡ ἀρετὴ.

Πάντα δὲ τὰ πρόσωπα ταῦτα ἐνεργοῦσιν ἰσχυρῶς ἕκαστον εἰς τὸ μέρος του καὶ κατὰ τὸ προσῆκον μέτρον, ἵνα τὸ κάλλος φαίνεται πλήρες. Δρῶντα δὲ ὁμοῦ παράγουσι πράξεις, συμβάντα, ἐπεισόδια, ἅπερ ἡ ποίησις θέλει νὰ ᾖναι μεγάλα, ἵνα ὡσιν ἄξια τῶν ἐνεργούντων προσώπων· ποιοῦσα δὲ ταῦτα νὰ τείνωσιν εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπὸν, εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν λύσιν, παράγει ἐκ τούτου ἐν ὅλον συνεχῆς δι' ὅλης τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ποιήματος ἡ πλοκῆς τοῦ μύθου, καὶ μέρη τοσοῦτον στενωῶς συνδεδεμένα, ὥστε οὐδὲν ἐξ αὐτῶν δύναται ν' ἀφαιρεθῇ χωρὶς νὰ καταστραφῇ ἡ ἐνότης. Εἴτε λοιπὸν ἐν σμικρῷ, εἴτε μεγάλῳ ἡ ποίησις χρῆται ἐνότητι, ἀναλογίᾳ καὶ ἁρμονίᾳ· πάντοτε τὸ ἔργον αὐτῆς ἔχει ἀρχὴν, μέσον καὶ τέλος· ὥστε δυνάμεθα εἰπεῖν ὅτι ἡ ποίησις εἶναι ὡς ἔμψυχόν τι ὄν, ὅπερ παριστᾷ ὑπερξὺν τελειοτάτην.

Εἴπομεν ὅτι ἡ ποίησις εἰκονίζει διὰ τῶν λέξεων. Τῷ ὄντι, διὰ τῶν λέξεων εἰκονίζει καὶ σώματα, καὶ ψυχὰς καὶ τὴν φύσιν ἅπασαν· ἀλλὰ δὲν λησμονεῖ ὅτι τὰ χρώματά της μόνον βᾶσιν ἔχουσι τὴν μνήμην καὶ τὴν σταθερότητα τῶν « πτεροέντων ἐπέων », καὶ διὰ τοῦτο εἰκονίζει διὰ βραχέων μὲν ἀλλὰ ζωηρῶν, οὐσιωδῶν, καὶ ἀνεξαλείπτων χαρακτηρισμῶν. Αποφεύγει λοιπὸν τὰς ἐκτενεῖς εἰκόνας καὶ ἀπεράντους περιγραφάς, αἵτινες ἐξαλείφονται ἐκ τῆς μνήμης καθ' ὅσον ἀνελίσσονται· διὰ τοῦτο λοιπὸν ὁ Ὅμηρος διὰ τῶν δύο λέξεων « πολυφλοίσβοιο θαλάσσης » παριστᾷ εὐθὺς εἰς τὴν φαντασίαν τοῦ ἀναγνώστου τὴν μεγάλην θάλασσαν ἐξεγηγεμένην καὶ ἠχέουσαν, καὶ μὲ ὅλα τὰ ἀφρίζοντα καὶ μεγάλα κύματά της· καὶ διὰ τῆς παρομοιώσεως τοῦ Φοίβου Ἀπόλλωνος πρὸς ζοφεράν νύκτα. — « Ὁ δ' ἦτο νυκτὶ εἰκῶς » ἐκφραστικώτατα εἰκονίζει αὐτὸν ὡς σρόδρα ὠργισμένον καὶ φοβερόν.

Ἐκ τοῦ συνήθους λόγου μόνον τὴν καθαρὰν ὕλην λαμβάνει ἡ ποίησις· ταύτην δὲ τὴν ὕλην περιβάλλει μὲ λαμπρὰν μορφήν, ἰσχυρὰν καὶ ἐκφραστικὴν εἰς τὸν ὑπέρτατον βαθμὸν. Ἐφεύρε καὶ ἐνεκολπώθη τὸν ἔμμετρον λόγον ἥτοι τὸν στοιχεῖον, ὅστις, καθάπερ ἡ μουσικὴ, ἐγένετο αὐτῷ δεκτὸς δυνάμει τῆς αἰσθήσεως τοῦ καλοῦ. Ἀρέσκει τῇ ἀκοῇ, τέρπει αὐτὴν καὶ ἐνισχύει τὸν λόγον· διὰ καθιερώθη ὡς ἐξωτερικὴ μορφή τῆς ποιήσεως. Ὁ στίχος ἀνυψοῖ τὸν λόγον διὰ τῆς ῥυθμικῆς προσωδίας· καὶ ἀνγκυφίζει αὐτὸν διὰ τῆς τομῆς. Ὑπο-

βάλλει τὰς λέξεις εἰς τάξιν διὰ τοῦ μέτρου, τοῦ ῥυθμοῦ, τῆς ἐμφωδῆς καὶ τῆς συναρμογῆς ποικίλης στιχουργίας· εἰς πάντα δὲ ταῦτα τὰ θέλητρα ἐν τισὶ γλώσσαις προσθέτει καὶ τὸ τῆς ὁμοιοκαταληξίας, περιοριζομένη δὲ τοιοῦτοτρόπως ἐντὸς σταθερῶν ὀρίων ἡ ἀνθρωπίνῃ φωνῇ ἠχεῖ ὡσπερ ἐξερχομένη ἐκ μεταλλίνου ὄργάνου, καὶ πλήττουσα ἐντονώτερον τὸ οὖς καὶ τὴν διάνοιαν ἀφίνει ἐν τῇ μνήμῃ ἐντύπωσιν διαρκεστέραν· ἀλλ' ὅμως ἰδέει χαμαιπειτεῖς, αἰσθήματα μὴ εὐγενῆ καὶ τεχνικὰ μικρολογία εἰς μάτην ἐνίοτε ἀποπειρῶνται νὰ ἐπιδειχθῶσι διὰ τοῦ πλουσίου τούτου ἱματισμοῦ, ὑπὸ τοὺς εὐρεῖς καὶ λαμπροὺς τούτους πέπλους διορατὶ ἡ ἰσχύτης καὶ ἡ κενότης τῶν « would be poets and can't be gentlemen », ἥτοι τῶν εὐχρόμων μὲν μὴ δυναμένων δὲ εἶναι ποιητῶν » ὡς ὀνομάζει αὐτοὺς ὁ ἀθάνατος Βύρων· ἐξεναντίας δὲ πολλάκις διὰ τῆς ποιητικῆς ἐμπνεύσεως καὶ τῆς λαμπρότητος τῶν εἰκόνων, ὁ πεζὸς λόγος θέλγει ὡσπερ ποίησις, καὶ οὕτως ὁ Πλάτων, ὁ Φενηλὼν καὶ ὁ Chateaubriand γίνονται ποιηταὶ ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ.

Ἐκ τῶν εἰρημένων συνάγεται ὅτι καθ' ὅποιαν δὴποτε διαστάσεις, ἐν ὁποίῳ δὴποτε χρόνῳ καὶ τόπῳ, καὶ δι' ὁποίου δὴποτε ἐξωτερικοῦ περιβλήματος ἅπαντα τὰ εἶδη τῆς ποιήσεως εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἀποβλέπουσιν· τὴν ἐκφρασίαν τοῦ ἰδεώδους καλοῦ, ἥτοι τοῦ καλοῦ ἐν ὅλῃ τῇ τελειότητι αὐτοῦ, ὅπερ ἐστὶ τὸ ἠθικὸν θεῖον καὶ μελωδικὸν μέρος τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας.

Τοιαύτης οὖν οὐσης τῆς ποιήσεως ὅποσον σωτήριος θὰ ᾖτο ἡ ἐπίδρασις αὐτῆς ἐπὶ τῆς ἡμετέρας κοινωνίας, ὅποσον συντελεστικὴ πρὸς μόρφωσιν φιλοκάλων καὶ γενναίων πολιτῶν, ἐὰν πρὸ πολλοῦ ἀπετέλει μέρος τῆς τῶν παιδῶν ἀγωγῆς, τουτέστιν ἂν πρωτῶς ἤρχιζον οἱ παῖδες ν' ἀπιστηθίζωσι κατ' οἶκον καὶ ἐν τοῖς σχολείοις τὰ ἐκλεκτότερα τῆς νεωτέρας ἡμῶν ποιήσεως. Ἦδη ἀπὸ τίνος ἐγένετο παρ' ἡμῖν ἀρχὴ τοῦ καλοῦ τούτου, καὶ εἴθε τὸ πρᾶγμα νὰ καταστῇ γενικόν. Ἡμεῖς πρὸ πάντων τὰ τέκνα τῆς χρυσῆς ἐκείνης Ἑλλάδος ἦτις ἐν τῇ ποιήσει ἐγεννήθη καὶ ἀνετράφη, καὶ τῆς ὁποίας ἄπας ὁ βίος πρὸς ὑψηλὸν καὶ παγκόσμιον ποίημα δύναται νὰ παρομοιωθῇ, ἡμεῖς ὀφείλομεν ν' ἀγαπῶμεν καὶ ἐνθαρρύνωμεν τὴν σεμνὴν ποίησιν ἐπ' ἀγαθῷ τῆς φίλης ἡμῶν πατρίδος. Ἡ ποίησις εἶναι πνεῦμα ζωῆς, ἐκ δὲ ταύτης τί ἄλλο δύναται νὰ πηγᾷ ἢ ἐπαύξεισις ζωῆς καὶ δόξης; τίς δύναται ν' ἀμφιβάλλῃ ὅτι οἱ μεγάλοι ποιηταὶ ἐπενήργησαν μεγάλας ἐπὶ τὰς τύχας τῶν ἑαυτῶν ἐθνῶν; Ὁ μέγας Ὅμηρος ὅστις ἔ-

σταται ὡς ἀνδρῆς οὐρανομήκης καὶ ἀνυπέρβλητος, πρὸς δὲ ἀτενίζουσιν οἱ αἰῶνες μετὰ θάμβους, ὁ Σμυρναῖος Ὁμηρος ἐγέννησε τὴν μεγάλην, τὴν ἔνδοξον Ἑλλάδα. Ἦδη πλείας δαφνοστεφῶν ποιητῶν ἀνέτειλε πάλιν εἰς τὸν δρίζοντα τῆς πεφιλημένης γῆς τῶν Μουσῶν, ἤδη τὰ πάντα προοιωνίζουσι δικαίωσιν τῆς ἀρχαίας ἡμῶν εὐκλείας. Οὕτω δὲ στερεῶ ποδὶ βαινόντες πρὸς ὑψηλὸν προορισμὸν, θαρρούντως δυνάμεθα νὰ ἐπιλέγωμεν αἶψι

« Θρασὶν χρῆ, ταχ' αὐριον ἔσσειτ' ἀμεινον ».

IV

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΜΙΚΡΑΣ ΑΣΙΑΣ

ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ.

ὑπὸ Μ. Χαμουδοπούλου.

Ἐξεφωνήθη τῇ 24 Ὀκτωβρίου 1871.

Φιλόμουσοι Ὁμήγουρι!

Τῇ παρακαλέσει τοῦ Προεδρείου ὑπέικων, ἀνέρχομαι σήμερον τὴν ἔδραν ταύτην, ἀφ' ἧς τὸ πολυάσχολον καὶ τὸ ἀσθενὲς τῶν δυνάμεών μου μὲ ἐκράτει μακρὰν. Καίτοι δὲ διατρέχω τὸν κίνδυνον νὰ ἀκούσω παραδόμενον καὶ ἐφαρμοζόμενον ἐπ' ἐμοῦ τὸ τοῦ εἰρωνος Σαμοσατίως

Θάττον ἔην λευκοὺς κόρακας πτηνάς τε χελώνας
εὐρεῖν, ἢ δόκιμον ῥήτορα Καππαδόκην.

εἰς οὐδὲν ὅμως τοῦτο λογιζόμενος, ἀλλ' ἐπὶ τῇ εὐμενεῖ ἐπισεικείᾳ ὑμῶν θάρρην, κρίσταμαι ἐνώπιόν σας, ὅπως παραθέσω καὶ ἐγὼ λίτον τι κερύκεμα εἰς τὴν λαμπρὰν πνευματικὴν τράπεζαν, ἣν ἡ ἐπιμέλεια τοῦ Προεδρείου καὶ ἡ φιλότιμος συναρρωγὴ ἐριτίμων καὶ λογίων συμπολιτῶν παρασκευάζει διὰ τὴν ἐπ' αἰσίσις ἀρχαμένην Γ'. διδακτικὴν τοῦ Ἀναγνωστηρίου μας περίοδον.

Τὸ θέμα, ὃ ἐξελεξάμην διὰ τὴν μεθ' ὑμῶν συνδιάλεξίν μου ταύτην, σας λέγω, Κύριοι, ἐκ προοιμίων, ὅτι εἶνε πολὺ ἀνώτερον τῶν δυνάμεών μου καὶ διὰ τοῦτο εὐρίσκομαι εἰς τὴν ἀνάγκην, πρὶν ἢ προχωρήσω νὰ σας παρακαλέσω, ὅπως ἀποβλέποντες εἰς τὴν πρόθεσιν τοῦ ὁμιλοῦντος, παρίδῃτε τὴν ἀτέλειαν τοῦ ἔργου μου.

Καὶ πράγματι ἡ ἀφήγησις τῆς ἱστορίας τῆς χώρας μας, ἐχούσης τρισχιλιετῆ καὶ ἔτι πρὸς πολιτικὸν βίον, εἶνε λίαν δυσχερὴς καὶ δύσκολος· ἰδοὺ δὲ διατὶ προοιμιαζόμενος ἔσπευσα νὰ παρατηρήσω, ὅτι τὸ θέμα ὃ ἐξελεξάμην ὑπερτερεῖ πολὺ τὰς δυνάμεις μου καὶ ἐπικαλεσθῶ τὴν ἐπισεικείαν σας. Ἐπιληφθεὶς ὅμως αὐτοῦ δὲν ἔχω τὴν ἀξίωσιν τοῦ ὅτι θὰ δυνῆθω νὰ διαλευκάνω τὰ σκοτεινὰ μέρη τῆς ἱστορίας τῆς χώρας μας, ἀλλ' ὠρμήθην πρὸς τοῦτο ἐκ τῆς ἐλπίδος, ὅτι

ἄλλοι πολλοὶ ἐμοῦ δοκιμώτεροι περὶ τὰ τοιαῦτα ἀντιφιλοτιμούμενοι θὰ σπεύσωσι νὰ διαπραγματευθῶσι πλέον ἐμπεριστατομένως τὰ κατ' αὐτήν.

Πρὶν ἢ ἀπαπειραθῶ νὰ δώσω τὰς δεούσας διαστάσεις εἰς τὸ θέμα, ὃ ἐξελεξάμην, ἀναμνησθεὶς τοῦ ἀπέλπιδος ἀνεκδότου τοῦ Οὐκλιτέρου Ῥαλλαίου, ὅστις ἀπωλέσας πᾶσαν πεποίθησιν περὶ τοῦ ἀξιοπίστου τῶν ἱστορικῶν του συγγραφῶν ἔρριψεν εἰς τὸ πῦρ τὸ μετὰ τόσου κόπου καταρτισθὲν πόνημά του, ἐσκέφθη νὰ καταλείπω θέμα παρουσιάζον τοσοῦτους σκοπέλους, ἀπέναντι τῶν ὁποίων αἱ ἀσθενεῖς δυνάμεις μου προσκρούουσι, οἰκτρῶς θὰ πρέλουν. Πῶς! εἶπον κατ' ἐμυτὸν εἶνε δυνατὸν, ἀφοῦ ὁ Ῥαλλαῖος τὰ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν του ἐπισυμβάντα δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀντιληφθῇ, ἐγὼ θὰ δυνήθω νὰ ἀναδράμω τοὺς αἰῶνας καὶ ἴδω τίνες οἱ πρῶτοι ἐπὶ τῆς χώρας μας κάτοικοι, πρὶν ἢ χώρα αὕτη διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας καθωραϊσθεῖσα διαδραματίσῃ σπουδαῖον πρόσωπον ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ τῇ τοσοῦτον εὐκλεεῖ διὰ τὴν ἀνθρωπότητα συμπάσῃ; Καίτοι ὅμως ἱστορικοὺς ἐκείνους χρόνους θεῖα ὁμῶς εὐδοκία παρήγοροί τινες φάροι διαχέουσι τὸ εὐεργετικὸν αὐτῶν φῶς καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀμυδρῶς μὲν, πλὴν ὀπωσδήποτε φωτίζοντες τὰ ἐρεβώδη ἐκεῖνα σκότη καὶ μὴ ἀφίνοντες τὸν τολμητιᾶν ἐρευνητὴν ν' ἀποπλανηθῇ ἐν τῷ δαιδάλῳ τῶν προϊστορικῶν χρόνων.

Οἱ φανοὶ οὗτοι ἀνκφθέντες ὑπὸ τῶν ἐν παντὶ μεγάλων ἐκείνων προγόνων μας, εἶνε τὰ θάνατα αὐτῶν συγγράμματα, ἅτινα κατέλειπον ἡμῖν καὶ εἰς τὸν κόσμον ἄπικντα ἐπίζηλον κληρονομίαν καὶ ὑφ' ὧν χειραγωγούμενοι δυνάμεθα νὰ προχωρήσωμεν πρὸς τὸ σκοτεινὸν παρελθὸν καὶ διερευνητῶμεν ἐν μέρει τὰς δέλτους του.

Ἡ ὑπάρξις ὅθεν βοηθημάτων τοιούτων ἀπετόβησεν ἐκ τῆς καρδίας μου τὸν ἐκ τῆς ἀναμνήσεως τοῦ παθῆματος τοῦ Ῥαλλαίου ἀπέλπιδα συλλογισμὸν καὶ λαβῶν ὁδηγὸν τὸν Ἀλικαρνασέα Ἡρόδοτον, τὸ ἀρίγνωτον ἐκεῖνο τέκνον τῆς πάλαι ποτε διαλαμφάσης Ἀνατολῆς μετὰ θάρρους ἀνέρχομαι τοὺς αἰῶνας, προσκαλῶν καὶ ὑμᾶς νὰ με παρκαλουθήτητε εἰς τὴν ἐκδρομὴν μου ταύτην.

Μετὰ τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα περὶ τῶν δυσχερειῶν, ἃς τὸ προκείμενον θέμα προουσιάζει, ἴσως ἀποτεινέι τις τὴν ἐρώτησιν, πρὸς τί λοιπὸν ἐξελέξες τὸ θέμα αὐτὸ ἀφοῦ καὶ δὲν ὑπάρχει σπάνις ἄλλων μὴ παρουσιάζόντων τοσαύτας δυσκολίας; Εἰς τὴν δικαίαν ταύτην ἐρώτησιν σπεύδων νὰ ἀπκνήσω παρατηρῶ ὅτι εἰς τοῦτο ὠρμήθη ἐκ

τῆς σκέψεως ὅτι πρὸ παντὸς ἄλλου ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ τὴν ἱστορίαν τῆς πατρίδος του, καὶ τῆς χώρας ἐνθα ζῇ, καθότι ἡ ἱστορία εἶνε τὸ μνημεῖον τοῦ παρελθόντος καὶ ὁ δείκτης τοῦ μέλλοντος χρησιμεύουσα πρὸς τὰ ἔθνη πάντοτε ὡς ὁ γνώμων καὶ ὁ κανὼν ὄλων τῶν μεγάλων συμβεβηκότων τῆς ὑπάρξεώς των. Ὅσον δὲ τὸ παρελθὸν τῆς χώρας ταύτης εἶνε ἐνδοξον ἐπὶ τοσοῦτον δέον νὰ ἐκτείνωνται καὶ αἱ ἐρευναί του.

Οἰκοῦμεν, Κύριοι, χώραν πλήρη ἱστορικῶν ἀναμνήσεων, ἧς ἐκάστη σπ.θμῆ φέρει ὄνομα δοξασθὲν ἐν τῇ εὐκλεεῖ ἐκείνῃ ἀρχιότητι, πρᾶττομεν ὅθεν ἐγκλημα μὴ ἐνδιατρίβοντες περὶ τὴν γνῶσιν τῆς ἱστορίας καὶ τὴν χωρογραφικὴν περιγραφὴν τῆς πατρίδος μας, ἥτις ἀποτελοῦσα μέρος ἀνκπόσαστον τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἔχει κοινὴν μετ' αὐτῆς τὴν ἱστορίαν, ἂν μὴ καὶ κοινὰς τὰς μεγάλας ἐκείνας ἀναμνήσεις, δι' ὧν μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος συνδέεται, καὶ αἵτινες οὐ μόνον νῦν, ἀλλὰ καὶ καθ' ἅπασαν τὴν μακρὰν σειρὰν τῶν ἐπελευσομένων αἰῶνων ἔσονται τὸ προσφιλεῖ ἐντρυφήμα τῶν σοφῶν καὶ τὸ λαμπρὸν πνευματικὸν ἐγκαλώπισμα συμπάσης τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἡ χώρα αὕτη ὡς ἐκ τῆς γεωγραφικῆς της θέσεως δὲν δύναται ἢ νὰ προκαλῇ ἰδιαζόντως καὶ ἐφευκτῆς ἐφ' ἑαυτῆς τὴν προσοχὴν καὶ τὰ βλέμματα ἀπάντων τῶν λαῶν, καθότι ἡ Μικρασία κειμένη ἐπὶ τῆς δυτικωτάτης ἐσχάτιας τῆς Ἀσιατικῆς Ἠπείρου καὶ προεκτεινομένη ἐν εἶδει ἀκρωτηρίου μεταξὺ τῶν κυμάτων τοῦ Εὐξείνου καὶ τῆς Μεσογείου θαλάσσης εἰς συνάντησιν τῆς Εὐρώπης, εἶνε δι' αὐτὴν ὁ πρῶτος πρὸς τροφοδοσίαν σταθμὸς τῆς Ἀνατολῆς, ὡς ἀπέναντι τῶν Ἀσιατικῶν ὀρδῶν ὑπὸ τῆς θείας Προνοίας ἡ Ἑλλάς ἐτέθη ὁ πρόσκοπος φρουρὸς τῆς Δύσεως.

Μικρασία καὶ Ἑλλάς δύο ἀχώριστα ὀνόματα, δύο ἀντίθετα στοιχεῖα καὶ ὅμως ὑποχρεωμένα νὰ συζῶσι; δύο ἐχθροὶ κόσμοι προσπελάζοντες ἀλλήλους ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε εἰς τὰ ὕψη τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τοῦ Θρακικοῦ Βοσπόρου τὰ ὄρια των δὲν δύναται νὰ ἐκληφθῶσιν παρὰ ὡς δύο ὄχθαι τοῦ αὐτοῦ ποταμοῦ.

Φιλοτίμως πάνυ ἡ χώρα αὕτη συνεργασθεῖσα μετὰ τοῦ λοιποῦ Πανελληνίου ὑπὲρ τῆς γενέσεως καὶ παραγωγῆς τοῦ Ἑθνικοῦ πολιτισμοῦ, τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν, δι' ὧν ἡ ἀνθρωπότης ὑπὸ τῆς μουσοτραφοῦς Ἑλλάδος εὐηργετήθη, κέκτηται ἀναμφίλεκτα δικαιώματα, ὅπως θεωρεῖται τμήμα τῆς μεγάλης ἐκείνης πατρίδος τῶν πνευματικῶν ἡμιθέων, οἵτινες πολυειδῶς τὴν ἀνθρωπότητα εὐηργέτησαν.

Τοῦνεῦθεν ἡ τρισχιλιετής ἱστορία τῆς χώρας μας « οὕτα μᾶλλον

κτῆμα εἰς αἰεὶ ἢ ἀγώνισμα εἰς τὸ παραχρῆμα » προκλαίει τὴν ἐπ' αὐτῆς βαθείαν μελέτην παντὸς εὐσεβοῦς καὶ φιλοστόργου τέκνου της. Ἐλάχιστος δ' ἐγὼ ἐν τοῖς ἀδελφοῖς μου ἀποπειρώμενος οὐ μόνον νὰ μεταφέρω ὀπίσω τὴν λαμπρὰν ἐκείνην καὶ ἔνδοξον ἐποχὴν, ἀλλὰ καὶ νὰ διερευνησῶ μεθ' ὑμῶν τὰ πρὸ αὐτῆς σκοτεινὰ μέρη τοῦ παρελθόντος, ἔχω ἀνάγκην τῆς μεγίστης ἐπιεικείας σας πρὸς ἐνίσχυσιν, ὅπως μὴ δειλιάσας ἀποκάμω ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁδοῦ.

Ἦδη μετὰ τὰ ἐν προεισχυγῇ ὀλίγη ταῦτα εἴπομεν διὰ βραχέων τινὰ περὶ τοῦ ὀνόματος Ἀσία.

§ 2.

Περὶ τοῦ ὀνόματος Ἀσία.

Ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας Ἡρόδοτος ἐν τῇ Δ' αὐτοῦ βίβλῳ τῇ ἐπιγραφομένῃ « Μελπομένη », οὕτως ἀφηγεῖται τὰς περὶ τῆς γενέσεως τοῦ ὀνόματος Ἀσία ἐπικρατούσας τότε γνώμας: « Ἀσίη λέγεται ὑπὸ τῶν πολλῶν Ἑλλήνων ἐπὶ τῆς Προμηθεῶς γυναικὸς τὴν ἐπωνυμίαν ἔχειν καὶ τούτου μὲν μεταλαμβάνονται τοῦ ὀνόματος Λυδοὶ φάμενοι ἐπὶ Ἀσίᾳ τοῦ Κόττου τοῦ Μάνου κεκλησθαι τὴν Ἀσίαν, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ τῆς Προμηθεῶς Ἀσίης, ἀπ' ὅτου καὶ τὴν ἐν Σάρδισι φυλὴν κεκλησθαι Ἀσιάδα ». (Ἡρόδ. Βιβλ. Δ'. § 45).

Ἡ ἀξίωσις αὕτη τῶν Λυδῶν φαίνεται ἔχουσα πιθανότητά τινα, καθότι πολὺ πρὸ τοῦ Ἡροδότου ὁ Ὅμηρος ἔψαλε τοῦ λειμῶνος τοῦ Ἀσίᾳ βρεχομένου ὑπὸ τῶν ὑδάτων τοῦ Καῦστρου, τοῦ τὰ νῦν « Κιουτζουκ Μένδρες » ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐπιλεγομένου.

« Τῶν δ', ὡστ' ὀρνίθων πετεινῶν ἔθνεα πολλὰ,
Χηνῶν ἢ γεράνων ἢ κύκνων δουλοχόδειρον,
Ἀσίῳ ἐν λειμῶνι, Καῦστρίου ἀμφὶ βέθερα,
ἔνθα καὶ ἔνθα πετῶνται ἀγαλλόμενα πτερόγεσσι,
κλαγγηδὸν προκαθιζόντων, σμαραγῆ δέ τε λειμῶν.

Ἦτοι (Ἰλιάδος Β'. στιχ. 459 — 463) τούτων δ' ὡσπερ ὀρνιθοπτινῶν ἔθνη πολλὰ χηνῶν, ἢ γεράνων ἢ κύκνων ἐπιμήκεις ἐχόντων τοῦς τραχήλους, ἐν τῷ ὕδατι καταρρῦται τόπω τῷ καλουμένῳ Ἀσίᾳ, περὶ τὸ βέμα τοῦ Καῦστρου ποταμοῦ, ἔθνεα καὶ ἔνθα πέτουνται τερπόμενα τῇ πτῆσει, σὺν κλαγγῇ καθιζόντων, λαμπρὸν δὲ ἀντιχεῖ ὁ λειμῶν.

Ὅτε δὲ ὁ λειμῶν οὗτος καὶ κατὰ τὴν πρώτην Μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα διετήρει τὸ ὄνομά του τοῦτο βεβαιούμεθα παρὰ τοῦ Στράβωνος, παρ' ᾧ ἀναγινώσκουμεν τὴν ἐξῆς αὐτοῦ περιγραφὴν. « Ἀπὸ δὲ τριάκοντα σταδίων τῆς Νύσης ὑπερβάσι Τρωῶν τὸ ὄρος καὶ τὴν Μεσσηγίδα ἐπὶ τὰ πρὸς νότον μέρη καλεῖται τόπος Λειμῶν, εἰς ὃν ἐξοδεύουσι πανηγυριοῦντες Νυσαεῖς καὶ οἱ κύκλω πάντες. Τοῦτον δὲ τὸν λειμῶνα ὀνομάζει τὸν ποιητὴν φασί, ὅταν φη

Ἀσίῳ ἐν λειμῶνι

δεικνύντες Καῦστρίου καὶ Ἀσίου τιος Ἠρώα καὶ τὸν Καῦστρον πλήσιον ἀπορρέοντα » (Στραβ. Βιβλ. ΙΔ'. κεφ. Β'. σελ. 19).

Τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Στράβωνος πολύτιμον ἡμῖν παρέχει ὑπερσίαν, καθότι δι' αὐτοῦ οὐ μόνον βεβαιούμεθα τὴν καὶ εἰς τοὺς πρώτους μετὰ Χριστὸν χρόνους διατήρησιν τοῦ ἀρχικοῦ ὀνόματος τοῦ τόπου, ἐξ οὗ τὸ τῆς Ἀσίας ὄνομα ἐπὶ τὴν μεγίστην τῶν Ἠπείρων ἐξήπλωται, ἀλλὰ δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν καὶ σήμερον ἐτι τὸ μέρος, ἔνθα ὁ περίρρητος οὗτος λειμῶν ἔκειτο καὶ ὃν δὲν ἀπηξίωσε νὰ ψάλλῃ ἢ ἠδυσπῆς τοῦ Μελησιγενεῦς Μούσα.

Ἐκ τῆς περιγραφικῆς ὅθεν ἀφηγήσεως ταύτης τοῦ Στράβωνος ὀρμώμενοι δυνάμεθα νὰ ἀποφανθῶμεν ὅτι ὁ λειμῶν οὗτος ἔκειτο πλησίον τοῦ μέρους ὅπου σήμερον ἐγείρεται ἡ ἄτημος πολίχνη Αἰγίδα (Ἄδι κιδί).

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ δὲ Στράβωνος ἐν βίβλῳ ΙΓ'. κεφ. 4 διαπυθάνομεθα προσέτι ὅτι, ἦσαν τινες δῆσχυρίζομενοι ὅτι μόνη ἢ Μαιονία κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἐλέγετο Ἀσία. « Εἰκάζουσι γὰρ οἱ περὶ τὸν Σκῆψιον ἰστί λέγεσθαι Ἠσιονεῖς τοὺς Ἀσιονεῖς; τάχα γὰρ ἢ Μηονία, φησίν, Ἀσία ἐλέγετο, καθ' ὃ καὶ Ὅμηρος εἴρηκεν — Ἀσίῳ ἐν λειμῶνι Καῦστρίου ἀμφὶ βέθερα ».

Ἀλλὰ τί σημαίνει ἡ λέξις αὕτη Ἀσία; Ἴδου ἐρώτησις δικαίως γενομένη καὶ εἰς ἣν σπεύδομεν ἐκ τῶν ἐνόντων νὰ ἀπαντήσωμεν.

Οἱ περὶ τὴν Ἀσιανὴν φιλολογίαν ἐνασχολούμενοι διαφανοῦσιν ὡς πρὸς τὴν παραγωγὴν αὐτῆς οἱ μὲν παράγουσιν αὐτὴν ἐκ τοῦ Φοινικικοῦ Χαίτζια, σημαίνοντος ἐν τῷ μέσῳ, ὡς τῆς χώρας ταύτης κειμένης ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κόσμου· ἄλλοι ἐκ τοῦ Ἑσος σημαίνοντος φῶς καὶ τότε ἡ λέξις Ἀσία εἶνε σχεδὸν ταυτῶνυμος τοῦ Ἀνατολή· ἕτεροι ἐκ τοῦ σκανκριτικοῦ Ἄς — καθίστημι, ὡς τῆς Ἠπείρου ταύτης οὐσης τῆς γῆς ἐν ἣ τὸ πρῶτον οἱ ἄνθρωποι ἐγκατεστάθησαν· εἰσι δὲ καὶ τινες θέλοντες αὐτὸ ἐκ τῆς συνένωσεως τῶν πρωτοτύπων Ἀίγυπτιακῶν λέξεων Ἄς καὶ Ἴς δι' ὧν σημαίνεται τὸ

ἄρβεν καὶ τὸ θῆλυ, ὡς ἐκ τῆς ἐν αὐτῇ ἐμφανίσεως τοῦ πρώτου ζεύγους τῶν ἀνθρώπων τέλος κατ' ἄλλους οὐκ ἀπιθανῶς δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο ἄνευ οὐδεμιᾶς τροποποιήσεως ἐλήφθη ἐκ τῆς ἀρχαίας Ζενδικῆς ἐν ἣ τὸ ὄνομα Ἄσια σημαίνει κυκλοτερὲς τμήμα, καὶ ὅπερ διεσώθη ἐν τῇ θυγατρὶ τῆς Ζενδικῆς, ἐν τῇ νῦν Περσικῇ γλώσσῃ ἐν ἣ εὗρηται ἡ λέξις Ἄσιμπ σημαίνουσα ὑδρόμυλον καὶ οὔσα σύνθετος ἐκ τοῦ Ἄσια = κυκλοτερὲς τμήμα καὶ Ἄμπ = ὕδωρ.

Κατὰ τὸν Κύριον ὅμως Vivier de Saint Martin ἡ πρώτη καταγωγή τοῦ ὀνόματος Ἄσια ἀνέρχεται εἰς φυλὴν τινα ἀποσπασθεῖσαν τοῦ Σκυθικοῦ ἔθνους καὶ ἀποκατασταθεῖσαν ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ Καύστρου.

Ἡ ὑπόθεσις αὕτη παρέχει τὰς πλειοτέρας πιθανότητας. Κατὰ τὸν Πτολεμαῖον Κλαύδιον ἐντεῖθεν τοῦ Ἰμάου κατόκει ἔθνος Σκυθικὸν ἐπιλεγόμενον Ἀζανοὶ ἢ Ἀσμανοί, ἐκ δὲ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν τοῦτου φαίνεται ἐπωνομασθεῖσαι καὶ ἡ ἐν τῇ μεγάλῃ Φρυγίᾳ πόλις Ἀζανοὶ ἢ Αὐζανί; (ἴδε Πτολεμ. βιβλ. ε.) ἢ; τὸ ὄνομα καταπληκτικὴν παρέχει ὁμοιότητα πρὸς τὸν ἐν τῇ Ἀττικῇ ἐκ τῆς Ἰπποθωντίδος φυλῆς δῆμον Ἀζηνίαν, οὗ ὁ κάτοικος Ἀζηνιεύς ἐπελέγετο, ὡς καὶ πρὸς τὸ ἀρχαῖον τῆς Ἀρκαδίας ὄνομα, καλουμένης Ἀζηνίας, καὶ ἢ; τοὺς κατοίκους, Ἀζῆνας ὁ Στράβων ἐπικαλῶν, θεωρεῖ ὡς τὸν ἀρχαιότερον ἐν Ἑλλάδι λαόν. « Δοκεῖ δὲ παλαιότατα ἔθνη εἶναι τὰ Ἀρκαδικὰ τῶν Ἑλλήνων Ἀζῆνες τε καὶ Παράσσιοι καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι (Στράβ. βιβλ. 8 § 8).

Κατὰ τινὰς ἐθνολόγους τόσον αἱ χῶραι αὗται ὡς καὶ ἡ ἐν Αἰθιοπία Ἀζηνία (ἴδε Πτολ. Κλαύδιον Βιβλ. 4 κεφ. 7 § 6 καὶ κεφ. 17 § 6 καὶ Βιβλ. 4 κεφ. 7 § 28 καὶ 3ῶ καὶ Βιβλ. 7 κεφ. 3 § 6) κητρωθήθησαν ὑπὸ ἔθνους καλουμένου Ἄσιοι ἐπωνομασθέντος οὕτως ἴσως ἐκ τοῦ ὀνόματος τῶν παρ' αὐτοῖς λατρευομένων θεῶν Καθ' ἃ δ' ἀναγνωσκόμεν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐν τῷ Λεξικῷ τῆς Ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας (σελ. 737—738) « Ἡ λέξις Ἄσι φαίνεται σημαίνουσα ἐν γένει τὴν θεότητα, καὶ πανταχοῦ ἐξέφρασεν ἰδέαν σεβασμοῦ καὶ ἀγιότητος, ἢ τῆς δυνάμεως καὶ τοῦ ὕψους. Ἀνευρίσκόμεν δ' αὐτὴν ὑπὸ διάφορα σχήματα, ἐν τῇ Ἑτρουσικῇ Ἄισαρ ὅπερ εἶνε ταυτώσημον πρὸς τὸ Esum (εἰμί) τῆς ἀρχαίας Λατινικῆς, ἐν τῇ Ἑλληνικῇ λέξει Ἄισα ἢ εἰμαρμένη, ἐν τῇ γαλατικῇ Hes ἢ Hesus κτλ Ἡ Ἑλλὰς κητρωκίση ὑπὸ διαφόρων φυλῶν τῶν Ἀσίων, οἵτινες κατήλθον ἀναμφιβόλως μετὰ τῶν Πελοσγῶν, ὡς ἐξάγεται ἐκ μεγάλου ἀ-

ριθμοῦ γεωγραφικῶν ὀνομάτων, οἷον Ἄσαι ἐν Θράκῃ καὶ Κορινθία, Ἄσεια δύο ἢ τρεῖς πόλεις ἐν Ἀρκαδίᾳ, Ἀσιναιοὶ ἀρχαῖοι κάτοικοι τοῦ Παρνασσοῦ καὶ Ἀσίνη πόλις τῆς Ἀργολίδος ὥστε, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἴπομεν ἢ ὑπόθεσις τοῦ K. Vevier de Saint Martin μᾶς φαίνεται ὡς παρουσιάζουσα τὰς πλειοτέρας πιθανότητας.

Ἐντούτοις οἰκδῆποτε τῶν παραγωγῶν καὶ ὑποθέσεων τούτων καὶ ἂν ἦνε ὁμοιολήθης, πάλιν μένει ἀναμφίλεκτον ὅτι τὸ ὄνομα Ἄσια ὑφίστατο μὲν εἰς τὴν χώραν ταύτην ἀλλ' ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἡροδότου οἱ Ἕλληνες ἐπεξέτειναν αὐτὸ ἐφ' ἀπάσης τῆς μεγάλης ταύτης Ἠπείρου.

Ἀλλὰ πῶς τὸ ὄνομα τοῦτο, ὃν κατ' ἀρχὰς τὸ διακριτικὸν ὄνομα μιᾶς μικρᾶς ἐπαρχίας, ἐντὸς ὀλίγων αἰῶνων ἐξηπλώθη καὶ ἐγένετο τὸ διακριτικὸν ὄνομα μεγάλου μέρους τοῦ παλαιοῦ κόσμου;

Ἡ εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην ἀπάντησις καθ' ἡμᾶς δὲν εἶνε δύσκολος. Φαίνεται ὅτι οἱ Ἴωνες ἐλθόντες τὸ πρῶτον κατὰ τὸν ἐνδέκατον πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ Μαιάνδρου, ἔνθα ὠκοδόμησαν διαφόρους ἀποικίας, εὗρον τὴν χώραν καλουμένην Ἀσίαν καὶ συνεπῶς οὐ μόνον μετεχειρίσθησαν αὐτοὶ τὸ ὄνομα τοῦτο, ἀλλ' ἐγνώρισαν αὐτὸ καὶ εἰς τοὺς ἐν Εὐρώπῃ ὁμογενεῖς των.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἀπέδιδον αὐτὸ εἰς τὰ ὀλίγον αὐτοῖς γνωστά παράλια, ἀκολούθως ὅμως ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐφήρμασαν αὐτὸ εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τμήματα καὶ τέλος ἐφ' ἀπασῶν τῶν πρὸς Ἀνατολὰς τοῦ Αἰγαίου κειμένων χωρῶν.

Ὁ K. Vivier de Saint Martin κρίνων ὀρθότατα ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης παρατηρεῖ ὅτι ἡ μετάδοσις τοῦ μερικοῦ ὀνόματος ἐπαρχίας τινος εἰς τὸ σύνολον Ἠπείρου δὲν εἶνε τί ἀσύνηθες ἢ ἱστορία μάλιστα τῆς Γεωγραφίας παρουσιάζει ἡμῖν ἀρκετὰ παραδείγματα, δύο δὲ ἐπαισιωχτότερα εἰσι τὸ τῆς Εὐρώπης καὶ τὸ τῆς Ἀφρικῆς, ὧν τῆς μὲν πρώτης τὸ ὄνομα μετεδόθη ἐξ ἐπαρχίας τινος τῆς ἀρχαίας Θράκης σχεδὸν ἀγνώστου εἰς ἡμᾶς, τῆς δὲ δευτέρας ἐκ μικρᾶς τινος χώρας γείτονος τῆς Καρθαγένης.

Καὶ τοσαῦτα μὲν ἐν συνόψει περὶ τοῦ ὀνόματος Ἄσια, ὅφ' ὃ διακρίνεται τὸ μεγαλύτερον τμήμα τοῦ παλαιοῦ κόσμου, πρὸς συμπλήρωσιν δ' ἤδη μένει νὰ ἴδωμεν διὰ βραχέων καὶ τὰ κατὰ τὸν Γεωγραφικὸν ὄρισμόν τοῦ τμήματος ἐκείνου τῆς Ἀσιατικῆς Ἠπείρου τοῦ διακρινομένου διὰ τοῦ ὀνόματος Μικρασία.

§ 3.

Μικρασία.

Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἡροδότου διήρουν τὴν Ἀσιατικὴν Ἠπειρον εἰς δύο καλῶς διακεκριμένα μέρη ὅλαι αἱ χῶραι αἱ μεταξὺ τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς πορείας τοῦ Ἄλιος ὠνομάζοντο Κάτω Ἀσία, πᾶσαι δὲ αἱ ἐκεῖθεν τοῦ ποταμοῦ τούτου ἐκαλοῦντο Ἄνω Ἀσία (ἴδε Ἡροδ. βιβλ. 1 § 403). Οἱ Ῥωμαῖοι κύριοι γενόμενοι τῆς πρώτης αὐτῶν, ἔδιδον ἐξαιρετικῶς τὸ ὄνομα Ἀσία εἰς τὴν ἐντὸς τοῦ Ταύρου, ἐξαιροῦντες τὰς μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Κιλικίου πελάγους ἐπαρχίας, αἵτινες δυνάμει τῆς μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ Ἀντιόχου κλεισθείσης κατὰ τὸ 200 π. Χ. συνθήκης ἐγκατελείφθησαν ὑπὸ τὸ κράτος τῆς Συρίας.

Κατὰ τὸν περὶ τὰς ἀρχὰς δὲ τοῦ Β'. ἀπὸ Χριστοῦ αἰῶνος ἀκμάσαντα γεωγράφον καὶ ἀστρονόμον Πτολεμαῖον Κλαύδιον « ἡ ἰδίως καλουμένη Ἀσια περιορίζεται ἀπὸ μὲν ἄρκτου Βιθυνία, ἀπὸ δὲ δυσμῶν τῷ τε λοιπῷ μέρει τῆς Προποντίδος καὶ Ἑλλησπόντῳ καὶ πελάγεσιν Αἰγαίῳ καὶ Ἰκαρίῳ καὶ Μυρτώῳ, ἀπὸ δὲ ἀνατολῶν Λυκία τε ἀπὸ τοῦ μετὰ Καῖνον πέρατος μέχρι τοῦ ἐπέχοντος μοίρας 59 30', καὶ 37° 50', ἀφ' οὗ ἀπὸ μεσημβρίας ὀρίζεται τῇ Λυκίᾳ κατὰ Μιλυάδα πόλιν μέχρι πέρατος, οὗ ἡ θέσις 61° καὶ 37° 50'. » (Κλ. Πτολ. Βιβλ. ἐ. κεφ. 2). Ὡστε κατὰ τὸν γεωγράφον τοῦτον ἐν τῇ κυρίῳ Ἀσίᾳ περιλαμβάνοντο αἱ δύο Μυσίαι, ἡ Τρωάς, ἡ Αἰολίς, ἡ Ἰωνία, ἡ Καρία, ἡ Δωρίς, ἡ Λυδία, ἡ Μαιονία, ἡ Μεγάλη Φρυγία καὶ αἱ εἰς τὰς χώρας ταύτας παρακείμεναι νῆσοι, ἧτοι αἱ χῶραι ἅπασαι αἱ συγκροτούσαι σήμερον τὸν Νομὸν Ἀιδινίου καὶ μέρη τῶν Νομῶν Ἰκονίου, καὶ Προύσης καὶ τῶν Νήσων τοῦ Ἀρχιπελάγους.

Ἐπὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν ὄθεν χρόνων τὸ ὄνομα Ἀσία εἶχε διπλὴν ἐκδοχὴν· πότε μὲν ἐσήμαινε τὴν Ἀσιατικὴν Ἠπειρον, πότε δὲ τὴν Ῥωμαϊκὴν μόνον ἐπαρχίαν. Μόλις δὲ περὶ τὴν Δ. ἢ Ε'. μ. Χ. ἐκατονταετηρίδα ἤρξατο νὰ ἦεν ἐν χρῆσει παρὰ τοῖς Γεωγράφοις τὸ ὄνομα Μικρασία καὶ κατὰ πρῶτον ἀπαντᾷται παρὰ τῷ Παύλῳ Ὁρόζῳ ἀκμάσαντι περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς Ε'. ἐκατονταετηρίδος καὶ συγγράφοντι διάφορα συγγράμματα, ἐξ ὧν τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον « *Historiarum adversus paganos* » ἐξ 7 βιβλίων συγκείμενον τρις ἤδη ἐξετυπώθη. Καὶ τέλος ὁ κατὰ τὸν ΣΤ'. μ. Χ. αἰῶνα ἀκμάσας Ἰσίδωρος ὁ Σεβίλλη; ἐπίσκοπος ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ *Chronique depuis Adam*

jusqu'en 262 λέγει ὅτι ἡ Μικρασία ὀρίζεται πρὸς Ἄν. ὑπὸ τῆς Καπαδοκίας πρὸς ἅπαντα δὲ τὰ λοιπὰ μέρη ὑπὸ θαλασσῶν.

Σήμερον ὑπὸ τὸ ὄνομα Μικρασία γνωρίζομεν τὴν μεγάλην ἐκείνην χερσόνησον, ἣτις περιορίζεται ἐκ βορρᾶ μὲν ἀπὸ τὸν Εὐξείνιον Πόντον, ἐκ δυσμῶν δὲ ἀπὸ τὴν Προποντίδα καὶ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, ἐκ νότου ἀπὸ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν καὶ ἐξ ἀνατολῶν ἐκ μέρους τῆς Συρίας καὶ Ἀρμενίας.

Ἡ χώρα αὕτη διατεταμένη ὑπὸ πολλῶν ὀρέων συνεχομένων μετὰ τῶν σειρῶν τοῦ Ταύρου καὶ τοῦ Καυκάσου, διαρρέεται ὑπὸ πολλῶν ποταμῶν, ὧν οἱ ὀνομαστότεροι εἰσὶν ὁ Μαίανδρος (τανῦν Μένδρες), ὁ Ἐρμος (Γεδίκ), ὁ Σαγγάριος (Αἰάλα ἐν Βιθυνία) καὶ ὁ Ἄλις (Κιζιλ Ἰρμάκ) διαχωρίζων τὴν Καππαδοκίαν ἀπὸ τὴν Γαλατίαν καὶ Παμφλογίαν.

Διηρεῖτο δὲ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους εἰς ἕνδεκα χώρας ἢ τμήματα, ἧτοι πρὸς δυσμὰς τὴν Μυσίαν, Λυδίαν, Καρίαν καὶ Λυκίαν· πρὸς βορρᾶν τὴν Βιθυνίαν, Παμφλογίαν καὶ τὸν Πόντον· πρὸς μεσημβρίαν τὴν Πισιδίαν καὶ Κλικίαν· ἐν τῷ κέντρῳ τὴν Φρυγίαν καὶ πρὸς νότον τὴν Καππαδοκίαν.

Πρὶν ἤδη προχωρήσωμεν εἰς τὴν καθ' ἕκαστα ἔρευναν τῶν διαφορῶν τμημάτων ἀναγκαῖον νὰ διαλάβωμεν περὶ τῶν πρώτων αὐτῆς σικητόρων καὶ τῶν ἐπ' αὐτῆς γενομένων ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἐπιδρομῶν.

§ 4.

Ἀρχαιότατοι οἰκήτορες τῆς Μικρασίας.

Κατὰ τὸν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ καθηγητὴν τῆς ἱστορίας Κ. Κωνσταντῖνον Παπαρρηγόπουλον, αἱ ἀρχαιόταται μεταναστεῦσαι καὶ αἱ μεταβολαὶ τῆς κυριότητος τῶν μετὰ τὸν κατακλυσμὸν κατοικηθεισῶν χωρῶν εἰκάζονται μὲν, ἀλλὰ δὲν ἀποδεικνύονται, καθότι καθόσον ἀνατρέχοντες ἐπιδιώκοντες τὰ ἔχνη αὐτῶν ταῦτα ἀποβαίνουσι ἐπὶ μᾶλλον δυσδιάγνωστα ὡς ἐκ τῆς συγχύσεως καὶ ἀναμίξεως αὐτῶν μετὰ μύθων. Καίτοι ὅμως ἀποφεύγομεν νὰ εἰσδύσωμεν εἰς τὸν λαβύρινθον τῶν ἀρχαιοτάτων καὶ ἀσφῶν γεγονότων δὲν δυνάμεθα ὅμως καὶ νὰ μὴν ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν μας ἐπὶ τῶν παρχδόσεων ἐκείνων, ὡς οἱ ἀρχαιότεροι ἱστορικοὶ μᾶς διεβίβασαν, καὶ ὧν πολλαὶ καίτοι ὡς μυθώδεις χαρακτηρισθεῖσαι ἀπεδείχθη-

ἔσαν ὁμῶς ἐπ' ἐσχάτων ὡς ἔχουσαι ὑπόστασιν ἐκ τε τῶν γενομένων διαφορῶν ἀνασκαφῶν καὶ τῆς ὑπὸ ἐπιστημόνων καὶ σοφῶν ἀνδρῶν ἀκαμάτου ἀναδιφήσεως τῶν ἱερογλυφικῶν ἐπιγραφῶν.

Οἱ ἀρχαιότατοι κάτοικοι τῆς Μικρασίας ἀνῆκον, ὡς φαίνεται, εἰς τὴν Συριακὴν φυλὴν, εἰς τούτους προσετέθησαν μετὰ ταῦτα ξένοι μετανάσται καὶ πρὸ πάντων Πελασγοὶ καὶ Θράκες ἢ Φρύγες, οἵτινες ἀναμιχθέντες μετὰ τῶν παναρχαίων κατοίκων ἀπετέλεσαν διαφόρους φυλάς, ἐξ ὧν οἱ μὲν Κίλικες, Πισίδαι καὶ οἱ Παφλαγῶνες παρέχον ἐναργῆ τεκμήρια Συριακῆς καταγωγῆς· οἱ Φρύγες δέ, οἱ Λυδοί, οἱ Τρῶες, οἱ Κάρες καὶ συνελόντι εἰπεῖν ἅπαντες οἱ λαοὶ οἱ πρὸ τῆς ἀποικίσεως τῶν Ἑλλήνων τὸ Βόρειον καὶ Δυτικὸν μέρος τῆς Χερσονήσου οἰκοῦντες ἀνῆκον εἰς τὴν Θρακικὴν φυλὴν. Ἡ τελευταία αὕτη ἦν κλάδος τῆς Ἀρίας λεγομένης φυλῆς, ἣτις κατελθοῦσα ἐκ τοῦ ὄροπεδίου τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας εἰς τὴν κατὰ τὸν Ἄξον καὶ Ἰαζάρτην μεσημβριωτέραν χώραν διηρέθη εἰς δύο, εἰς Ἀρίους, ἐξ ὧν ἀνεβλάστησαν οἱ Ἰνδοί, Πέρσαι, Μῆδοι καὶ λοιποὶ ἐν Ἀσίᾳ μείνασαι Ἰνδογερμανικαὶ φυλαί, καὶ εἰς Ἰαπετίδας, ἐξ ὧν οἱ Πελασγοί, οἱ Φρύγες ἢ Φρύγες, οἱ Κέλτοι καὶ λοιποί, οἵτινες πρὸς δυτικώτερας χώρας κατοικήσαντες ἀπεχωρίσθησαν ἀλλήλων.

Πότε τὸ Σκυθικὸν ἔθνος οἱ Ἀζαροὶ ἢ Ἀσιοὶ ἐπέδραμον ἐπὶ τὰ μέρη ταῦτα, τοῦτο οὐδαμοῦ τῶν ἱστορικῶν κειμένων εὐρομεν, καὶ αὐτὸς ὁ ἀρχαιότατος τῶν ἱστορικῶν ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας Ἡρόδοτος σιγᾷ ἐπὶ τοῦ προκειμένου καὶ μόνον ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου μνημονεύσεως τοῦ λειμῶνος τοῦ Ἀσίου, ἐκ τῶν μαρτυριῶν τοῦ Ἡροδότου παρ' οὗ διαπυκνάνομεθα ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο ἐγένετο κύριον ὄνομα φερόμενον ὑπ' ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, καὶ τέλος ἐκ τῆς ἐν τῇ μεγάλῃ Φρυγίᾳ ὑπαρχούσης πόλεως Αἰζανίς, ἧς μνημονεύει ὁ Πτολεμαῖος τεκμηριώμεθα ὅτι τὸ ἔθνος τοῦτο μετὰ τῶν Πελασγῶν κατῆλθε καὶ ἐπὶ τῶν μερῶν μας ὡς καὶ ἐπὶ τῶν χωρῶν τῆς κυρίως Ἑλλάδος καὶ τόσον ἐδῶ ὡς καὶ ἐκεῖ κατέλειπεν ὡς ἴχνη τῆς ἐγκαταστάσεώς του γεωγραφικὰ τινὰ πόλεων καὶ τόπων ὀνόματα.

Κυρίως πρώτη ἐπὶ τὴν Μικρασίαν ξενικὴ ἐπιδρομὴ καὶ κατάκτησις ὑπὸ ἐπελθόντος δορυκτῆτορος μνημονεύεται ὑπὸ τῆς ἱστορίας ἢ περὶ τὸ 1365 π. Χ. ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων γενομένη δῆσις αὐτῆς.

Ὁ τρίτος ἐν Αἰγύπτῳ Βασιλεὺς τῆς 10 Θηβαΐτιδος δυναστείας Ραμέσσου Νεραμοῦν Σέσου Σεστέσου Ρᾶ, ὁ γνωστός ὑφ' ἡμῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα Ραμεσῆς ὁ Μέγας ἢ Σέσωστρις προέβη νικητὴς κατὰ τὴν

ἐποχὴν ἐκείνην μετὰ πολυπληθῶν στρατευμάτων καὶ πολεμικῶν ἀρμάτων καὶ ἐπὶ τὴν Μικρασίαν καὶ ἐδήλωσεν αὐτὴν, ἀφίσας κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, Διόδωρον Σικελιώτην καὶ Τρῶγον Πομπηϊὸν αἰώνια ἴχνη τῆς διαβάσεώς του ἐπὶ τῶν χωρῶν, δι' ὧν διήλθε καὶ ἄς εἰς τὸ κράτος του καθυπέταξε.

Περὶ τοῦ δορυκτῆτορος τούτου καὶ τῶν κατακτήσεών του ἰδοῦ τί ἀναγινώσκωμεν ἐν τῷ Διόδωρῳ τῷ Σικελιώτῃ « Σεσώωσιν δέ, φασίν, ὕστερον ἑπτὰ γενεαῖς βασιλέα γενόμενον, ἐπιφανεστάτας καὶ μεγίστας τῶν πρὸ αὐτοῦ πράξεις ἐπιτελέσασθαι. Ἐπεὶ δὲ περὶ τούτου τοῦ βασιλέως, οὐ μόνον οἱ συγγραφεῖς οἱ παρὰ τοῖς Ἑλλήσι διαπεφώνηκασιν πρὸς ἀλλήλους, ἀλλὰ καὶ τῶν κατ' Αἴγυπτον οἷτε ἱερεῖς καὶ οἱ διὰ τῆς ὁδῆς αὐτῶν ἐγκωμιάζοντες οὐχ ὁμολογούμενα λέγουσιν, ἡμεῖς πειρασόμεθα τὰ πιθανότατα καὶ τοῖς ὑπάρχουσιν ἔτι κατὰ τὴν χώραν σημείοις τὰ μάλιστα συμφωνοῦντα διελεῖν ». Οὕτω προοιμιασάμενος ὁ Διόδωρος καὶ πείθειν ἐθέλων τοὺς ἀναγνώστας τοῦ βιβλίου τ' ἀληθῆ ἢ τὰ ὁμοιακῆθη λέγει περὶ Σεσώστριος, διηγεῖται ὅτι ὁ πατὴρ αὐτοῦ εἶτε χρηματισθεὶς κατ' ὄναρ ὑπὸ τοῦ Ἡφαίστου ὅτι ὁ γεννηθεὶς υἱὸς του πάσης τῆς οἰκουμένης κρατήσει· εἶτε ὀρμώμενος ἐκ τῆς ἀρχῆς ὅτι οἱ μετ' αὐτοῦ συναστραφέντες καὶ τῆς αὐτῆς παρυσίας κεκοινωνηκότες ὡς εὐνοῦστατοι, καὶ συναγωνισταὶ τῷ υἱῷ, οὕτω καὶ ἐν τοῖς πολέμοις ἄριστοι ἔσονται, διέταξε τοὺς κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐν ὅλῃ τῇ Αἰγύπτῳ γεννηθέντας παῖδας συναγαγεῖν ἐπὶ τῷ αὐτῷ, τροφούς δὲ καὶ τοὺς ἐπιμελησομένους ἐπιστήσας τὴν αὐτὴν ἀγωγὴν καὶ παιδείαν ὥρισε τοῖς πᾶσι καὶ τῷ υἱῷ δοθῆναι.

Κατὰ τὸν αὐτὸν ἱστορικὸν ὁ πατὴρ τοῦ Σεσώστριος Μοῖρις ἐπὶ πᾶσι τοὺς παῖδας ἐν γυμνασίοις καὶ πόνοις διεπόνησε καὶ εἰς οὐδένα αὐτῶν ἐπετρέπετο νὰ μεταλάβῃ τροφῆς, ἂν μὴ πρότερον δὲν διέδραμεν ἑκατὸν ὀγδοήκοντα σταδίων ὁδόν. Οὕτω δὲ διὰ τῆς γυμναστικῆς ἀθλητικῆς τὸ σῶμα καὶ εὐρώστους αὐτοὺς καταστήσας διὰ τῆς ἐπιμεμηλημένης πνευματικῆς ἀνατροφῆς, ἡγεμονικοὺς καὶ καρτερικοὺς ταῖς ψυχαῖς αὐτοὺς κατεργάσατο.

Ὁ Σέσωστρις διαδεξάμενος τὸν πατέρα του κομιδῆ ἔτι νέος ἐπὶ τὸν θρόνον τῶν Φαραῶν καὶ φέρων ἤδη ἔνδοξον ὄνομα ἐν ταῖς πολεμικοῖς χρονικοῖς τοῦ τόπου του, ἀπεφάσισε νὰ ὀρμήσῃ πρὸς τὴν τῆς οἰκουμένης κατάκτησιν παροτρυνόμενος πρὸς τοῦτο κατὰ τινὰς μὲν ὑπὸ τῆς θυγατρὸς του Ἀθύρτιος, ἣν καὶ διαφημίζουσιν ἐπὶ παιδείᾳ καὶ συνέσει διαπρέπουσαν, κατ' ἄλλους δὲ διερεθιζόμενος πρὸς τοῦτο ἐκ τοῦ χροσμοῦ καὶ τοῦ ἐνυκνίου τοῦ πατρὸς του.

Ὅπως καὶ ἂν ἔχη ὁμοῦς τὸ πρᾶγμα, ἀποφασίσας νὰ καταλείπη ὄνομα δορυκτῆτορος· πρῶτον εἰργάσθη εἰς τὸ νὰ προσελκύσῃ εἰς ἑαυτὸν τὴν εὐνοίαν τῶν Αἰγυπτίων καὶ πρὸς τοῦτο εὐηργέτει τοὺς πάντας, ἄλλους μὲν θεραπεύων διὰ χρηματικῶν δωρεῶν· ἄλλους διὰ παραχωρήσεως τμημάτων γῆς, καὶ τέλος τινὰς διὰ τῆς ἀφέσεως τῶν ἐπιβληθεισῶν αὐτοῖς ποινῶν, ἐν γένει δὲ τοὺς πάντας διὰ τοῦ προσήκουστος τοῦ ἥθους καὶ τῆς ἐπεικίας του. Οὕτως ἐξασφαλίσας ἑαυτῷ τὴν εὐνοίαν τῶν ὑπηκόων του, διὰ τῆς ἀπονομῆς χάριτος εἰς τοὺς ἐνόχους ἐγκλήματος ἐσχάτης προδοσίας, καὶ διὰ τῆς ἀπολύσεως ἐκ τῶν φυλακῶν τῶν διὰ χρέη κρατουμένων, ἐτρέπη ἐπὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ πόθου του. Διαιρέσας ὅθεν τὴν Αἰγυπτίαν χώραν εἰς 36 νομοὺς, ἐπέστησε νομάρχας τοὺς ἐπιμελητομένους τῶν βασιλικῶν προσόδων καὶ διοικήσοντας τὴν χώραν, καὶ ἀκολούθως κατέγεινε περὶ τὴν συγκρότησιν μεγάλης στρατιᾶς συνισταμένης κατὰ τὸν Διόδωρον ἐξ 60 μυριάδων πεζῶν ἐκ δυσμυρίων καὶ τετρακισχιλίων ἵππεων· καὶ ἐκ δυσμυρίων καὶ ἐπτακισχιλίων πολεμιστηρίων ζευγῶν μεθ' ὧν ἐστράτευσε τὸ πρῶτον πρὸς μεσημβρίαν ἐπὶ τοὺς Αἰθίοπας, οὓς καταπολεμήσας ἠνάγκασε νὰ τελῶσι φόρον εἰς ἔβενον, χρυσὸν καὶ ἑλεφαντόδοντα, ἐξ οὗ συνάγομεν ὅτι ἡ τεχνουργικὴ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους θὰ ἦτον ἀνεπτυγμένη. Ἀκολούθως ἐξαποστειλάς στόλον ἐκ 400 νηῶν εἰς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν καθυπέταξε τὰ παράλια αὐτῆς καὶ μέχρι τῆς Ἰνδικῆς ὁ στόλος αὐτοῦ τροπαιοφόρος προήλασε· αὐτὸς δὲ διὰ ξηρᾶς ἐπὶ τὴν Ἀσίαν ὁρμήσας διέβη τὸν Γάγγην καὶ καθυπέταξε τὴν Ἰνδικὴν μέχρι τοῦ ὠκεανοῦ· ἐν δὲ τῇ Εὐρώπῃ μέχρι τοῦ Τανάιδος ἀφῆκετο καὶ τὰ ἐκεῖσε Σκυθικὰ ἔθνη καθυπέταξε. Φαίνεται δὲ ὅτι ἐκ τῆς στρατιᾶς αὐτοῦ τινὲς παρέμεινον περὶ τὴν Μαιώτιδα λίμνην, καθότι τὸ τῶν Κολχῶν γένος ἐξήκολούθει καὶ εἰς τὸ μετὰ ταῦτα νὰ περιτέμνηται, ὅπερ ἦν σημεῖον ἀνιμφίλεκτον τῆς Αἰγυπτιακῆς αὐτοῦ καταγωγῆς, ἐξ οὗ καὶ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ἡ συνήθεια παρέμεινε, ὡς ἀναφέρει ὁ Διόδωρος. Τέλος διὰ τοῦ στόλου του καὶ αὐτὰς τὰς Κυκλάδας νήσους ἐδήλωσε. Καὶ ταῦτα μὲν κατὰ τὸν Διόδωρον — Εἶδομεν ἤδη πῶς ἀρηγείται τὰ κατὰ τὸν κατακτητὴν τοῦτον καὶ ὁ καθ' ὑπαγόρευσιν, οὕτως εἰπεῖν, τῶν Αἰγυπτίων Ἰερέων τὰ περὶ αὐτοῦ ἀναγράψας Ἡρόδοτος « Κατὰ τῶν Ἰερέων τὴν φάτιν, (λέγει οὗτος) στρατιὴν πολλὴν λαβὼν, ἤλαυνε διὰ τῆς Ἡπείρου πᾶν ἔθνος τὸ ἐμποδὸν καταστρεφόμενος. Ὅτεοῖσι μὲν νῦν αὐτῶν ἀλκίμοισι ἐνετύγχανε καὶ δεινῶς γλυχομένοισι περὶ τῆς ἐλευθερίας, τούτοις μὲν στήλας ἐτίθει εἰς τὰς χώρας, λεγούσας τὸ ἑωυτοῦ ὄνομα καὶ τῆς πατρὸς·

καὶ ὡς δυνάμει τῇ ἑωυτοῦ κατεστρέψατο σφέας, ὁτέων δὲ ἀμαχητεὶ καὶ εὐπετέως παρέλαβε τὰς πόλεις τούτοις· οἱ δὲ ἐνέγραφε ἐν τῆσι στήλῃσι κατὰ ταυτὰ καὶ τοῖσι ἀνδρητοῖσι τῶν ἐθνῶν γενομένοις, καὶ δὴ καὶ αἰδοῖα γυναικὸς προσενέγραφε, δῆλα βουλόμενος πιεῖν ὡς εἶπεν ἀνάλικις » Ἡρ. Β. 12.

Ὅτι δὲ ὁ Σέσωστρις διήλθε καὶ διὰ τῶν μερῶν μας συνάγομεν ἐκ τοῦ αὐτοῦ Ἡροδότου ὀλίγον παρακατιῶν οὕτως ἀφηγουμένου. « Τὰς δὲ στήλας τὰς ἴσα κατὰ τὰς χώρας ὁ Αἰγύπτιος Βασιλεὺς Σέσωστρις, αἱ μὲν πλεῖνες οὐκέτι φαίνονται περιεοῦσαι, ἐν δὲ τῇ Παλαιστίνῃ Συρίῃ αὐτὸς ὤρεον εἰσάσας καὶ τὰ γράμματα τὰ εἰρημένα ἐνεόντα καὶ γυναικὸς αἰδοῖα. Εἰσὶ δὲ καὶ περὶ Ἰωνίην δύο τύποι ἐν πέτρῃσι ἐγκεκολλημένοι τούτου τοῦ ἀνδρός, τῆ τε ἐκ τῆς Ἐφρασίης εἰς Φώκαιαν ἔρχονται, καὶ τῆ ἐκ Σαρδίων εἰς Σμύρνην· ἐκατέρωθι δὲ ἀνὴρ ἐγγέγλυπται, μέγεθος πέμπτῃς σπιθαμῆς, τῆ μὲν δεξιῇ χειρὶ ἔχων αἰχμὴν, τῆ δὲ ἀριστερῇ τόξα· ἐκ δὲ τοῦ ὤμου εἰς τὸν ἕτερον ὤμον διὰ τῶν στηθῶν γράμματα ἱερά Αἰγύπτια διήκει ἐγκεκολλημένα, λέγοντα τάδε· ἐγὼ τὴν δε τὴν χώραν ὤμοισι τοῖσιν ἐμοῖσι ἐκτησάμην (Ἡροδ. αὐτ. § 106).

Καὶ μέχρι μὲν τινος ἐνομιζέτο ὅτι ὁ Ἡρόδοτος καλῆ τῇ πίστει ἀντέγραψε τὰς περὶ ἑαυτῶν φληναφίας τῶν Αἰγυπτίων Ἰερέων ὅτε πολύτιμος μαρτυρία ἐπελοῦσα ἐπιβεβαίωσι τὰς παραδόξους αὐτὰς εἰδήσεις· τὸ ἐν τῶν δύο ὡς ἄνω ἀναγλύφων, περὶ ὧν λαλεῖ ὁ Ἡρόδοτος, ἀνεκαλύφθη κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα περὶ τὸ Νύμφεον οὐ μακρὰν τῆς ἀπὸ Σάρδεων εἰς Σμύρνην ὁδοῦ καὶ ἐπιβεβαίωσι πληρέστατα τὰς περὶ τῶν στηλῶν τούτων ἀφηγήσεις τοῦ Ἡροδότου ἃς ἄλλως τε ἐπιβεβαίωσι καὶ ὁ Διόδωρος λέγων « στήλας κατεσκευάσεν ἐν πολλοῖς τόποις τῶν δι' αὐτοῦ κατακτηθέντων· αὐταὶ δὲ τὴν ἐπιγραφὴν εἶχον Αἰγυπτίους γράμμασι τοῖς ἱεροῖς λεγομένοις — τὴν δε τὴν χώραν ὀπλοῖς κατεστρέψατο τοῖς ἑαυτοῦ βασιλέως βασιλέων καὶ δεσποτῶν δεσποτῶν Σεσόωσις τὴν δε στήλην, κατεσκευάσεν ἔχουσαν αἰδοῖον ἐν μὲν τοῖς μαχίμοις ἔθνεσιν ἀνδρός, ἐν δὲ τοῖς ἀγενέσι καὶ δειλοῖς γυναικὸς ἀπὸ τοῦ κυριωτέρου μέρους τὴν διάθεσιν τῆς ἐκάστου ψυχῆς φανεροτάτην τοῖς ἐπιγενομένοις ἔσσεσθαι νομίζων. Ἐν ἐνίοις δὲ τόποις καὶ τὴν ἑαυτοῦ κατεσκευάσεν εἰκόνα λιθίνην, τόξα καὶ λόγχην ἔχουσαν, τῷ μεγέθει τέταρσι παλαισταῖς μείζονα τῶν τεττάρων πηχῶν, ἡλικὸς ὢν καὶ αὐτὸς ἐτύγχανεν ».

Ἄν δεχθῶμεν καθ' ὀλοκληρίαν ὡς ἀληθῆ τὴν ἀφήγησιν ταύτην

ταύτην τοῦ Διοδώρου, τότε ὁ Σέσωστρις ἦν πελώριον ὄντος μεγέθους ἔχων ἀνάστημα 7 καὶ ἔτι πρὸς ἀγγλικῶν ποδῶν.

Ὁ Ἡρόδοτος καίτοι ἐνδιατρίβων περὶ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην τοῦ Σεσώστριος δὲν ἀναφέρει ὅμως τὸν χρόνον τῆς ἐπανόδου του καὶ τοὺς λόγους τοὺς ἀναγκάσαντας αὐτὸν πρὸς τοῦτο. Ὁ Διοδῶρος ὀρίζων εἰς ἐννέα ἔτι τὴν διάρκειαν τῆς κατακτητικῆς ταύτης πορείας του ἀναφέρει ὅτι « διαβάς εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ διελθὼν τὴν Θράκην ἄπασαν ἐκινδύνευσεν ἀποβαλεῖν τὴν δύναμιν διὰ σπάνιν τροφῆς καὶ τόπων δυσχωρίας· διόπερ ὅρια τῆς στρατείας ποιησάμενος ἐν Θράκῃ... «ἐπανάηλθεν εἰς τὴν πατρίδα αἰχμαλώτων τε καὶ τῶν ἄλλων λαφύρων ἀθροίσας πλῆθος ἀνυπέρβλητον, τοῖς ἔθνεσι προστάξας δωροφορεῖν κατ' ἐνιαυτὸν κατὰ δύναμιν εἰς Αἴγυπτον». Ὁ Τρώγος ὅμως Πομπηῖος ἀφηγούμενος καὶ αὐτὸς τὰ κατὰ τὸν κατακτητὴν τοῦτον δι' ἑξήκοντα ὅτι μετὰ τὰς λαμπράς του νίκας θελήσας νὰ ὑποτάξῃ καὶ τοὺς Σκύθας ἐτόλπη εἰς φυγὴν καταδιωκόμενος ὑπ' αὐτῶν, οἵτινες ἀκολούθως ὑπέταξαν τὴν Ἀσίαν καὶ ἐπέβαλον αὐτῇ μετρίουσ τινας φόρους, οὓς αὐτὴ ἀπέτιε ἐπὶ 1500 ἔτη μέχρις οὗ Νίνος ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἀσσυρίων τὴν ἀπήλλαξε τούτων.

Τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Τρώγου φαίνεται ἡμῖν ἐσφαλμένον ὡς ἐν ὀλίγοις δευχθήσεται.

Καθότι ἐν πρώτοις, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς μαρτυρίας τοῦ Ἡροδότου ὁ Σέσωστρις νικητὴς εἰσήλασεν καὶ εἰς τὴν Σκυθίαν καὶ ἔστησε καὶ ἐν αὐτῇ τὰ τρώπαια, τὰς στήλας δηλονότι, ἀς καὶ εἰς τὰς ἄλλας κατακτηθείσας χώρας ἀνύψωσε. « Ταῦτα δὲ ποιῶν ἐν τῇ Ἀσίῃ, λέγει ὁ Ἡρόδοτος ὁμιλῶν περὶ τοῦ Σεσώστριος, διεξήει τὴν Ἠπειρον, εἰς ἣ ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην διελθὼν, τοὺς δὲ Σκύθας κατεστρέψατο καὶ τοὺς Θρηίκας... ἐν μὲν γὰρ τῇ τούτων χώρῃ φαίνονται στηθεῖσαι αἱ στήλαι » (Ἡροδ. Βιβλ. Α'. § 103).

Δεύτερον τοῦ Β'. Νίνου ἀναβάντος μετὰ τὸν θάνατον τῆς μητρὸς αὐτοῦ Σμιράμιδος κατὰ τινος μὲν κατὰ τὸν 12'. π. Χ. κατ' ἄλλους δὲ κατὰ τὸν 10'. αἰῶνα ἐπὶ τὸν Ἀσσυριακὸν θρόνον, ἀπολύτως ἀδύνατον ἦν μετὰ 14 ἀπὸ τοῦ θανάτου του αἰῶνας νὰ ἀναφανῇ καὶ πάλιν ἐπὶ τῆς πολιτικῆς σκηνῆς καὶ διαδραματίσῃ πρόσωπον ἐλευθερωτοῦ τῆς Μικρασίας ἐκ τῶν Σκυθικῶν ὀρδῶν. Ἐπειτα ὁ ὑπὸ τῆς ἱστορίας διασωθεὶς ἡμῖν χαρακτηρ τοῦ ἀνδρὸς τούτου πᾶν ἄλλο μαρτυρεῖ ἢ ἡγεμόνα ῥέκτην καὶ φιλοπόλεμον, αὐτὸς γάρ, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Διοδώρου ὁ ἠρνήσατο τὰ περὶ αὐτοῦ ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Κτησίου τοῦ Κνιδίου ἱστορηθέντων, « ἐν τοῖς βασιλείοις τὸν ἄπαντα

χρόνον διέτριβεν ὑπ' οὐδενὸς ὀρώμενος πλὴν τῶν παλακῶν καὶ τῶν περὶ αὐτὸν εὐνοῦχων, ἐξήλου δὲ τρυφὴν καὶ ῥαθυμίαν καὶ τὸ μηδέποτε κακοπαθεῖν μηδὲ μεριμνᾶν, ὑπολαμβάνων βασιλεὺς εὐδαίμονος εἶναι τέλος τὸ πάσαις χρῆσθαι ταῖς ἡδοναῖς ἀνεπικολύτως.

Τρίτον ἐὰν πρὸς στιγμὴν θεωρηθῇ ἀληθὴς ἢ ἀφῆγησις αὐτῆ τοῦ Τρώγου, τότε ἐπειδὴ καὶ κατὰ τοὺς πιθανωτέρους ὑπολογισμοὺς ὁ Σέσωστρις ἤκμασεν ἀπὸ τοῦ 1407—1341 π. Χ. ἔπεται ὅτι ἡ λήξις τῆς ἐπὶ 10'. αἰῶνας διχρεσάσης Σκυθικῆς κατακτήσεως συμπίπτει εἰς ἐποχὴν μεταγενεστέρην καὶ αὐτοῦ τοῦ Τρώγου ἀκμάσαντος ἐν Ἰσπανίᾳ κατὰ τὸν Α'. μ. Χ. αἰῶνα.

Ἀρχαιολόγοι τινες ἐν οἷς καὶ ὁ Κύριος Bunsen ἐκ τοῦ χωρίου αὐτοῦ ἀπατηθέντες ἐπειδὴ καὶ Νίνος ὁ Β' κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τῶν ἀνέβη περὶ τὰ μέσα τῆς 10'. ἢ 10'. π. Χ. ἑκατονταετηρίδος ἀνάγουσι τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν τοῦ Σεσώστριος εἰς τὸ 2732 π. Χ. Κατὰ τὸν Κ. ὅμως Βόλνερ ἀμφότεροι οἱ δύο οὗτοι μονάρχαι ἦσαν σχεδὸν σύγχρονοι. Ὅτι δὲ ὁ Σέσωστρις ἤκμασε κατὰ τὸ 1407—1341 τεκμηριώμεθα ἐκ τε τῶν ἀφηγήσεων τοῦ Ἡροδότου, τοῦ Μανθεῶνος καὶ λοιπῶν ἱστορικῶν, καθ' ἃς εἰς τῶν πλησιεστέρων διαδόχων τοῦ Σεσώστριος ὁ Πρωτεὺς ἦν σχεδὸν σύγχρονος τοῦ Τρώγου πελέμου.

Εἰσὶ δὲ καὶ τινες, οἵτινες θέλοντες νὰ συμβιβάζωσι τὰ διεστῶτα διακρινόμενα ὅτι ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ Τρώγου ἐκ παραδρομῆς παρεῖσε φρουσεν εἰς μηδενικὸν, ὅπερ πρέπει νὰ ἐξοβελισθῇ καὶ δεχθῶμεν ὅτι ἡ δεσποτεία τῶν Σκυθῶν διήρκεσεν ἔτη 150 ἐπὶ τὴν Ἀσίαν καὶ τότε συμβιβάζεται ἐν μέρει τὸ πρᾶγμα. Οἱ τοῦτο διατεινόμενοι δὲν χωροῦσιν ἐπὶ ἀσυνεπῶν ὑπολογισμῶν, ἀλλὰ βραβίζονται ἐπὶ τῶν ἐν προόδῳ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου γραφομένων καὶ ἐπὶ τοῦ κειμένου τοῦ Διοδώρου καὶ θέλουσιν ὅτι ἐλευθερωτῆς τῆς Μικρασίας ἐκ τῶν Σκυθῶν ἦν ὁ θεμελιωτὴς τοῦ ἀρχαίου Ἀσσυριακοῦ Κράτους Νίνος ὁ Α'.

Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς τούτους ἐπειδὴ καὶ ὁ Ἡρόδοτος (Βιβλ. 1. § 95) ἀναφέρει ὅτι ἡ ἐπὶ τὴν Ἀρῶ Ἀσίαν κυριαρχία τῶν Ἀσσυρίων διήρκεσε 520 ἔτη καὶ ὅτι περὶ τὸ τέλος τῆς περιόδου ταύτης ἐπαναστατήσαντες οἱ Μῆδοι ὑπὸ τὸν ἡγεμόνα Ἀράκην ἐγένοντο αὐτόνομοι, καὶ ἐπειδὴ κατὰ τοὺς πιθανωτέρους ὑπολογισμοὺς ἡ ἐπανάστασις αὐτὴ ἐλαβε χώραν κατὰ τὸ 750 π. Χ. ἀνάγουσι τὴν θεμελίωσιν τοῦ Ἀσσυριακοῦ Κράτους εἰς τὸ 1300 ἢ 1270 π. Χ.

Ἐὰν πράγματι ἡ θεμελίωσις αὐτῆ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐγένετο, τότε ἐπὶ τῆς μαρτυρίας τοῦ Διοδώρου βραβίζόμενοι, ὅστις, ὡς

λέγει, ἀντέγραψε περὶ τῶν Ἀσσυριακῶν Κτιστῶν τὸν Κνίδιον, ἀκμάσαντα περὶ τὸ 416 π. Χ. καὶ ἱκτρὸν διάσημον ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Ἀσκληπιδῶν ἐπὶ 17 ἔτη τὸν ἱκτρὸν μετελθόντα ἐν τῇ αὐτῇ Ἀρταξέρξου τοῦ Μνήμονος, δυνάμεθα εἰκότως νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι Νίνος ὁ Α΄ διεδραμάτισε πρόσωπον ἐλευθερωτοῦ τῆς Μικρασίας.

Τοῦ ἱκτροῦ καὶ ἱστορικοῦ τούτου δὲν διετώθησαν ἢ μικρά τινα τεμάχια παρὰ Φωτίῳ τῷ πάνυ ἐν τῇ Μυριοβίβλω, ἐκ τῶν συνοπτικῶν ὅμως ἐρηνισμάτων τοῦ Διοδώρου μανθάνομεν, ὅτι ὁ δορυκτῆτωρ οὗτος καταστήσας φόρου ὑποτελεῖς τὸν βασιλεῖα τῆς Ἀραβίας Ἀριαῖον, τὸν τῆς Ἀρμενίας Βραζάνην καὶ τὸν τῆς Μηδίας Φάρνον, ἀφοῦ καθυπέταξε τὴν Βαβυλώνα καὶ κατέστρεψε τὸ ὑπὸ τοῦ Νεβρώδ θεμελιωθὲν Βαβυλωνιακὸν κράτος, ἐτρέπη ἐπὶ τὴν κατακτῆσιν συμπάσης τῆς Ἀσίας, καὶ καθυποτάξας τὴν Αἴγυπτον καὶ Φοινίκην, ἔτι δὲ τὴν Κοίλην Συρίαν, τὴν Κιλικίαν, Παμφυλίαν καὶ Λυκίαν, πρὸς δὲ ταύταις τὴν τε Καρίαν καὶ Φρυγίαν καὶ Μυσίαν καὶ Λυδίαν, προσηγάγετο τὴν τε Τρωάδα καὶ τὴν ἐφ' Ἑλλησπόντῳ Φρυγίαν καὶ Προποντίδα καὶ Βιθυλίαν καὶ Καππαδοκίαν καὶ τὰ κατὰ Πόντον ἔθνη βάρβαρα τὰ κοινοῦντα μέχρι Ταναΐδος.

Ἄλλ' οἱ ἐπὶ τῆς ἐν παρόδῳ ῥιπτομένης ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου ὡς ἄνω χρονολογίας οἰκοδομοῦμενοι ὑπολογισμοὶ εἶνε ἀληθεῖς;

Τὸ ἐφ' ἡμῖν πολὺ ἀμφιβάλλομεν. Σύγχρονος σχεδὸν τοῦ Σεσώστριος ἦν ὁ Θεόπτης Μωϋσῆς, ὅστις, κατὰ τὰς ἐπ' ἐσχάτων ἀνακαλυφθείσας ἱερογλυφικὰς ἐπιγραφάς, τὰς ἄλλως συμφωνούσας ἐν μέρει καὶ μὲ τὰς ἀφηγήσεις τοῦ Διοδώρου, ἐπὶ τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου αὐτοῦ Φερῶν ἐξήγαγε τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ ἐκ τῆς Αἰγύπτου. Ἐπομένως ἢ ὑπ' αὐτοῦ συγγραφείσα Πεντάτευχος ἀνεξαρτήτως τοῦ θρησκευτικοῦ αὐτῆς κύρους, ὡς ἱστορικὸν σύγγραμμα ἀνδρὸς ἀκμάσαντος κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, τὰ μάλιστα συμβάλλει εἰς τὰς ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐρεύνας μας.

Ἄν ἡ σύστασις τοῦ Ἀσσυριακοῦ Βασιλείου ἦτον 450 ἔτη μεταγενεστέρῃ τῆς ἐποχῆς τοῦ Σεσώστριος καὶ ἐπομένως τοῦ Μωϋσέως ἀναντιρρήτως ὁ τελευταῖος οὗτος σιγῇ θὰ παρήρχετο τὰ μελλοντικὰ ταῦτα γεγονότα καὶ οὐδὲ γρῦ περὶ αὐτῶν θὰ ἀνέφερε· τοῦναντίον ὁ μὲν συμβαίνει ὁ Μωϋσῆς ὁμιλεῖ περὶ τοῦ Ἀσσυριακοῦ Βασιλείου καὶ περὶ τῆς οἰκοδομήσεως τῆς μεγάλης πόλεως Νινευὶ ὡς περὶ γεγονότος παναρχαίου, ἀναγομένου εἰς τὴν πρὸ τῆς συγγραφῆς τῶν γλωσσῶν καὶ τὴν διχοπορῶν τῶν ἐθνῶν ἐποχὴν, ἀναφέρων ὅτι ὁ ἐκ τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἰάφεθ Ἀσσοῦρ ἐξελθὼν ἐκ τῆς Γῆς Σενναὰρ ὀλίγον

μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Νεβρώδ δημιουργίαν τοῦ Βαβυλωνιακοῦ βασιλείου, « ἠκοδόμησε τὴν Νινευὴ καὶ τὴν Ρωωθῆς πόλιν καὶ Χαλαχ καὶ τὴν Δασέμ ». (Γενεσ. Κεφ. 1. 10—12).

Ἐπὶ τῆς μακρυῆς ταύτης τοῦ Μωϋσέως βασιζόμενοι, ἐκ δὲ τῆς ἀπολύτου σιωπῆς τοῦ Ἡροδότου περὶ τῶν κατακτῆσεων τοῦ Νίνου ἐνισχυόμενοι εἰς τὰς σκέψεις μας, δυνάμεθα νὰ θέσωμεν ἐν ἐποχῇ πολὺ προγενεστέρῃ τὴν βασιλείαν τοῦ Νίνου, οὕτως ἄλλως ἢ ἱστορία ὡς φέρουσα φαντασιώδη χροιάν καὶ πλῆθος μυθευμάτων καθίστησιν ἀδύνατον τὴν διευκρίνισιν τῶν ἱστορικῶν γεγονότων τῆς ἐποχῆς του.

Ἀλλὰ πότε ἐγένετο λοιπὸν ἡ Σκυθικὴ ἐπιδρομὴ; Τὰ μὲν περὶ τῆς ἀρχαιοτάτης ἐποικίσεως τῶν Ἀσίων καλύπτονται ὑπὸ τοῦ σκοτεινοῦ καὶ ἀδιερευνητοῦ πέπλου τῶν προϊστορικῶν χρόνων. Πρῶτῃ δὲ ἱστορικῶς γνωστὴ ἐπιδρομὴ αὐτῶν σημειοῦται ἐν ἐποχῇ πολὺ μεταγενεστέρῃ τοῦ Σεσώστριος.

Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον αὕτη ἐπισυνέβη ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἄρδου, προσπάτου τοῦ Κροίσου, ἀκμάσαντος περὶ τὸ 640 π. Χ. Ἰδοὺ δὲ πῶς ἔχει τὸ σχετικὸν χωρίον τοῦ ἀφελοῦς Ἡροδότου, ἐξ οὗ συνάγεται ὅτι αἱ ἱστορικαὶ τοῦ Τρώγου πληροφορίαι πολὺ ἀπέχουσι τοῦ ἀληθοῦς. « Ἄρδου δὲ τοῦ Γυγῆ μετὰ Γύγην βασιλεύσαντος μνεῖαν ποιήσομαι... ἐπὶ τούτου τε τυραννεύοντος Σαρδίων, Κιμμέριοι ἐξ ἠθέων ὑπὸ Σκυθίων τῶν Νομάδων ἐξαναστάτες ἀπικέατο ἐς τὴν Ἀσίαν καὶ Σάρδεις πλὴν τῆς Ἀκροπόλιος εἶλον » (Ἡροδ. Βιβλ. 1 § 15).

Ὅτι δὲ περὶ αὐτὴν τὴν ἐποχὴν συνέβη ἢ ὡς ἄνω ἐπὶ τὴν Ἀσίαν Σκυθικὴ ἐπιδρομὴ, διαπυθνόμεθα καὶ ἐξ ἐτέρων χωρίων τοῦ Ἡροδότου, ὅστις ἀναφέρει, ὅτι οἱ Σκύθαι ὑπὸ βασιλέα τὸν Μαδύην υἱὸν τοῦ Πρωτοθύεω ἐκβαλόντες ἐκ τῆς Εὐρώπης τοὺς Κιμμέριους, οἵτινες, ὡς εἶδομεν ἐπὶ τὴν Ἀσίαν ἐτρέπησαν, ἠκολούθησαν αὐτοὺς καὶ ἐκ δεξιῶν ἔχοντες τὸ Καυκάσιον ὄρος ἤλαυνον ἐπὶ τοὺς Μήδους, οὓς καὶ νικήσαντες ἡγεμονεύοντος ἐν Μηδίᾳ τοῦ Κυαζάρου περὶ τὸ 590 π. Χ. κατέστησαν αὐτοὺς φόρου ὑποτελεῖς καὶ κατέσχον τὴν Ἀσίαν πᾶσαν, ὅθεν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν ἐν Συρίᾳ Παλαιστίνην ἐτρέπησαν· καὶ θὰ ἐδύρου καὶ αὐτάς, ἂν μὴ ὁ τότε τῆς Αἰγύπτου ἡγεμονεύων Ψαμμίτιχος, Ἀπρίης, ἢ Οὐάφρις Ψάμμιος, ἄλλως τε ἐπιλεγόμενος, (588—563) δὲν προσέλαμβανε διὰ δώρων νὰ ἐξευμενίσῃ αὐτοὺς καὶ ἀναστείλῃ τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω κατὰστρεπτικὴν πορείαν των.

Ἐκ τῶν ἀφηγήσεων δὲ τοῦ Ἡροδότου συνάγομεν ἔτι ὅτι ἐν Συρίᾳ

οἱ Σκύθαι εἰς παντοειδείς κατάχρήσεις τραπέντες ὑπέπεσαν εἰς διάφορα Ἀφροδίσια νοσήματα, ἐξ ὧν οἱ πλείους αὐτῶν κατεστράφησαν. «Τοῖσι τῶν Σκυθίων συλήσασι τὸ ἱερὸν τὸ ἐν Ἀσκάλωνι καὶ τοῖσι τούτων αἰεὶ ἐγκόνοισι ἐνέσκηψεν ἡ Θεὸς (ἡ Ἀφροδίτη δηλ.) θήλειαν νοῦσον ὥστε ἅμα λέγουσι τε οἱ Σκύθαι διὰ τοῦτο σφέας νοσέειν καὶ ὄραν τοὺς ἀπικνεομένους ἐς τὴν Σκυθικὴν χώραν, ὡς διακέαται, τοὺς καλέουσιν ἐναρέας οἱ Σκύθαι. (Βιβλ. 1 § 405).

Ἡ ἐπὶ τὴν Ἀσίαν ἡμῶς δεσποτεία δὲν διήρκεσεν ἐπὶ μακρὸν ἐκφυλισθέντες ὑπὸ τῆς ἀκολασίας καὶ ἀποδεκατισθέντες ὑπὸ τῶν ἐνεδρῶν καὶ παγίδων εἰς οὗς ἔστυραν αὐτοῦ; οἱ μὴ ἀνεχόμενοι πλέον τὴν ὑπερβίαιον δεσποτείαν τῶν ἀρχαῖοι κάτοικοι, ἀπώλεσαν τὸ κράτος καὶ τὴν κυριαρχίαν, ἦν λίαν ἀβελτέρως ἐπὶ εἰκοσιν ὀκτῶ ἔτη ἐξήσκησαν καὶ ἡ ἀπεσύρθησαν εἰς τὰ ἴδια, ἢ συνεχωνεύθησαν μετὰ τῶν ἀρχαίων κατοίκων.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι αἱ περὶ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Σκυθῶν ἀφηγήσεις τοῦ Τρώγου δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς καθαρὰ μυθεύματα μηδεμίαν ἔχοντα ἱστορικὴν ἀξίαν, καθότι καὶ ἐὰν ἔλλειπον αἱ ὡς ἄνω μαρτυρίαι, πάλιν ὅπως παρὰδεχθῶμεν ὡς ὁμοιολήθη τὴν διήγησιν τοῦ Τρώγου ἔπρεπε νὰ ἔχωμεν ψηλαφητὰ ἴχνη τῆς Σκυθικῆς ἐπιδρομῆς ἐπὶ τῶν χωρῶν, ὧν τοσοῦτον δῆθεν ἐδέσποσαν, ἐπειδὴ καὶ ὅσον βάρβαρος καὶ ἂν ἦ εἰς δορυκτῆτῶρ λαὸς εἶνε ἀπολύτως ἀδύνατον, ἅμα ὡς οὗτος ἐπὶ μακρὸν δεσπότης χώρας τινος νὰ μὴ ἀφήσῃ ἐπ' αὐτῆς αἰώνια ἴχνη τῆς δεσποτείας του.

Ἡναγκάσθημεν ἐπὶ μακρὸν νὰ ἐνδιατρίψωμεν περὶ τὰς πρώτας ταύτας ἐπὶ τῆς χώρας μας ἐπιδρομὰς τῶν βερβερικῶν φυλῶν, καθότι τὰ περὶ αὐτῶν κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν προϊστορικὴν ἐποχὴν ἀναγόμενα, ὡς περικλυπτόμενα ἐν πολλοῖς ὑπὸ μύθων διαφοροτρόπως ὑπὸ πολλῶν ἐξετέθησαν.

Ἐπιφυλαττόμενοι ἐν ἑτέραις ἡμῶν συνδιαλέξεσι νὰ διεξέλθωμεν τὰ πρώτα ἐν Μικρασίᾳ ὑπάρξεντα Βασίλεια καὶ Κράτη καὶ τὰ πρὸ τὰς Ἑλληνικὰς ἀποικίας, αἵτινες ἐνεκλημάτισαν καὶ ἐπὶ τῶν χωρῶν τούτων τὸ θερμουργὸν ἐκεῖνο πνεῦμα, δι' οὗ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος μεταξὺ πάντων τῶν ἐθνῶν διεκρίθη καὶ κατέλαβεν ἐν τῷ κόσμῳ τὴν ὑπατον ἐκεῖνην πνευματικὴν θέσιν ἐξ ἧς ὡς ἐξ ἑστίας πολυφώτου τὸν κόσμον ἅπαντα ἐφώτισε καὶ φωτίζει, καλὸν νομίζομεν πρὶν καταλύσωμεν τὸν λόγον ἀναδρομικῶς ρίπτοντες ἐν βλέμμα ἐπὶ τῆς ἐποχῆς, ἣν πρὸ ὀλίγου διε-

ξήλθομεν νὰ ἴδωμεν ὁποῖα πορίσματα ἐκ τῶν ἀφηγηθέντων δυνάμεθα νὰ ἐξαγάγωμεν.

Μεθ' ὅλην τὴν μυθώδη καὶ φαντασιώδη χροιάν δι' ἣς περιβάλλεται ἡ τοῦ Νίνου ἐποχὴ ἀναμφίλεκτόν ἐστὶν ὅτι ὁ δορυκτῆτῶρ οὗτος ὡς οἱ Ἄσιοι, ὁ Σέισαστρι; καὶ οἱ Σκύθαι διέδραμον ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον τὴν χώραν ταύτην καὶ ἐδέσποσαν ἐπὶ ὀλίγον ἢ ἐπὶ πολὺ αὐτῆς κατακτητῆς ἤρχετο καὶ κατακτητῆς παρήρχετο, ἀλλ' οὐδὲν μνημεῖον διαρκῆς ἐναπέμενε μαρτυροῦν τὴν πάροδον τῶν δορυκτῆτῶρων ἐκείνων, τὰ ὀνόματα τῶν ὁποίων πρὸ πολυλοῦ ἐλησμονήθησαν καὶ μόνον εἰς πτυχὰς τινος τῶν δέλτων τῆς ἱστορίας διεσώθησαν.

Παρὰ τὰ ἔθνη ἐκεῖνα, ἅτινα ὁ πανδαμάτωρ χρόνος ἐν τῇ πορείᾳ του εἶδεν ἀκμάζοντα καὶ στυνόμενα, θὰ εἶδομεν ἐν προσεχεῖ συνδιαλέξει νέον λαὸν ἐκ τῶν γειτόνων ἀκτῶν ἐπὶ τὰς παραλίους ταύτας ἀφικνούμενον. Οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι δὲν ἐμετρῶντο κατὰ μυριάδας, δὲν παρηκολουθοῦντο ἀπὸ πληθῶν ὅλην πολεμιστηρίων ἀρμάτων δὲν διέδραμον ὡς ἀστραπὴ ἐν τῇ ἐμφανίσει των ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον τὴν Ἀσίαν ἔφερον ὁμοῦς ἐπὶ τῆς χώρας ταύτης τὴν Θεόδοτον καὶ λιγυρὰν ἐκείνην γλώσσαν εἰς ἣν οἱ Ὀλύμπιοι τὰς ἰδέας των ἐπὶ τοῦ ὑψικαρήνου Ὀλύμπου ἀντήλλασσον ἔφερον τὴν διαυγῆ Ἑλληνικὴν διάνοιαν, ἣτις ἠδύνατο μόνη νὰ κατανοήσῃ τὸ καλὸν ἔφερον τὸ Ἑλληνικὸν αἶσθημα, ὅπερ μόνον ἠδύνατο νὰ ἐκτιμήσῃ καὶ ἀσπασθῇ αὐτό ἔφερον τέλος τὴν Ἑλληνικὴν καρδίαν, ἣτις ἐν τῇ ἀπειρῷ αὐτῆς ἀγάπῃ ἠδύνατο νὰ περιπτύξῃ τὴν ἰδέαν τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἰσότητος καὶ ἀδελφότητος καὶ διὰ τῶν ἔπλων τούτων καὶ τῆς ἐπιμόνου καὶ πεφωτισμένης θελήσεως ἠδυνήθη νὰ ἐγκληματισθῇ ἐν τῷ τόπῳ, καὶ πλέον ἔτι τούτου νὰ διαπράξῃ, νὰ συναγάγῃ καὶ ἀποροφήσῃ τὰ ἀρχαῖα ἔθνη τὰ κατοικοῦντα τὰς χώρας ταύτας, οὕτως ὥστε ἤρκεσαν εἰς ἐπὶ τὴν Ἀσίαν στρατιωτικὸς περίπατος, ὅπως τὰ ἐκτὸς ἔθνη ἅπαντα πρὸς τὸν λαὸν ἐκεῖνον, πρὸς τοὺς ἡμετέρους δηλονότι εὐκλεεῖς προγόνους ἐνατενίζεν καὶ ἐπὶ τῇ Ἑλληνικῇ παιδείᾳ σεμνύνεσθαι, εἰς τρόπον ὥστε ἐπληρώθη κατὰ γράμμα ὅτι περὶ τῶν Ἀθηνῶν ἐν τῷ Πανκθηναϊκῷ του λόγῳ Ἀριστείδης ὁ Ῥήτωρ ἔλεγεν. « Ἄπασαι γὰρ αἱ πόλεις καὶ πάντα τὰ τῶν ἀνθρώπων γένη πρὸς ἡμᾶς, καὶ πρὸς τὴν ἡμετέραν δαίταν καὶ φωνὴν ἀπέκλινεν καὶ οὐ φρουραῖς ἐγκαθησθηκυῖαις ἡ δύναμις τῆς πόλεως συνέχεται, ἀλλὰ πάντων ἐξεπίτηδες τὰ ἡμέτερα ἡρημένων καὶ ἐισποισθέντων ἐαυτοῦς ὡς δυνατὸν τῇ πόλει, συνευχομένων καὶ παισὶ

καὶ ἑαυτοῖς τοῦ παρ' ἡμῖν καλοῦ μεταλαβεῖν. Καὶ οὔτε Ἑρακλέους
στήλαι κωλύουσιν, οὔτε Λιβύης κλιωνοῖς ταῦτα ὀρίζεται, οὐδ' αὖ
Βοσπόρῳ ὀποτέρῳ βούλει, οὐδὲ στενοῖς Συρίας καὶ Κιλικίας, ἀλλὰ
πᾶσαν τὴν γῆν τύχη τινι θεῖα ζῆλος ἐπέρχεται τῆς ἡμετέρας σοφίας
καὶ συνηθείας· καὶ ταύτην μίαν φωνὴν κοινὴν ἅπαντες τοῦ γένους
ἐνόμισαν· καὶ δι' ἡμῶν ὁμόφωνος μὲν πᾶσα γέγονεν ἡ οἰκουμένη.
Ἴδοις δ' ἂν καὶ τοὺς ἠνιόχους καὶ τοὺς νομέας, καὶ τοὺς ἀπὸ θα-
λάσσης ζῶντας καὶ πάντα ὅσα ἔθνη καὶ κατὰ πόλεις καὶ κατὰ χώ-
ρας τῆς παρ' ἡμῶν φωνῆς ἔχομενους ».

Τοιαύτη, κύριοι, γέγονεν ἡ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐπὶ τὸν κόσμον ἐξά-
πλωσις, καὶ ἰδοὺ εἰς τί ὀφείλει ἡ γεραρὰ αὕτη τρισχιλιετῆς δρῦς τὴν
ἐν τῷ κόσμῳ ὑπαρξίν της. Εἰς τὴν ἔμφυτον αὐτῇ ὑπερτάτην πνευ-
ματικὴν της δύναμιν χρεωστέϊ τὸ σθένος δι' οὗ ἠδυνήθη νὰ ἀντιπα-
λαίσῃ κατὰ μυρίων ἐπιδρομῶν καὶ ἐξουδετερώσῃ τὴν καταστρεπτικὴν
ἐπίπνοιαν τοῦ χρόνου, ὅστις εἶδε καταρρέοντα τὰ ἐν τῇ ὕλικῇ δυνάμει
καὶ τῷ ἀριθμητικῷ ὄγκῳ ἐναθρυνόμενα ἔθνη. Ἐκεῖνα, κατὰ τὸν θεῖον
ὕμνωδόν, ἐν ἄρμασι καὶ ἐν ἵπποις γαυριῶντα παρήλθον, ὁ δὲ ἑλληνι-
σμός ἐν τῷ φωτὶ τοῦ πνεύματος ἐγκαυχώμενος ἐπέζησε καὶ θά' ἐ-
πιζήσῃ.

V

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

ΠΡΟ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΝ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗΝ ΕΠΟΨΙΝ.

ὑπὸ Γ. Καρέδη.

Ἐξεφωνήθη τῇ 21 Νοεμβρίου 1871.

Ἀναμφισβήτητον εἶναι ὅτι ὁ ἄνθρωπος, κεκμηκώς ὑπὸ τῆς κοπι-
ώδους σωματικῆς ἐργασίας, ἔχει χρεῖαν ἡμέρας τινας ἀναπαύλας, ὅ-
πως κατ' αὐτὴν ἀναπαύῃ τὰ ἀποκακμόντα ἤδη μέλη τοῦ σώματός
του καὶ ἀνανεοῖ τὰς ἐξησθενημένους δυνάμεις αὐτῶν.

Τὴν σκέψιν ταύτην ἐπειράθησαν νὰ θέσωσιν εἰς πρᾶξιν οἱ Ἕλληνες
καὶ οἱ Ῥωμαῖοι· ἀλλ' ὀδηγούμενοι ὑπὸ μόνου τοῦ ἀνθρωπίνου λόγου
καὶ οὐχὶ παρὰ τῆς θεῆς ἀποκαλύψεως, δὲν ἔθικαν τὴν ἡμέραν ταύ-
την τῆς ἀναπαύσεως ἐν ἐποχῇ περιοδικῇ, καὶ ὠρισμένως μετὰ ἐξ ἡ-
μέρας συμπληρωμένας, ὡς οἱ Ἑβραῖοι. Διήρουν τὴν ἐβδομάδα εἰς
ἑπτὰ ἡμέρας, ἐκάστη τῆς ὁποίας ἔφερε τὸ ὄνομα ἐνὸς πλανήτου,
ἀλλὰ δὲν εἶχον ἄλλας ἡμέρας ἀναπαύσεως, εἰμὴ τὰς διαφόρους θρη-
σκευτικὰς αὐτῶν ἑορτὰς, αἵτινες ἐπήρχοντο ἀτάκτως καὶ κατὰ δια-
φόρους ἐποχάς.

Ἡ καθιέρωσις ἡμέρας τινας ἀναπαύσεως κατ' ἐποχὴν ὠρισμένην
καὶ περιοδικῶς, μετὰ ἐξ ἡμέρας ἐργασίας, ὀφείλεται εἰς μόνους τοὺς
Ἑβραίους, οἵτινες διὰ τούτου ἠθέλησαν νὰ τιμῆσωσι τὸν Δημιουργόν
ἅπαξ ἐν τῷ δικστήματι τούτῳ, συγκεκριμένῳ ἐκ τῶν ἐξ ἡμερῶν τῆς
δημιουργίας καὶ τῆς ἐβδόμης, ἧτις εἶναι ἡ τῆς ἀναπαύσεως τοῦ Κυ-
ρίου ἡ ἡμέρα αὕτη ἐκαλεῖτο Σάββατον.

Οἱ Χριστιανοὶ, κανονίσαντες τὴν εὐταξίαν ἢ τὴν οἰκονομίαν λεγο-
μένην τῆς Ἐκκλησίας, διετήρησαν τὴν αὐτὴν τάξιν καὶ ἠρέεσθησαν
νὰ μεταθέσωσι τὴν ἀνάπαυσιν ταύτην καὶ τὴν ἑορτὴν τοῦ Σαββά-
του εἰς τὴν Κυριακὴν, πρὸς τιμὴν τῆς ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος τοῦ
κόσμου.

Τὴν ἡμέραν τῆς Κυριακῆς ἐπετελέσθη τὸ μέγχα ἐκεῖνο μυστήριον τῆς ἀπολυτρόσεως ἡμῶν· ἐπομένως, ἡ περιοδικὴ ἐπάνοδος τῆς Κυριακῆς ἐν τῇ ἐβδομάδι χρησιμεύει εἰς τὸ νὰ ἀναμνησκῆται ἡμᾶς διαρκῶς τὸ μυστήριον τοῦτο. Τοῦτου δὲ ἕνεκεν ὠνόμασαν τὴν Κυριακὴν « Ἡμέραν τοῦ Κυρίου » (Dies Dominica).

Τὸ ὄνομα Κυριακὴ υἰοθέτησεν ὁ χριστιανισμὸς ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων τῆς Ἐκκλησίας, διότι εὐρίσκεται ἐν χρήσει ἐν τῇ Ἀποκαλύψει ὡς συνήθειά τις καθιερωμένη μεταξὺ τῶν πιστῶν. Ἰωάννης ὁ Εὐαγγελιστῆς μαρτυρεῖ, ὅτι κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἔλαβεν τὰς ἀποκαλύψεις αὐτοῦ ἐν τῇ νήσῳ Πάτμῳ, ἐν ἧ ὁ αὐτοκράτωρ Δομητιανὸς εἶχεν αὐτὸν ἐξόριστον. Ἀρκεῖ τοῦτο, φρονῶ, ὅπως ἀποδειχθῆ, ὅτι ἡ Κυριακὴ εἶχε καθιερωθῆ παρὰ τῶν ἀποστόλων εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος. Δὲν πρέπει δὲ ν' ἀμφισβάλωμεν, ὅτι αὐτοὶ οἱ ἀπόστολοι μετέστησαν αὐτὴν εἰς ἑορτὴν καὶ προώρισαν αὐτὴν διὰ τὰς συναλεύσεις τῶν πιστῶν καὶ τὰς δημοσίας πράξεις τῆς λατρείας.

Δὲν εἶχον παρέλθει εἰμὴ 25 ἔτη ἀπὸ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, καὶ πάντες οἱ ἀπόστολοι, ἐκτὸς τοῦ πρεσβυτέρου Ἰακώβου, ἔζων ἔτι ὅτε, τοῦ ἀποστόλου Παύλου διερχομένου διὰ Τρωάδος· ἐν Φρυγίᾳ ὅπως ὑπάγη εἰς Ἱεροσόλυμα, οἱ αὐτοὶ πιστοὶ συνηροίσθησαν τὴν Κυριακὴν, ἢ τὴν πρώτην τῆς ἐβδομάδος ἡμέραν, ὅπως κ. λ. ἴσσωσι τὸν ἄριστον, δηλαδὴ ὅπως παρὰ τῶν καὶ συμμεθέξωσι τῆς θείας θουσίας. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ὠμίλησε καὶ ἀνέστησεν ἕνα νεκρὸν (!).

Τὸ πλεῖστον μέρος τῶν χριστιανῶν, πρὸ πάντων δὲ οἱ ἐκ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ ἐπιστραφέντες, ἐτήρουν εἰσέτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τὸ Σάββατον, ἀναβιάλλοντες εἰς τὴν ἐπαύριον τὰς συναθροίσεις, καθ' ἃς ἀπὸ κοινοῦ ἐλάτρευον τὸν Σωτῆρα Θεόν. Ἡ συνήθεια αὕτη, ἡ χρῆσις τῆς ὁποίας ἀπεδίδοτο εἰς τοὺς ἀποστόλους, ἐξηκολούθησεν ἐπὶ τινα χρόνον, ἀκολούθως ὅμως ὑπεχώρησε βαθμηδὸν εἰς τὴν τήρησιν τῆς Κυριακῆς μόνης. Ὁ ἅγιος Ἰουστίνος ὁ φιλόσοφος, ὁ μαρτυρησῆς ἐπὶ Μάρκου τοῦ Αὐρηλίου, ἐπιβεβαιοῖ τοῦτο διὰ τοῦ ἐπομένου χωρίου.

« Τὴν ἡμέραν τῆς Κυριακῆς, λέγει, τὴν ὁποίαν οἱ ἔθνη οἰκονομῶσι ἡμέραν τοῦ ἡλίου, πάντες οἱ ἐν ταῖς πόλεσι καὶ ταῖς ἐξοχαῖς διακείμενοι συναθροίζονται εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν τόπον· ἐνταῦθα ἀναγιγνώσκουν τὰ ὑπὸ τῶν ἀποστόλων γραφέντα ἢ τὰ βιβλία τῶν προφητῶν, ἐφ' ὅσον ὁ χρόνος τοῖς ἐπιτρέπει τοῦτο. Ἀφοῦ περὶ τὴν ὁ αὐ-

(1) Πράξ. Ἀποστ. Κερ. 20, § 7.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

ΥΠΟ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΝ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΗΝ ΕΠΟΨΙΝ,

ὑπὸ Γ. Καρύδη.

Ἐξεφανήθη τῇ 24 Νοεμβρίου 1871.

Ἀναμφισβήτητον εἶναι ὅτι ὁ ἄνθρωπος, κεκμηκὸς ὑπὸ τῆς κοπιώδους σωματικῆς ἐργασίας, ἔχει χρεῖαν ἡμέρας τινας ἀναπαύσεως, ὅπως κατ' αὐτὴν ἀναπαύη τὰ ἀποκαμόντα ἤδη μέλη τοῦ σώματός του καὶ ἀνανεοῖ τὰς ἐξησθενημένας δυνάμεις αὐτοῦ.

Τὴν σκέψιν ταύτην ἐπειράθησαν νὰ θέσωσιν εἰς πράξιν οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ῥωμαῖοι· ἀλλ' ὀδηγούμενοι ὑπὸ μόνου τοῦ ἀνθρωπίνου λόγου καὶ οὐχὶ παρὰ τῆς θείας ἀποκαλύψεως, δὲν ἔθηκον τὴν ἡμέραν ταύτην τῆς ἀναπαύσεως ἐν ἐποχῇ περιοδικῇ, καὶ ὠρισμένως μετὰ ἕξ ἡμέρας συμπεπληρωμένας, ὡς οἱ Ἑβραῖοι. Διήρουν τὴν ἐβδομάδα εἰς ἑπτὰ ἡμέρας, ἐκάστη τῆς ὁποίας ἔφερε τὸ ὄνομα ἐνὸς πλανήτου, ἀλλὰ δὲν εἶχον ἄλλας ἡμέρας ἀναπαύσεως, εἰμὴ τὰς διαφόρους θρησκευτικὰς αὐτῶν ἑορτάς, αἵτινες ἐπῆρχοντο ἀτάκτως καὶ κατὰ διαφόρους ἐποχάς.

Ἡ καθιέρωσις ἡμέρας τινας ἀναπαύσεως κατ' ἐποχὴν ὠρισμένην καὶ περιοδικῶς, μετὰ ἕξ ἡμέρας ἐργασίας, ὀφείλεται εἰς μόνους τοὺς Ἑβραίους, οἵτινες διὰ τοῦτου ἠθέλησαν νὰ τιμῶσι τὸν Δημιουργὸν ἀπαξ ἐν τῷ διαστήματι τούτῳ, συγκειμένῳ ἐκ τῶν ἕξ ἡμερῶν τῆς δημιουργίας καὶ τῆς ἐβδόμης, ἧτις εἶναι ἡ τῆς ἀναπαύσεως τοῦ Κυρίου ἢ ἡμέρα αὕτη ἐκαλεῖτο Σάββατον.

Οἱ Χριστιανοὶ, κανονίσαντες τὴν εὐταξίαν ἢ τὴν οἰκονομίαν λεγομένην τῆς Ἐκκλησίας, διετήρησαν τὴν αὐτὴν τάξιν καὶ ἠρέσθησαν νὰ μεταθέσωσι τὴν ἀνάπαυσιν ταύτην καὶ τὴν ἑορτὴν τοῦ Σαββάτου εἰς τὴν Κυριακὴν, πρὸς τιμὴν τῆς ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος τοῦ κόσμου.

Τὴν ἡμέραν τῆς Κυριακῆς ἐπετελέσθη τὸ μέγα ἐκεῖνο μυστήριον τῆς ἀπολυτρώσεως ἡμῶν ἐπομένως, ἡ περιοδικὴ ἐπάνοδος τῆς Κυριακῆς ἐν τῇ ἐβδομάδι χρησιμεύει εἰς τὸ νὰ ἀναμνησθῇ ἡμᾶς διαρκῶς τὸ μυστήριον τοῦτο. Τοῦτου δὲ ἕνεκεν ὠνόμασαν τὴν Κυριακὴν «Ἡμέραν τοῦ Κυρίου» (Dies Dominica).

Τὸ ὄνομα Κυριακὴ υἰοθέτησεν ὁ χριστιανισμὸς ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων τῆς Ἐκκλησίας, διότι εὐρίσκεται ἐν χρήσει ἐν τῇ Ἀποκαλύψει ὡς συνήθειά τις καθιερωμένη μετὰ τῶν πιστῶν. Ἰωάννης ὁ Εὐαγγελιστῆς μαρτυρεῖ, ὅτι κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἔλαβε τὰς ἀποκαλύψεις αὐτοῦ ἐν τῇ νήσῳ Πάτμῳ, ἐν ἧ ὁ αὐτοκράτωρ Δομιτιανὸς εἶχεν αὐτὸν ἐξόριστον. Ἀρκεῖ τοῦτο, φρονῶ, ὅπως ἀποδειχθῇ, ὅτι ἡ Κυριακὴ εἶχε καθιερωθῆ παρὰ τῶν ἀποστόλων εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος. Δὲν πρέπει δὲ ν' ἀμφιβάλλωμεν, ὅτι αὐτοὶ οἱ ἀπόστολοι μετέστησαν αὐτὴν εἰς ἑορτὴν καὶ προώρισαν αὐτὴν διὰ τὰς συνελεύσεις τῶν πιστῶν καὶ τὰς δημοσίας πράξεις τῆς λατρείας.

Δὲν εἶχον παρέλθει εἰμὴ 25 ἔτη ἀπὸ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, καὶ πάντες οἱ ἀπόστολοι, ἐκτὸς τοῦ πρεσβυτέρου Ἰακώβου, ἔζων ἔτι ὅτε, τοῦ ἀποστόλου Παύλου διερχομένου διὰ Τρωάδος ἐν Φρυγίᾳ ὅπως ὑπάγη εἰς Ἱεροσόλυμα, οἱ αὐτόθι πιστοὶ συνηθροίσθησαν τὴν Κυριακὴν, ἢ τὴν πρώτην τῆς ἐβδομάδος ἡμέραν, ὅπως κλάσασθαι τὸν ἄρτον δηλαδὴ ὅπως παρὰ τῶν καὶ συμμεθεῖξωσι τῆς θείας θυσίας. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ὤμίλησε καὶ ἀνέστησεν ἕνα νεκρὸν (1).

Τὸ πλεῖστον μέρος τῶν χριστιανῶν, πρὸ πάντων δὲ οἱ ἐκ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ ἐπιστραφέντες, ἐτήρουν εἰσέτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην τὸ Σάββατον, ἀναβάλλοντες εἰς τὴν ἐπαύριον τὰς συναθροίσεις, καθ' ἃς ἀπὸ κοινοῦ ἐλάτρευον τὸν Σωτῆρα Θεόν. Ἡ συνήθεια αὕτη, ἢ χρῆσις τῆς ὁποίας ἀπεδίδοτο εἰς τοὺς ἀποστόλους, ἐξηκολούθησεν ἐπὶ τινὰ χρόνον, ἀκολουθῶς ὅμως ὑπεχώρησε βαθμηδὸν εἰς τὴν τήρησιν τῆς Κυριακῆς μόνως. Ὁ ἅγιος Ἰουστίνος ὁ φιλόσοφος ὁ μαρτυρήσας ἐπὶ Μάρκου τοῦ Αὐρηλίου, ἐπιβεβαιοῖ τοῦτο διὰ τοῦ ἐπομένου χωρίου.

«Τὴν ἡμέραν τῆς Κυριακῆς, λέγει, τὴν ὁποίαν οἱ ἔθνικοι ὀνομάζουσι ἡμέραν τοῦ ἡλίου, πάντες οἱ ἐν ταῖς πόλεσι καὶ ταῖς ἐξοχαῖς διαμένοντες συναθροίζονται εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν τόπον ἐνταῦθα ἀναγιγνώσκουν τὰ ὑπὸ τῶν ἀποστόλων γραφέντα ἢ τὰ βιβλία τῶν προφητῶν, ἐφ' ὅσον ὁ χρόνος τοῖς ἐπιτρέπει τοῦτο. Ἀφοῦ παύσῃ ὁ ἀ-

ναγιγνώσκων, ὁ προεδρεύων ἐν τῇ συνελεύσει λαμβάνει τὸν λόγον καὶ παραινῇ τοὺς παρευώτας, ὅπως θέτωσιν εἰς πρᾶξιν τὰ ἅπερ ἤκουσαν λαμπρὰ παρὰ δειγμάτων. Ἀκολουθῶς ἐγείρονται πάντες ὁμοῦ ἵνα παρκαλέσωσι τὸν Θεόν. Μετὰ τὸ τέλος τῆς προσευχῆς προσφέρεται ὁ ἄρτος μετὰ τοῦ οἴνου καὶ τοῦ ὕδατος, τὰ ὁποῖα διανέμονται εἰς τοὺς πιστοὺς, μετὰ τὴν καθιέρωσιν καὶ τὴν εὐχαριστίαν. Πρὶν ἢ ἀποχωρισθῶσιν, οἱ κατέχοντες πρᾶγμα τι συνεισφέρουσιν, ἐφ' ὅσον προαιροῦνται, πρὸς ἀνακούφισιν τῶν πτωχῶν καὶ ἀπελευθέρωσιν τῶν φυλακισμένων· ἐξελέξαντο δὲ ὡς ἡμέραν συναθροίσεως τὴν Κυριακὴν, διότι αὕτη εἶναι ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς τοῦ κόσμου δημιουργίας καὶ ἡ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.»

Εἶναι ἀληθές, ὅτι ὁ μέγας Κωνσταντῖνος, ἀφοῦ ἀπεκατέστησε τὴν εἰρήνην ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐθέσπισε νόμον δι' οὗ διέταξεν, ὅτι ἡ Κυριακὴ ἔπρεπε νὰ ἑορτάζεται καθ' ὅλην τὴν Ῥωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν· ἀλλ' ὁ νόμος οὗτος οὐδόπως ἀντέλειτο τοῖς προεκτεθειμένοις ἤδη. Ὁ νόμος τοῦ Κωνσταντίνου εἶναι εἰδικὸς ὡς πρὸς τὴν ὑποχρέωσιν τοῦ τηρεῖν τὴν ἑορτὴν τῆς Κυριακῆς, ἀλλὰ δὲν καθιεροῖ οὗτος αὐτὴν καθόσον αὕτη προὔπηρε, ἐκρίθη δὲ ἀναγκαστικὸς ὁ νόμος οὗτος, διότι ἡ τήρησις τῆς Κυριακῆς δὲν εἶχεν εἰσέτι ἐντελῶς γενικευθῆ ἕνεκα τῶν καταδιώξεων τὰς ὁποίας ἡ Ἐκκλησία ὑπέστη. Ἄλλως τε, καὶ τοὶ οἱ Χριστιανοί, ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τῶν ἀποστόλων, ἐτήρουν πάντοτε τὴν Κυριακὴν, ἅτε συναρχόμενοι κατ' αὐτὴν καὶ ἀπὸ κοινοῦ ἐκτελοῦντες τὰ θρησκευτικὰ αὐτῶν καθήκοντα, φαίνεται ὅτι πολλοὶ ἐφρόνουν, μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης, ὅτι ἠδύνατο νὰ συμμορφωθῶσι τοῖς λοιποῖς πολιτικῶν καθόσον ἀφορᾷ τὴν ἐργασίαν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς λοιπὰς κοσμικὰς φροντίδας, ἀφοῦ ἐκπληρώσωσι τὰ θρησκευτικὰ αὐτῶν χρέη. Ὁ Κωνσταντῖνος λοιπὸν οὐδὲν ἄλλο ἔπραξεν, εἰμὴ ἐπεδοκίμασε τὴν συνήθειαν τῆς Ἐκκλησίας διὰ τοῦ διατάγματός του, δημοσιευθέντος τὴν 7 Μαρτίου 321, καὶ κατέστησε τὴν ὑποχρέωσιν ἀναπόφευκτον, τοῦθ' ὅπερ ἡ Ἐκκλησία δὲν ἔκρινεν ἴσως εὐλογον νὰ ἀπαιτήσῃ ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν αὐτοκρατορῶν.

Ὁ Κωνσταντῖνος ἠθέλησεν ἵνα ὁ νόμος οὗτος ἰσχύῃ ἐπίσης καὶ παρὰ τοῖς Ῥωμαϊκοῖς στρατοῖς, διὸ διέταξε τοὺς χριστιανούς στρατιώτας ἵνα τηρῶσι τὴν Κυριακὴν, ὡς ἐτήρουν αὐτὴν καὶ οἱ λοιποὶ πολῖται τῆς αὐτοκρατορίας, ἀπαλλάξας αὐτοὺς κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας. Διὰ δευτέρου δὲ διατάγματος, διέταξεν ἵνα καὶ αὐτοὶ οἱ ἔθνικοι στρατιῶται ἐξέρχονται εἰς τὸ πεδίον τὴν Κυριακὴν καὶ αὐτόθι νὰ προσεύχονται ἀπὸ κοινοῦ δι' ὧν προσευ-

(1) Πράξ. Ἀποστ. Κεφ. 20. § 7.

χῶν ἤθελον τοῖς ὑποδεικνύει. Τοῦτο δὲ ἐπὶ τῷ τέλει τοῦ νὰ διδασχῶ-
σιν, ἵνα τιμῶσι τοῦλάχιστον τὴν μυστηριώδη ταύτην ἡμέραν, τὴν
ὁποῖαν οἱ Χριστιανοὶ ἐπὶ τοσοῦτον ἐσέβοντο.

Περὶ τὰ τέλη τῆς βασιλείας τοῦ Κωνσταντίνου, υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ
Μεγ. Κωνσταντίνου, ἡ ἐν Αλαδικῆ ἀσύνδος ἀνένεωσε τὴν διαταγὴν περὶ
τηρήσεως τῆς Κυριακῆς, ἐπιτάξασα τὴν κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην
ἀνάπαυσιν εἰς ὅλους τοὺς ἰδιώτας, ὅσον τοῖς ἤτοι ἐρικτύον' τοῦθ' ὅπερ
ἀπετέλει ἐξαιρέσιν ὡς πρὸς τὰς κατεπειγούσας ἀνάγκας. Ἐκατὸν πε-
ρίπου ἔτη μετὰ ταῦτα, ὁ αὐτοκράτωρ Λέων ἐδημοσίευσεν νέον διά-
ταγμα δι' οὗ ἀπηγόρευσε πᾶσαν δικαστικὴν πράξιν κατὰ τὴν ἡμέραν
τῆς Κυριακῆς. Τὸ διάταγμα δὲ τοῦτο ἀπηγόρευεν ἐπίσης ταῖς ἀρμο-
δίαις ἀρχαῖς τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου ὑπαγορευομένας ἐκτελέσεις τῶν ἀ-
ποφάσεων.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης, ἡ Κυριακὴ ἐτηρήθη ἀπανταχόσε ὅπου τὸ
ὄνομα Χριστιανὸς ἐξετείνετο: ἡ δὲ τήρησις αὐτῆς ἦτο, οὕτως εἶπειν,
εἰς τῶν πρώτων νόμων εἰς τὸν ὅποιον ὤφειλον νὰ ὑποτάσσωνται οἱ
ἐκ τῆς εἰδωλολατρείας εἰς τὸν Χριστιανισμὸν μεταβαίνοντες Χριστιανοί.
Ὁ ἐκ Κανταρβιγίας ἅγιος Θεόδωρος, θέλων ἵνα εἰσαγάγῃ ἐν τῇ Ἐκ-
κλησίᾳ τῆς Ἀγγλίας, κατὰ τὸν ὄγδοον αἰῶνα, τὴν τήρησιν τῆς Κυ-
ριακῆς οἷα ἦτο ἐν τῇ Καθολικῇ, λέγει «ὅτι κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην
οὔτε ἐναυδάτου, οὔτε ἵππευον, οὔτε ἄρτους ἐψηνον, ἀλλ' οὔτε ἀμαξη-
λάτου, ἐκτὸς ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ μεταφέρωσιν εἰς τὸν ναὸν τοὺς ἀδυ-
νατοῦντας νὰ μεταβῶσι περιπατοῦντες, καὶ ὅτι παρὰ τοῖς Ἕλλησι
(Χριστιανοῖς) οὔτε ἐλούοντο κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, ἀλλ' οὔτε ἐγ-
γραφόν τι δημόσιον συνέτασσον.» Ἡ συνήθεια αὕτη τηρεῖται εἰσέτι
κατὰ μέγα μέρος ἐν Ἰρλανδίᾳ καὶ ἐν ταῖς δυτικαῖς χώραις τῆς Ἀγ-
γλίας πολὺ ἀσθηρότερον ἢ ἐν τῇ Ῥώμῃ αὐτῇ. Αἱ αἱρέσεις καὶ τὰ
σχίσματα οὐδόλως κατίσχυσαν τῶν εὐσεβῶν παραγγελμάτων τοῦ ἁ-
γίου Θεοδώρου· οἱ δὲ Διαμαρτυρούμενοι καὶ οἱ Καθβινισταί, καὶ τοὶ
ἀπέστησαν τῆς Ῥωμαικῆς Ἐκκλησίας, ἐξακολουθοῦσι τηροῦντες τὴν
Κυριακὴν συνωδᾶ τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ ἁγίου τούτου.

Ἡ ὑποχρέωσις τοῦ ἑορτάζειν τὴν Κυριακὴν τοσοῦτον ἁγία ἐθεω-
ρεῖτο ἄλλοτε, ὥστε ἀπὸ τῆς ἑσπέρας τοῦ Σαββάτου κατέπαυε πᾶσα
ἐργασία· καθόσον ἀπὸ τῆς ὥρας τοῦ ἑσπερινοῦ, κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν,
ἄρχεται ἡ τελετὴ τῆς ἑορτῆς τῆς Κυριακῆς. Τὴν ἀρχὴν δὲ ταύτην
καθιέρωσαν πολλοὶ τοπικαὶ τῆς Δύσεως σύνοδοι, συνελθοῦσαι κατὰ
τὸν 8ον καὶ 9ον αἰῶνα. Ἐν δὲ τῇ Γαλλίᾳ, αἰ ἀστυνομικαὶ ἀρχαὶ τῶν
διαφόρων πόλεων ἐκλείον ἐπὶ πολὺν χρόνον τὰ διάφορα κατὰ τὴν ἡμέ-
ραν ταύτην.

τα ἀπὸ τῆς ἑσπέρας τοῦ Σαββάτου, ἅμα ὡς ἐσήμερινος ὁ ἑσπερινός.

Ἡ συνήθεια αὕτη τοῦ ὅτι ἡ ἁγία τῆς Κυριακῆς ἀνάπαυσις ἀρχε-
ται ἀπὸ τῆς ἑσπέρας τῆς παραμονῆς μετέβη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἀ-
πὸ τῆς Συναγωγῆς, καθόσον ὁ Θεὸς αὐτὸς εἶχε διαγράψῃ τὸ τοιοῦτον,
διατάσσων τὸν Μωϋσῆν, ὅπως τηρῆται τὸ Σάββατον ἀπὸ τῆς ἑσπέ-
ρας τῆς παραμονῆς μέχρι τῆς ἑσπέρας τῆς ἐπιούσης.

Ἄλλως τε, ἡ Ἐκκλησία δὲν περιορίζει τὴν ἑορτὴν τῆς Κυριακῆς
ἐν μόνῃ τῇ ἐκ τῶν ἐργασιῶν ἀποχῇ, καθόσον καθιέρωσε προσέτι ἐν
τῇ τηρήσει τῆς ἡμέρας ταύτης διάφορα ἄλλα πράγματα, ἐπὶ τῷ τέ-
λει τοῦ νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν ἁγιότητα αὐτῆς, ἢ νὰ διαστελῇ αὐτὴν τῶν
λοιπῶν τῆς ἐβδομάδος ἡμερῶν διὰ σημείων πνευματικῆς ἀπολαύσεως.
ὑπὸ τὴν ἐποψὴν ταύτην διέταξεν ὅπως μὴ νηστεύωσι τὴν Κυριακὴν,
ἀλλ' οὔτε νὰ τελῶσιν ἔργα μετανοίας. Περὶ τούτου δύναται τις ν' ἀ-
πευθυνθῇ εἰς τὰς ἐξῆς μαρτυρίας. Πραξ. Ἀποστόλ. 20, 7. Πρὸς Κορινθ.
Α'. ις'. 2. Ἰουστίνου Ἀπολογ. Α'. κεφ. ζζ'. Φωτίου Νομοκ. Τίτλος
Ζ'. Κεφ. Δ. Συνόδου Νικαίας Καν. 20. Αλαδικ. 29. ΣΤ'. 49, 66, 90.
Καρθαγ. 61. Θεοδώρ. τοῦ Βαλααμῶνος ἀπόκρισις 53 καὶ πλείστας
ἄλλας. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ δύναται τις ν' ἀναγάγῃ ἐπίσης τὰς
λεγομένας ἀγάπαις, αἵτινες ἐγένοντο κυρίως τὴν Κυριακὴν, εὐθὺς μετὰ
τὰς συνελεύσεις τῶν πιστῶν μεταξὺ τῶν πρώτων Χριστιανῶν. Ἡ
βαθμηδὸν παρειδύσασα ὅμως κατὰ τὴν ἡμέραν ἐν ταῖς ἀγάπαις ταύταις
προσεκάλεσε τὴν κατάργησιν αὐτῶν ἀπὸ τοῦ τετάρτου Μ. Χ. αἰῶνος,
ἀλλὰ τὸ μὴ νηστεύειν τὰς Κυριακὰς διατηρεῖται μέχρι τῆς σήμερον.
Τοῦτο δὲ ἐθεωρήθη πάντοτε οὐχὶ ὡς ἀπλῆ τις ἐλευθερία ἀφιεμένη εἰς
τὴν θέλησιν τῶν πιστῶν, ἀλλ' ὡς ὑποχρέωσις τοσοῦτον στενὴ, ὥστε
ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ Τερτιλλικνοῦ ἡ νηστεία τὴν Κυριακὴν ἐθεωρεῖτο
ὡς ἀμάρτημα. Σύνοδοι δὲ πολλαὶ ἐθέσπισαν ἀνάθεμα κατ' ἐκείνων οἴ-
τινες, ἐναντίον τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς Ἐκκλησίας, ἤθελον νηστεύει
τὴν Κυριακὴν.

Ἡ Κυριακὴ διήλθε τὸν Μεσαιῶνα χωρὶς νὰ ὑποστῇ τὴν ἐλαχίστην
ἀλλοίωσιν ὁ σεβασμὸς δι' οὗ περιεβάλλετο ἡ ἑορτὴ αὐτῆς. Ἐπῆλθεν
ὅμως ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις, ἥτις οὐ μόνον μετέβαλεν, ἀλλὰ καὶ
κατήργησεν αὐτήν.

Κατὰ τὴν γαλλικὴν ἐπανάστασιν, εἰσαχθεῖσιν τῆς λατρείας τῆς
φύσεως, κατηργήθη ἡ Κυριακὴ καὶ καθιερώθησαν αἱ δεκάδες, ἧτοι ἡ
μετὰ δέκα ἡμέρας ἀνάπαυσις, ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον δὲν διετηρήθη, ἀλλ'
οὔτε ἐφηρμόσθη γενικῶς, καθόσον ἐννεαήμερος ἐργασία ἄνευ διακο-
πῆς ἐφαίνετο τῷ λαῷ λίαν κοπιώδης καὶ δυσφόρητος. Οἱ χωρικοὶ ἐ-

κράγαζον, παροτρυνόμενοι ἴσως καὶ ὑπὸ τοῦ κλήρου, « οἱ βόες ἡμῶν δὲν δύνανται ν' ἀροτριῶσιν ἐπὶ ἐννέα συνεχεῖς ἡμέρας, καθόσον ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς ἕκτης διὰ τῶν μυκημάτων αὐτῶν αἰτοῦνται ἀνάπυσιν. » Μετ' οὐ πολὺ λοιπὸν, ἡ Κυριακὴ ἐπανεῦρε τὸ ἐπίσημον αὐτῆς, ὕπερ ἄχρι τοῦδε διακηρεῖ.

Ἄλλ' ἡ Ἐκκλησία, διακόπτουσα κατὰ τὴν Κυριακὴν τὸ πλεῖστον μέρος τῶν πράξεων, αἵτινες ἐπιτρέπονται τοῖς Χριστιανοῖς τὰς λοιπὰς ἡμέρας τῆς ἐβδομάδος, οὐδόλως ἠθέλησε διὰ τούτου νὰ καθιερώσῃ τὴν ὀκνηρίαν, ἀλλ' οὔτε τὴν τρυφὴν καὶ τὴν μαλθακότητα, τὴν διαφθορὰν καὶ τὴν ἀκολασίαν σκοπὸς τῆς Ἐκκλησίας εἶναι, ὅπως οἱ Χριστιανοὶ ἀφιερώσιν ἀπάσας τὰς ὥρας τῆς Κυριακῆς εἰς τὴν ἀνάγνωσιν ἢ τὴν ἀκρόασιν τῶν ἱερῶν γραφῶν καὶ τὴν ἐξάσκησιν τῆ ἀγαθοεργίας. Πράττουσιν οὕτω ὅμως οἱ Χριστιανοὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν; Πολλοὺ γε καὶ δεῖ! Ὁ ἀμφιβάλλων περὶ τοῦ ἐναντίου πάνυ εὐκόλως πείθεται, ἂν ῥίψῃ βλέμμα τι ἐπὶ τῆς ἡμετέρας κοινωνίας ἐν οἰαδῆποτε τῶν Κυριακῶν τοῦ ἔτους. Μεμετρημένοι εἶναι οἱ εἰς τὸν νῆαν τοῦ Κυρίου πορευόμενοι, οἱ χριστιανικῶς τὴν Κυριακὴν ἐορτάζοντες ἢ καὶ οἱ νήφοντες κατὰ τὴν ἀγίαν ταύτην ἡμέραν. Τὸ μέγιστον δὲ μέρος τῶν Χριστιανῶν, τῶν ὀπαδῶν τῆς θρησκείας ἐκείνης, καθ' ἣν τὸ ἀνθρώπινον γένος ὀφείλει τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν εἰς τὴν διὰ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ ἐπελθοῦσαν ἀπολύτρωσιν, ἐκλαμβάνει συνήθως τὴν Κυριακὴν ὡς ἡμέραν ἀπωλείας καὶ, κατὰ συνέπειαν, τὴν ἡμέραν ταύτην ἐπιτίδοται εἰς ἔργα καὶ πράξεις ἀπαδούσας, οὐ μόνον εἰς τὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ παραγγέλματα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ τῆς ἠθικῆς ἐν γένει, καὶ εἰς αὐτοὺς ἔτι τοὺς τῆς λογικῆς κανόνας, ἐν τῇ παραβάσει τῶν ὁποίων κεῖται ὁ τῶν ἀτόμων καὶ τῶν κοινωνιῶν ὄλεθρος.

Τὸ πλεῖστον μέρος τῶν Χριστιανῶν, μακρὰν τοῦ νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν Γραφῶν καὶ τὴν ἀγαθοεργίαν, προαλείφεται ἀπὸ τῆς ἐσπέρας τοῦ Σαββάτου εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς διαφθορᾶς καὶ τῆς κακοηθείας ἀγῶνα, ἢ μέλλει ἀφρόνως νὰ τελέσῃ τῇ ἐπαύριον. Οἱ μὲν εὐποροῦντες, οἱ καὶ καυχώμενοι ὡς ἀποτελοῦντες τὴν καλλιτέραν τῆς κοινωνίας τάξιν, προπαρασκευάζονται πρὸς τὰς διασκεδάσεις καὶ τὰς ἀσωτίας, ἀδιαφοροῦντες ἂν πλεῖστοι ὅσοι τῶν ὁμοίων αὐτοῖς στερωῦνται καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου. Οἱ δὲ τῆς μεσαιᾶς, ἰδίως δὲ οἱ τῆς κατωτέρας τάξεως, οἱ μετὰ πολλοῦ κόπου καὶ μόχθου τὸν ἐπιουσίον κερδαίνοντες, συρρέουσιν ἀγεληδὸν ἀπὸ τῆς παραμονῆς τῆς Κυριακῆς εἰς τὰ καπηλεῖα καὶ τὰ οἰνοπωλεῖα, ἀμιλλώμενοι τίς προθυμότερον καὶ μᾶλλον ἀφωσιωμένως νὰ προσενέγκῃ τὴν ἑαυτοῦ λα-

τρεῖαν τῷ Βάκῳ ἢ τῷ Διονύσῳ. Ἄλλ' ἐκεῖνοι, καὶ τοὶ τὰ μάλα κατακριτέοι, ἅτε κατασπαταλῶντες τὸν βίον αὐτῶν εἰς ἀσωτείας, εἰς τὴν τρυφὴν καὶ τὴν ἀκολασίαν, ἔχουσιν ὅμως τὸ ὑλικὸν πλεονέκτημα, ὅτι καὶ μετὰ τὴν σπατάλην δὲν στεροῦνται τῶν πρὸς τὸ ζῆν τὴν ἐπιούσαν. Οὗτοι ὅμως, ἐκ τῆς καθημερινῆς ἐργασίας ἀναμένοντες τὴν συντήρησιν ἑαυτῶν τε καὶ τῆς οἰκογενείας αὐτῶν, ἐκ μόνου τοῦ προσωπικοῦ αὐτῶν ἰδρώτος προσδοκῶντες τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ἑαυτῶν τέκνων, ἔχουσι τὸ ἐλάττωμα, ὅτι καταδαπανῶντες τὴν Κυριακὴν εἰς μέθας καὶ κακοηθείας καὶ τὸν τελευταῖον αὐτῶν ὄβολον, ἐναπομένουσι τὴν ἐπιούσαν ἄνευ τοῦ ἐλαχίστου ἐφοδίου, καὶ τότε ὡς ἐν μετανοίᾳ ματαῖα καὶ κατανύξει ἀναλογίζονται τὰ πεπραγμένα. Πόσοι τῶν υἱῶν τούτων τῆς ἀπωλείας καταναλίσκουσι τὴν Κυριακὴν ἢ καὶ τὰς λοιπὰς ἐορτάς, οὐ μόνον ἕσα δι' ὅλης τῆς ἐβδομάδος διὰ πολλοῦ μόχθου ἐκέρδησαν, ἀλλὰ καὶ ὅτι φρονοῦσιν ὅτι μέλλουσι νὰ κερδήσωσι τὴν ἐπομένην ἐβδομάδα! Πόσοι τούτων, ἀφοῦ δαπανήσωσιν ἐν τῇ κραιπάλῃ αὐτῶν πᾶν ὅτι ἠδυνήθησαν νὰ ἔχωσι, τὰ μὲν τέκνα αὐτῶν ἀφίᾳσιν ἄνευ ἄρτου, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης τροφῆς, τὰς δὲ συζύγους αὐτοῦς δέρουσι καὶ μαστιγοῦσι, διότι τολμῶσι νὰ παρατηρήσωσιν αὐτοῖς τὴν παρεκτροπὴν εἰς ἣν περιέπεσαν!

Τούτων οὕτως ἐχόντων, δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι χριστιανικῶς τηροῦμεν τὴν Κυριακὴν; Πόσοι ἐξ ἡμῶν δὲν ἀναμένομεν μετὰ παλλούσης καρδίας τὴν ἔλευσιν τῆς Κυριακῆς, ὅπως ἐπιδοθῶμεν εἰς παντοίας καταχρήσεις; Εἶναι λοιπὸν δι' ἡμᾶς ἡ Κυριακὴ ἡμέρα ἀγία ἢ ἡμέρα ἀναπαύσεως; Βεβαίως οὐχί, διότι οὔτε ἐορτάζομεν αὐτὴν τῇ μελέτῃ τῶν θείων Γραφῶν, οὔτε ἀγαθοεργίας ἐν αὐτῇ πράττομεν, ἀλλ' οὔτε ἀναπαύομεθα ἐκ τοῦ κόπου τῆς ὅλης ἐβδομάδος, εἰμὴ παρεκτροπόμεθα εἰς μυρίας καταχρήσεις πολυειδῶς καταβλαλούσας ἡμᾶς σωματικῶς.

Μεθ' ὅλα ταῦτα ὅμως γεννᾶται τὸ ἐξῆς ζήτημα: Τίνος ἔνεκεν τὴν ἀγίαν τῆς Κυριακῆς ἡμέραν, ὑπὲρ ἡμῶν ὡς χριστιανῶν οὔσαν, μετετρέψαμεν καθ' ἡμῶν ἠθικῶς τε καὶ ὑλικῶς; Τὰ αἴτια εἶναι πολλὰ, ἀλλὰ δύο τούτων θεωρητέα ὡς τὰ πρώτιστα. Ἡ τῆς ἀληθοῦς παιδαγωγίας καὶ τῆς θρησκευτικῆς μορφώσεως παντελῆς σχεδὸν ἔλλειψις. Πολλοὶ τῶν καθ' ἡμᾶς πράγματι λογίων ἐπραγματεύθησαν τὰ δύο ταῦτα ζωτικώτατα ζητήματα ἰδίως ὅμως οἱ Κύριοι Δ. Μαυρογορδάτος καὶ Α. Μελάς ἐνέκυψαν εἰς αὐτὰ μετὰ ζήλου ἐνδιαφέροντος καὶ ἐπὶ τῆς πείρας βασιζόμενοι κατέδειξαν, ὅτι ἡ ἔλλειψις τῶν δύο τούτων οὐσιωδιστάτων στοιχείων, ἢ ἄρδην ἀνατρέψασα κράτη κο-

λοσσιαία, ἔθηκεν ἰδίως τὸ ἡμέτερον ἔθνος εἰς τὴν ὁποίαν μετὰ Ολίφως πᾶς τις ἀληθῆς ὁμογενῆς διορθῶ καχεκτικῶν ἰσθμῶν, ἀπὸ τῆς ὁποίας, εἰρήσθω παρηρησία, μόνις ἡράκλειος βραχίων δύναται νὰ ἐξαγάγῃ αὐτό. Ἡ ἐν τοῖς καθέκαστα ἐξέτασις τοῦ ζητήματος τούτου δὲν εἶναι τοῦ παρόντος. Σήμερον ἐξετάζομεν τὰ αἰτία ἕνεκα τῶν ὁποίων, παρεξηγήσαντες τὴν ἱερότητα καὶ τὸν προορισμὸν τῆς Κυριακῆς, μετεβάλομεν αὐτὴν ἀπὸ ἡμέρας σωτηρίας καὶ ἀναπαύσεως, εἰς ἡμέραν ὀλέθρου καὶ καμάτου ἀλόγου, ἵνα μὴ τι ἄλλο εἴπωμεν. Γινώσκω τινὰς τῶν ὁμογενῶν, ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι διαμένοντας, οἵτινες, μετὰ ψυχικοῦ τρόντι ἄλλοις καθορώντες τὴν ἕνεκα τῆς παρεξηγήσεως ταύτης τῆς Κυριακῆς, καὶ τῶν ἑορτῶν ἂν θέλητε ἐν γένει, προσγινομένην τῷ ἡμέτερῳ ἔθνει ἀνυπολόγιστον ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν ζημίαν, ἠναγκάσθησαν, ἐλευθεριῶντες πῶς περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Χριστιανισμοῦ, νὰ ἐπιληφθῶσι τῆς θεραπείας τοῦ κακοῦ τούτου προτάσσοντες τὴν οἰκονομολογικὴν ἔποψιν. Ἐξηγουμαι: Οἱ ὁμογενεῖς οὗτοι, ὅπως θέσωσι φραγμὸν εἰς τὴν πρὸς τοῦ λαοῦ γινομένην κατάχρησιν τῶν θρησκευτικῶν ἑορτῶν κατέφυγον εἰς τὸν ἐξῆς ὑπολογισμὸν. Ἐλάβον ὡς παράδειγμα τοὺς κατοίκους τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου· παρεδέχθησαν δὲ, ὅτι τὸ 1/4 τούτων εἶναι εἰς κατάστασιν νὰ ἐργάζηται καθ' ἑκάστην, ἀδιάφορον ἂν οἱ μὲν κινῶνται ὡς ἔμποροι, οἱ δὲ ὡς βιομήχανοι ἢ ἐργάται: τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν ὥρισαν κατ' ἐλάχιστον εἰς 300 χιλιάδας καὶ ὑπέθεσαν, ὅτι ὁ εἰς μετὰ τοῦ ἄλλου κερδαίνουσι ἡμερησίως τοῦλάχιστον 5 δραχμάς. Εἰς ποῖον συμπέρασμα φρονεῖτε ὅτι ἔφθασαν; Ἀπεφάνθησαν, ὅτι ἑκάστη ἡμέρα ἀργίας στοιχίζει τῇ πτωχῇ Ἑλλάδι ἐν καὶ ἡμισυ ἑκατομύριον δραχμῶν ἐκ μόνης τῆς ἀργίας τῶν κινουμένων τὰς ἐργασίμους ἡμέρας. Ἐὰν εἰς τὴν ποσότητα ταύτην προσθέσητε καὶ τὰς ἀνυπολόγιστους δαπάνας, εἰς ἃς οἱ ἀργοῦντες ὑποβάλλονται ἕνεκα τῆς κακῆς τῶν ἑορτῶν χρήσεως, θέλετε φθάσει εἰς ζημίαν ἥτις, ἐπιπολαίως θεωρουμένη, θέλει φανῆ ὑμῖν μυθώδης. Ἀναλογίσθητε δὲ, ὅτι τοιαύτας ἀργίας καὶ σπατάλης ἡμέρας διερχόμεθα τοῦλάχιστον ὀγδοήκοντα καθ' ἑκάστην ἔτος καὶ ἄκοντες θέλετε παραδεχθῆ, ὅτι ἡ ἐντεῦθεν προσγινομένη ζημία εἶναι ἀνυπολόγιστος τρόντι.

Οἱ τοὺς ὑπολογισμοὺς τούτους ποιήσαντες, οὐδόλως διανοήθησαν βεβαίως νὰ προσκρούσωσι εἰς τὰς διατάξεις τῆς ἀγίας ἡμῶν Ἐκκλησίας, διότι ἦσαν καὶ εἶναι χριστιανοὶ βελτίονες ἴσως πολλῶν ἄλλων, οἵτινες ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς εὐλαβείας ἐκμεταλλεύονται τὸν Χριστιανισμόν. ἠναγκάσθησαν ὅμως νὰ προβῶσι εἰς τοῦτο, διότι δὲν ἠδύ-

ναντο νὰ βλέπωσι τοὺς ὁμογενεῖς αὐτῶν, οὐ μόνον παρεξηγοῦντας οὐτωσὶ ἀναφανδὸν τὸν προορισμὸν τῶν θρησκευτικῶν ἑορτῶν, οὐ μόνον ζημιοῦντας τὸ ἔθνος αὐτῶν διὰ τοιαύτης σπουδαίας ὑλικῆς ζημίας, ἀλλὰ καὶ προπαρκακευάζοντας τὸν ὀλεθρον αὐτοῦ διὰ τῆς χαλαρώσεως τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος καὶ τῆς πρὸς τὴν διαφθορὰν τάσεως. Ὁμολογητέον δὲ ὅτι, ὡς ἀλλαχόσε, οὕτω καὶ ἐν Ἑλλάδι, αἰτία τῶν κακῶν τούτων εἶναι, ὡς προέφη, ἡ ἔλλειψις τῆς ἀληθοῦς παιδαγωγίας καὶ τῆς θρησκευτικῆς μορφώσεως. Ἀφέντες ὅμως εἰς ἄλλου τὴν πραγματείαν τῶν ἐν Ἑλλάδι διατρεχόντων, ρίψωμεν βλέμμα τι ἐπὶ τὰ καθ' ἡμᾶς καὶ ἴδωμεν ἂν ὑπάρχῃ ἐλπίς βελτιώσεως τῶν κακῶς κειμένων.

Πόθεν διδάσκειται ὁ ἄνθρωπος τὰ θρησκευτικὰ καὶ κοινωνικὰ αὐτοῦ καθήκοντα; Γενᾶται γινώσκων αὐτὰ ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ; Βεβαίως οὐχί, εἰμὴ ἀπεκδέχεται τὴν σχετικὴν αὐτοῦ μόρφωσιν παρὰ τῶν συγγενῶν, τῶν οἰκείων αὐτῷ, τοῦ δήμου ἢ τῶν ἀρμοδίων ἀρχῶν. Ἐὰν δὲ οὐδεὶς τούτων λάβῃ ἐγκαίρως πρόνοιαν περὶ τοῦ ἐπιδικτικοῦ μὲν, πλὴν στερουμένου τέως μορφώσεως ἀνθρώπου, οὗτος, αὐξάνων τὴν ἡλικίαν, οὐ μόνον ἀγνοεῖ τὰ ἑαυτοῦ καθήκοντα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀντίθετον συνεχῶς τρεπόμενος καθίσταται ἐπιβλαβὴς μὲν ἑαυτῷ, μάλιστα δὲ καὶ ὀλετήρ τῆς κοινωνίας. Ἐπειδὴ δὲ τὴν κοινωνίαν ἀπαρτίζουσι τὰ άτομα, ἔπεται ἀναποφεύκτως, ὅτι ἡ ὑπαρξίς πολλῶν ἀτόμων, μὴ μορφωμένων ἢ κακῶς ἀνατετραμμένων, ἐπηρεάζει οὐσιαστικῶς τὴν κοινωνίαν, δηλητηριάζει αὐτὴν καὶ βρομηδὸν τὴν ἐξαρχεῖσι. Πρὸς ἀποπόσθησιν λοιπὸν τοῦ ὀλέθρου τούτου, χάριν τῆς εὐδαιμονίας τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ, καθιερώθῃ ἡ κοινὴ τῶν διεπόντων τὰ τῆς πολιτείας, τοῦ δήμου ἢ τῆς κοινότητος πρόνοια ὑπὲρ τῆς δεύσης ἀνατροπῆς τῆς νεολαίας, ἰδίως δὲ τῶν κατωτέρων κοινωνικῶν στρωμάτων, εἰς ἣν ἕκαστος τῶν πολιτῶν συντελεῖ ἀναλόγως τῶν ἑαυτοῦ δυνάμεων.

Ὡς πρὸς τὸ σωτήριον τοῦτο μέτρον, οὐ μόνον δὲν ὑπερεῖ ἡ Σμύρνη τῶν ἄλλων πόλεων, ἀλλὰ καὶ πρωτεύει πολλῶν ἐξ αὐτῶν, καθόσον, ἐκτὸς τοσούτων δημοσίων σχολείων καὶ Παρθεναγωγείων, κέκτηται τοσαῦτα ἄλλα τῶν Μουσῶν ἐνδικοιτήματα, ὥστε ἀφόδως δύναται τις νὰ εἴπῃ, ὅτι ἡ πόλις ἡμῶν πάσχει ἀπὸ τινος ἐκ πληθώρας ἐκπαιδευτηρίων προκαταρτιτικῶν καὶ ἀνωτέρων. Καὶ ὅμως οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν θέλει ἀρνηθῆ, φρονῶ, ὅτι παρὰ τοῖς ἰδρύμασι τούτοις ἐλλείπει ἡ βία, ἡ κορητίς, διότι, πρὸ παντὸς ἄλλου, ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία εἶναι τοσοῦτον ἡμελημένη, ὥστε τὰ θεῖα καὶ ζωηφόρα τοῦ Χριστιαν-

νισμῶν νόματα οὐδόπως ἀντιλοῦνται πρὸς ἄρδευσιν τῶν ἀπαλῶν ἐκείνων καρδιῶν, τὰς ὁποίας ὁ ἴος τῆς προπατορικῆς κληρονομίας ἐκ γενετῆς παρακολουθεῖ. Ὅσοι ἐξ ἡμῶν ἐπεσεκίφθητε σχολεῖα τῆς ἐσπερίας Εὐρώπης, ὅστις ἀνέγνω ποτὲ τὸν διοργανισμὸν τινὸς ἐξ αὐτῶν, ἢ ὅστις συνανεστράφη μαθηταῖς Εὐρωπαίους τῶν κατωτέρων σχολείων δὲν δύναται νὰ μὴ ὁμολογήσῃ, ὅτι ἡ θρησκευτικὴ διδασκαλία παρ' αὐτοῖς συμβαδίζει τοῖς λοιποῖς μαθήμασι τοιοῦτότρόπως, ὥστε ὁ μαθητὴς, μορφούμενος κατὰ τὰ λοιπὰ, οὐδόπως ὑστερεῖ καὶ ὡς πρὸς τὰ ἀφορῶντα τὰ τῆς ἑαυτοῦ θρησκείας. Εἶναι ἀληθές, ὅτι τὰ ὄργανα τῆς κληροκρατίας, εἰσδύσαντα ἀπανταχόσε καὶ τὰς πνευματικὰς ἡνίας ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν ἀναλαβόντα, ἐλεεινῶς διέστρεψαν τὰς σωτηρίους τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀρχάς· ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον δὲν ἀναιρεῖ τὴν ὑπερξίν τῶν γεγονότων, τὴν ἐπικράτησιν δηλονότι τῆς θρησκευτικῆς διδασκαλίας ἐν τοῖς εκπαιδευτικοῖς καταστήμασι τῆς Εὐρώπης. Παρ' ἡμῖν ὅμως τί συμβαίνει; Τὰ θρησκευτικὰ μαθήματα θεωροῦνται σχεδὸν περιττὰ καὶ δίκην ἀγχαρείας γίνονται φορητὰ ἐν τοῖς διαφόροις σχολείοις. Ἀπέχω τῆς λεπτομεροῦς ἀναπτύξεως τοῦ θέματος τούτου, καθόσον καὶ ὁ χρόνος ἐπιγίγει καὶ τὸ πρῶγμα εἶναι πασιφανές καὶ σχολίων δὲν χρήζει. Συνδυάσατε δὲ τὴν οὐσιωδεστάτη ταύτη ἑλλείψει καὶ τὴν ἐπίσης σπουδαίαν τῆς ἀληθοῦς παιδαγωγίας, καὶ ἀκόπως θέλετε ἔχει ὡς συμπέρασμα τὴν σημερινὴν ἡμῶν ἀγωγὴν δι' ἧς κοινωνικῶς μὲν χωλαίνομεν, θρησκευτικῶς δὲ ὑποσκάζομεν, περιφρονοῦντες τὰς ἀγίας ἡμῶν ἑορτὰς καὶ τὴν ἡμέραν τοῦ Κυρίου ἀσεβῶς περιουβρίζοντες.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, φέεται ὅμως ἕτερον τι ζήτημα, τὸ ἐξῆς. Τὰς ἐν τοῖς ἡμετέροις εκπαιδευτηρίοις ὑφισταμένας οὐσιώδεις ταύτας ἑλλείψεις, ἐνῶ οἱ τὰ κοινὰ διέποντες ἀνέχονται αὐτάς, δὲν ἠδύνατο ἄρα γε ὁ ἡμέτερος κληρὸς ἐν μέρει τοῦλάχιστον ν' ἀναπληρώσῃ; Πολλοὶ φρονοῦσιν, ἐν οἷς καὶ ἐγὼ συντάσσομαι, ὅτι ναί. Ὅσοι πολυάχολος, ὅσον ἀμαθὴς καὶ ἂν ὑποτεθῇ ὁ ἐνοριακὸς ἡμῶν κληρὸς, δύναται σπουδαίως νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθηματος παρὰ τῷ λαῷ, ἀρκεῖ μόνον νὰ ἔχη τὴν ἀγαθὴν πρὸς τοῦτο πρόθεσιν. Ἡ βῆσις τῆς θρησκείας ἡμῶν, ὁ ἠθικώτατος καὶ κοινωφελέστατος τῆς κοινωνίας διδάσκαλος εἶναι ἡ Καινὴ Διαθήκη, εἶναι τὸ Ἱερὸν Εὐαγγέλιον καὶ αἱ πράξεις τῶν ἀποστόλων. Ὁμογενεῖς δὲ λόγοι, Χριστιανοὶ ἀληθεῖς καὶ οὐχὶ ἀγύρται καὶ λαοπλάνοι ὑποκριταί, διδόντες τὴν ἐντεῦθεν προσδοκωμένην ἐθνικὴν ἡμῶν ὠφέλειαν, ἀνέλαβον τὴν ἐρμηνείαν τῶν θεῶν τούτων λογίων καὶ κατέστησαν αὐτὰ

τοῖς πᾶσι καταληπτὰ. Εὐάριθμοι τῶν ἡμετέρων κληρικῶν ἀγνοοῦσιν ἴσως τὰ Κυριακοδρόμια τοῦ Θεοτόκη· δὲν πιστεύω δὲ νὰ ὑπάρχῃ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν, ὅστις νὰ μὴ ἐννοῇ αὐτά. Τούτου δοθέντος, δὲν δύναται ἄρα γε οἱ ἱερεῖς ἡμῶν, ἀνὰ πᾶσαν Κυριακὴν τοῦλάχιστον, νὰ ἐξηγήσῃ τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὸν λαόν, ἀναγινώσκοντες ἀπλῶς τὰ Κυριακοδρόμια; Δεδοσθῆναι ὅτι ἐν ὠρισμένην τινι ὥρᾳ, μετὰ τὴν θεῖαν λειτουργίαν, τὸ τοιοῦτον εἶναι ἀκτόρωτον, εἴτε διότι οἱ ἱερεῖς δυσκολεύονται, εἴτε διότι ὁ λαὸς δὲν προσέρχεται εἰς τοὺς ναοὺς τοῦ Κυρίου· ἀντὶ ν' ἀηδίζωσιν ὅμως οἱ ἄνθρωποι ἐκ τοῦ τερερέμι τῶν ψαλτῶν, ἐν ᾧ ἱκανὸς χρόνος δαπνᾶται κατὰ τὸ λεγόμενον κοινωνικόν, δὲν εἶναι προτιμότερον ν' ἀκροῦνται τῆς ἐξηγήσεως τοῦ Εὐαγγελίου κατὰ τὴν ὥραν ταύτην; Ἡ λειτουργία τελεῖται εἰς γλώσσᾳ ἀκατάληπτον τῷ λαῷ, τοῦ Εὐαγγελίου ἢ γλώσσᾳ δὲν εἶναι τῷ τυχόντι κατὰληπτῇ, ἐπέρχεται δὲ καὶ τὸ τερέρισμα τῶν ἱερέων, ἱεροδιακόνων καὶ ψαλτῶν καὶ συμπληροῦται ἀκτανόητόν τι τοῖς ἐκκλησιαζομένοις, μετ' ὃ ἐξέρχονται τοῦ ἱεροῦ ναοῦ φέροντες ἀπλῶς τὴν ἰδέαν, ὅτι ἐπορεύθησαν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Κυρίου, ἠγάσθησαν, ἀλλὰ ἀγνοοῦσι τί ἐρρέθη ἐν αὐτῷ! Δηλαδή, τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ λαοῦ ὠφελεῖται ἐκ τῆς εἰς τὸν ναὸν φοιτήσεώς του μόνον κατὰ φαντασίαν, ἠθικῶς ὅμως οὐδενὸς πρακτικοῦ ἀποτελέσματος ἀπολαμβάνει, καθόσον ἡ ἔννοια τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῆς λειτουργίας τῷ εἶναι πάντη ξένη, καθόσον ἀκούει πάντοτε χωρὶς νὰ ἐννοῇ!

Τούτων ὅλων ἕνεκεν, εὐχῆς ἔργον ἤθελεν εἶναι, ἂν ἡ Ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν ἀρχὴ, λαμβάνουσα τὴν ἐπιβαλλομένην αὐτῇ πρόνοιαν, οὐ μόνον εἰργάζετο πατρικῶς ὑπὲρ τῆς ἀνκλόγου εἰσαγωγῆς τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς εκπαιδευτηρίοις, ἀλλὰ καὶ διέτασσε τὸν ὑπ' αὐτὴν κληρὸν, ὅπως καθ' ἑκάστην Κυριακὴν τοῦλάχιστον ἐξηγῇ τὸ Ἱερὸν Εὐαγγέλιον ἐν τοῖς ναοῖς πρὸς ἐποικοδόμησιν τοῦ Χριστεπωνύμου πληρώματος, διότι τότε καὶ μόνον τότε θέλει δυναθῆναι ὁ λαὸς νὰ ἔλθῃ εἰς συναίσθησιν τῶν θρησκευτικῶν καὶ κοινωνικῶν αὐτοῦ κτηκόντων καὶ διὰ μόνης τῆς ὁδοῦ ταύτης δυνάμεθαι ν' ἀποτελεσθῶμεν κοινωνίαν ἀληθῆ σεβόμενοι δεόντως καὶ τὰς θρησκευτικὰς ἡμῶν ἑορτὰς, ὧν πρωτίστη ἡ Κυριακὴ.

VI

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΟΣ

ΤΩΝ ΦΥΤΩΝ.

Ἀνεγνώσθη Γαλλιστί ἐν τῷ Ἀναγνώστηρίῳ Σμύρῃ τὴν 7 Ἰανουαρίου 1872 ὑπὸ τοῦ Κ. Α. Ἀρλῶ, ἐξελληνίσθη δὲ ὑπὸ τοῦ Κ. Ν. Γ. Οἰκονομίδου.

Ἐπειδὴ ἀναντιρρήτως ἐν τῶν οὐσιωδεστάτων προσόντων παντὸς λόγου εἶναι ἡ σαφήνεια, τούτου ἕνεκα ἀρχόμεθα σαφῶς ἐξηγοῦντες ὁποῖα τις ἡ ἔννοια τῆς λέξεως κινήτικότης τῶν φυτῶν.

Συχνάκις, οὐχὶ ἀλόγως, κατακρίνουσι τοὺς ἐπιστήμονας ὡς χρωμένους λέξεσιν ἡμιβαρβάρους καὶ ἀπεράντοις. Εἶναι ὅμως ἀληθές ὅτι εἰς τὸ ἐπιστημονικὸν μέρος ὑπάρχουσι δύσχηχοι λέξεις αἰτινές εἰσιν ὅλως ἀκκατανόητοι εἰς τοὺς μὴ μεμνημένους τὰ μυστήρια καὶ τὰ ἀπόρητα τῆς ἐπιστήμης, ἀλλ' αἰτινές ὅμως καθίστανται ἀπαραιτήτως ἀναγκαστικῶς. Ἡ ἐπιστήμη προβάλλει ἀενάως εἰς νέας ἀνακαλύψεις παρατηρούσα νέα φαινόμενα, φέρουσα εἰς φῶς νέας θεωρίας πρὸς ἔκφρασιν τῶν ὁποίων οἱ ἀρχαῖοι ὄροι ἀποβαίνουσιν ὅλως ἀνεπαρκεῖς. Αὐτὸ δὲ τοῦτο συμβαίνει καὶ ἡμῖν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἡδυνάμεθα νὰ μεταχειρισθῶμεν ἀντὶ τῆς κινήτικότητος τὴν λέξιν εὐαισθησίαν, εἰς πάντας τῶν περὶ ὧν κατωτέρω γενήσεται λόγος, καὶ προσέτι ἤθελεν ἔχει τὸ ἄτοπον τοῦ νὰ μὴ παριστάνῃ ἀκριβῶς τὸ πρᾶγμα συγγέουσα φυτικῶς φαινόμενα μετὰ πράξεων ἀπορροουσῶν ἐκ τῆς σκέψεως καὶ τῆς θελήσεως. Λοιπὸν ἐκόντες ἀέκοντες ὀφείλομεν νὰ μεταχειρισθῶμεν τὴν λέξιν κινήτικότητα, δίδοντες αὐτῇ ὄρισμὸν ἀκριβῆ καὶ σαφῆ. Ἡ κινήτικότης τῶν φυτῶν ἐστὶν ἡ ἰδιότης ἢ κέκτηνται φυτὰ τινα ὅπως ἐκτελῶσι κινήσεις τακτικῆς καὶ περιοδικῆς ὑπὸ τὴν ἐπενέργειαν αἰτιῶν ἀμεταβλήτων. Τὰ αἴτια ταῦτα κυρίως εἰσὶ τὸ φῶς καὶ ἡ ὑγρασία, θέλομεν ὅμως κατόπιν διεξέλθει καὶ φαινόμενα τοιαῦτα ἅτινα ὁμοιάζουσιν ἐπὶ τοσοῦτον τῇ ζωικῇ εὐαισθησίᾳ, ὥστε ὅπως εὐὰ σημά-

ῶσι μεταχειρίζονται τὴν αὐτὴν λέξιν «φαινόμενα τῆς φυτικῆς εὐαισθησίας».

Τὸ φῶς τὸ τοσοῦτον σπουδαίως ἐπιδρῶν ἐπὶ τοῦ βίου ἡμῶν, καὶ ὅπερ εἶναι πηγὴ φαινομένων τοσοῦτον ποικίλων καὶ ἐκπληκτικῶν, εἶναι ἐν τῶν πρωτίστων αἰτίων τῶν κινήσεων τῶν παρατηρουμένων ἐν τοῖς φυτοῖς, καὶ ἰδίως κατὰ τὴν ἀνατολὴν ἢ δύσιν τοῦ ἡλίου. Ὁ μέγας Σουηδὸς βοτανικὸς Λινναῖος, εἶχε λάβει φυτὸν λωτοῦ ἀποσταλὲν αὐτῷ ὑπὸ Σωβάξ καθηγητοῦ ἐν Μομπελλιέ. Τὰ ἄνθη τοῦ λωτοῦ τούτου εἶχον ἀναπτυχθῆ, ὅτε μίαν ἑσπέραν, ὁ Λινναῖος, ὅστις ἔκαμνε τὴν συνήθη περιπόλησιν μεταξὺ τῶν θησαυρῶν του, παρετήρησε μετ' ἐκπλήξεως ὅτι ταῦτα εἶχον ἐξαφανισθῆ! Τὴν ἐπομένην προσεκάλεσε τοὺς κηπουροὺς καὶ πικρῶς ἤλεγξεν αὐτοὺς διότι ἀπέκοψαν τὰ ἄνθη τοῦ λωτοῦ του, ὅπερ ῥητῶς τοῖς εἶχεν ἀπαγορεύσει, ἀλλ' οἱ κηπουροὶ διεμαρτυρήθησαν ὑπὲρ τῆς ἀθωότητός των. Ὁ Λινναῖος ἠγνόει πῶς νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ἐξαφάνησιν ταύτην εἰς ἣν οὐδεὶς εἶχε συντελέσει, καὶ σκεπτόμενος μετέβη εἰς τὸ μέρος ὅπου ἦτον ὁ λωτός. Ὅποια ὅμως ὑπῆρξεν ἡ ἐκπλήξις του βλέποντος τὰ ἄνθη ὠραιότερα καὶ ἀβρότερα ἢ πρότερον. Τὴν αὐτὴν ἑσπέραν εὗρε τὴν λύσιν τοῦ αἰνίγματος, διότι εἶδε, κατὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, τὰ φύλλα κυρτούμενα, ἐνούμενα καὶ ἐντελῶς περιβάλλοντα τὰ ἄνθη, ὡς εἰ ἤθελον νὰ ὑπερασπισθῶσιν αὐτὰ κατὰ τῆς νυκτερινῆς δρόσου. «Ὁ λωτός μου ὑπνώττει» ἀνέκραξεν ὁ Λινναῖος, καὶ ἐπειδὴ οἱ λόγοι τῶν μεγαλοφυῶν οὐδέποτε ἀπόλλυνται, ὅλα τὰ φαινόμενα τοῦ εἶδους τούτου ἐχαρκτηρίσθησαν διὰ τῆς γενικῆς ἐκφράσεως «ὑπνος τῶν φυτῶν». Ἀλλ' ὁ ὄρος οὗτος ὁ εἰλημμένος ἐκ τοῦ ζωϊκοῦ βασιλείου, δὲν ἐκφράζει τὰς αὐτὰς ἰδέας καὶ εἰς τὰς δύο περιστάσεις. Ὁ ὑπνος ἐν τοῖς ζώοις συνοδεύεται πάντοτε διὰ χαλαρώσεώς τινος τῶν μελῶν, ἐνῶ παρὰ τοῖς φυτοῖς ὁ αὐτὸς βαθμὸς τῆς ἀκμψίας παραμένει· ἐὰν δὲ τις ἀποπειραθῆ νὰ ἐπιναφέρῃ τὸ φύλλον εἰς ἣν εἶχε θέσιν πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου μᾶλλον θὰ τὸ θραύσῃ ἢ θὰ δυνηθῆ νὰ κατορθώσῃ τοῦτο.

Κατὰ τὸ 1567 εἶχον ἤδη παρατηρηθῆ παρόμοια φαινόμενα. Ἰσπανός τις, Γάρσιος δὲ Ἰβόρτο εἶχεν ἐν Ἰνδίας παρατηρήσει ὅτι τὰ φύλλα τῆς Ταμαρίνης παρεδίδοντο εἰς τὴν γλυκύτητα τοῦ ὑπνου καὶ κατὰ τὰ 1581, ὁ Β. Κόρδος παρετήρησε τὸ αὐτὸ διὰ τὰ φύλλα τῆς γλυκορίζης. Ἐκτοτε οἱ βοτανικοὶ ἔστρεψαν τὴν προσοχὴν των πρὸς τὰ φαινόμενα ταῦτα, καὶ διάφοροι παρατηρήσεις συνήχθησαν, ὧν σύντομον περίληψιν προτιθέμεθα νὰ δώσωμεν.

Καὶ κατὰ πρῶτον θέλομεν ὁμιλήσει περὶ τοῦ ὑπνου τῶν ἀνθῶν,

εἶτα δὲ περὶ τοῦ τῶν φύλλων, δύο εἰδῶν φαινομένων παραλλήλων μὲν πλὴν καὶ διαφερόντων ὡς ἐκ τῶν παραγόντων αὐτὰ διαφορετικῶν ὀργάνων.

Δι' ἐκεῖνον ὅστις μικρὸν ἐπέστησε τὴν προσοχὴν του ἐπὶ τῶν φυτῶν εἶναι πρόδηλον, ἐκ πρώτης ὄψεως, ὅτι τὰ ἄνθη κλείουσι καὶ ἀνοίγουσιν εἰς στιγμὰς διαφόρους, ἀλλὰ διὰ τὸν ἐπιστήσαντα μακρότερον τὴν προσοχὴν του εἶναι φανερόν ὅτι ὕπερ κατ' ἀρχὰς ἐφαίνετο ὡς ἐξαιρέσεις, εἶναι κανὼν, καὶ ὅ,τι ἀπεδίδετο εἰς τὴν τύχην, οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ νόμος προκεχαραγμένος. Εὐθύς ὡς ὁ ἥλιος ἀποσύρει τὰς ἀκτῖνας του καὶ ἡ νύξ μὲ τὸν μέλανα αὐτῆς μανδύαν καλύψει τὴν γῆν, καθ' ἣν στιγμὴν τὰ πτηνὰ ἀναπέμπουσιν εἰς τὰς αὔρας τοὺς τελευταίους αὐτῶν ἀρμονικοὺς φθόγγους πρὸς τιμὴν τοῦ φαινομένου τῆς ἡμέρας ἀστέρος, καὶ σπεύδουσιν εἰς τὸ νυκτερινὸν αὐτῶν καταφύγιον, τὰ πλεῖστα τῶν ἀνθέων συστέλλουσι τὰ πέταλά των, κλίνουσι τὴν κεκμηκυῖαν αὐτῶν κεφαλὴν, καὶ παραδίδονται εἰς γλυκὺν ὕπνον. Ἡ ἀντίθεσις δ' αὕτη εἶναι φανερὰ ἰδίως εἰς κήπον ὅπου εἰσὶ συνηθροισμένα παντοειδῆ ἄνθη εἰς μικρὸν χώρον. Ἀλλ' οὐχὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν πάντα κλείουσι τὰ ἄνθη ἐκτὸς τῆς ἀτμοσφαιρικῆς ἐπιπερατικῆς, περὶ ἧς ἐντὸς ὀλίγου θέλομεν ὁμιλήσει, ὑπάρχουσιν ἄνθη ἅπαντα παραδίδονται εἰς τὸν ὕπνον ἐνωρίτερον, ἄλλα δὲ βραδύτερον, μετ' ἀκριβείας μεταίσιχνοῦσης ἐνίοτε τὰς πεπολιτισμένας ἡμῶν ἑξέεις. Ὁ Αἰνναῖος μετεχειρίσθη τὰς διαφορὰς ταύτας ὅπως ρυθμίση ὠρολόγιον τῆς Χλωρίδος (1), δι' ἀνθέων ἀνοιγόντων ἢ κλειόντων εἰς ὠρισμένας ὥρας. Μεταξὺ δ' ὄλων αὐτῶν τῶν ἀνθέων, τὸ μᾶλλον ὀκνηρὸν καὶ νοχελὲς δύναται τις εἶπειν εἶναι τὸ ὀρνιθόγαλα (2) τὸ εὐρισκόμενον εἰς τὰς κοιλάδας ἡμῶν ὅπου ἐξάκροισι τὸν λευκὸν αὐτοῦ περικάλυμμα ἐν εἴδει ἀστέρος. Ἡ ἐξέγερσις του γίνεται τὴν 11 Π. Μ., ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα του ἢ κυρία τῶν ἑνδεκα, ἀλλ' ἤδη περὶ τὴν 3 ὥραν Μ. Μ. κεκμηκὸς ἀπὸ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ἀποκοιμᾶται μέχρι τῆς ἐπιούσης. Ἀλλὰ εἶδη, ἀντιθέτως πρὸς τὰς συνηθείας τῶν ἀξιεράστων αὐτῶν συντρόφων, ἀναμένουσι τὰ σκότη τῆς νυκτὸς ἵν' ἀναπτύξωσιν πάντα τὰ θέληγτρα τῶν τοιαῦτα εἶναι αἱ ὠραιαί τῆς νυκτὸς (νυκτολούλουδον) καὶ τὰ Γεράνια τὰ θλιβερά. Μεταξὺ δὲ τῶν μᾶλλον ἀξιοπεριέργων ἀνθέων τῶν τὴν νύκτα μόνον θαλλόντων κατατάσσεται καὶ τὸ Κηρίον τὸ μέγανθον (Κάκτος μέγανθος-cactus grandiflorus) προσερχόμενον ἐκ τῆς Ἰκμαϊκῆς καὶ τῆς Βερα-Κρούζης. Τὸ ὠραῖον αὐτὸ ἄνθος, πλά-

(1) Σ. Μ. θεᾶς τῶν ἀνθέων. (2) Σ. Μ. τοῦ γένους τῶν ἀσφοδελοειδῶν.

τους δύο ἑκατοστομέτρων, ἀναμένει τὸ σκότος τῆς νυκτὸς ὅπως ἀναπεταχθῆ καὶ διαχύσῃ τὴν εὐώδη αὐτοῦ ὁσμὴν, ἀλλ' ὁ βίος του εἶναι ἄγαν βραχύς, διότι ἡ αὐγὴ εὐρίσκει ἤδη αὐτὸ μεμαραμένον. Συνήθως νέον ἄνθος θάλλει τὴν ἀκόλουθον νύκτα, καὶ οὕτω καθεξῆς ἐπὶ τινα χρόνον. Πρὸ τίνος καιροῦ ἠδύνατό τις νὰ ἰδῆ παρὰ τῷ κηπουρῷ τοῦ προαστείου τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου ἐν Παρισίοις μέγανθον Κηρίον ὕπερ μετὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας ἤνοιγε τὸ ἄνθος του τὴν 7 ὥραν Μ. Μ. τῆς 15 Ἰουλίου.

Δυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν ἐτι τὸ ἄνθος τῆς Νυμφαίας, εἶδος νυμφέρου (1) ὕπερ εὐρίσκεται εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Εὐφράτου. Τὸ ἄνθος αὐτὸ κλείει τὰ πέταλά του καὶ κατέρχεται εἰς τὸ βάθος τοῦ ὕδατος ἵνα ὑπνώσῃ ἐνόσφ ὁ ἥλιος στερεῖ ἡμᾶς τοῦ εὐεργετικοῦ αὐτοῦ φωτός, τὴν αὐγὴν δὲ ἀναφαίνεται ὠραιότερον καὶ λαμπρότερον παρὰ ποτε.

Ἐπὶ Πλινίου τοῦ Φυσικοῦ εἶχε γέινει ἤδη ἡ παρατήρησις αὕτη ἂ ἰδοῦ τί λέγει ἐν τῷ ΙΓ'. αὐτοῦ βιβλίῳ Κεφ. Η'. «ἀναφέρουσι, λέγει, ὅτι εἰς τὸν Εὐφράτην τὸ ἄνθος τοῦ λωτοῦ βυθίζεται τὸ ἐσπέρας εἰς τὰ ὕδατα μέχρι τοῦ μεσονυκτίου, καὶ τοσοῦτον βιβέως ὥστε δὲν δύναται τις νὰ τὸ φθάσῃ μετὰ τὴν χεῖρα· μετὰ τὸ μεσονύκτιον, ἀνέρχεται κατ' ὀλίγον ὀλίγον ὥστε κατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, θάλλει καὶ ὑψοῦται ἀρκετὰ ἄνω τῆς ἐπιφανείας τοῦ ποταμοῦ». Ἡ ὁμοιότης τοῦ λωτοῦ καὶ ἐνὸς εἶδους νυμφέρου ἀποδεικνύεται ὑπὸ αἰγυπτιακῶν ἀναγλύφων παριστάνων τὸ ἄνθος αὐτὸ ὡς κόσμημα τῆς κεφαλῆς τοῦ Ὁσίριδος. Ἡ περιοδικὴ ἐξέλευσις τοῦ ἄνθους αὐτοῦ ἐκ τῶν κυμάτων ἦτο διὰ τοὺς Αἰγυπτίους οἰονεῖ τὸ σύμβολον τῆς χώρας αὐτῶν, ἀναγεννωμένης μετ' ἐκάστην πλημμύραν, καὶ ἐξηγεῖ τὴν λατρείαν ἧς ἀντικείμενον ἦτο παρ' αὐτοῖς τὸ ἄνθος τοῦτο. Ἀποπερατώσωμεν τὰς λεπτομερείας αὐτὰς διὰ τῶν ἐξῆς στίχων δι' ὧν ὁ Δελὺ μετ' ἐπιτυχίας παρέστησε τὰ διάφορα φαινόμενα τοῦ ὕπνου τῶν ἀνθέων.

« Ἴδετε, ὡς ἡμεῖς, τὰς κεκλιμένας κεφαλὰς τῶν ἀνθέων αὐτῶν νὰ
 » ὑπνώττωσιν ἐπὶ τῶν κεκαμηλωμένων στελεχῶν των, καὶ κοιμώ-
 » μενα ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶ ἔνθα τὰ ἀδελφὰ αὐτῶν θ' ἀγρυπνήσωσι
 » νὰ γευθῶσι τῆς ἠδονῆς νυκτερινῆς ἀναπαύσεως. Ἴδετε πῶς τὸ ὀ-
 » δηγοῦν τὰ φυτὰ ἐνστικτικὸν προσδιορίζει διαφόρους διὰ τὴν ἔγερσιν
 » των ὥρας. Τὸ ἐν θάλλει τὴν νύκτα, τὸ δὲ τὴν ἡμέραν, καὶ τὸ ἄλ-
 » λο ἀναμένει πρὸς τοῦτο τὴν ἐπάνοδον τῆς μεσημβρίας ἢ τῆς ἐ-

(1) Σ. Μ. κοιν. νούφαρον, φυτὸν ἑνυδρον, ἔχον πλατοστρόγγυλα φύλλα καὶ μεγάλα ῥοδόσχημα ἄνθη.

» σπέρας. Μετ' εὐχαριστήσεως βλέπω τὸ ζῶν αὐτὸ ὠρολόγιον. Δὲν
 » εἶναι τὸ περιγράμμα ἐκεῖνο ἐφ' οὗ ἡ κινητὴ βελόνη θλιβερώς δ-
 » δεύει κατὰ μῆκος θλιβεροῦ τοίχου, ἀλλὰ πλάξ θελκτικῆς ὠρολο-
 » γίου πεποικιλμένη διὰ χρυστεῖς πορφύρας, καὶ κυάνου, ὅπου δι' ὕ-
 » φους μᾶλλον γελόντος, καὶ ἐσθῆτος ποικιλοχρόου αἰ παρθένοι τῆς
 » ἀνοΐξεως, σημειοῦσαι τὰς ἡμέρας, τὰς ὥρας, τὰς στιγμάς καὶ τὴν
 » διάρκειαν τοῦ χρόνου καὶ περιέβλεπον αὐτὸν ἐντὸς ἀνθίνου κύ-
 » κλου ».

Ἄλλα καὶ τὰ φύλλα αὐτά, ὡς πρόφημεν, κοιωνοῦσι τοῦ ὕπνου
 τοῦ φυτοῦ, κλίνοντα διαφοροτρόπως. Ὅτε μὲν ἀνυψοῦνται δύο πρὸς
 δύο ἀλλήλους προσκολλώμενα, ὡς συμβαίνει ἐπὶ τοῦ *μελιώ του*, ὅτε
 δὲ περιστρέφονται ἐν εἴδει χωνοειδοῦς κώνου, ὡς ἡ τοῦ *μαρικοῦ στρύ-
 χνου* (*στραμωνίου*). Τινὰ ὡς τὰ φύλλα τῆς *Balsamīτης* κλίνουσι πρὸς
 ἀλλήλα εἰς τρόπον ὥστε νὰ σχηματίσωσι στέγην διὰ τὰ ἄθλη αἰνὰ
 εὐρίσκονται ὑπ' αὐτά. Ἐτέρων φυτῶν, ὡς τῆς *δοκλείας* (*ἀκκίας* τῆς
 εὐσυστάλου) τὰ φύλλα τίθενται τὸ ἐν ἐπὶ τοῦ ἐτέρου ὡς οἱ κέρατοι
 στέγης, καὶ ἄλλων τέλος πολλῶν τὰ φύλλα, ὡς τὰ τῆς *Ῥοβινίας*, ἧς
 τὸ κοινὸν ὄνομα εἶναι *ἀκακία*, κρέμανται νωχελῶς κατὰ τὴν προ-
 σέγγισιν τῆς νυκτός. Ὁ *Λιναῖος* καὶ μετ' αὐτὸν ὁ δὲ *Κανδῶλ* ἐβεβαί-
 ωσαν τὴν ὑπερξίν ἔνδεκα τρόπων κατακλίσεως τῶν φύλλων.

Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἐκτεθέντων δέον ν'
 ἀναφέρωμεν τὴν γενικὴν τάσιν τῶν τε φύλλων καὶ τῶν ἀνθῶν πρὸς
 τὸ φῶς. Ὅταν τις φθάνη εἰς πεδιάδα ἐκ τοῦ ἀντιθέτου πρὸς τὴν ἥλιον
 μέρους, ἐλάχιστα βλέπει ἄνθη, ὅτι σχεδὸν πάντα εἰσὶν ἐστραμμένα
 πρὸς τὸν ἥλιον, τὴν μὲν πρῶταν πρὸς τὴν ἀνατολήν, τὸ δ' ἐσπέρας
 πρὸς τὴν δύσιν. Πάντες γινώσκουσι τὴν ἰδιαιτέραν τάσιν πρὸς τὸν ἥ-
 λιον τοῦ ἡλιανθέμου, γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα ἡλιοτροπίου, τάσιν οὐχὶ
 τόσον τακτικὴν ὡς συνήθως ἀναφέρουσιν αὐτήν, ἀλλ' οὐχ ἤττον ὑπε-
 ἄρχουσαν μέχρι τινός. Ἐὰν ἐν αἰθούσῃ τινι, ὑπ' ἐνὸς μέρους φωτιζομέ-
 νῃ, τεθῆ ἀγγεῖόν τι με ἄνθος, ἡ κορυφὴ τοῦ ἄνθους θὰ λάβῃ τὴν δι-
 εὔθυνσιν τοῦ φωτός, καὶ θὰ ἐπανέλθῃ εἰς αὐτὴν οἰκνῶν ἢ ποτε μεταλλα-
 γὴν καὶ ἂν τῷ κάμωσι. Ἐὰν μεταστρέψωμεν φύλλον τι εἰς τρόπον
 ὥστε τὸ κατώτερον μέρος νὰ γείνη τὸ ἀνώτερον, πολλὸς ἢ βραχὺς χρό-
 νος, κατὰ τὴν ἡλικίαν τοῦ φυτοῦ, θὰ ἐξαρκέσῃ, ὅπως τὸ φύλλον ἀ-
 νελάβῃ τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ στάσιν. Ὁ *Λαβοῆτιος* ἀνέκραξεν «Τὰ ζῶα,
 ἐὰν οἱ ἄνθρωποι δὲν ὑπεκρίνοντο τὸν κωφὸν τοῖς φωνάζουσι: ζήτω ἡ
 ἐλευθερία!» ἀλλὰ δύναται τις εἰπεῖν ὅτι τὰ φυτὰ δεικνύουσι μείζονα
 ἔτι ἀνεξαρτησίαν, καθότι ἐπανίστανται ἅμα ὡς ἡ χεὶρ τοῦ ἀνθρώπου

ἐμποδῶν γίνεται τῶν τάσεων των, καὶ θνήσκουσιν ἐὰν δὲν δύνανται
 νὰ ὑπερικήσωσι τὸ παρεμβληθὲν αὐτοῖς πρόσκομμα.

Τὸ δεύτερον αἴτιον τῆς κινητικότητος τῶν φυτῶν ἢ ἀνεφέραμεν εἶ-
 ναι ἡ ὑγρασία, καὶ ὡς συνέπεια φυσικὴ, ἡ ἀτμοσφαιρικὴ κατάστασις
 τοῦ ἀέρος. Φυτὰ τινὰ ἀκολουθοῦσι τὰς μεταβολὰς τοῦ καιροῦ μετ'
 ἀκριβείας ἐντελεστέρας τῆς τοῦ βαρομέτρου, καθ' οὗ ὡς μὴ ἄλλως τε
 δεικνύοντος ἢ τὴν βαρῦτητα τοῦ ἀέρος, ὅλος ὁ κόσμος εἶναι δυσηρε-
 στημένος. Τὸ χρυσάνθεμον τῆς Ἀφρικῆς θάλλει τὴν ἐβδόμην ὥραν καὶ
 κλείει τὴν τετάρτην, ἐὰν ὁ καιρὸς μέλῃ νὰ ᾖ ξηρὸς, ἐὰν ὅμως δὲν ἀ-
 νοίξῃ ἢ πρὸ τῆς τακτικῆς ὥρας τοῦ κλεισθῆ, σημειῶν βέβαιον ὅτι ἐν-
 τὸς τῆς ἡμέρας θὰ βρέξῃ ὁ σόγγος (*ζοχός*) τῆς Σιβηρίας μένει ἀνοι-
 κτὸς ὅλην τὴν νύκτα, ἐὰν τὴν ἐπιούσαν ὁ καιρὸς μέλῃ νὰ ᾖ εὐδιδος. Ἡ
 ὑδρομετρικὴ *Porleria*, ἧς τὸ φύλλωμα ὁμοιάζει πολὺ τῷ τῆς *ἀκακί-
 ας*, πλησιάζει τὰ φυλλάριά της ὅταν ἐπικηται βροχῇ. Ὅσον διὰ τὴν
 ὀνόκλειαν τὴν εὐαίσθητον, ἧς ἡ εὐαίσθησις εἶναι ὑπέρομετρος, ἀρκεῖ ἢ
 διάβασις νέφους πρὸ τοῦ ἡλίου ἵνα τῇ προξενήσωσι μεγίστην συγκίνη-
 σιν, διότι πλησιάζει τὰ φυλλάριά της, κλίνει τοὺς κλάδους της καὶ
 φαίνεται βεβουλισμένη εἰς ἐντελῆ ἀναισθησίαν, ἕως ὅτου τὸ φῶς τοῦ ἡ-
 λίου τὴν ἐπαναφέρει εἰς τὰς αἰσθήσεις της. Ἄλλου εἰδους φαινόμενον
 ἀποκαλύπτει ἡμῖν τὸ νηπενθές, φυτὸν τι τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῶν θερμῶν
 κλιμάτων τῆς Ἀσίας. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἶχεν ἤδη ἀποκτήσει φήμην
 τινα κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἕνεκα χωρίου τινός τῆς Ὀδυσσεϊκῆς (*Ραψ.
 Δ'*) ἔνθα ὁ Ὅμηρος δίδει τὸ ὄνομα αὐτὸ εἰς βάλσαμόν τι προσφερόμε-
 νον ὑπὸ Ἐλένης τῆς συζύγου τοῦ Μενελάου, ὅτε ὁ Τηλέμαχος πρὸς ἀ-
 ναζήτησιν τοῦ πατρός του ἐπισκέπτεται αὐτούς. Τὸ βάλσαμον αὐτὸ
 ὕπερ εἶχε τὴν ἰδιότητα νὰ ἐπιφέρῃ τὴν λήθην ὄλων τῶν λυπῶν, ἐξ
 οὗ καὶ τὸ ὄνομά του, δὲν εἶναι τὸ περὶ οὗ πρόκειται φυτὸν, ἀλλὰ τὸ
 ὅπιον κατὰ τοὺς μὲν, μεθυστικὴ σκευασία τις ἐξ εἰδικῆς καννάβεως
 κατὰ τοὺς δέ. Τὸ νηπενθές τῶν Ἰνδιῶν παρουσιάζει εἰς τὸ ἄκρον τοῦ
 μίσχου του μικρὰν ὑδρίαν χωρητικότητος ἐνός ποτηρίου, καὶ ἦτις
 μένει κλειστὴ διὰ μικροῦ ἐπικαλύμματος ἐνόσω εἶναι κενή, ἀνοίγει δὲ
 ἅμα ὡς πληρωθῆ. Κατὰ γενικὸν κανόνα ἀνοίγει τὴν πρῶταν καὶ κλείει
 τὸ ἐσπέρας ἐπειδὴ δὲ παρέχει εἰς τὸν κεκμηκότα ὀδοιπόρον προμη-
 θειαν δροσεροῦ καὶ διαυγοῦς ὕδατος καὶ τὸν κάμνει νὰ λησμονήσῃ τὰς
 λύπας καὶ τὸ πένθος τοῦ ἀπεκάλεσαν αὐτὸ νηπενθές ἐκ τοῦ *νῆ πέν-
 θος*. Οἱ Ἰνδοὶ πιστεύουν ὅτι ἐὰν τις χύσῃ τὸ περιεχόμενον τοιαύτης
 ὑδρίκας, τάχιστα θέλει ἐπέλθῃ βροχῇ, τούτου δ' ἕνεκα ἀπέχουσι τοῦ
 νὰ ἐγγίωσι τὸ φυτὸν ἀπὸ ὅταν φοδῶνται καταγιγῆδα.

Ἔτερα φυτὰ ἐπὶ τοσοῦτον αἰσθάνονται τὴν ὑγρασίαν ὥστε ἀναγεννῶνται τρόπον τινα ἐκ τῆς φαινομένης τελευτῆς των. Πάντες γνωρίζουσι τὴν κλίσιν τῶν ῥιζῶν πρὸς τὴν ὑγρασίαν καὶ ὅτι διατηροῦνται τὰ ἄνθη ἐπὶ τινι καιρῶν ἐντὸς δοχείου ἔχοντος ὕδωρ. Παρά τισι φυτοῖς ἡ ἰδιότης αὕτη φθάνει εἰς τὸ ἔπακρον. Τὰ ὄρχοειδῆ ἐν γένει, ὧν εἶδος παράγει τὸ σαλέπιον, δυσκόλως διατηροῦνται εἰς συλλογὴν βοτάνων. Ἐπάρχουσι ἄνθη ἄτινα, ἐπὶ ἔτος ὅλον ἐξηραμένα, δι' ἑλαφρᾶς ὑγρασίας ἀναλαμβάνουσι πάλιν ζωὴν, τοιοῦτον εἶναι τὸ τῆς Σελαγιπέλλης, ἐκ τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, ὅπερ δύναται τις νὰ διατηρήσῃ ἐπὶ πολλὸν χρόνον ξηρὸν, εἴτα δὲ ἅμα τὸ θέσῃ ἐν τῷ ὕδατι βλέπει ἐπανερχόμενον αὐτὸ εἰς τὸν βίον, τὰ φυλλάριά του ἀνορθούμενα, τὸ φυτὸν λαμβάνον ὠραίαν πρασίην χροίαν καὶ ἐξακολουθοῦν τὴν διακοπεῖσάν βλάστησιν. Τὸ ἐκπληκτικότερον ὅμως παράδειγμα παρουσιάζει τὸ ῥόδον τῆς Ἱερικοῦς, ὅπερ ἀναβλαστάνει. Τὸ φυτὸν τοῦτο, τοῦ γένους τῶν σταυρανθῶν, αὐξάνει εἰς τὰς ἐρήμους τῆς Ἀραβίας, τῆς Παλαιστίνης καὶ τῆς Συρίας, φέρων στέλεχος διακλαδούμενον ἀπ' αὐτῆς τῆς βάσεως καὶ περατούμενον δι' ὀρθίου θυσάνου ἐκ μικρῶν λευκῶν ἀνθῶν. Ὄταν τελειώσῃ ἡ ἄνθησίς του, τὰ ἄνθη καταπίπτουσι, τὸ φυτὸν κίτρινίζει καὶ τὰ στελέχη ἐπικάμπτονται πρὸς τὰ ἔσω ἐν σχήματι το-λύπης (κουβαρίου)· πνοὴ δ' ἀνέμου ἐλίγον ἰσχυρὰ ἀρκεῖ ὅπως τὸ ἐκρίζωσῃ καὶ μεταφέρῃ εἰς μακρὰς ἀποστάσεις· ἐνίοτε μάλιστα οὕτω παρασυρόμενον τὸ φυτὸν τοῦτο πίπτει εἰς τὴν θάλασσαν ἢ εἰς τὰ κύματα τὸ μεταφέρουσιν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Εὐρώπης. Ὅπου δ' εὖρει ἀρκετὴν ὑγρασίαν, ἀνεγείρεται, τὰ στελέχη του διακλαδίζονται καὶ τὰ ἄνθη θάλλουσιν. Αἱ ἰδιότητες αὗται, λίαν γνωσταὶ τοῖς ἰθαγενέσι τῆς Παλαιστίνης, καθιστῶσι τὸ ἄνθος αὐτὸ ἀντικείμενον ἐμπορίου διὰ τοὺς προσκυνητὰς, οἵτινες προθυμοποιοῦνται ν' ἀγοράσωσι τὰ θαυματοποιὰ ταῦτα φυτὰ ἵνα μετενεγκόντες τὰ ἴδωσι θάλλοντα εἰς τὰς οἰκίας των· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ δυσειδαίμονία ἀναμιγνύεται πάντοτε εἰς τὴν πρᾶγματικότητα, ἀπέδωκαν αὐτῷ ὑπερφυσικὰ ἱματικὰ ἀποτελέσματα, καὶ διατείνονται μάλιστα ὅτι θάλλει πάντοτε κατὰ τὴν νύκτα καὶ τὴν ὥραν τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Δὲν κέκτηται ὅμως τὴν ἰδιότητα ταύτην μόνον τὸ ῥόδον τῆς Ἱερικοῦς, ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἄλλα ὑδρόβια φυτὰ οἷον τὰ φύκη, τὰ Polamot καὶ ὁ φύκος. Παρατηρήθη μάλιστα ὅτι τὰ φυτὰ ταῦτα αὐξάνουσι μεγάλως κατὰ μῆκος ὑπὸ τῆς ὑγρασίας, ἐνῶ δὲ ὁ ἵππος ὅστις εἶναι φυτὸν λίαν ὑδροσκοπικὸν ἐπιμηκύνεται κατὰ 0,008 τὸ σακχαρῶδες φύκος αὐξάνει κατὰ 0,170. Πολλὰ εἶδη φύκους καὶ μεταξὺ ἄλ-

λων τὰ laminaires (laminaria) (1) γνωστὰ εἰς τοὺς κατοικοῦντας τὰς ἀκτὰς τῆς θαλάσσης· ὑπὸ τὸ ὄνομα ζώνη τοῦ Ποσειδῶνος, χρησιμεύουσι, ἀναρτώμενα εἰς τὰ παράθυρα τῶν οἰκημάτων τῶν ἀλιέων ὅπως δεκνύουσι τὴν ἀτμοσφαιρικὴν κατάστασιν ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῆς ὑγρασίας.

Ἐντούτοις πᾶσαι αἱ κινήσεις αὗται ἂς διεξήλωμεν παραγόμεναι εἴτε ὑπὸ τῆς ἐπενεργείας τοῦ φωτός, εἴτε ὑπὸ τῆς ἐπενεργείας τῆς ἀτμοσφαιρᾶς δὲν παρεχάλλονται πρὸς τὰς κινήσεις ἐκεῖνας αἵτινες ἐνεκεν τῆς μεγίστης αὐτῶν λεπτότητος, ἐκλήθησαν διὰ τὴν μεγάλην ὁμοιοτήτᾳ των μετὰ τὴν ζωϊκὴν εὐαισθησίαν, κινήσεις τῆς φυτικῆς εὐαισθησίας.

Ἄς διελθῶμεν πρὸς στιγμὴν τὰ περίεργα αὐτὰ φαινόμενα.

Φύλλα ἢ φυτὰ τινα ἔχουσι κινήσιν ἐλικτὴν καλουμένην ἕνεκα τῆς ἐν εἶδει ἑλικος διευθύνσεως τῆς. Τοιαῦταί εἰσιν αἱ κινήσεις τοῦ ἑλικος τοῦ ἱματικοῦ φυτοῦ βρύου καὶ τοῦ σικουῦ (ἄγγουρίου) τοῦ ἡμέρου. Αἱ κινήσεις αὗται εἰσιν ὅμως ἀρκετὰ βραδείαι καὶ ἐξαρτώμεναι πρὸ παντός ὑπὸ τῆς θερμοκρασίας. Τὸ ἐκντίον ὅμως συμβαίνει εἰς τὰς κινήσεις τῆς δονουμένης ὀνοβρυχίδος τῆς Βεγγάλης. Τὰ φύλλα τοῦ φυτοῦ τούτου σχηματίζονται ἐκ τριῶν φυλλαρίων ἑλλειψοειδοῦς σχήματος, ὧν τὸ μεσαῖον εἶναι πεντάκις ἢ ἑξάκις μεγαλύτερον τῶν δύο πλάγιων. Τὰ φυλλάρια ταῦτα ἔχουσι ἀνεξάρτητον κίνησιν. Τὸ μεσαῖον φύλλον, ὅταν προσεγγίξῃ τὸ ἑσπέρας, ἐπικάμπτεται ἐπὶ τοῦ μίσχου του ἵνα ὑπνώσῃ· ὅταν δὲ νέφος κρύπτη ἐπὶ τινος στιγμᾶς τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, οἷονε ἀμφιρρέπον ἀρχίζει νὰ δονῆται ἐπὶ τοῦ μίσχου του. Τὰ δὲ δύο πλάγια φυλλάρια ἐκτελοῦσι τὰς κινήσεις των διηλεκτῶς, ἐνῶ δὲ τὸ ἐν χαμηλοῦται τὸ ἕτερον ἀνυψοῦται κατὰ τὴν αὐτὴν ἀπόστασιν, ἐνεργοῦν ταῦτοχρόνως κινήσιν στροφῆς ἐπὶ τῆς βάσεώς του, οὕτως ὥστε τὸ ὑψούμενον διευθύνει τὴν ἀνωτέραν ὄψιν καὶ τὴν κορυφὴν του ἔσωθεν, ἐνῶ τὸ κατερχόμενον διευθύνει τὴν κατωτέραν ὄψιν καὶ τὴν κορυφὴν του ἔξωθεν. Ἡ κίνησις αὕτη εἶναι κατὰ τὸ μάλλον ἢ ἥττον ταχεῖα, ἀλλ' ἐβεβαίωσαν γενικῶς ὅτι ἔχει ἐξήκοντα δονήσεις κατὰ τὸ λεπτόν τῆς ὥρας· εἶναι δηλαδὴ τὸ χρονόμετρον εἰς δευτερόλεπτα τοῦ φυτικοῦ κόσμου.

Καὶ ἡ μὲν ὀνοβρυχίς ἡ δονουμένη ἐκτελεῖ κινήσεις διχρῆεις καὶ ἀπ-αύστους, ἡ δὲ Διώνη ἡ μυάγρα δὲν ἐκτελεῖ αὐτὰς εἰμὴ διὰ τῆς ἐπε-νεργείας ἐξωτερικῶν ἐπιδράσεων. Τὸ φύλλον τοῦ περιέργου αὐτοῦ φυ-

(1) Σ. Μ. Λαμινάρια εἶδος φύκου.

τοῦ εἶναι διηρημένον εἰς δύο κινητὰ μέρη ἔχοντα τρίχας σκληρὰς καὶ σακχαρώδη τινα ὕλην ὡς τὸ μέλι. Ἐὰν δὲ δυστυχῆς τι ἔντομον ἔλκυόμενον ὑπὸ τοῦ ἀπατηλοῦ αὐτοῦ δελέατος ἐγγίση ἕνα τῶν δύο αὐτῶν λοβῶν, τάχιστα οὗτοι κλείονται καὶ τὸ ἔντομον συλλαμβάνεται, δὲν ἀνοίγει δὲ τὸ φύλλον ἢ μετὰ τὸν ἔντελῆ τοῦ ἐντόμου θάνατον. Ἡθελέ τις πιστεύσει ὅτι τὸ φυτὸν αὐτὸ ἐνεργεῖ μετὰ προθέσεως καὶ καθ' ὑποκίνησιν τῆς θελήσεώς του· ἀλλ' οὐδεμία πρέπει νὰ δοθῆ πίστις εἰς τὰ παράδοξα ἐκεῖνα διηγήματα ἀνδρῶν οἵτινες διίσχυρίζονται ὅτι τὸ φυτὸν αὐτὸ εἶναι ἔντομοβόρον, καὶ ὅτι ἐπὶ τῶν μυϊῶν αὐτοῦ συλλαμβάνει ἐπιχέει ὑγρὸν τι ὅπως ἐπιταχύνῃ τὴν ἀποσύνθεσιν αὐτῶν. Ἡ κίνησις αὕτη εἶναι ὅλως ἀνεξάρτητος τῆς παρουσίας τοῦ ἐντόμου καὶ δύναται τις νὰ τὴν παράξῃ τρίβων ἐλαφρῶς ἕνα τῶν δύο λοβῶν. Ὁ Κάστελ ἔψαλεν οὕτω τὴν Διῶνιν.

«Θαυμάζω τὸ εἰς τοὺς κώνωπας ὀλέθριον δίκτυον, ὅπερ ἔντομον ἀναρτᾷ περὶ τοὺς οἴκους ἡμῶν, ἀλλὰ τὸ λεπτὸν νῆμα τῆς ἐλαφρᾶς ἀράχνης ἔφθασέ ποτε τῆς Διῶνης τὴν τέχνην; Τὸ ἐν τῷ μέσῳ τῶν τελεμάτων ἐνεδρεῦον φύλλον τῆς, κρύπτει ὑπὸ καθαρὸν μέλι τὴν αἰχμὴν τῶν βελῶν του, ὠπλισμένη δὲ ὑπὸ ἀπίστου ἐλατηρίου, εἰς τὴν ἐλαχίστην ψαῦσιν πειναλέας μυίας, τὴν παγίδα κλείει, καὶ τὸ ἀσύνετον ἔντομον, ἐκατέρωθεν διατρυπούμενον, βομβοῦν ἐκπνέει.»

Οὐδεμία ὅμως ὄλων αὐτῶν τῶν κινήσεων ὁμοιάζει πρὸς τὴν ὑψίστην εὐαισθησίαν τοῦ φυτοῦ τοῦ τοσοῦτον ποιητικῶς καλουμένου αἰσθητικῆ ἀκακίας. Τὸ φυτὸν αὐτὸ αὐξάνει εἰς τὴν Βρασιλίαν, ἀλλὰ παράδοξοι ἰδιότητες δι' ὧν εἶναι πεπρωκισμένον καθιστῶσιν αὐτὸ παντοῦ ἐπιζήτητον. Τὸ φύλλον του εἶναι σύνθετον· ὁ κοινὸς μίσχος διαίρειται εἰς πέντε κλαδίσκους φέροντας ἀριθμὸν τινα φυλλαρίων.

Ἄς ἐπιθεωρήσωμεν τὰς διαφοροτρόπους κινήσεις αὐτοῦ ἐκτελεσθέντος τοῦτο φυτὸν ἐκτελεσθῆ.

Ὅταν τις κεντήσῃ ἔστω καὶ εἰς ἄκρον ἐλαφρῶς, τὴν ἐκφυὴν (μίσχον) φυλλαρίου, τοῦτο ἀνεγείρεται εὐθὺς καὶ ἀποτόμως ἐπὶ τοῦ μίσχου του, ἐὰν δὲ κεντήσῃ τις τὴν βᾶσιν ἐνδὸς τῶν δευτερευόντων μίσχων, τότε ὅλα τὰ φυλλάρια ἀνεγείρονται καὶ τίθενται τὰ μὲν ἐπὶ τῶν δὲ ὡς οἱ κέρατοι στέγης, ἐὰν δὲ τέλος κεντήσῃ τις τὸ κάτω ἄκρον τοῦ κοινοῦ μίσχου, τότε ὅλα τὰ φυλλάρια συγκινεῖνται. Ἐὰν δὲ προσεγγίση τις φάσφορον ἀνημμένον, τότε εὐθὺς πάντα τὰ φυλλάρια συσφίγγονται πρὸς ἄλληλα· τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ διὰ τῆς ἐπιδράσεως τῶν ὀξέων (θεϊκοῦ, ἀζωτικοῦ) καὶ διὰ τῶν ἐχόντων ἐνεργητικὴν βᾶσιν οὐσιῶν (ποτάσης, σόδα). Τὸ αὐτὸ δ' ἀποτέλεσμα παράγει καὶ

ἡ ἤλεκτρισις, καὶ τὸ καῦμα, τὸ βεῦμα τοῦ ἀέρος, ἡ αἰφνιδια μετὰ βολῆ τῆς θερμοκρασίας, ἡ προσέγγισις τῆς νυκτός, ἡ βροχὴ κτλ. . . . Εἰς Βρασίλιαν τὸ κάλπασμα ἵππου, τὸ ταχὺ βᾶδισμα ἀνθρώπου δύναται νὰ παραξῶσι τὴν κίνησιν αὐτὴν.

Βοτανικοὶ δὲ τινες ὅπως ἐξετάσωσι μέχρι τινὸς βαθμοῦ δύναται νὰ φθάσῃ ἡ ὁμοιότης τῆς αἰσθητικῆς ἀκακίας πρὸς τὰς ἰδιότητας τῆς ζωικῆς εὐαισθησίας δι' ἐπανειλημμένων πειραμάτων ἀπέδειξαν ὅτι εἶναι δυνατὸν ν' ἀποκοιμήσῃ τις τὴν αἰσθητικὴν ἀκακίαν καὶ νὰ καταστήσῃ ἔντελως ἀνίσθητον διὰ τῶν αὐτῶν μέσων δι' ὧν παράγεται τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος. Ἐὰν τὸ φυτὸν μείνῃ ἐκτεθειμένον εἰς τοὺς ἀτμοὺς τοῦ αἰθέρος, τοῦ χλωροφορμίου ἢ τοῦ ὀπίου, τότε ἀπόλλυσι πᾶσαν ἐρεθιστικότητα.

Ἀπεδείχθη δ' ἐπίσης ὅτι τὸ φυτὸν αὐτὸ δύναται νὰ συνειθίσῃ τὰς ἐπανειλημμένας κινήσεις. Ὁ δὲ Καντὼλ κατέρωθε νὰ θέσῃ σταγόνα ὕδατος ἐπὶ τῶν φυλλαρίων χωρὶς νὰ προξενηθῆ κινήσις τις. Ὁ Δε Φονταίνος μεταφέρων τὴν αἰσθητικὴν ἀκακίαν ἐφ' ἀμάξης, παρετήρησεν ὅτι κατὰ τὰς πρώτας κινήσεις τὰ φυλλάρια ἔκλειον, ἀλλ' ὅτι ἀνελάμβανον ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν πρώτην οὐτιῶν θέσιν. Ἐὰν ἡ ἀμαξία σταθεῖσα ἐτίθητο εἰς κίνησιν τὰ φυλλάρια ἔκλειον ἐκ νέου, εἶτα ἤνοιγον πάλιν ὡσεὶ συνήρχοντο ἐκ τοῦ φόβου των. Ὁ δὲ Καντὼλ ἐκθεῖς αἰσθητικᾶς ἀκακίας εἰς τὸ φῶς τὴν νύκτα καὶ εἰς τὸ σκότος τὴν ἡμέραν, εἶδεν αὐτὰς ν' ἀνοίγωσι καὶ νὰ κλείωσιν ἄνευ ὄρισμένου κανόνος, ἀλλ' εἶτα συνειθίσασαι εἰς τὴν νέαν αὐτὴν τάξιν τῶν πραγμάτων, ἀπεκοιμήθησαν τὴν ἡμέραν διὰ νὰ ἐγερθῶσι τὴν νύκτα, διότι τὴν ἡμέραν ἦσαν ἐκτεθειμένοι εἰς τὸ σκότος, τὴν δὲ νύκτα εἰς τὸ φῶς.

Ὁ Δυχμὲλ καὶ ὁ Μαιρὸν, κρατήσαντες αἰσθητικᾶς ἀκακίας εἰς διηνεκὲς σκότος εἶδον αὐτὰς ἀνοίγούσας καὶ κλειούσας εἰς ὄρισμένας ὥρας ἀντιστοιχοῦσας εἰς τὴν διαδοχὴν τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός. Ἐνώπιον τῶν φαινόμενων τούτων τοσοῦτων ὁμοίων πρὸς τὰ τῆς ζωικῆς φύσεως δύναται τις νὰ εὐρεθῆ εἰς θέσιν νὰ εἰπῇ εἰς τὴν αἰσθητικὴν ἀκακίαν τὴν λέξιν ἐκείνην ἣν ὁ Μιχαὴλ Ἀγγελοῦ ἀπέτεινε εἰς τὸ ἄγαλμα τοῦ Μωϋσέως ὅπερ εἶχε τελειώσει. «Λάλησον».

Πάντα δὲ τὰ διάφορα φαινόμενα δίδουσι ἀφορμὴν σκέψεως εἰς τὸν φιλόσοφον βοτανικόν.

«Τινες μυστηριώδεις δυνάμεις διέπυσι τὴν ζωὴν τῶν φυτῶν; ἔρωτᾷ ἑαυτὸν ὁ φυσικὸς Πουσαί. Τὰ ὄντα ταῦτα τὰ τοσοῦτον χαριέστα ἢ ἐπιβλητικὰ, τὰ κεκοσμημένα διὰ λαμπρῶν χρωμάτων, εὐωδισμάτων τὸν ἀέρα διὰ τῶν ἡδυτάτων ἀρωμάτων, ἀπεκλήρωθησαν ἄρα γε τῶν

ιδιοτήτων εκείνων ὧν ἀπολαύουσι τὰ μᾶλλον ἀγενῆ τῶν ζώων; »

Θέμα ζητήματος σπουδαίου ὅπερ ἀπέχουμεν νὰ λύσωμεν ὡς μὴ λυθὲν ἔτι ὑπὸ πολλῶ ἀρμοδιωτέρων ἡμῶν προσώπων, ἀλλ' οὐτινος τὰ κυριώτερα σημεῖα εἶσι τὰ ἐξῆς. Δύο σχολαί εὖρον εὐχαρίστησιν νὰ μεγαλοποιήσωσι τὰς ἰδέας καὶ τὰς ἀξιώσεις των· ἡ μία ἠθέλησεν ἄγαν νὰ υπερυψώσῃ τὰ φυτὰ, ἡ δ' ἑτέρα ἄγαν νὰ ταπεινώσῃ αὐτά. Οἱ ἀρχαῖοι φιλόσοφοι ἦσαν πρὸ πάντων ὑπὲρ τῆς πρώτης σχολῆς. Οἱ Ἕλληνες οἵτινες διὰ τῶν Δρυάδων καὶ Ἀμκδρυάδων, ἐθεώρησαν ἕκαστον δένδρον δάσους ὡς ἰδίαν ὑπερξίν, ἔκλινον πολὺ πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς ὑπάρξεως ψυχῆς ἐν τοῖς φυτοῖς. Ὁ Ἐμπεδοκλῆς πρὸ πάντων, ὁ Ἀκραγαντινὸς φιλόσοφος, ἐνέπεσεν εἰς τὴν ὑπερβολὴν ταύτην, ἣν συνεμερίσθη καὶ ὁ περιώνυμος βοτανικὸς Ἀδανσων ὅστις μὴ εὐχαριστούμενος νὰ δώσῃ εἰς ἕκαστον φυτὸν μίαν μόνην ψυχὴν, ἀπέδιδεν αὐτοῖς πολλάς. Νεώτεροί τινες σοφοί, μὲ φαντασίαν μᾶλλον βεμβώδη, θεωροῦσι τὸ φυτὸν ὡς ὄν αἰσθανόμενον καὶ πεπρωτισμένον ὑπὸ ἀτομικῆς ψυχῆς, καὶ εἰς μάλιστα ταύτων τολμᾷ νὰ ἰδρύσῃ καὶ φυτικὴν ψυχολογίαν.

Θελακτικὸς δὲ τις ποιητῆς τὸ σύστημα τοῦτο ὑπαινιττόμενος, παρέρστησε βόδον, τοσοῦτον ἐξησθενημένον καὶ φθίνον ὥστε ἡ ἐλαφροτέρα πνοὴ ἀνέμου τῷ ἀποσπᾷ ἀλληλοδιαδόχως τὰ πάσχοντα καὶ μεμαραμμένα πέταλά του. Ὅτε δὲ τὸ ἄνθος ἐκβάλλει τὸν τελευταῖον στεναγμόν του, ἀέρικ πνεύματα δακρυχέοντα μεταφέρουσιν ἐπὶ τῶν διαφανῶν πτερύγων των τὴν ψυχὴν του εἰς τοὺς οὐρανοὺς.

Ἡ δευτέρα δὲ τούναντιον σχολή, ἡ τῶν Καρτεσιανῶν, ὁπαδῶν τοῦ Καρτεσιου, ἥτις θεωρεῖ τὰ ζῶα ὡς αὐτόματα, βεβαίως δὲν δύναται νὰ ἔχῃ κρείττονα ἰδέαν διὰ τὰ φυτὰ, ἅτινα, κατ' αὐτὴν, εἰσὶν ὄντα ἐντελῶς ἐπηρεαζόμενα ὑπὸ τῶν φυσικῶν δυνάμεων.

Ἡ σπουδία ὅμως καὶ σοβαρὰ ἐπιστήμη δὲν δύναται νὰ περιπέσῃ εἰς τὰς δύο αὐτὰς ἀντιθέτους ὑπερβολάς. Χωρὶς νὰ θεωρήσῃ τὰ φυτὰ ὡς ἔμφυχα ὄντα ἀλλὰ καὶ χωρὶς νὰ τὰ θεωρήσῃ ἐπίσης ὡς ὑπακούοντα μόνον εἰς τὰς φυσικὰς δυνάμεις, μὴ δὲ ἀποφαινομένη ἐνταυτῷ ἀπολύτως, δὲν δύναται ν' ἀρνηθῇ εἰς τὰ φυτὰ ζωϊκὴν τινὰ δύναμιν, ἀρχᾶς εὐαισθησίας καὶ συστατικότητος. Οὐδεὶς δύναται δὲ ν' ἀρνηθῇ, καὶ ἰδίως διὰ τὴν αἰσθητικὴν ἀκακίαν, ὅτι τὰ φυτὰ ἐν τισὶ περιστάσεσι φέρονται ἀπραλλάκτως ὡς ἡμεῖς. Ἐρεθίζονται ὑπὸ τῶν δυνάμεων αἰτινες ἐρεθίζουσι καὶ ἀποκοιμῶνται ὑπὸ τῶν δυνάμεων αἰτινες ἀποκοιμῶνται ἡμεῖς. Καὶ τοὶ ἡ ἰδέα ὑπάρξεως πρὸς τοῖς φυτοῖς νευρικοῦ συστήματος εἶναι ἀκόμη ὄλως παραδοξολογικὴ, σπουδαῖο ὅμως σοφοί, καὶ σὺν ἄλλοις ὁ Δυχοσέλ, κλίνουσι νὰ πιστεύσωσιν ὅτι τὰ φυτὰ κα-

τέχουσι πλέγμα τι συσταλτικὸν ὅπερ ἔχει τὴν εὐκολίαν νὰ συστέλλῃ τὰ διάφορα αὐτοῦ μέρη. Ὁ Δυχοσέλ εὖρε ὅτι μέρια τινὰ τῆς αἰσθητικῆς ἀκακίας δέχονται τὰς αὐτὰς ἐντυπώσεις, ἅς ἡ ἐγκεφαλικὴ οὐσία τῶν ζώων, διὰ τῶν ὀξέων καὶ τῶν βάσεων οὐσιῶν τινων. Ἐβεβαιώθη μάλιστα ὅτι εἰς τὴν κατωτάτην ἄκρην τοῦ μίσχου ὑπάρχει ἐξοιδήσις τις ἔχουσα τὴν ιδιότητα νὰ μεταδίδῃ εἰς τὰ φυλλάρια τὰς ἐντυπώσεις ἅς δέχεται.

Ὅπως ποτ' ἂν ᾗ τὸ ζήτημα ἔτι εἶναι σκοτεινόν· ἡμεῖς ἐθέσαμεν αὐτὸ ἐντὸς τῶν ἀληθῶν αὐτοῦ ἐρίων οὕτω: «ζωϊκὴ τις δύναμις ἀποδιδουμένη εἰς τὰ φυτὰ.» Οἱ πεπαιδευμένοι ἅς ἀφαιρέσωσι πᾶσαν ἀμφιβολίαν ἀπ' αὐτοῦ.

Ἄλλ' ἀνεξαρτήτως τῶν διδομένων ἐξηγήσεων, τὰ φαινόμενα, περὶ τῶν λόγων ἐποησάμεθα, εἰσὶν ἀρκούντως ἄξια περιεργείας ὅπως κινήσωσι τὸ ἐνδιαφέρον ἀνθρώπων σπουδαίων. Θέλω δὲ θεωρήσει ἑμαυτὸν πληρέστατα ἀνταμειφθέντα, ἐὰν συνετέλεσθῃ κατὰ τι πρὸς τοῦτο.